ROMANIN KISA ÖYKÜSÜ

Henry Russell

hep kitap

Romanın Kısa Öyküsü

Orijinal adı: The Short Story of Novel

Yazan: Henry Russell
İngilizce aslından çeviren: Deniz Öztok
Editör: Ümran Özbalcı
Kapak ve sayfa uygulama: Gamze Kulak

1. baskı / Şubat 2022, İstanbul

ISBN 978-605-192-462-5

Sertifika no: 48040

Baskı: Optimum Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 Küçükçekmece / İstanbul
Tel. (0212) 463 71 25
Sertifika no: 41707

hep kitap
Caferağa Mah.
Neşet Ömer Sok.
Aydın İş Merkezi
No: 4 Kat: 4
Kadıköy 34710 İstanbul

www.hepkitap.com.tr / info@hepkitap.com.tr

* hepkitap, TEAS Yayıncılık A.Ş.'nin tescilli markasıdır.

ROMANIN KISA ÖYKÜSÜ

Janrlara, Eserlere, Temalara ve Tekniklere Yönelik Cep Kılavuzu

Önsöz: Professor Peter Boxall

Henry Russell

hep kitap

İçindekiler

TEMALAR

TEKNİKLER

Önsöz

PROFESSOR PETER BOXALL

Romanın Kısa Öyküsü. Hem çok uygun hem de çelişkili bir başlık. Uygun, çünkü romanın kendisi de bir öykü anlatma makinesi. Öyküleri nasıl anlatacağımızı biliyorsak, nedeni romanın bize tekniğini öğretmiş olmasıdır; dolayısıyla, romanın öyküsünü anlatırken öykü anlatımının tarihine ilişkin de bir öykü anlatıyoruz, yalnızca öykülerle ilgili bir öykü anlatmıyoruz, öykülerin öykü olarak nasıl tanındığını, düşünüldüğünü ve kullanıldığını da anlatıyoruz. Öte yandan, kitabımızın başlığı çelişkili, çünkü öykü anlatımı olarak başvurduğu kısa öykü yöntemi, öyküsünü anlattığı edebiyat türünden -romandan- oldukça farklıdır. Romanın öyküsü kısa bir öykü olarak anlatılabilir mi? Bunun için bir üçleme, tuğla gibi bir kitap, *David Copperfield* ya da *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları*[1] gibi hacimli bir *Bildungsroman* gerekmez mi? Roman bir maratondur, hız koşusu değil; epik bir şiirdir, haiku değil; roman kısa bir öykü değildir.

Okumak, karıştırmak ya da gözden geçirmek üzere olduğunuz bu kitap, romanın kısa öykü biçimindeki bir fotoğrafını sunuyor. Çelişkili de olsa bu, kitabın en güçlü yönlerinden biri. Kısa öykünün kendisinden hiç beklenmeyen bir anlatım gücüne sahip oluşunu görmemize yardım edebilecek bir yazar, romanda ve kısa öyküde eşit ölçüde ustalık sergilemiş olan Ernest Hemingway'dir. Hemingway kısa öykünün, kısa olmasına rağmen çok büyük bir anlatım gücünü hareketlendiren mükemmel bir araç olduğunu yazar; çünkü tıpkı bir buzdağı gibi gücünü yalnızca söyleduklerinden -denizin yüzeyinde yükselen görülebilen bölümlerden- değil; söylemediklerinden, temelinde ağırlık yaratan, yüzeyin altında sessizce kalan kısımlarından alır. "Buzdağının hareketindeki ağırbaşlılık, yalnızca sekizde birinin suyun üstünde olması sayesindedir" diye yazmıştır. Kısa öykü yazarı, malzemesinin büyük bir bölümünü "çıkarmaya" mecbur kalır, ancak "çıkarılan kısım öyküyü güçlendirecektir" demiştir.

Kısa öykü bu şekilde, hem söylediklerinden hem de söylemediklerinden beslenir. Romanın kısa öyküsünü anlatmaya gelince; ilerleyen sayfalarda bir şeyler "çıkarılarak" benzer bir anlatım simyası uygulanıyor. Okumak üzere olduğunuz her şey, minyatürleştirilmiştir, olabilecek en

1 Buradaki eser isimlerinde çevrilen kitapların Türkçe isimleri kullanılmış, çevrilmeyen eserlerde orijinal kitaba sadık kalınmıştır. (yay.n.)

üst derecede sıkıştırılmıştır, özetin özetidir. *Ulysses, Altın Defter, Kayıp Zamanın İzinde* gibi özgün eserlerin kısa kısa açıklandığı satırların hepsi birer özetleme mucizesidir. Bu kısa özetler bir araya geldiğinde, dikkatle seçilmiş 67 başlık altında romanın yoğunlaştırılmış bir açıklaması ortaya çıkıyor. Bu 67 başlık, bizleri Shikibu'dan Ferrante'ye uzanan bin yıllık bir yolculuğa çıkarıyor. Daha sonra bu özel başlıklar; romanın nasıl işlediğini, teknik ve janr bağlamında mekaniğinin ne olduğunu, temalar bağlamındaki sınırsız kapsamını gözden geçiren bir özetin içine yerleştiriliyor.

Kitap daha sonra, en ekonomik ve kolay anlaşılır yolla, bizleri bazı özgün romanlarla ve bu romanların mekaniğiyle tanıştırıyor. Öte yandan kitabın güzel tarafı; "çıkarma" yoluyla yapılan özetlemenin, bir bütün olarak roman türünün sahip olduğu enginliği ve kolektif bilincimizde yüzeyin altındaki muazzam yeri gözler önüne sermesi. Kitap bize, her yerde bir öyküyle karşılaştığımızı hatırlatıyor: kendi yaşamlarımızla ilgili kendimize anlattığımız öykünün yanı sıra filmde, sahnede, haberlerde anlatılan bütün öyküler. Öykü bütünselliğini, romanın milenyum süresince devam eden biçimsel keşiflerine borçlu. Kitap, dünyayı değiştiren yaratıcılığın 67 eserine dikkatimizi çekiyor, bu sırada bize romanın özel büyüsünü nasıl yaptığını düşünmemizi sağlayan bir dizi terim sunuyor. Fakat, aynı zamanda, romanın yaşamımızda her yerde olduğunu anlatıyor, içinde yaşadığımız anlatıları çerçeveliyor; günden güne, bir yerden diğerine, bir akıldan başkasına ilerlememizi sağlayan araçları veriyor. Ludwig Wittgenstein'ın şaheseri *Tractatus Logico-Philosophicus*'ta açık bir şekilde belirttiği gibi eserin iki bölümü vardır: yazarın eserde söylediği her şey ve söylemediği her şey. Bu kitap da iki bölümden oluşuyor: söylenenler ve söylenmeyenler; suyun üstündekiler ve altındakiler. Bu kitap, okumanın kıymetli bir yoldaşı -okuyabileceğiniz romanların ve bunları nasıl okuyabileceğinizin bilge bir rehberi- ve aynı zamanda, bütün iyi öykülerin yaptığı gibi dışarıda bırakılanları hissetmenizi sağlıyor, romanı yeniden, kendinizle ve başkalarıyla girdiğiniz en samimi ilişkinin konuşulmayan ve görülmeyen bir parçası olarak hissetmenize olanak tanıyor.

Giriş

HENRY JAMES: "ROMANA ÖNCELİKLE YÜKLEYEBİLECEĞİMİZ TEK SORUMLULUK, GELİŞİGÜZEL OLMA SUÇLAMASINA UĞRAMADAN, İLGİNÇ OLMAYI BAŞARMASIDIR."

Roman, edebiyatın en fazla uyarlanabilen ve çok amaçlı olan türüdür. Yalnızca epik şiir ve balatlarda uzunlukla ilgili kısıtlamalar pek fazla değildir; diğer şiir türlerinin çoğunda uzunluk sınırı vardır, oyunlar da seyircinin tiyatro salonunda kalması beklenen süreyle sınırlıdır.

Aşağı yukarı 40.000 sözcüğün üzerindeki her şey roman olabilir. Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde* romanı yaklaşık 1,5 milyon sözcükten oluşur, Richardson'ın *Clarissa* romanında ise neredeyse bir milyon sözcük vardır, bazı romanlarsa bu ikisinin toplamından daha uzundur.

Romanlar, son derece derin entelektüel konulardan, en olmayacak popülist aşk maceralarına kadar her türlü konuyu işleyebilir. Anthony Burgess, *Britannica*'daki roman maddesine yazdığı tanımda roman türünü "Edebiyatın bütün katmanlarının her türlü ihtiyacını karşılayan, en kullanışlı araçtır" diye nitelemiştir.

Roman, edebiyat tarihinde görece yeni bir gelişmedir. Daha önce düzyazı anlatı diye bilinen türün, modern şeklini tam olarak ne zaman aldığını saptamak olanaksız olsa da eski eserler arasında ilk romanlar diye ele alınanlar, çoğunlukla Lucius Apuleius'un (MS yaklaşık 124-yaklaşık 170) *Altın Eşek* eseri ve 11. yüzyıla ait Japonca bir eser olan *Genji'nin Hikâyesi*'dir. Romanlar, 16. yüzyılda matbaacılık sayesinde insanların kitap almasını ve boş zamanlarında kitapların tadını çıkarmasını kolaylaştırana kadar Avrupa'da çok fazla öne çıkamadı. Arapça roman, 1860'lara kadar bilinen bir şey değildi.

Roman bir tür olarak oturmaya başladığından beri, çeşitlenmiştir ve belirli bir dereceye kadar kendi kendini yeniden keşfetmiştir. Okuyucular, kuşkularını bir yana bırakıp kurgusal dünyalara kendilerini kaptırmaya alıştıkça, romancılar bu yerleşik fikirlerle oynayan öyküler yazmaya başladılar. Bunun sonucunda, modern kurmaca yazın beklentileri çökertmeye başladı; örneğin, bilge gibi görünen anlatıcının sesi taraflı ya da kusurlu hale getirildi ya da olaylar kronolojik bir sıra olmaksızın sunuldu.

Bazı romanlarda olay örgüleri ve sahneler zamansızdır; bazılarıysa tarihsel bağlamlarıyla kalıcı bir iz bırakır. Bu ikinci

türdekiler, kesin bir şekilde tarihlenmemiş olabilir; ama yine de bahsettikleri dönem, genellikle modern okuyucunun ilgisinin artmasına neden olur.

Elinizdeki kitap romanın kısa bir tarihini sunuyor, romanın gelişimindeki en önemli janrlara ve stillere dikkat çekiyor; yalnızca kendi orijinal dillerinde değil, uluslararası roman türünün daha sonraki gelişiminde etkili olan, en ünlü ve kalıcı eserlerin bazılarına odaklanıyor. Bu kitap, ayrıntılı bir tarih kitabı değil; daha çok, çevremizdeki dünyayı anlamamızda romanın önemine dikkat çeken kapsamlı bir kılavuz.

Janrlar

W. SOMERSET MAUGHAM: "SANAT ÖNEMLİ OLAN TEK ŞEYDİR. SANATLA KIYASLANDIĞINDA ZENGİNLİĞİN VE MEVKİNİN ZERRE DEĞERİ YOKTUR."

Romanların hangi başlıklar altında sınıflandırılacağı, her zaman bir ölçüde isteğe bağlıdır. Kurmaca yazının pek çok eseri, birden fazla janra ait unsurlar içerir, bazılarıysa herhangi bir şekilde kategorize edilmeye karşı çıkar.

Her yazar bir başkasından etkilendiğinden ve her stilin bir öncülü olduğundan, belirli bir janrın tam olarak ne zaman ortaya çıktığını belirlemek mümkün değildir. Bu bölüm, her janrda büyük bir eserin ortaya çıkma sırasına göre kronolojik olarak düzenlenmiştir. Örneğin; Rabelais ilk mizah yazarı olarak yer alır; ancak bu, Rabelais'nin, okuyucuları güldürmeye çalışan ilk romancı olduğu anlamına gelmez, yalnızca *Gargantua ve Pantagruel*'in bu alanda öne çıkan en eski dönüm noktası olduğu belirtilmiştir.

Romanlar

JANE AUSTEN: "ROMAN... İNSAN DOĞASINA İLİŞKİN EN KAPSAMLI BİLGİYİ, ONUN DEĞİŞKENLİĞİNİN EN İYİ TASVİRİNİ, NÜKTE VE MİZAHIN COŞKUYLA DIŞA AKTARIMINI, DÜNYAYA EN UYGUN DİLLE AKTARAN KİTAP."

Ele alınan eserlerin büyük bir kısmı, matbaanın icadından sonra yazılmış ve bu yüzden son 500 yılda bir araya getirilmiş olsa da en eskisi yaklaşık olarak 2.000 yıl öncesine aittir. Her biri, kendi dönemindeki önemli bir atılımı ya da yeni bir dönüm noktasını temsil ediyor; hepsi de romanın daha sonraki gelişiminde kalıcı bir etki bırakmıştır. Hepsi hâlâ yaygın biçimde okunuyor ve pek çok dilde bulunabiliyor.

Her roman, bağlamında tartışılıp inceleniyor. Kısa biyografiler ise yazarların yaşamının, döneminin ve esin kaynaklarının daha fazla anlaşılmasını sağlıyor.

Temalar

ISABEL ALLENDE: "BAZI TEMALAR HEP AYAKTA KALIR."
Roman, öylesine çok yönlüdür ki bu yazın türünde tanımlanamamış, ifade edilememiş ya da açıklanamamış hiçbir insan deneyimi ya da düşüncesi yoktur. Öne çıkan bazı temalar evrenseldir ve çağlar boyunca yeniden kendini gösterir. Yeni ortaya çıkan romancıların bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendilerinden önce gelen nesillerin ilgilendiği konulara karşı çıktıklarını gözlemlemek ilginçtir. Bazı eleştirmenler bunu, gelgitlere ya da kalbin işleyişindeki sistol ve diyastol döngüsüne benzetirler.

Teknikler

WALTER BENJAMIN: "İYİ BİR YAZININ HAZIRLANMASI ÜÇ AŞAMADAN OLUŞUR: İLKİ BESTENİN YAPILDIĞI MÜZİKAL AŞAMA; İKİNCİSİ YAPININ KURULDUĞU MİMARİ AŞAMA; SONUNCUSU İSE ÖRGÜNÜN GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ DOKUMA AŞAMASI."
Herhangi bir romanın verdiği zevk, yinelenemeyen bir deneyim değildir. İlk baştaki tepkimizin ardından -gülebilir, öfkelenebilir, üzülebilir, korkabilir ya da tüm bu duyguların bir karışımını yaşayabiliriz- yazarların üzerimizde yarattıkları bu etkileri incelemenin tadını çıkarabiliriz. Bunu yaptıktan sonra, aldığımız zevki başkalarına daha iyi açıklayabiliriz... ya da kendimiz de yazıyorsak, benzer eserleri biz de üretebiliriz.

Bu kitabı nasıl kullanmalısınız?

Bu kitap dört bölümden oluşuyor: Janrlar, Eserler, Temalar ve Teknikler. Her bölüm kendi başına ya da diğerleriyle bağlantılı olarak okunabilir. Kitabın özünü oluşturan "Eserler" bölümünde, 67 önemli romana yer veriliyor. Her sayfanın alt kısmında yer alan faydalı göndermeler, okuyucuyu bir bölümden diğerine yönlendiriyor. Bilgi kutucuklarındaysa önemli gelişmeler ve her yazarın biyografisi yer alıyor.

Önemli yazarlar ya da romanlar

Önemli gelişmeler

Önemli eserlere, temalara ve tekniklere göndermeler

Yazar, yayıncı ve dil

Romanın tarihi

Yazarın diğer önemli eserleri

Yazarın özgeçmişi

Janrlar, temalar ve tekniklerle ilgili göndermeler

Janrlar

Tarihsel

ÖNEMLİ YAZARLAR: WALTER SCOTT • JAMES FENIMORE COOPER • ALEXANDRE DUMAS (BABA) GEORGE ELIOT • LEO TOLSTOY • JOHN DOS PASSOS • GIUSEPPE DI LAMPEDUSA • CHINUA ACHEBE

Tarihsel romanlar geçmişi yorumlayıp modern okuyucular için anlaşılır kılar.

Bir romanın "tarihsel" diye nitelendirilmesi için ne kadar geçmişe inmesi gerektiğine dair bir fikir birliği yoktur; bazı eleştirmenler romanın tarihsel sayılabilmesi için en az 50 yıllık bir geçmişten söz etmesi gerektiğini söylerler ama bu sayı da rastgele seçilmiştir.

Avrupa'da ilk tarihsel romanlardan biri Walter Scott (1771-1832) tarafından yazılan *Waverley*'dir (1814), konusu 1745'teki Jakoben Ayaklanması'dır. Scott, James Fenimore Cooper'ı (1789-1851) etkilemiştir, 1756-63 yıllarındaki Yedi Yıl Savaşları'nı konu alan *Son Mohikan* (1826) ise ilk Amerikan tarihsel roman olarak kabul edilir.

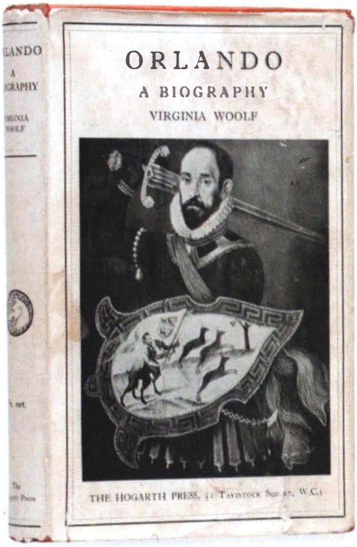
Tarihsel romanların çoğu, aynı zamanda aşk romanlarıdır. Örneğin, Fransa'da Napoléon'un ilk sürgününün (1814-15) sonrasında geçen *Monte Cristo Kontu* kısmen bir aşk öyküsüdür.

20. yüzyılın en büyük tarihsel romanlarından biri olan *Leopar*, Sicilya'nın İtalyan Birliği'ne katıldığı dönemi anlatır.

Tarihsel roman janrının gizli tehlikelerinden biri, George Eliot'ın 15. yüzyıl Floransası hakkındaki romanı *Romola*'da (1863) olduğu gibi tarihsel bilginin okuyucu tarafından tam olarak özümsenmemesidir. Bir başka zorluk ise anakronizmdir: Eserin geçtiği dönemde var olmayan kavramların, sözcüklerin ve deyimlerin kullanılmasıdır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Tarihsel romanların çoğu, klasik bir yapıya sahiptir, ancak bazıları janr üzerinde oynamalar yapıp sınırlarını zorlar. Virginia Woolf'un Thomas Sackville'in kurgusal yaşamını hiciv şeklinde yazdığı romanı *Orlando*'da (1928), Elizabeth döneminde yaşayan şair, cinsiyet değiştirir ve yüzlerce yıl yaşar. John Dos Passos'nun (1896-1970) *A.B.D.* üçlemesi (1938), aslında tarihsel bir roman değildir, çok zengin araba üreticisi Henry Ford ve Birleşik Devletler başkanı Woodrow Wilson gibi gerçek insanlara yer verir.

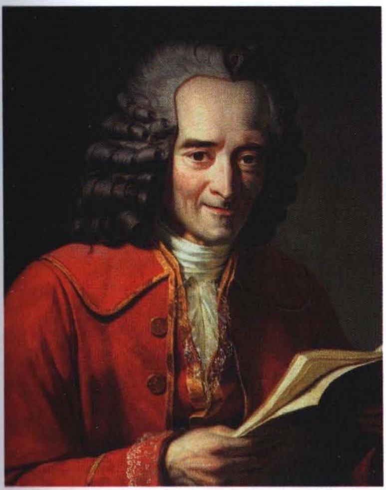

Orlando, Virginia Woolf, Hogarth Yayınları 1928

SAVAŞ VE BARIŞ s. 84 *HERKES TEK BAŞINA ÖLÜR* s. 118 *LEOPAR* s. 130
YERÇEKİMİNİN GÖKKUŞAĞI s. 144 TARİH s. 171

Mizahi

ÖNEMLİ YAZARLAR: FRANÇOIS RABELAIS • VOLTAIRE • MARK TWAIN • P.G. WODEHOUSE EVELYN WAUGH • FLANN O'BRIEN • JOSEPH HELLER • PHILIP ROTH • JOHN KENNEDY TOOLE

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Voltaire'in (1694-1778) yazdığı *Candide ya da İyimserlik* (1759) gibi komik romanlar, mizahi yönlerini, olayları aykırı bir kişinin gözünden anlatmasından alır. Benzer şekilde mizah, aykırı bir kişinin normal dünyayla akılsızca ve safça yaşadığı etkileşim sayesinde ortaya çıkar. Bu ikinci yaklaşımın başlıca örnekleri arasında, P.G. Wodehouse'un (1881-1975) Jeeves ve Wooster romanları yer alır.

Voltaire'in Portresi, Jacques-Augustin-Catherine Pajou, 1811

Mizah, hem öznel hem de nesnel bir eleştirel ölçütü olan tek türdür. Eleştirmenler bir romanın iyi olup olmadığı hakkında sonsuza dek tartışabilirler ama gülmelerini sağlıyorsa komik olduğu kesindir.

Bunun ötesinde, mizah, herhangi bir tanımı yapılamayacak derecede karmaşık ve çok yönlüdür. Acımasız ya da nazik olabilir, fiziksel ya da sözel olabilir. Edebiyatta mizah, genellikle bunlardan sonuncusudur, bu yüzden de büyük ölçüde kültüre bağlıdır ve dile özgüdür. Kelime oyunları ve çift anlamlı sözler asıl metinlerinde çok eğlendirici olabilir ancak aynı etkiyi bir başka dile aktarmak neredeyse imkânsızdır. Çeviri kitaplarda, esprilerin etkili olmasının ya da olmamasının nedeninin yazarda mı çevirmende mi aranması gerektiği tam olarak belli değildir.

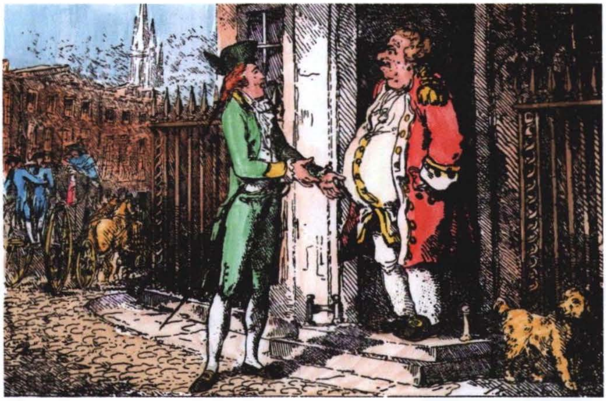
Genellikle dünyanın ilk komik romancısı diye kabul edilen Rabelais'nin eserinde, kahkahalar kısmen yazarın açık bir şekilde dilden çok zevk almasından –özellikle müstehcen olan çeşitli kavramlar ve nesneler için uzun sözcük listelerinden– kaynaklanır. Kendini önemsemeyle ve başkalarının gösterişçiliğiyle dalga geçmesi de mizahi unsurlar oluşturur. *Gargantua ve Pantagruel*'de en çok dalga geçilenler arasında falcılar ve avukatlar vardır.

Her romandaki mizah, yazarın insan zaaflarıyla eğlenmesiyle ortaya çıkar ve bunu yansıtır. Mizah, hicivden farklıdır. Hiciv de eğlenceli olabilir ama rahatsızlıkla hatta öfkeyle ateşlenmiş olduğu çok açıktır.

GARGANTUA VE PANTAGRUEL **s. 54** *HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI* **s. 88** *PORTNOY'UN FERYADI* **s. 142**
AİLE **s. 169** BÜYÜME **s. 173** CİNSELLİK **s. 174**

Pikaresk

ÖNEMLİ YAZARLAR: MATEO ALEMÁN • MIGUEL DE CERVANTES • DANIEL DEFOE • HENRY FIELDING • MARK TWAIN • SAUL BELLOW • JACK KEROUAC

"Tom Jones'un Bir Asilzadenin Evine Kabul Edilmeyişi", 1791, *Tom Jones*'dan gravür, Henry Fielding

Pikaresk romanda, gevşek bir yapıya sahip olan ve kolayca algılanamayan olay örgüsünde yer alan bölümler arasındaki en önemli (ve bazen tek) bağlantı ahlaksız başkahramandır.

İspanya'da ortaya çıkan pikaresk roman türü, adını İspanyolca *pícaro* [serseri] sözcüğünden almıştır. *Don Quijote,* pikaresk türün en ünlü örneği olarak kabul edilir. Öte yandan, Cervantes eserinde pikaresk türe ait bazı unsurları kullanmış olsa da bu türe tamamen bağlı kalmamıştır. Aynı döneme ait, kesin olarak pikaresk diye tanımlanan pek çok roman arasında en iyi bilineni Mateo Alemán'ın (1547-yaklaşık 1614) yazdığı *Guzmán de Alfarache*'dir (1599-1604).

Pikaresk roman 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupa'da yayıldı. Almanca yazılmış önde gelen eserlerden biri Hans Jacob Christoph von Grimmelshausen'ın (yaklaşık 1621-1676) *Simplicius Simplicissimus* (1669) kitabı, Fransızcada ise Alain-René Lesage (1668-1747) tarafından yazılan *Gil Blas*'dır (1735). İngilizce yazılmış pikaresk romanlar arasında Defoe'nun *Moll Flanders* (1722) ve Henry Fielding'in (1707-1754) *Tom Jones*'u (1749) yer alır.

19. yüzyıl romanlarına geldiğimizde, *Huckleberry Finn'in Maceraları* pikaresk bir roman olarak öne çıkar. Dickens'ın *Mister Pickwick'in Serüvenleri* (1836), ayrı ayrı olaylardan oluştuğu için genellikle pikaresk diye tanımlansa da başkahramanı iyi ahlaklı ve dürüsttür.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Pikaresk terimi, kısmen serserilik kavramı daha önceki çağlara göre tartışmaya daha fazla açık olduğundan, anlamını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadır. 20. yüzyılda orijinal pikaresk tanımına yaklaşan eserler arasında Saul Bellow'un (1915-2005) *Augie March'ın Maceraları* (1953) ve Jack Kerouac'ın (1922-1969) *Zen Kaçıkları* (1959) sayılabilir.

DON QUIJOTE s. 56 *HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI* s. 88 ZİNA s. 167 TARİH s. 171
YÜKSEK STİL/ALT STİL s. 199 ÖYKÜ MÜ OLAY ÖRGÜSÜ MÜ s. 200 HİCİV s. 201

Macera

ÖNEMLİ YAZARLAR: DANIEL DEFOE • ALEXANDRE DUMAS (BABA) • CHARLES DICKENS • JOHANN DAVID WYSS • JULES VERNE • ROBERT LOUIS STEVENSON • JOHN BUCHAN • JOHN LE CARRÉ

Macera romanları, tehlike ve maceraperestlik içeren, aksiyon yüklü, hızlı ilerleyen öykülerdir.

Başkahramanlar genellikle tehlikededir ve buna fiziksel aksiyonla karşı koyarlar. Avantajları ve dezavantajları düşünmek için çok fazla fırsat oluşmaz, öykünün temposu genelde sıkışık olay örgüsünün önüne geçer.

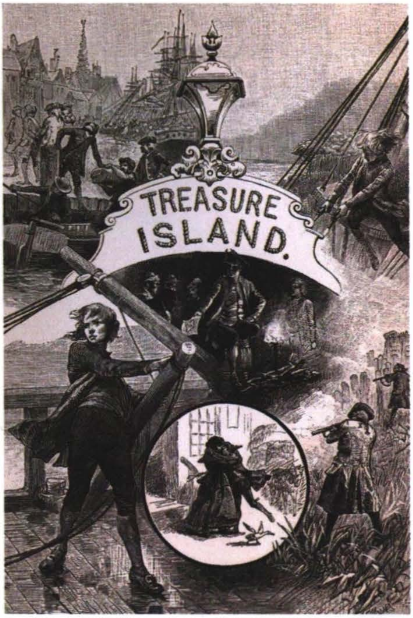
Tehlikenin derecesi değişkendir ve varılan nokta çoğunlukla mutlu son olsa da bazen trajiktir. Robinson Crusoe, ıssız bir adada mahsur kaldığı yılların ardından İngiltere'ye, memleketine dönmeyi başarır ama Dickens'ın *İki Şehrin Hikâyesi*'nin (1859) kahramanı Sydney Carton'un sonu giyotinle idam edilmek olur.

Macera hikâyelerinin çoğu gençler için yazılmıştır: Robert Louis Stevenson'ın (1850-1894) *Define Adası* (1883); Erich Kästner'in (1899-1974) *Küçük Hafiyeler: Emil ve Detektifler* (1929); Astrid Lindgren'in (1907-2002) *Pippi Uzunçorap* (1945) kitapları.

Defoe'nun ölümsüzleştirdiği ıssız adadaki gemi enkazı fikri, daha sonra Johann David Wyss (1743-1818) tarafından *İsviçreli Robinson Ailesi*'nde (1812) ve Jules Verne (1828-1905) tarafından *The Castaways of the Flag* [Bayrak Mağdurları, 1900] romanlarında kullanılmıştır. Yetişkinlere yönelik macera öykülerinde çoğunlukla bir aşk hikâyesi de yer alır, kahramanın zaferle sonuçlanan mücadelesi, çoğunlukla endişeli bir genç hanım olan, peşinde koşulan kadın tarafından ödüllendirilir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Macera romanlarının popüler bir varyasyonu casus romanlarıdır. İlk örnekleri arasında 1820'lerde James Fenimore Cooper tarafından yazılan romanlar sayılabilir. 20. yüzyılın başında, bellibaşlı eserler arasında Rudyard Kipling'in (1865-1936) *Kim* (1901) adlı romanı ve Conrad'ın *Gizli Ajan*'ı (1907) yer alır. Günümüzün en çok tanınan casus romanları yazarlarından biri *Soğuktan Gelen Casus* (1963) ile ün kazanan John le Carré'dir (d. 1931).

Treasure Island'ın [*Define Adası*] iç kapağı, Robert Louis Stevenson, 1886

ROBINSON CRUSOE **s. 59** *MONTE CRISTO KONTU* **s. 70** *MOBY DICK* **s. 74** KAÇIŞ **s. 177** BAŞLANGIÇLAR **s. 192** ÖYKÜ MÜ OLAY ÖRGÜSÜ MÜ **s. 200**

Antiroman

ÖNEMLİ YAZARLAR: CHARLES SOREL • LAURENCE STERNE • JAMES JOYCE • VIRGINIA WOOLF • VLADIMIR NABOKOV • ALAIN ROBBE-GRILLET • DAVID MARKSON • MİLORAD PAVİÇ

Antiroman, yazarın alışılagelen roman kurallarını olabildiğince bozduğu bir roman türüdür.

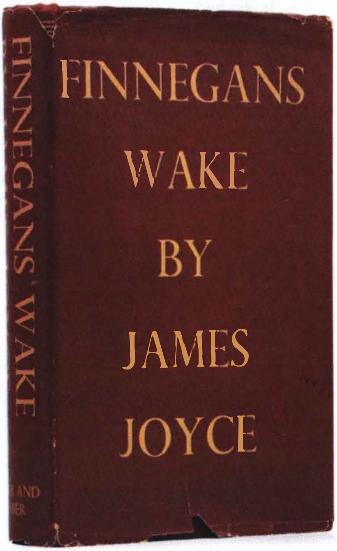
Modern çağda, bu terim Nathalie Sarraute'ın (1900-1999) *Portrait of a Man Unknown* [Bilinmeyen Birinin Portresi, 1947] adlı eserinin girişinde eseri "bir *antiroman*" diye nitelendiren Jean-Paul Sartre (1905-1980) tarafından genel kullanıma sokulmuştur. Bu bazılarına bir yenilik gibi gelse de aslında öyle değildi: "Antiroman" 1633'te Charles Sorel (yaklaşık 1602-1674) tarafından *Le Berger extravagant* [Abartılı Çoban, 1628] romanının gözden geçirilmiş yeni baskısının başlığı olarak kullanılmıştı.

Antiroman bir janr olarak, 20. yüzyılın ilk yarısında kimi romancılar romandan –ya da en azından bilinen roman biçimlerinden– sıkıldıklarında, kendisini kabul ettirdi. Bu memnuniyetsizlikten olay örgüsünü, diyaloğu, doğrusal anlatıyı ve karakterize etmeyi en aza indirgeyen, hatta mümkünse ortadan kaldıran bir akım doğdu. Bu akımdaki yazarlar, tüm bunların modasının geçtiğini düşünüyorlardı.

Antiromanlar okuyucuların beklentilerini allak bulak ederek ilgilerini canlı tutmayı amaçlar. Zorluk dereceleri farklıdır. *Tristram Shandy* anlaması kolay ve komik bir kurgusal otobiyografidir. Joyce'un herhangi bir başlık atında kategorize edilmeye direnen *Finnegan Uyanması* (1939) başlangıçta göz korkutan ama sonuçta okunduğuna değen, etkileyici bir eserdir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Flann O'Brien'ın (1911-1966) *Ağaca Tüneyen Sweeney* (1939) ve Virginia Woolf'un *Dalgalar*'ı, antiroman özelliklerine sahip olsalar da tam teşekküllü antiromanlar değillerdir. Bu türde en uçta yer alan eserler arasında Milorad Paviç'in (1929-2009) *Hazar Sözlüğü* (1984) ve David Markson'ın (1927-2010) *This is Not a Novel* [Bu Bir Roman Değildir, 2001] adlı eserleri bulunur.

Finnegans Wake [*Finnegan Uyanması*], James Joyce, Faber & Faber 1939

TRISTRAM SHANDY **s. 60** TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179** FİKİRLER **s. 180** PSİKOLOJİ **s. 181** GÖNDERME **s. 194** ANLATICININ SESİ **s. 203** ÇERÇEVELEME **s. 212**

Otobiyografik

ÖNEMLİ YAZARLAR: JAMES JOYCE • W. SOMERSET MAUGHAM • HENRY MILLER • SYLVIA PLATH • PHILIP ROTH • MARGUERITE DURAS • HUNTER S. THOMPSON • GREGORY DAVID ROBERTS

Bu terim, yazarın yaşamındaki insanlara veya olaylara benzeyen –ya da benzer gibi görünen– karakterlerin ya da olay örgüsünün yer aldığı her türlü eser için kullanılır.

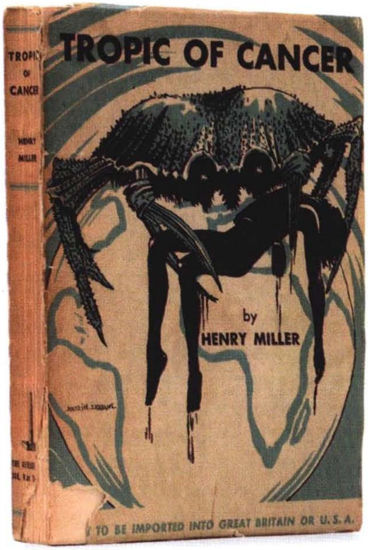
Ancak kişisel deneyim ve kurgu arasındaki bağlantıyı doğrudan kurmak kolay değildir. Örneğin, Henry Miller'ın (1891-1980) *Yengeç Dönencesi*'nde (1934), birinci şahıs anlatıcı cinsel istismarlarını en ince ayrıntısıyla açıklar ve kitaptaki diğer karakterlerden bazıları yazarın gerçek hayattaki tanıdıklarıyla aynı isme sahiptir. Öyleyse bu eser otobiyografik midir? Belki de, ama tamamen değil; bu yüzden, gerçek ve hayali bölümleri ayırmak zordur.

Gregory David Roberts (d. 1952) *Shantaram* (2003) romanının kısmen kendi deneyimlerine dayandığını belirtmiştir. Ancak suçla ilgili anlattığı olaylar göz önüne alındığında, otobiyografinin bittiği ve kurgunun başladığı yerin tam olarak neresi olduğu hakkında haliyle ketumdur.

Evelyn Waugh (1903-1966), ilk romanlarını kurgulanmış yaşamöyküleri olarak ele alan insanlar yüzünden çileden çıkmıştır. Bunun üzerine, *Brideshead'e Son Gidiş* (1945) kitabı için Yazarın Notu'nu kaleme almıştır: "Ben ben değilim: sen o değilsin; onlar onlar değiller."

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Bazı yazarlar, kurmaca romanlarını otobiyografi diye tanıtarak dikkat çekmeyi amaçlarlar. Anthony Godby Johnson tarafından yaşamöyküsü gibi yazılan –ebeveynleri tarafından istismara uğramış ve sonra HIV/AIDS kapmış bir çocuğun üzücü anılarından oluşan– *A Rock and a Hard Place* [Bir Kaya ve Sert Bir Yer, 1993] romanındaki karakterin gerçekte var olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tropic of Cancer [*Yengeç Dönencesi*], Henry Miller, Obelisk Press, 1934

JANE EYRE **s. 72** *ALTIN DEFTER* **s. 137** *SEVGİLİ* **s. 149** BÜYÜME **s. 173** İSİMLER **s. 202** ANLATICININ SESİ **s. 203**

Mektup roman

ÖNEMLİ YAZARLAR: MONTESQUIEU • JEAN-JACQUES ROUSSEAU • SAMUEL RICHARDSON JOHANN WOLFGANG VON GOETHE • FRANCES BURNEY • MARY SHELLEY • BRAM STOKER

Pierre-Ambroise-François Choderlos de Laclos, Jean-Baptiste Perronneau, yaklaşık 1770

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Henry Fielding mektup türündeki potansiyel mantıksızlıkları hemen gördü. Richardson'ın önceki yıl yayımlanan *Pamela* romanına yanıt niteliğinde yazdığı *Shamela* (1741) romanında, kişisel mektupların, mektubu yazan kişi baştan sona iyi niyetli olduğunda bile, ki Shamela öyle değildi, gerçeğe tamamen sadık kalabilmesi düşüncesiyle alay etti.

Mektup romanlarda hikâye, bir ya da daha fazla karakter tarafından yazılmış mektuplarla ilerler.

Bu tür, 18. yüzyılda çok popülerdi. En önemli temsilcileri arasında üç Fransız vardı: Montesquieu'nün (1689-1755) *İran Mektupları* (1721); Jean-Jacques Rousseau'nun (1712-1778) *Julie ya da Yeni Héloïse* (1761) ve Pierre Choderlos de Laclos'nun (1741-1803) *Tehlikeli İlişkiler* (1782) romanları. İngiltere'de mektup türü Samuel Richardson'ın (1689-1761) *Pamela* (1740) romanıyla popülerlik kazandı. Kanada'ya göç eden İngiliz yazar Frances Brooke (1724-1789), Kuzey Amerika'nın mektup türündeki ilk romanı olan *The History of Emily Montague*'ı [Emily Montague'nin Tarihi, 1769] yazdı. Bu türün öne çıkan örnekleri arasında *Evelina* ve *Genç Werther'in Acıları* da yer alır.

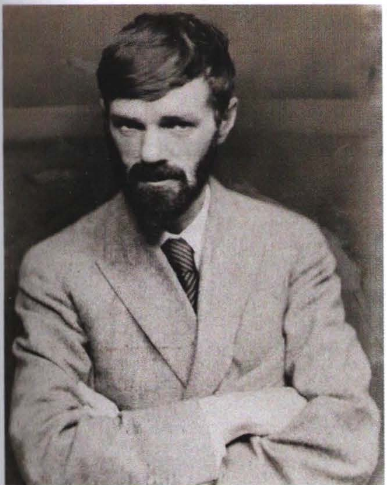
Mektup türünde karakterlerin kendilerini yazarın doğrudan müdahalesi olmaksızın ifade etmesi sağlanır. Öte yandan, karakterler yalnızca hakkında yazmak istedikleri deneyimleri paylaşırlar; böylece, suçluluk ve utanç duydukları olayları dışarıda tutarlar.

Bazı mektup romanlar (örneğin, Goethe'ninki) yalnızca başkahramanın mektuplarına yer verir; cevaplar ortada yoktur. Öte yandan, çoğu romanda çeşitli karakterlerin birbirlerine yazdıkları mektuplar yer alır. Bram Stoker (1847-1912) *Dracula*'da (1897), hikâyesini yazılı iletişimin çeşitli türlerini kullanarak anlatır: mektuplar, hatıra defterleri, gazete yazıları.

GENÇ WERTHER'İN ACILARI **s. 62** *EVELINA* **s. 64** AŞK **s. 166** PSİKOLOJİ **s. 181** HİCİV **s. 201** SEMPATİ VE EMPATİ **s. 205** ÇERÇEVELEME **s. 212**

Bildungsroman

ÖNEMLİ YAZARLAR: JOHANN WOLFGANG VON GOETHE • CHARLOTTE BRONTË • CHARLES DICKENS • ALAIN-FOURNIER • THOMAS MANN • HERMANN HESSE • J.D. SALINGER • PHILIP ROTH

D.H. Lawrence, yaklaşık 1925

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Patrick McCabe'in (d. 1955) trajik düğümler barındıran *Kasap Çırağı* (1992) romanı, geleneksel biçimden ayrılan bir *Bildungsroman*'dır [oluşum romanı]. Alkolik ve istismarcı bir babası ve depresif bir annesi olan Francie Brady, mutsuz bir çocukluk geçirmiştir. Onu geliştiren deneyimler, kararlı ve bağımsız olmasını sağlar, fakat aynı zamanda ruhsal rahatsızlıklara ve cinayete de neden olur.

Bildungsroman, büyümeyi ele alan bir roman türüdür.

Başlangıçta genç ve naif olan başkahramanlar, sonuçta büyür ve akıllanır. Romanın başkahramanı olan kız ya da erkek, süreç içinde âşık olur. Janrın ilk eserlerinde biraz kaybolan masumiyete yönelik nostalji olsa da çoğunlukla olumlu bir tonla biter. Bu romanlar genellikle eğitim kurumlarında geçer: Thomas Hughes'un (1822-1896) *Tom Brown'ın Okul Serüvenleri* (1857) bu türde yazılmış bir İngiliz klasiğidir. Aynı temaya sahip sonraki kitapların sonları daha az iyimserdir, hayal kırıklıklarıyla ve daha da kötüsüyle sonuçlanır.

Bu türün ilk eserlerinden biri -ve daha sonra bu janrdaki çoğu esere model olan- Goethe'nin *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları*'dır (1796). Bunun ardından Dickens'ın *David Copperfield*'i (1850) ve *Büyük Umutlar*'ı; Alain-Fournier'nin (1886-1914) *Adsız Ülke*'si (1913) ve Hermann Hesse'nin (1877-1962) *Demian*'ı (1919) gibi önemli eserler gelmiştir.

L.M. Montgomery'nin (1874-1942) *Yeşilin Kızı Anne* (1908); D.H. Lawrence'ın (1885-1930) *Oğullar ve Sevgililer* (1913); J.D. Salinger'ın (1919-2010) *Çavdar Tarlasında Çocuklar* (1951); Harper Lee'nin (1926-2016) *Bülbülü Öldürmek* (1960); Jeanette Winterson'ın (d. 1959) *Tek Meyve Portakal Değildir* (1985); Roddy Doyle'un (d. 1958) *Paddy Clarke Ha Ha Ha* (1993) ve David Mitchell'ın (d. 1969) *Siyah Kuğu Parkı* (2006) kitapları, türün dikkate değer eserleri arasındadır.

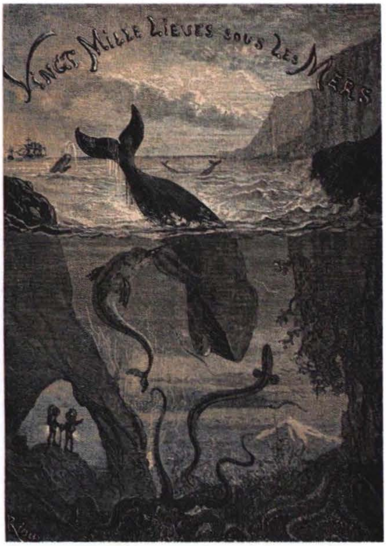
JANE EYRE **s. 72** *BENİM OLAĞANÜSTÜ AKILLI ARKADAŞIM* **s. 162** AŞK **s. 166** AİLE **s. 169** BÜYÜME **s. 173** PARA **s. 175** TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179** SINIF **s. 182** EĞİTİM **s. 183**

Fantastik

ÖNEMLİ YAZARLAR: LEWIS CARROLL • JULES VERNE • MARK TWAIN • J.R.R. TOLKIEN T.H. WHITE • GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ • URSULA K. LE GUIN • GEORGE R.R. MARTIN

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Mark Twain, *Kral Arthur'un Sarayında Connecticutlı Bir Yankee* (1889) ile Birleşik Devletler'in güney eyaletlerinde hiçbir zaman var olmamış şövalyelik geçmişine yönelik hassasiyeti ve (Twain'in delilik olarak gördüğü) bilim ve ilerleme korkularını hicvetmek için fantastik edebiyattan yararlandı. 19. yüzyılın Amerikalı kahramanı Hank Morgan'ı geriye, Eski İngiltere'ye göndererek, zaman yolculuğu janrının yaratıcısı olarak ün kazanmıştır.

Vingt Mille Lieues sous Les Mers'in kapağı [*Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*], Jules Verne, J. Hetzel 1871

Fantastik roman, kurgusal düzyazılarda başka bir dünyada ya da dünyalarda ve/ veya başka bir zamanda ya da zamanlarda geçen eserlerdir. Genellikle süper güçleri olan karakterler ön plana çıkar.

Tanrılar ve süper kahramanlar zaten MÖ 3. yüzyıldan beri Hint-Avrupa efsanelerinin temelini oluşturduğu için fantastik anlatıların, romandan binlerce yıl önce ortaya çıktığı söylenebilir.

Büyük olasılıkla uydurma kişiler olan Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri'nin öyküleri, 12. yüzyılda Galce düzyazı şeklindeki bir öyküler derlemesi olan *Mabinogion*'da yer alarak, ilk kez sözlü gelenekteki efsanelerden kalıcı yazılı metinlere dönüşmüştür. Bu efsaneler, Thomas Malory (yaklaşık 1415-1471) tarafından *Arthur'un Ölümü*'nde (1485) özenle toplanmıştır; T.H. White (1906-1964) tarafından İngilizce düzyazı şeklinde yazılan *Bir Zamanlar ve Geleceğin Kralı* (1958) ile de sonuç olarak popüler romanın babası haline gelmiştir. Bu esnada, önde gelen fantastik roman yazarlarından biri, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah* (1870) gibi eserlerin sahibi Jules Verne'di.

Fantastik; büyülü gerçeklik ve bilimkurgunun yanı sıra bazı korku öykülerini ve çocuk kitaplarını içine alan kapsamlı bir janrdır. Türün en başarılı modern eserlerinden biri, George R.R. Martin (d. 1948) tarafından yazılan ve 2011'de HBO tarafından televizyon dizisine uyarlanan *Taht Oyunları*'dır (1996).

YÜZÜKLERİN EFENDİSİ **s. 124** *YERDENİZ BÜYÜCÜSÜ* **s. 140** ÇATIŞMA **s. 172** FİKİRLER **s. 180** KADER **s. 185**
ÜTOPYA **s. 189** ZAMAN YOLCULUĞU/ALTERNATİF TARİH **s. 197** HİCİV **s. 201** DÖNEM DİLİ **s. 208**

Korku

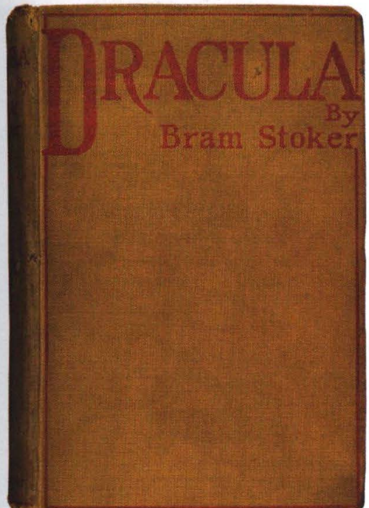
ÖNEMLİ YAZARLAR: HORACE WALPOLE • ANN RADCLIFFE • MATTHEW GREGORY LEWIS BENEDIKTE NAUBERT • AUGUSTE LE BRETON • ALPHONSE BOUDARD • STEPHEN KING

Korku romanlarında kan, hayaletler, canavarlar ve şoklar başlamadan önce gelişen bir belirsizlik yer alabilir.

Korku türü, kısmen 18. yüzyılın rasyonalizmine tepki olarak doğmuştur. Herkes, her şeyi anlamaya çalışmayı istememiştir; yerleşik din tarafından sunulanlardan -transubstansiyon (öze dönüştürme), reenkarnasyon, dişilerde görülen eşeysiz üreme yöntemi olan partenogenez vb.- beslenen farklı türde bir gizem isteği, korku öykülerinin öncüsü olan gotik romanın esin kaynağıdır.

İlk gotik roman, Horace Walpole'un (1717-1797) yazdığı *Otranto Şatosu*'dur (1764). Bunun ardından Ann Radcliffe'in (1764-1823) *The Mysteries of Udolpho* [Udolpho'nun Gizemleri, 1794] ve Matthew Gregory Lewis'in (1775-1818) *Keşiş* (1796) romanları geldi. Bu eserlerin başarısı, Fransa'da *roman noir* [kara roman], Almanya'da ise *Schauerroman* [gotik kurgu] türünün gelişimine ön ayak oldu. İngiltere'de gotik, bir bilim insanının Tanrı'nın rolünü ele geçirerek korkunç bir canavar yarattığı *Frankenstein* korku romanlarının doğmasına neden oldu. Daha sonra, korku türünün iz bırakan eserlerinden biri olan, Bram Stoker'ın *Dracula* romanı yayımlandı.

Amerikalı yazar Edgar Allan Poe (1809-1849) hiç korku romanı yazmadı ama ürkütücü kısa öyküleriyle, korku türünde uzun eserler veren yazarları etkiledi. 20. yüzyılın sonunun ve 2000'li yılların başının korku ustası ise Stephen King'dir.

Dracula, Bram Stoker, Archibald Constable and Company, 1897

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Korku hayranları, genellikle katarsise ihtiyaç duymazlar ya da hikâyeden bir ders çıkarmaya çalışmazlar; aradıkları şey yalnızca korkunun yarattığı heyecandır. Korku öyküleri bu isteği karşılamak için, Henry James'in (1843-1916) incelikli fikirlerinden ziyade, korku tiyatrosu Grand Guignol tarzı şok efektleri oluşturmaya çabalar. Bu bakımdan, James'in *Yürek Burgusu* (1898) adlı eseri, korku öyküsünden ziyade bir hayalet öyküsüdür.

FRANKENSTEIN **s. 66** *MEDYUM* **s. 146** CİNSELLİK **s. 174** KAÇIŞ **s. 177** PSİKOLOJİ **s. 181** ÖLÜM **s. 184** KADER **s. 185** MAKİNELER KARŞISINDA İNSAN **s. 186** PARODİ **s. 207**

Gerilim

ÖNEMLİ YAZARLAR: ALEXANDRE DUMAS (BABA) • ERSKINE CHILDERS • JOHN BUCHAN IAN FLEMING • ERIC AMBLER • GÉRARD DE VILLIERS • JONATHAN DE SHALIT

Bütün gerilim romanlarının heyecanlı olması gerekir. İçlerinde macera ya da gizem bulunması şart olmasa da çoğunda bulunur. Detektif öyküleri ve psikolojik kurgu, gerilime neden olabilir ama kelimenin gerçek anlamıyla gerilim romanı değillerdir.

Bu türün klasik eseri, uğradığı haksızlığın öcünü almaya çalışan bir adamla ilgili olan *Monte Cristo Kontu*'dur. Gerilim romanlarındaki gerilim, suçluların kimliğinin belirsizliğinden kaynaklanmaz, okuyucu bunların kim olduğunu başından bilir. Kötülük yapanların hak ettikleri cezayı bulacaklarına dair çok fazla şüphe de yoktur; bu, gerilim türünün alışılagelen başlıca âdetlerinden biridir. Heyecan, avcının düşmanını zekâsıyla alt edip sonuçta bozguna uğratmak için verdiği mücadeleden kaynaklanır.

Heyecan seviyesi, kovalayan kişinin aynı zamanda av olmasıyla artırılabilir. John Buchan'ın (1875-1940) *Otuz Dokuz Basamak* (1915) adlı romanındaki kahraman, kendisinin peşinde olan Alman casusların çevirdikleri entrikalara engel olmaya çalışır. 21. yüzyılın casusluk ve gerilim türündeki en önemli temsilcileri arasında, Fransız yazar Gérard de Villiers (1929-2013) ile gerçek kimliğini Jonathan de Shalit takma ismiyle saklayan İsrailli eski bir Mossad ajanı yer alır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Gerilim romanları, benzer temalara sahip ya da türün parodisi olan pek çok roman gibi bugün de popülerliğini korur. Dikkat çekici örnekler arasında, gerilim türünü o zaman bile eskimiş bir tür olarak ele alıp bu türle dalga geçen Eric Ambler'in (1909-1998) yazdığı *The Dark Frontier* [Karanlık Sınır, 1936] yer alır. Öte yandan, kitabın genel olarak ciddiye alınmasıyla Ambler ün kazanmıştır.

Eric Ambler, 1955

MONTE CRISTO KONTU **s. 70** KAÇIŞ **s. 177** KADER **s. 185** SUÇ VE CEZA **s. 187** SONLAR **s. 193** PARODİ **s. 207** DÖNÜM NOKTASI **s. 209** ZAMAN VE MEKÂN **s. 213**

Doğa

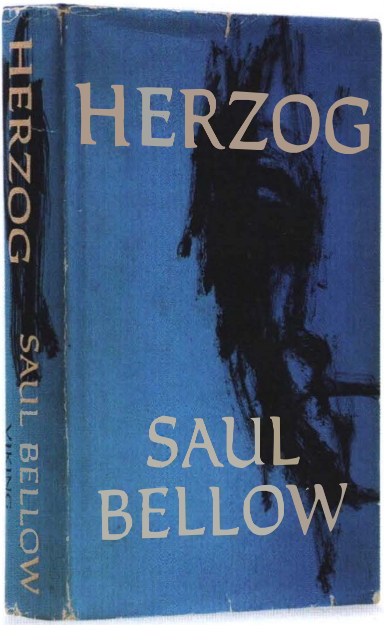
ÖNEMLİ YAZARLAR: JORGE DE MONTEMAYOR • HONORÉ D'URFÉ • GEORGE ELIOT HERMAN MELVILLE • THOMAS HARDY • JOSEPH CONRAD • D.H. LAWRENCE • SAUL BELLOW

İki tür doğa romanı vardır. Birinde, kırsal yerler sessiz sakindir, çoğunlukla kayıp bir cennettir. Ötekisinde, doğa alt edilmesi gereken haşin bir düşmandır.

İlk tür yaygındır ve bazen bir aşk öyküsünün arka planını oluşturur. Pek çok dilde, çok farklı dönemlerde geçen örnekleri vardır. Romanlarını İspanyolca kaleme alan Portekizli yazar Jorge de Montemayor'un (yaklaşık 1520-1561) *Diana* ve Fransız asilzade Honoré d'Urfé'nin (1567-1625) *Astrée* (1627) romanları bunlar arasındadır. Her iki eserin Alınanca çevirisi zamanında popüler olsa da bunlar Alınan yazarlara pek fazla ilham vermemişe benziyor. Alman yazarlar Avrupa'nın büyük kısmını etkisi altına alan bu janra çoğunlukla ilgisiz kalmışlardır.

İngilizcedeki önde gelen örnekler arasında, Thomas Hardy'nin (1840-1928) 1872'de basılan *Under the Greenwood Tree* [Defne Ağacının Altında] başta olmak üzere pek çok eseri yer alır. Aynı yıl, *Middlemarch* da yayımlanmıştır. D.H. Lawrence, aynı geleneği *Oğullar ve Sevgililer* (1913) ile devam ettirmiştir. Doğa romanı kriterlerine uyan, daha yakın zamanlara ait bir başka roman ise Saul Bellow'un *Herzog* (1964) romanıdır.

Doğanın düşman olarak görüldüğü romanlarda, doğa farklı biçimlerde ortaya çıkar. Güçlü bir yaratık olabilir. En ürkütücülerden biri, *Moby Dick*'teki balinayla karşımıza çıkar. Stef Penney'nin (d. 1969) *Issızlığın Ortasında* (2006) romanındaki Kanada'da olduğu gibi doğa düşman bir iklim de olabilir. Conrad'ın *Tayfun* (1902) romanındaki gibi aşırı bir hava olayı da olabilir.

Herzog, Saul Bellow, Viking Press, 1964

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Stella Gibbons'ın (1902-1989) *Cold Comfort Farm* [Teselli Çiftliği, 1932] romanının yayımlanmasından sonra, pastoral doğa romanlarını ironi olmadan yazmak zorlaştı. Yazarın alaya aldığı en önemli konulardan biri köylülerin şivesiydi. Bu şive, bazı doğa romanı yazarlarının eserlerinde öyle yapmacıktı ki bu şekilde konuşan birinin var olabileceğini düşünmek bile imkânsızdı.

MOBY DICK **s. 74** *MIDDLEMARCH* **s. 86** DOĞA KARŞISINDA İNSAN **s. 178** TAŞRA **s. 188**
TRAJİK KUSUR **s. 198** İSİMLER **s. 202** PATETİK YANILGI **s. 210**

Gerçekçilik

ÖNEMLİ YAZARLAR: HONORÉ DE BALZAC • GUSTAVE FLAUBERT • GEORGE ELIOT • ÉMILE ZOLA • JOSÉ MARIA DE EÇA DE QUEIRÓZ • LEO TOLSTOY • BENITO PÉREZ GALDÓS • MAKSİM GORKİ

Sanatta gerçekçilik; yaşamı, süsleme olmaksızın, gerçekte çoğu insan için nasılsa öyle göstermeyi amaçlar. 19. yüzyılda Fransa'da estetik bir akım olarak ortaya çıkmıştır ve hem klasisizmi hem de romantizmi aşırı derecede yapay oldukları için reddetmiştir.

Gerçekçi romanların iki ana türü vardır: toplumsal ve dinsel. Toplumsal gerçekçilik sıradan insanların yaşamlarını ve kaygılarını anlatmayı amaçlar; orta sınıftan insanların sorunlu evlilikleri bu alt türün başlıca konusudur.

Dinsel gerçekçilik dikkatleri taşradaki yaşam üzerinde yoğunlaştırır. Bu konu, 19. yüzyıla kadar kurgusal düzyazılarda nadiren karşımıza çıkmıştır. O zamana kadar romanlarda, şehirler (özellikle başkentler) ya da egzotik yerler (tatil yöreleri; ıssız adalar) çoğunluktaydı.

Gerçekçiliğin Fransız öncüsü Honoré de Balzac'tır (1799-1850), geniş kapsamlı roman serisi *İnsanlık Komedyası* (1834-), yurttaşı Flaubert'in *Madame Bovary*'sinin doğrudan ilham kaynağıydı. Dolaylı bir şekilde de Avrupa'nın her yerindeki romanların ilham kaynağıydı: İngiltere'de *Middlemarch*; Portekiz'de José Maria de Eça de Queiróz (1845-1900) tarafından yazılan *The Sin of Father Amaro* [Rahip Amaro'nun Günahı, 1875]; İspanya'da Benito Pérez Galdós (1843-1920) tarafından yazılan *Fortunata and Jacinta* [Fortunata ve Jacinta, 1887] ve Rusya'da Tolstoy'un *Anna Karenina*'sı (1878).

Gerçekçilik özellikle Almanya'da çok güçlüydü. Önde gelen Almanca eserler arasında Theodor Fontane'ın (1819-1898) *Effi Briest* (1895) romanı yer alır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
1917'deki Rus Devrimi'nin ardından, toplumsal gerçekçilik Sovyetler Birliği'nde toplumcu gerçekçilik haline geldi. Toplumcu gerçekçilik, iktidardaki Komünist Parti'yi ve amaçlarını desteklemek zorundaydı. Bu yeni biçimin ilk uygulayıcısı Maksim Gorki'ydi (1868-1936). Toplumcu gerçekçiliğin en büyük eserleri ise Mihail Şolohov'un (1905-1984) iki romanıydı: *Ve Durgun Akardı Don* (1934) ile *The Don Flows Home to the Sea* [Don Nehri Vatanı Olan Denize Akar, 1940].

Greta Garbo ve Fredric March *Anna Karenina*'da, yönetmen: Clarence Brown, 1935

MADAME BOVARY **s. 76** ZİNA **s. 167** TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179** SINIF **s. 182** EĞİTİM **s. 183**
TRAJİK KUSUR **s. 198** YÜKSEK STİL/ALT STİL **s. 199** SEMPATİ VE EMPATİ **s. 205**

Çocuk

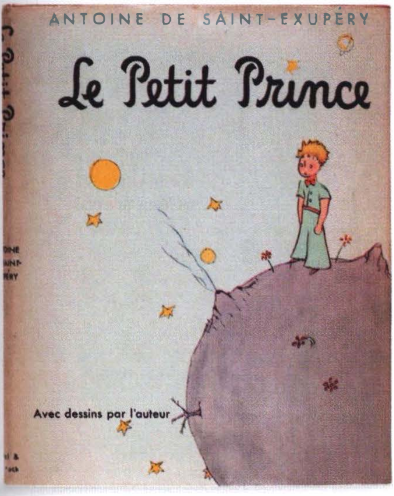
ÖNEMLİ YAZARLAR: LEWIS CARROLL • MARK TWAIN • ERICH KÄSTNER • ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY • J.R.R. TOLKIEN • ASTRID LINDGREN • J.K. ROWLING

Çocuk romanları özellikle çocukları ve gençleri hedefleyen eserlerdir.

Her kültürde örnekleri bulunur ve pek çoğu anadillerinde elde ettikleri başarıyı çevrildikleri dillerde de yakalamıştır. Alman Erich Kästner'ın *Küçük Hafiyeler*'i (1929); Fransız Antoine de Saint-Exupéry'nin (1943) *Küçük Prens*'i (1900-1944); İsveçli Astrid Lindgren'in *Pippi Uzunçurap*'ı örnek olarak verilebilir. Günümüzde dünya çapında en çok tanınan çocuk romanları İngilizcedir: J.K. Rowling'in (d. 1965) genç bir büyücünün eğitimi hakkındaki yedi kitaplık Harry Potter serisi (1997-2007).

Bu janrda, büyü önemli bir konudur. Doğaüstü güçleri ya da deneyimleri olmayan, "normal" başkahramanlar çok azdır. Antropomorfizm ve mucizevi dönüşümler de sık sık karşımıza çıkar. Kenneth Grahame'ın (1859-1932) *Söğütlerdeki Rüzgâr* (1908) romanındaki yıldızların hepsi –köstebek, fare ve karakurbağası– konuşur. Carlo Collodi'nin (1826-1890) *Pinokyo'nun Maceraları*'nda (1883), bir tahta parçası oğlan çocuğuna dönüşür. *Hobbit*'te, Beorn deri değiştiricidir.

Bazı yayıncılar, çocuk kitaplarını, yalnızca hedef grup için uygun gördükleri sözcük dağarcığını ve kavramları kullanarak okuma yaşına göre sınıflandırırlar. Öte yandan, en iyi kitaplar böylesi ayrımların ötesine geçer: *Alice Harikalar Diyarında* yalnızca yetişkinlerin kolayca anlayabileceği bir içeriğe sahip olsa da bir çocuk klasiğidir.

Le Petit Prince [*Küçük Prens*], Antoine de Saint-Exupéry, Reynal & Hitchcock, 1943

ÖNEMLİ GELİŞMELER

19. yüzyılın ortalarına kadar, kurgusal eserlerde uygulamada çocuklar ve yetişkinler diye bir ayrım yoktu. 20. yüzyılın sonunda, çocuk edebiyatı farklı bir alt tür olarak ele alındı. Bazı kitaplar ise her iki kategoride övgüyle karşılandı. 2001'de Philip Pullman'ın (d. 1946) *Kehribar Dürbün* (2000) kitabı, daha önce yalnızca yetişkinlere yönelik yayınlara verilen Yılın Whitbread Kitabı ödülünü alan çocuklara yönelik ilk eser oldu.

→ *ALICE HARİKALAR DİYARINDA* **s. 80** PSİKOLOJİ **s. 181** SEMPATİ VE EMPATİ **s. 205** SEMBOLİZM **s. 206**

Novella

ÖNEMLİ YAZARLAR: HEINRICH VON KLEIST • FYODOR DOSTOYEVSKİ • LEO TOLSTOY • HENRY JAMES • THOMAS MANN • FRANZ KAFKA • ALBERT CAMUS

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Ian McEwan'ın (d. 1948), *Sahilde* (2007) adlı eseri Man Booker Ödülleri'ne aday gösterilip kısa listeye alındığında tartışmaya neden oldu, çünkü bu ödül romanlara yönelikti. 166 sayfadan ve 40.000'den daha az sözcükten oluşan bu eseri, bazıları novella olarak kabul ettiler ve adaylığa uygun olmadığını düşündüler. Sonunda, o yılki ödül, Anne Enright'ın (d. 1962) Ian McEwan'ın kitabının iki katından daha uzun olan *Toplantı* adlı kitabına gitti.

Heinrich von Kleist,
Anton Graff,
yaklaşık 1808

Kurgusal düzyazılar arasında aritmetik bir ölçütle tanımlanan yegâne tür, novelladır. Novella, kısa bir öyküden daha uzun olmalıdır, ancak romandan daha az sözcük içermelidir.

Novellanın tohumları Rönesans İtalyası'nda Giovanni Boccaccio (1313-1375) tarafından atıldı. Öykü türünde 100 kısa metinden oluşan *Decameron* (1353), daha sonra genişletilerek modern şeklini aldı. *Prenses de Clèves* novellaların Fransa'da popüler hale gelmesine yardımcı oldu. Almanca konuşulan ülkelerdeyse, *Genç Werther'in Acıları* bir geleneğin oluşmasını sağladı, bunu Thomas Mann'ın *Venedik'te Ölüm*'ü (1912) ve Kafka'nın *Dönüşüm*'ü (1915) izledi.

Bu arada, novella başka ülkelerde uzun eserleriyle tanınan bazı yazarlar tarafından da benimsendi: Rusya'da Dostoyevski'nin *Yeraltından Notlar* (1864) ve Tolstoy'un *İvan İlyiç'in Ölümü* (1886); Birleşik Devletler'de ise Henry James'in *Aspern'in Mektupları* (1888) kitapları örnekler arasındadır. 20. yüzyılın önemli novella yazarları arasında ise Brezilyalı Clarice Lispector (1920-1977) yer alır.

Eserlerin çoğunda şiddet, felaket ve gizem yer alır; ancak bu içeriklerin hiçbiri, novellanın esasını oluşturmaz. *Hayvan Çiftliği* hiciv niteliğindedir, *Yabancı* ise felsefi ve düşünseldir. Novellanın, üzerinde genel olarak anlaşmaya varılmış yegâne önkoşulu, içerdiği sözcük sayısının 17.500 ile 40.000 arasında olmasıdır; ancak bu sayılar bile çok katı sınırlar değildir; sonuçta uzunluk, yaklaşık bir hesabın ötesine geçmez.

HAYVAN ÇİFTLİĞİ **s. 116** *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* **s. 136** SUÇ VE CEZA **s. 187** ÜTOPYA **s. 189**
ÖYKÜ MÜ OLAY ÖRGÜSÜ MÜ **s. 200** PATETİK YANILGI **s. 210** DÜZELTME **s. 217**

Psikolojik

ÖNEMLİ YAZARLAR: LAURENCE STERNE • GEORGE ELIOT • GUSTAVE FLAUBERT LEO TOLSTOY • HENRY JAMES • MARCEL PROUST • FRANZ KAFKA • VLADIMIR NABOKOV

Psikolojik roman, karakterlerin yaptıklarından ziyade; isteklerine, en içerideki duygularına ve düşünsel süreçlerine odaklanır.

Suç ve Ceza'da önemli olan Raskolnikov'un işlediği cinayetler değildir; asıl vurgulanan, olay öncesinde, sırasında ve sonrasındaki ruh halidir. *Madame Bovary*'de ve *Anna Karenina*'da, erkek yazarlar, kadın kahramanlarının eylemlerinin neden olduğu trajedilerden çok, psikolojileriyle ilgilenirler.

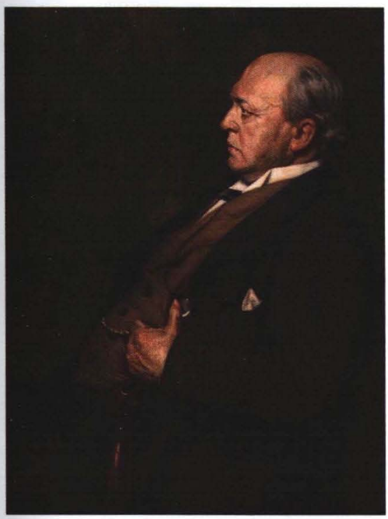
Hangi romanın ilk psikolojik roman olduğu konusunda bir fikir birliği yoktur, ancak en eskiler arasında Richardson'ın *Pamela* ve Sterne'in *Tristram Shandy* romanları sayılabilir. Her ikisinde de olaylar, ana karakterlerin bakış açısıyla anlatılır.

Psikolojik roman türü, George Eliot tarafından rafine edilmiş, Henry James tarafından, *Bir Kadının Portresi* (1881) ve *The Ambassadors* [Büyükelçiler, 1903] gibi pek çok romanla daha da geliştirilmiştir. Bu eserlerde -bütün etkileyici psikolojik romanlarda olduğu gibi- metin; istek ve arzuları kesin olarak ifade etmek yerine ince ayrıntılarla ortaya çıkarır; karakterler kendi varoluşlarının özünde nelerin olduğunun farkında değildirler ya da bunları kabul etmezler.

20. yüzyılda psikolojik romanın öne çıkan temsilcileri arasında Proust ve Nabokov yer alır. Her ikisinin de romanlarında en önemli aksiyon, karakterlerin zihninde gerçekleşir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

1900'lerin başından itibaren Sigmund Freud'un (1856-1939) psikanaliz teorileri -özellikle de Oidipus ve Elektra kompleksleriyle ilgili kavramlar- dikkat çekmeye başladığında önemli romancıların, hem kendilerinin hem de eleştirmenlerinin duyarlı olduğu, istek ve eylem arasında yapay ve üstünkörü bağlantılar kurmanın baştan çıkarıcılığına karşı koymaları gerekmişti.

Henry James, Jacques-Émile Blanche, 1908

SUÇ VE CEZA **s. 82** *KARANLIĞIN YÜREĞİ* **s. 92** İNANÇ **s. 168** TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** PSİKOLOJİ **s. 181** KADER **s. 185** İSİMLER **s. 202** ÖNCEDEN İMA ETME **s. 211**

Anahtarlı Roman

ÖNEMLİ YAZARLAR: MADELEINE DE SCUDÉRY • VICTOR HUGO • MARCEL PROUST JAMES JOYCE • GEORGE ORWELL • NECİB MAHFUZ • SYLVIA PLATH • SAUL BELLOW

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Anahtarlı romanlar genellikle intikam eylemleridir. Lady Caroline Lamb (1785-1828) tarafından yazılan *Glenarvon* (1816), yazarın eski sevgilisi olan şair Lord Byron'ın incelikle gizlenmiş, düşmanca bir portresine yer verir. Nora Ephron'un (1941-2012) *Mide Ekşimesi* (1983) romanındaki kadın kahraman "Rachel Samstat" açık bir şekilde yazarın kendisidir. "Mark Feldman" ise gerçek yaşamda eski kocası olan siyasi gazeteci Carl Bernstein'ın takma adıdır.

Anahtarlı roman (*romans-à-clef*) gerçek kişilere dayanan, ancak asıl kimliklerini saklamak için farklı isimler verilen karakterlerin yer aldığı kurgusal düzyazılardır.

Kastedilen kişilerin kim olduğunun saptanması genel olarak şart değildir ama bu bilgi okuyucunun eserden aldığı zevki artırabilir. Başlangıçta idealist olan domuzların daha sonra iktidara geldiklerinde yozlaştıkları *Hayvan Çiftliği*'ni basit bir fabl olarak okumak mümkündür. Öte yandan; eserin Rus Devrimi'nin bir alegorisi ve baştaki iki domuzun da Komünist Parti liderleri Stalin ve Troçki'nin tasvirleri olduğunu bildiğimizde Orwell'in bu novellası başka bir anlam seviyesine ulaşır.

Yazarlar, tasvirini yaptıkları bir kişinin onuru lekelendiğinde (nitekim bu türdeki eserlerde anlatılan insanların çoğu düşmanca eleştirilerin hedefidir) kendilerine karşı açılabilecek bir davadan kaçınmak için kurtuluş stratejisi olarak anahtarlı romanı tercih ederler. Ya da romanlarının konusunun yaşamlarında çok derinlere gömülü olduğuna, bunun bütünüyle hayal ürünü olan bir eserde kökünden sökülüp yeniden yeşertilemeyeceğine karar verebilirler. Yaşamla sanat, hiçbir yerde Proust'un eserlerindeki kadar iç içe geçmemiştir. Joyce'un eserlerindeki kadar karmaşık bir şekilde birbirine karışmamıştır. Bu durum, belirli bir dereceye kadar *Ulysses* için geçerlidir, ancak *Finnegan Uyanması*'nda had safhadadır.

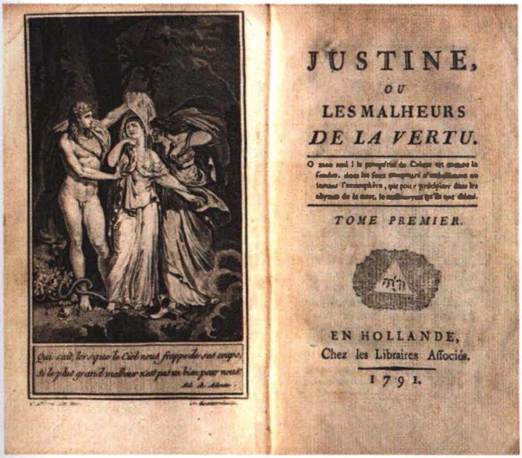

Lady Caroline Lamb'in gravürü, yaklaşık 1820

DALGALAR **s. 108** *HAYVAN ÇİFTLİĞİ* **s. 116** *SEVGİLİ* **s. 149** TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** İSİMLER **s. 202** NİYET **s. 204**

Yasaklı Roman

ÖNEMLİ YAZARLAR: MARQUIS DE SADE • JAMES JOYCE • GEORGE ORWELL • D.H. LAWRENCE • BORIS PASTERNAK • VLADIMIR NABOKOV • HENRY MILLER • SALMAN RUSHDIE

Justine'in ilk sayfası, Marquis de Sade, 1791

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Olympia Press, İngilizce konuşulan ülkelerde yasaklı romanlara yönelik talebi karşılamak için 1953'te Paris'te kuruldu. Yayımladığı kitaplar arasında *Molloy*; *Lolita*; William S. Burroughs (1914-1997) tarafından yazılan *Çıplak Şölen* (1959); J.P. Donleavy (1926-2017) tarafından yazılan *Zencefil Adam* (1955) ve Henry Miller tarafından yazılan *Tozpembe Çarmıha Geriliş* üçlemesi (1949-59) yer alır.

Yasaklanan romanlar, genellikle şu gerekçelerden biri ya da birkaçı yüzünden yasalarla çelişir: müstehcen içerik, siyasi yıkıcılık ya da değerlere hakaret.

İlk kategoride nam salmış en ünlü kitap, Marquis de Sade'ındır (1740-1814). Romanı *Justine* (1791) vatanı Fransa'da 1960'lara kadar yasal olarak bulundurulamıyordu. Cinsellik yüzünden yasaklanan İngilizce yasaklı romanların en ünlüleri arasında *Ulysses, Lolita* ve D.H. Lawrence'ın *Lady Chatterley'in Sevgilisi* (1928) yer alır.

Hayvan Çiftliği, Batı dünyası Nazilerle savaştığı bir dönemde Stalin'in yardımına muhtaçken, Stalin'i eleştirdiği için siyasi tartışmalara yol açtı. Orwell'in fablı sonunda İngilizce yayımlandığında beklendiği üzere, Sovyetler Birliği'nde yasaklandı. Yıllar sonra, 2002'de Birleşik Arap Emirlikleri'nde, kitapta konuşan domuzların Müslüman değerlerine hakaret ettiği gerekçesiyle yasaklandı.

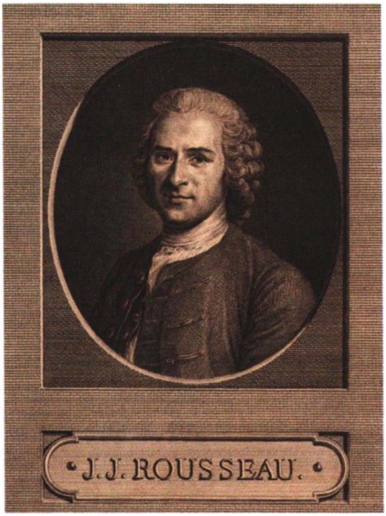
Salınan Rushdie'nin (d. 1947) *Şeytan Ayetleri* (1988), İslam'ı hicivli bir dille ele alarak değerlere hakaret ettiği için Arap dünyasında tamamen yasaklandı. İran'ın lideri Ruhullah Humeyni, Rushdie'nin ve yayıncılarının öldürülmesini talep eden bir fetva verdi. Batı'da kitap, kitabevlerindeki raflardan kaldırıldı ama talep edildiğinde büyük oranda satışı devam etti.

Bazı yasaklar yereldir ve sınırlıdır. 2017'de Mississippi'de Biloxi'deki bir okul yönetim kurulu, *Bülbülü Öldürmek* romanını, ırkçı dil kullandığı gerekçesiyle sekizinci sınıfların eğitim müfredatından kaldırdı.

ULYSSES **s. 94** *LOLITA* **s. 126** FİKİRLER **s. 180** PSİKOLOJİ **s. 181** GÖNDERME **s. 194** YÜKSEK STİL/ALT STİL **s. 199** PARODİ **s. 207** ZAMAN VE MEKÂN **s. 213**

Aşk Romanı

ÖNEMLİ YAZARLAR: SAMUEL RICHARDSON • JOHANN WOLFGANG VON GOETHE • JEAN-JACQUES ROUSSEAU • JANE AUSTEN • CHARLOTTE BRONTË • ERNEST HEMINGWAY • ERICH SEGAL

Jean-Jacques Rousseau'nun portresi, Augustin de Saint-Aubin, 1777

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Günümüzde bu türün en popüler eserleri romanslardır. Her ay birkaç tane yayımlanan bu novellalar, hiç şaşmadan, okuyucuların tanıdığı ve tekrar tekrar geri döndükleri tutarlı bir tarzı ve temayı –örneğin; macera, tarih, *chick lit*, sağlık– sürdürür. Bu tür yayıncılığın piyasa liderleri Kuzey Amerika'da Harlequin, Bitanya'da Mills & Boon'dur.

Aşk romanları, bir ya da daha fazla aşk ilişkisinin geçtiği romanlardır. Romantik kurgusal düzyazılar 1800'lerde, bir önceki yüzyılın aşkın önemli bir unsur olduğu ama asıl konu olmadığı duygusal romanlarından çıktı. Richardson'ın *Pamela*'sı, *Genç Werther'in Acıları* ve Rousseau'nun *Julie ya da Yeni Héloïse* romanları, bazılarının en büyük aşk romanı olarak kabul ettiği *Gurur ve Önyargı*'nın öncüleri arasındadır.

Jane Austen'da aşk, toplumsal kurallarla sınırlı tutulmuş ve ironiyle anlatılırken, pek çok aşk romanı yazarı, yoğun istekle canlanan ihtirası hissettirme çabasına girer. *Jane Eyre*, tam yerinde bir örnektir. Charlotte Brontë'nin eserleri çoğunlukla mutlu sonla bitse de, –"Onunla evlendim, sevgili okurum"– bu janrdaki kitaplarda sonu kötü bitenler de vardır. Çiftler, elverişsiz koşullar yüzünden ayrılmak zorunda kalabilirler ya da sadece birbirleri için yaratılmamış olabilirler. Ölüm, genellikle trajedinin malzemesidir ama Erich Segal'in (1937-2010) *Aşk Hikâyesi*'nde (1970) olduğu gibi kurgusal aşk romanlarının sonunda da yer alabilir.

Aşk romanlarında genelde yer almayan konular, aşkta sadakatsizlik ve evlilikte eşini aldatmadır. Bu tür eylemlerin yer alması eserleri iki yöne götürür: kaba komedi ya da aşırı ciddiyet.

MUHTEŞEM GATSBY **s. 100** *SİLAHLARA VEDA* **s. 105** *SEVGİLİ* **s. 149** AŞK **s. 166**
SONRADAN OLMA ZENGİNLER **s. 176** KADER **s. 185** SONLAR **s. 193**

Nehir Roman

ÖNEMLİ YAZARLAR: HONORÉ DE BALZAC • MARCEL PROUST • ANTHONY TROLLOPE THOMAS MANN • JOHN GALSWORTHY • ROGER MARTIN DU GARD • ROMAIN ROLLAND

Batı'da *roman-fleuve* (Fransızcada anlamı nehir romandır) diye bilinen nehir roman, bir ailenin ya da toplumsal grubun nesiller boyu süren öyküsünü bağımsız anlatılar dizisiyle anlatan metinlerdir.

Nehir roman, önce 19. yüzyıl Fransası'nda önem kazandı. Bu türde çığır açan ilk kitaplar arasında, Balzac'ın *İnsanlık Komedyası* ve Émile Zola'nın (1840-1902), 20 ciltlik *Rougon-Macquart* (1871-93) roman dizisi yer alır. 20. yüzyıl, Almancadan önemli bir katkıyla başladı: Thomas Mann'ın *Buddenbrooklar* (1901) kitabı.

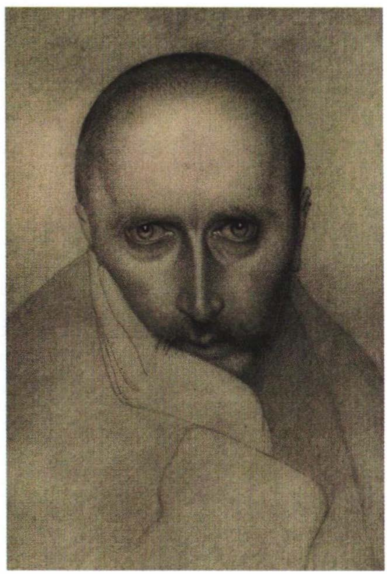
En çok beğenilen nehir roman olan *Kayıp Zamanın İzinde* ne yazık ki 20. yüzyılın, aralarında Roger Martin du Gard'ın (1881-1958) *Thibault'lar* (1922-40) romanının da yer aldığı, birbirinden değerli, diğer çok ciltli Fransız sagalarını gölgede bırakır.

Nehir roman janrının İngilizcede ilk temsilcilerinden biri, altışar ciltlik iki dizisiyle Anthony Trollope'tur (1815-1882): Chronicles of Barsetshire [Barsetshire Günlükleri, 1855-67] ve Palliser Novels [Palliser Romanları, 1864-79]. Arkasından, John Galsworthy'nin (1867-1933) *The Forsyte Saga* [Forsyte Efsanesi, beş cilt; 1906-21] gelir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bir ölçüde eşzamanlı iki saga -Anthony Powell'ın (1905-2000) *A Dance to the Music of Time* [Zamanın Müziğine Bir Dans, 12 cilt; 1951-75] ve Simon Raven'ın (1927-2001) *Alms for Oblivion* [Unutkanlık Sadakası, 10 cilt; 1964-76]- Britanya'daki sosyete (Powell) ve ayaktakımının (Raven) yaşamları arasındaki ilginç zıtlığı gösterir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Nehir roman janrı adını Romain Rolland'ın (1866-1944) on ciltlik *Jean-Christophe* (1904-12) serisinin yedinci kitabı *Dans la maison*'un [Evde, 1909] önsüzünde yer alan şu ifadeden alır: "Bir adam gördüğünde ona, roman mı şiir mi olduğunu sorar mısın?.. Jean-Christophe bana her zaman nehir gibi akıyor gelir."

Romain Rolland, Joseph Granié'nin bir çiziminden, 1909

KAYIP ZAMANIN İZİNDE **s. 102** AŞK **s. 166** AİLE **s. 169** FİKİRLER **s. 180** PSİKOLOJİ **s. 181** ANLATICININ SESİ **s. 203** ÇERÇEVELEME **s. 212**

Bilinç Akışı

ÖNEMLİ YAZARLAR: LAURENCE STERNE • JAMES JOYCE • MARCEL PROUST
WILLIAM FAULKNER • VIRGINIA WOOLF • SAMUEL BECKETT • SYLVIA PLATH

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Bilinç akışı gerçekliği canlandırmaya kalkışır ama gerçeklik değildir. Sayfa üzerindeki düşünceler gelişigüzel değildir; sadece yazar öyleymiş gibi görünmelerini sağlamaya çalışmıştır. Sonuçta, bilinç akışı ile içsel monolog arasındaki ayrım bazen bulanıklaşır.

Virginia Woolf, George Charles Beresford, 1902

Bilinç akışı terimi, düşünceleri ve duyguları tam olarak karakterin aklına geldiği şekliyle anlatmaya çalışan bir anlatı ya da anlatının bir bölümü için kullanılır.

Düşünceler aklımıza belirli bir sırayla gelmez; bir arada yer alan, alakasız fikirler şeklindedir, bir an için konudan sapılabilir ve çoğunlukla kelime oyunları ön plana çıkar. Bilinç akışıyla yazılan yazılar, bu sürecin sayfa üzerindeki temsilidir. Düşüncelerin belirli bir düzen içerisinde sunulduğu içsel monologlardan farklıdır.

Bu bakımdan, içsel monologlar düzeltmesi yapılmış düşüncelerdir, bilinç akışı ise ilk taslaktır ya da en azından öyleymiş gibi görünmesi için yapılmıştır. Genelde noktalama işaretleri yoktur, yalnızca tireler (–) ve tamamlanmamış cümlelere gelen üç noktalar (...) yer alır.

Bilinç akışı terimi, Henry James'in ağabeyi William James (1842-1910) tarafından *The Principles of Psychology*'de [Psikolojinin İlkeleri, 1890] türetildi. Sterne'in *Tristram Shandy*'si, zihnin bir konudan diğerine dolaşma eğilimini yazılı olarak yakalamaya yönelik ilk girişimdir.

20. yüzyılın önde gelen temsilcileri arasında, özellikle *Mrs. Dalloway* (1925) ve *Deniz Feneri* (1927) ile Virginia Woolf ve James Joyce yer alır. James Joyce, *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nde (1916), bilinç akışı tekniğinin denemelerini yapmış, *Ulysses*'te bu teknikte ustalaşmış, *Finnegan Uyanması*'nda tekniğin sınırlarını genişletmiştir.

ULYSSES **s. 94** *SES VE ÖFKE* **s. 104** PSİKOLOJİ **s. 181** GÖNDERME **s. 194** ÇERÇEVELEME **s. 212**

Savaş

ÖNEMLİ YAZARLAR: HANS JACOB CHRISTOPH VON GRIMMELSHAUSEN • STENDHAL LEO TOLSTOY • ERNEST HEMINGWAY • NORMAN MAILER • JOSEPH HELLER

Savaş romanları, silahlı çatışma sırasında savaş alanındaki olayları ve/veya cephenin gerisindeki yaşamı anlatır; çoğu aynı zamanda tarihsel romanlar olarak kategorize edilebilir.

İlk örnekler arasında, Otuz Yıl Savaşları (1618-48) sırasında geçen pikaresk eser *Simplicius Simplicissimus* yer alır. 19. yüzyılın en önemli savaş romanları arasında *Savaş ve Barış*'a ek olarak, Stendhal'ın (1783-1842) Waterloo Savaşı'nı (1815) konu alan *Parma Manastırı* (1839) ve Stephen Crane'in (1871-1900) Amerikan İç Savaşı'nda geçen (1861-65) *Kızıl Cesaret Nişanı* (1895) bulunur.

Birinci Dünya Savaşı, bu janrdaki pek çok eserin esin kaynağı oldu. Henri Barbusse'un (1873-1935) *Under Fire* [Ateş Altında, 1916] eseri gibi bazı romanlar, çatışma sırasında yazıldı. Ateşkesten sonraki 20 yılda pek çok roman ortaya çıktı. Bunlar arasında *Silahlara Veda* ve *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok* vardır.

İkinci Dünya Savaşı'nda geçen romanlar arasında, üç ünlü Amerikan eseri yer alır: Norman Mailer'ın (1923-2007) *Çıplak ve Ölü* (1948); Joseph Heller'ın (1923-1999) *Madde 22* (1961) ve Kurt Vonnegut'un (1922-2007) *Mezbaha 5* (1969) kitapları.

Stendhal, Olof Johan Södermark, 1840

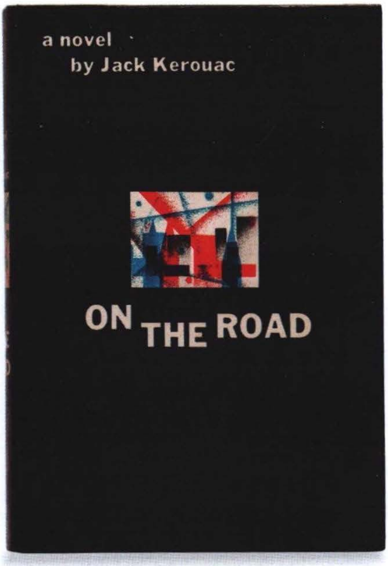
ÖNEMLİ GELİŞMELER

Silahlı çatışmanın ardından normal ilişkilerin yeniden kurulması her iki tarafın okuyucularına, eski düşmanlarının yaşadıklarını kendilerininkileriyle karşılaştırmak için ilk fırsatı verebilir. Bao Ninh'in (d. 1952) *The Sorrow of War* [Savaşın Hüznü, 1990] eseri, Amerikalılara Vietnam Savaşı sırasında (1955-75) kendileri ve Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesi arasındaki daha önce hayal edilmeyen benzerlikleri göstermiştir.

YERÇEKİMİNİN GÖKKUŞAĞI **s. 144** *YÜKSELEN GÜNEŞİN ÜLKESİNDE* **s. 160** TARİH **s. 171** ÇATIŞMA **s. 172** KAÇIŞ **s. 177** ÖLÜM **s. 184** SONLAR **s. 193** ÖNCEDEN İMA ETME **s. 211**

Mistisizm

ÖNEMLİ YAZARLAR: GEORGE ELIOT • MİHAİL BULGAKOV • DION FORTUNE • JACK KEROUAC
PAULO COELHO • JAMES REDFIELD

On the Road [*Yolda*], Jack Kerouac, Viking Press, 1957

ÖNEMLİ GELİŞMELER
George Eliot'ın mistisizmi Hıristiyan kilisesine yabancılaşmasının belirtisidir. Ancak mistisizmin dine ya da başka bir şeye karşı çıkması şart değildir. Nesnel gerçekliğin reddi bile değildir, yalnızca doğruca varoluşun özünü amaçlayan kestirme bir yoldur. Varoluşun özü, bir özünün olmaması olsa bile, buna ulaşmayı amaçlar.

Mistisizm; tinsel hakikatin sezgisel olarak, mantık, akıl ya da olgular dahil edilmeden bulunabileceğine yönelik bir inançtır.

Usta ile Margarita'daki, 1930'larda Moskova'ya Şeytan'ın gelmesi ve 1. yüzyılda Yahudiye'de İsa'nın çarmıha gerilmesi arasında kurulan benzerlikler, metinden çıkarılabilir ancak hiç açıkça ifade edilmemiştir. Zaten açıkça belirtilmesi mümkün değildir; çünkü bu, kelimelerle ifade edilemez.

Romanlarda mistisizm, gerçekliğin temsilinden uzaklaşma olarak görülebilir ancak aklın işleyişinde, derin içgözlemlerin ve sorgulamaların ulaşabileceğinden daha derinlere girilmesini sağlayabilir.

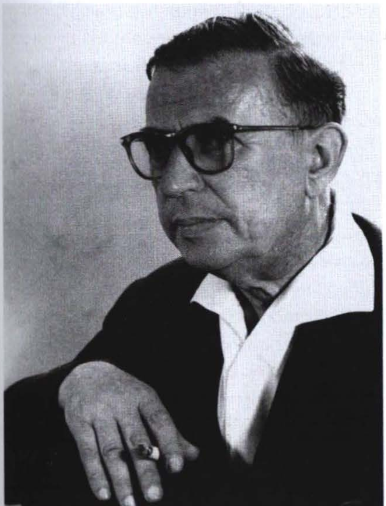
Gerçekliğin yeri bellidir ancak metafiziğin varlığının -ya da en azından bazı şeylerin rasyonel yapıların dışındaki olabilirliğinin- kabulü, yalnızca insan psikolojisinin değil, aynı zamanda varoluşun anlamının ya da anlamsızlığının da daha iyi anlaşılmasını sağlar.

Çoğunlukla mistisizm, tipik olarak uyuşturucuların neden olduğu değiştirilmiş bilinç durumlarıyla ilişkilendirilir. Bu türde en çok bahsi geçen eser, Kerouac'ın özgür aşka ve madde bağımlılığına methiye niteliğindeki *Yolda* (1957) romanıdır. Öte yandan, George Eliot, tam bir gerçekçi olarak nitelendirilmiş olsa da bazı eserlerinde mistisizm gözlemlenebilir. Yahudi mistisizminin etkisi özellikle *Daniel Deronda*'da (1876) ortaya çıkar, başka eserlerinde de hissedilir. Ursula K. Le Guin, bazen köklerindeki Taoculuğu bırakıp mistisizm âlemine yolculuk eder.

USTA İLE MARGARİTA s. 110 İNANÇ s. 168 TOPLUM KARŞISINDA BİREY s. 170
BAŞLANGIÇLAR s. 192 GÖNDERME s. 194

Felsefi

ÖNEMLİ YAZARLAR: VOLTAIRE • MARY SHELLEY • FYODOR DOSTOYEVSKİ • WALTER PATER JOSEPH CONRAD • MARCEL PROUST • JEAN-PAUL SARTRE • ALBERT CAMUS • ROBERT MUSIL

ÖNEMLİ GELİŞMELER

20. yüzyılda iki seçkin Fransız, filozof olarak ün kazandı –Sartre *Ego'nun Aşkınlığı* (1936) ile, Camus ise *Sisifos Söyleni* (1942) ile– ve sonra başarılı bir şekilde kurguya geçtiler: Sartre *Bulantı* (1938) ile, Camus ise *Yabancı* ile.

Jean-Paul Sartre, yaklaşık 1959

Felsefi romanlar, eylemlerden ziyade fikirlerle ilgilenen kurgusal düzyazılardır.

Bazı romancılar felsefeden etkilenir; bazen yanında yer alırlar, bazen de karşısında. *Adsız Sansız Bir Jude*'da (1895) Thomas Hardy, kendisini Arthur Schopenhauer'un (1788-1860) karamsar dünya görüşüne kaptırmıştır. Voltaire *Candide ya da İyimserlik* adlı eserinde, Gottfried Wilhelm Leibniz'in (1646-1716) metafizik iyimserliğine karşı çıkar.

Bazı yazarlar, kendilerine ait felsefi kavramları kurgusal düzyazılarının içine yerleştirerek açıklarlar. Walter Pater (1839-1894), Antik Roma'da geçen *Marius the Epicurean* [Epikürcü Marius, 1885] romanının arka planında kendisine ait estetizm teorilerine yer vermiştir.

19. yüzyılın başlarında, kendine özgü değerler sistemi olmayan bir evrende insanları, kendi değerlerini yaratması gereken, ahlaki açıdan özgür bireyler olarak ele alan yeni bir felsefe ortaya çıktı. Bu düşünce ekolünün ilk akademik destekçisi Søren Kierkegaard'dı (1813-1855). Kısa süre içinde benzer fikirleri benimseyen Dostoyevski, romanlarında kısmen bu konu hakkındaki derin düşünceleri devam ettirmiştir. Daha sonra, bu dünya görüşü, Friedrich Nietzsche'nin (1844-1900) eserlerindeki gibi bilimsel ya da Musil'in *Niteliksiz Adam* ile Beckett'ın *Molloy* eserlerindeki gibi edebi olmak üzere, iki paralel çizgide gelişti.

YABANCI s. 112 *NİTELİKSİZ ADAM* s. 114 TOPLUM KARŞISINDA BİREY s. 170
PSİKOLOJİ s. 181 ÖNCEDEN İMA ETME s. 211

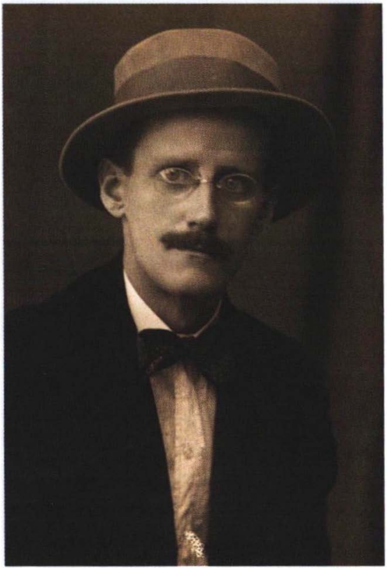
Modernizm

ÖNEMLİ YAZARLAR: JOSEPH CONRAD • MARCEL PROUST • THOMAS MANN • WILLIAM FAULKNER VIRGINIA WOOLF • ROBERT MUSIL • SAMUEL BECKETT • JEAN RHYS • DORIS LESSING

Romanda modernizm tüm insan deneyiminin mutlaka öznel olduğu anlayışından doğdu, 19. yüzyıl sonunun gerçekçiliğinin hem bir uzantısıydı hem de buna karşı çıkmıştı.

Romanlar, tamamen gerçekçi olmak için, yanıltıcı bir "nesnel gerçekliği" anlatma çabasına girmek yerine, bu öznelliği kabul etmeli hatta benimsemeliydi. Buradan yola çıkarak, örneğin ilk modernist yazar Henry James, romanlarındaki olayları tek bir kişinin bakış açısıyla anlattı. Joseph Conrad ise öykülerinin çerçevesini çizmek için farklı anlatıcılar kullandı. Bu başlangıç noktasının ardından, James Joyce, Virginia Woolf ve Italo Svevo'nun bilinç akışı tekniğiyle yaptığı denemeler geldi.

Modernizmi gerçek anlamda radikalleştiren ise bu kadar büyük bir ölçekte olabileceğine kimsenin inanmadığı bir çatışma olan ve beraberinde katliamın makineleşmesini getiren Birinci Dünya Savaşı oldu. Bunun sonucunda, geçmişte kesin olarak bakılan pek çok şeyde -özellikle ahlak, din, sınıf, iktidardaki seçkinler tabakası ve toplumun düzeni hakkındaki kesin olan şeylerde- yepyeni bir sayfa açma arzusu oluştu.

James Joyce, Alex Ehrenzweig, 1915

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Modernizmin ilk eserleri arasında, Brezilyalı Joaquim Maria Machado de Assis'in (1839-1908) *Mezarımdan Yazıyorum*'dan (1881) başlamak üzere, son beş romanı yer alır. Modernizm 1930'larda hızını biraz düşürmüştür; yorumcuların çoğu, hem Joyce'un hem de Woolf'un öldüğü yıl olan 1941'in modernizmin sonu olduğunu belirtirler. Başka eleştirmenlere göreyse modern roman türünün ruhu, 1980'lerde hâlâ yazan Samuel Beckett'ın baştan sona bütün eserlerinde devam etmiştir.

ULYSSES **s. 94** *KAYIP ZAMANIN İZİNDE* **s. 102** TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179** PSİKOLOJİ **s. 181**
BAŞLANGIÇLAR **s. 192** DÖNEM DİLİ **s. 208** GERİYE DÖNÜŞ **s. 214**

Alegori

ÖNEMLİ YAZARLAR: JOHN BUNYAN • HERMAN MELVILLE • FRANZ KAFKA • MİHAİL BULGAKOV • HERMANN HESSE • GEORGE ORWELL • C.S. LEWIS • WILLIAM GOLDING

ÖNEMLİ GELİŞMELER

John Bunyan'ın (1628-1688), önde gelen alegorik romanı *Çarmıh Yolcusu*'nda (1678), sembolizm gayet açıktır ve karakterlerin isimleri onlar hakkında bilmeniz gereken her şeyi anlatır. Dünya'dan Cennet'e yapılan yolculukta, Christian [Hıristiyan] ve Faithful [İnançlı] adındaki kahramanlar, Giant Despair [Büyük Umutsuzluk], Bay Worldly-Wiseman [Güngörmüş] ve Bay Feeble-Mind [Mankafa] gibi kişilerle karşılaşırlar. Bunyan'ın zamanından itibaren alegori gelişmiş ve biraz daha dolambaçlı –çoğunlukla esrarengiz, bazen de herkesin kabul ettiği gibi anlaşılması güç– bir hal almıştır.

John Bunyan'ın Portresi, 17. yüzyıl

Romanlarda alegori, soyut fikirleri ve ilkeleri; karakterler, nesneler ve olaylar olarak sunan bir çalışmadır.

Alegorilerin her zaman daha büyük bir amaçları olur ve bu çoğunlukla ahlaki ya da siyasi bir noktayı işaret eder. Sayfa üzerindeki sözcüklerden başka -ve bunlara eklenen- anlamlar taşır.

Alegori basit olabilir. Örneğin *Hayvan Çiftliği*'nin, Rus Devrimi hakkında olduğu çok açıktır. Öte yandan, alegori genelde karmaşık ve çok sayıda anlama sahiptir. Bunun bir nedeni, içindeki karakterlerin yazarın onlar için yaptığı planlardan bağımsız olarak kendilerine ait kimliklerini üstlenmeleri olabilir. Ancak çoğu zaman gerçek yaşamın ve düşüncenin karmaşıklığının bir yansıması olmasından kaynaklanır. Örneğin *Moby Dick*'te, balina kötülüğü, Tanrı'yı ya da doğayı... ya da üçünü birden sembolize eder.

Usta ile Margarita'nın başında, Şeytan Moskova'ya gelir. Stalin'i mi temsil eder? Okurların çoğu öyle olduğunu düşündü ancak yazara göre, Sovyet despot onlardan biri değildi. Orwell, hicvinde açık olmayı kaldırabildi ama Bulgakov bunu yapamadı; ülkesini yönetenlere yönelik olduğu anlaşılan her türlü eleştiri yadsınabilir olmalıydı. Yaşamı buna bağlıydı, bu nedenle yaptığı alegorinin -eğer buna alegori denebilirse- mistisizmden farkı yoktu.

→ *HAYVAN ÇİFTLİĞİ* s. 116 FİKİRLER s. 180 ÜTOPYA s. 189 HİCİV s. 201 İSİMLER s. 202 NİYET s. 204

Postmodernizm

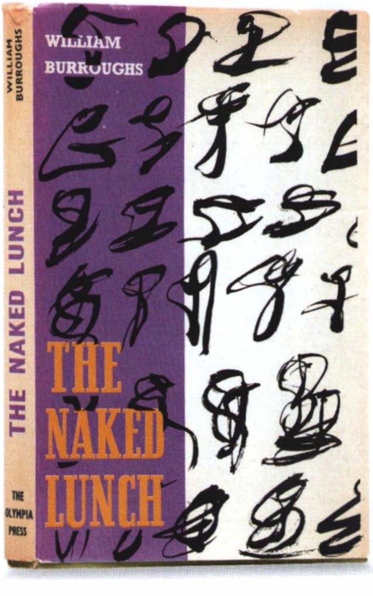
ÖNEMLİ YAZARLAR: SAMUEL BECKETT • VLADIMIR NABOKOV • DORIS LESSING • THOMAS PYNCHON • KURT VONNEGUT • ITALO CALVINO • SALMAN RUSHDIE • ROBERTO BOLAÑO

Postmodern edebiyatın en önemli tekniklerinden biri, okuyucuların ne yaptıklarının sürekli farkında olmalarını sağlamaktır: Sayfa üzerindeki basılı sözcüklere bakmak. Pek çok postmodern roman, sürekli kurgu bir eser olarak dikkati kendisine çeker: Italo Calvino'nun (1923-1985) *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* (1979) adlı eseri, romanla aynı isimdeki bir romanı okumaya çalışan bir okuyucu hakkındadır.

Bu türdeki romanlarda, kuşkunun ortadan kalkmasına bilerek engel olmaya çalışanlar arasında Nabokov'un *Solgun Ateş* (1962), Pynchon'ın *V.* (1963) ve *Gravity's Rainbow* [Yerçekiminin Gökkuşağı], Vonnegut'un *Mezbaha 5* ve Eco'nun *Gülün Adı* romanları yer alır.

Postmodern edebiyat daha radikal hale geldikçe, tek başına eserlerin içindeki etkilenimlerin ve gösterim stillerinin sayısında önemli bir artış olmuştur. Bu çeşitlilik, Salman Rushdie'nin özellikle *Utanç* (1983) ve *Şeytan Ayetleri* kitaplarında göze çarpar. Her iki roman da gerçek, efsane ve fantastik öğelerin Batı'nın ve Doğu'nun üst ve alt kültüründen ayrıntılarla renklendiği, zengin bir mozaik oluşturur.

Postmodern kurgu, romanın uzun zamanda yerleşik hale gelen âdetlerini gözler önüne sermenin ötesine geçerek, bunları bozar. Modernizmdeki nesnel bir gerçekliğin anlatılmasının olanaksızlığını ve gerçekliğin yalnızca bizim bireysel deneyimlerimizle var olduğunu kabul ederek bunun peşinden gider. Ancak postmodern yazarlar daha da ileri giderek kişisel tarihlerimiz ve geleneklerimizle oluşturduğumuz ve "gerçekliğe" dair ister istemez öznel olan yorumlarımızı şekillendiren inanç sistemi türlerini sorgular.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Romanda postmodernizmin ne zaman başladığı belli değildir. Kimileri, Cervantes'in *Don Quijote*'nin ikinci cildinde birinci cildinin başarısına gönderme yapmasıyla postmodernizmin kendisini hafiften gösterdiğini ileri sürer. Böylece, Cervantes, bir yazar olarak kendisine ve insan yapımı, kurgusal bir çalışma olarak eserine dikkat çekmiştir. Tam teşekküllü çağdaş postmodernizm ise 1950'lerde yerleşik hale gelmiştir ve Burroughs'nun *Çıplak Şölen* romanından, kimi zaman postmodern romanın prototipi diye söz edilir.

The Naked Lunch [*Çıplak Şölen*], William S. Burroughs, Olympia Press, 1959

MOLLOY s. 119 *ALTIN DEFTER* s. 137 *2666* s. 158 TOPLUM KARŞISINDA BİREY s. 170 TOPLUMDA SANATÇILAR s. 179 NİYET s. 204

Kuir

ÖNEMLİ YAZARLAR: OSCAR WILDE • MARCEL PROUST • MARGUERITE RADCLYFFE-HALL VIRGINIA WOOLF • CHRISTOPHER ISHERWOOD • E.M. FORSTER • MANUEL PUIG • JAMES BALDWIN

Kuir edebiyat, açık bir şekilde lezbiyen, eşcinsel, biseksüel ve/veya trans bireylerin (LGBT) yönelimleriyle ilgilenir.

Pek çok romanda bir ya da daha çok eşcinsel karakter vardır, John Cleland'ın (1709-1789) bir kadın fahişenin müstehcen ve farklı türde bir heteroseksüel hikâyesi olan *Bir Zevk Kadınının Anıları*'nda (1749) bile karşımıza çıkar. Oscar Wilde'ın (1854-1900) *Dorian Gray'in Portresi*'ndeki (1890) gibi eşcinselliğin dolaylı bir şekilde anlatıldığı ya da sezdirildiği pek çok eser vardır. Proust'da ve Woolf 'un *Orlando*'sunda da eşcinsellik kendini hissettirir.

Ancak bazı romanların ana teması, belirgin bir şekilde eşcinselliktir. Bunların ilk örnekleri arasında; André Gide'in (1869-1951) *Ahlaksız* (1902), Mann'ın *Venedik'te Ölüm* ve Marguerite Radclyffe-Hall'un (1880-1943) *The Well of Loneliness* [Yalnızlık Kuyusu, 1928] romanları sayılabilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, LGBT konuları, giderek artan sayıda eserde açıkça ele alındı. Bunlar arasında öne çıkanlar James Baldwin'in (1924-1987) *Giovanni'nin Odası* (1956), Rita Mae Brown'ın (d. 1944) *Rubyfruit Jungle* (1973), Puig'in *Örümcek Kadının Öpücüğü*, Alice Walker'ın (d. 1944) *Renklerden Mor*'u (1982) ve Alan Hollinghurst'ün (d. 1954) *The Line of Beauty* [Güzellik Çizgisi, 2004] kitaplarıdır.

Erkek olan bir kadın hakkındaki *Myra Breckinridge*'de (1968) Gore Vidal (1925-2012), cinsel konularda geleneksel normallik algısına meydan okumuştur.

James Baldwin, 1985

ÖNEMLİ GELİŞMELER

E.M. Forster (1879-1970) *Maurice*'i 1914'te yazdı ama yaşadığı süre boyunca yayımlatmadı çünkü kitabında anlattığı eşcinsel aşkın, o zamanların toplumu tarafından kabul görmesinin çok zor olacağını düşünüyordu. Sonuçta, roman yazarın ölümünden bir yıl sonra ortaya çıktığında, zaman değişmişti ve eser fazla heyecan uyandırmadı. *New York Times* romandan, "Yazar [Forster] için, edebiyat için olduğundan daha önemli" diye söz etti.

DALGALAR **s. 108** *ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ* **s. 145** AŞK **s. 166** BÜYÜME **s. 173** CİNSELLİK **s. 174** İSİMLER **s. 202** NİYET **s. 204**

Detektif

ÖNEMLİ YAZARLAR: WILKIE COLLINS • ARTHUR CONAN DOYLE • AGATHA CHRISTIE DASHIELL HAMMETT • RAYMOND CHANDLER • GEORGES SIMENON • MICKEY SPILLANE

Detektif romanı, bir gizemin bir hafiye tarafından çözüldüğü kurgu metindir.

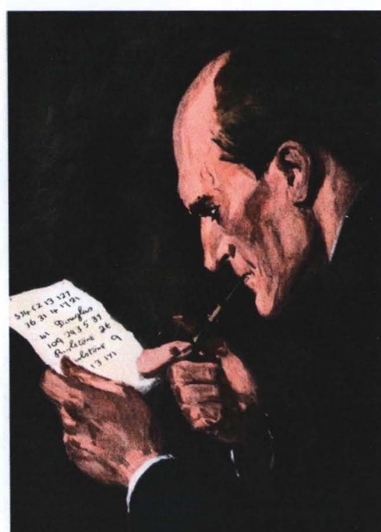
İlk detektif romanlar, belirli bir formüle bağlıydı: Polis soruşturmayı başlatırdı (bu genellikle bir cinayet soruşturması olurdu) ve ilerleme kaydetmekte başarısız olurdu; suçlu amatör bir detektif tarafından ortaya çıkarılırdı. Suçlunun kimliği romanın sonuna kadar belli olmazdı ve bu arada ortaya çıkan bütün ipuçları, kasıtlı olarak yerleştirilmiş yanlış izler olurdu.

19. yüzyılın ve 20. yüzyıl başının detektif roman türündeki eserlerinin çoğu, kabaca bu şekilde özetlenebilir. Bunlar arasında Birleşik Devletler'deki ilk polisiye roman olan, Anna Katharine Green (1846-1935) tarafından yazılmış *The Leavenworth Case* [Leavenworth Davası, 1878], Arthur Conan Doyle'un (1859-1930) Sherlock Holmes üzerine dört romanı ve Agatha Christie'nin (1890-1976) *Styles'teki Esrarengiz Vaka* (1920) romanı yer alır.

Daha sonra, detektifin karakteri, gizem kadar önemli olmaya başladı. Bu gelişme, Dashiell Hammett'in (1894-1961) *Malta Şahini* (1930) kitabıyla popülerlik kazandı. Hammett'in özel detektifi Sam Spade, daha sonra, *Büyük Uyku*'nun (1939) kahramanı Philip Marlowe gibi "sert" detektiflerin ve Mickey Spillane'in (1918-2006) on üç romanının başkarakteri Mike Hammer'ın ilham kaynağı oldu.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Edebiyat janrları tekil sözcükler gibi olsa da –çoğunlukla herkesin daha önce düşündüğünden daha da eski bir örnek vardır– detektif kurgunun ilk eserinin Poe'nun kısa öyküsü *Morgue Sokağı Cinayetleri* (1841) olduğu birçok kişi tarafından kabul edilir. İdeal uzunluktaki ilk detektif romanının ise genellikle Wilkie Collins'in (1824-1889) *Aytaşı* (1868) kitabı olduğu düşünülür.

Sherlock Holmes'un *Korku Vadisi*'nde şifre çözerken resmi, Arthur Conan Doyle, George H. Doran Company, 1915

GÜLÜN ADI **s. 148** TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** PSİKOLOJİ **s. 181** ÖLÜM **s. 184** SUÇ VE CEZA **s. 187** SONLAR **s. 193** İSİMLER **s. 202** DÖNÜM NOKTASI **s. 209**

Erotik

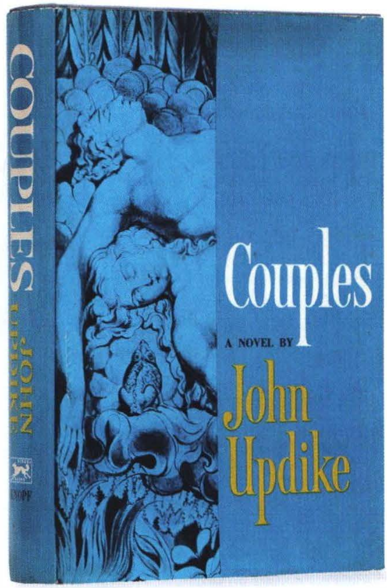
ÖNEMLİ YAZARLAR: PIERRE CHODERLOS DE LACLOS • D.H. LAWRENCE • VLADIMIR NABOKOV MILAN KUNDERA • JOHN BERGER • PHILIP ROTH • MARGUERITE DURAS • JOHN UPDIKE

Erotik romanlar, cinsel eylemlerin fazlasıyla ayrıntılı anlatıldığı kurgusal düzyazılardır, ancak burada asıl amaç, okuyucuyu cinsel anlamda heyecanlandırmak değildir. Bu bakımdan, erotik romanlar, seksin yersiz ve çoğu kez sapkın olduğu pornografiden farklıdır.

Edebiyatla ilgili yargıların çoğu, kişiden kişiye değişir ancak erotik edebiyatın bitip pornografinin başladığı yerin neresi olduğu üzerine yapılan tartışmalar kadar çekişmeli geçen tartışma konuları çok fazla değildir. 18. yüzyılın sonunda Fransızlar, Sade'ın *Justine*'i ve Laclos'un *Tehlikeli İlişkiler*'i gibi eserlerle erotik romanda öncü oldu. Kadın kahramanın seks kölesi haline geldiği *Justine* romanının, çoğunlukla pornografik olduğu düşünülmüştür. Baştan çıkarma, zina ve intikam konularına yer veren *Tehlikeli İlişkiler* ise ahlaklı bir eser olarak görülmüştür.

Karşılıklı rıza olmadan yapılan ya da bir tarafın diğerine hükmettiği cinsel eylemlerin tasviri pornografik olabilir ancak çoğunun yazarın niyetine bağlı olduğu düşünülür. Burada hatasız bir şekilde nasıl karar verilebilir? Verilemez.

1960'ta Britanya'da Penguin Books, Lawrence'ın *Lady Chatterley'in Sevgilisi* romanını bastığı için Müstehcen Yayınlar Yasası uyarınca mahkemeye verildi. Savcılık tarafından, kötü yola sürükleme ve ahlakı bozma eğilimi taşımakla suçlanan roman, savunma tanıkları tarafından ahlaklı ve dindar bir eser olarak övüldü. Belki de Hamlet'in dediği doğrudur: "İyi de yoktur, kötü de. Düşünce var eder ikisini de."

Couples [*Çiftler*], John Updike, Knopf, 1968

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Penguin, müstehcenlik suçlamasından aklanınca *Lady Chatterley'in Sevgilisi* en çok satan kitaplardan oldu ve bunun ardından bir dizi erotik roman geldi. Bu, 1960'lardaki Hoşgörü Toplumu denilen sürecin nedeni de değildi belirtisi de. Bu dönemin öne çıkan erotik eserleri arasında John Updike'ın (1932-2009) *Çiftler* (1968) ve Philip Roth'un *Portnoy'un Feryadı* romanları yer alır.

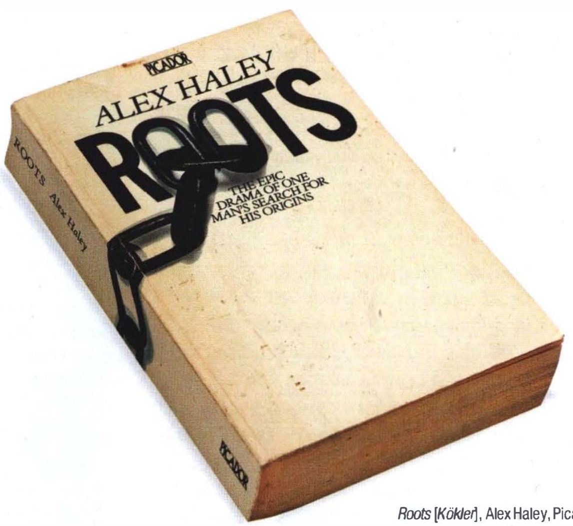
LOLITA **s. 126** *PORTNOY'UN FERYADI* **s. 142** ZİNA **s. 167** CİNSELLİK **s. 174** ANLATICININ SESİ **s. 203** NİYET **s. 204** ÇERÇEVELEME **s. 212**

Saga

ÖNEMLİ YAZARLAR: CAO XUEQIN • ÉRICO VERÍSSIMO • FRANK HERBERT • GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ • ALEX HALEY • ANDRZEJ SAPKOWSKI • STEPHENIE MEYER

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Bu janrdaki pek çok eser, ilk önce bağımsız romanlar olarak çıktı ve hemen sonra tek ciltlik sagalar olarak yeniden pazarlandı. Önde gelen örnekler arasında, Érico Veríssimo'nun (1905-1975) *Time and the Wind* [Zaman ve Rüzgâr, 1962] vardır. Brezilyalı *gaucho*[2] bir aileyle ilgili olan roman ilk başta; *The Continent* [Kıta, 1949], *The Portrait* [Portre, 1951] ve *The Archipelago* [Takımadalar, 1961] başlıklarıyla üç ayrı kitap olarak yayımlanmıştı.

Roots [*Kökler*], Alex Haley, Picador 19[illegible]

Sagalar birkaç neslin tarihini yazan kurgusal düzyazılardır, genelde tek bir aile anlatılır ama bu şart değildir. Tipik olarak nehir romanlardan daha popülist ve daha az edebi olurlar.

İlk sagalar arasında yer alan Cao Xueqin (yaklaşık 1715-1763) tarafından yazılmış *The Story of the Stone* [Taşın Öyküsü, 1791] Çin edebiyatında bir dönüm noktasıdır. Yazarın ailesinin yükselişini ve çöküşünü açık bir şekilde anlatan roman, aynı zamanda Çin'e 1644'ten 1912'ye kadar hükmeden Çing Hanedanı'nın yükselip alçalan servetini dolaylı olarak dile getirir. Thomas Mann'ın basılı ilk eseri olan *Buddenbrooklar* (1901), tüccar bir Alman ailenin öyküsünü anlatır.

20. yüzyılın ticari anlamda en başarılı sagaları arasında Alex Haley'nin (1921-1992) *Kökler* (1976) adlı eseri gelir. Siyahi Amerikalı yazarın ailesinin yaşamını yedi nesil boyunca, Afrika'da Gambia'daki özgürlük yıllarından başlayıp ABD'de Kuzey Carolina'daki köleliğe uzanan, sonra da sivil haklar dönemindeki refah yıllarına ulaşan öyküsünü anlatır.

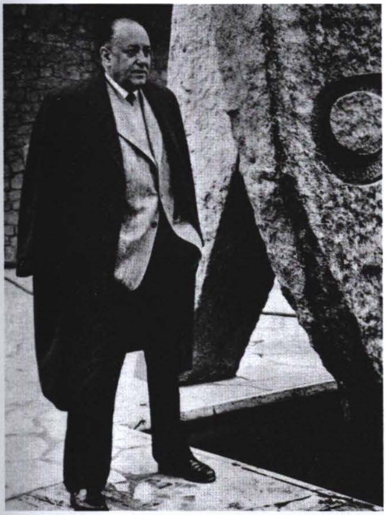
Sagalarla diğer türler arasında çok fazla geçiş vardır: Frank Herbert'in (1920-1986) *Dune* (1965) romanında bilimkurguyla, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta büyülü gerçeklikle, Andrzej Sapkowski'nin (d. 1948) *Witcher* serisi (1993-) ve Stephenie Meyer (d. 1973) *Alacakaranlık* serisinde fantastikle.

2 19. yüzyılda Güney Amerika'nın bazı kırsal bölgelerinde hayvancılık ve avcılıkla uğraşan yerel toplulukları tanımlayan İspanyolca kökenli terim. (ç.n.)

KAHİRE ÜÇLEMESİ **s. 129** *MEMLEKET* **s. 154** İNANÇ **s. 168** AİLE **s. 169** BÜYÜME **s. 173**
KAÇIŞ **s. 177** DÖNÜM NOKTASI **s. 209** ZAMAN VE MEKÂN **s. 213**

Büyülü Gerçeklik

ÖNEMLİ YAZARLAR: ALEJO CARPENTIER • GÜNTER GRASS • GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ • ISABEL ALLENDE • TONI MORRISON • HARUKİ MURAKAMİ • LAURA ESQUIVEL • MIGUEL ÁNGEL ASTURIAS

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Büyülü gerçeklik, diktatörlük altında yaşayan romancılara, doğrudan ifade ettiklerinde başlarını belaya sokacak düşüncelerini dolambaçlı yoldan ifade etmek için bir fırsat verdi. Isabel Allende'nin (d. 1942) *Ruhlar Evi* (1982), büyük ölçüde Şili'de 1973 ile 1990 arasında iktidardaki askeri diktatörlüğün eleştirisiydi. Ancak büyülü gerçeklik hikâyenin gerçek olaylarla benzerliğini tartışma noktası haline getirerek, yazara benzerliği reddedebilme imkânı sundu.

Alejo Carpentier, yaklaşık 1970

Doğaüstü olaylar gerçekmiş gibi adeta sıradan olaylarmışçasına anlatılır. Büyülü gerçekliğin özünü bu oluşturur, sıradanlık olağanüstü hale getirilir, olağanüstü ise sıradanlaştırılır.

Türün önkoşullarından biri büyünün gündelik bağlamlarda oluşmasıdır. Peri masalları büyülü gerçeklik değildir, çünkü bütün hikâye gerçekdışıdır.

Büyülü gerçeklik, 20. yüzyılın ortasında Güney Amerika'nın Kolomb sonrası tarihini anlatmanın bir aracı olarak ortaya çıktı. Kıtadaki yazarların çoğu bu dönemin, alışılmış edebiyat terimleriyle ele alınamayacak kadar tuhaf olduğunu düşünmüşlerdi. Bu anlayışı ilk kez tanımlayanlar arasında Kübalı romancı Alejo Carpentier (1904-1980) vardır, kendisi de büyülü gerçeklik kavramını, 1791-1804 arasındaki Haiti Devrimi'nin kurgusal bir anlatısı olan *Bu Dünyanın Krallığı* (1949) romanında kullandı.

Büyülü gerçeklik kısa süre içinde Avrupa'da kurgusal yazına yayıldı; *Teneke Trampet*'te ön plandaydı ve hâlâ türün klasik eseri olan *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta tüm dünyanın dikkatini çekmişti. Márquez, büyülü gerçeklikten hem tarihsel olayları anlatmak hem de klişeden kaçınmak için yararlandı. Örneğin, bir bölümde papazın biri, çikolatayı o kadar çok sever ki içerken havaya yükselir.

TENEKE TRAMPET **s. 134** *YÜZYILLIK YALNIZLIK* **s. 138** *SEVİLEN* **s. 152** GERİYE DÖNÜŞ **s. 214** BETİMSEL DİL **s. 215** MOR PARÇALAR **s. 216**

Feminist

ÖNEMLİ YAZARLAR: MIGUEL DE CERVANTES • GUSTAVE FLAUBERT • VIRGINIA WOOLF DORIS LESSING • ERICA JONG • MARILYN FRENCH • ALICE WALKER • MARGARET ATWOOD

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Güçlü bir iradeye, bağımsız fikirlere sahip kadınların ön plana çıktığı romanlar, ilk yayımlandıklarında öyle görülmemiş bile olsalar, günümüzde feminist romanlar diye sınıflandırılır. Çoğu, kadınlar –George Eliot'ın yazdığı hemen hemen tüm kitaplar ve Virginia Woolf'un *Kendine Ait Bir Oda*'sı (1929) dahil olmak üzere– tarafından yazılmıştır ama feminist romanlar yazan erkek yazarlar da vardır. Örneğin, George Meredith'in (1828-1909) *Diana of the Crossways*'i [Aykırı Diana, 1885] ve *Madame Bovary* feminist romanlar olarak kabul edilir.

Feminist romanlar; cinsiyetlerin ekonomik, toplumsal ve siyasi eşitliğine eğilim gösteren kurgusal düzyazılardır. Kadınların, erkek egemen dünyada ikinci derecede kalan konumunu vurgular.

Feminizm, kadınları baskı altına alan toplumsal yapıları süpürüp atan (ya da en azından yavaş yavaş yok etmeye çalışan) dalgalar halinde gelir. Ne kadar etkili olduğu bölgeden bölgeye değişkenlik gösterir. Batı dünyasının büyük bölümünde birinci dalga feminizm, 20. yüzyılda kadınların oy hakkı kazanmasını sağlamıştır.

Batı'da 1960'larda başlayan ve kadınların kanun önünde eşitliğini ve adaleti savunan ikinci dalga feminizm, kurgusal düzyazılara yansımış ve desteklenmiştir. Bu dönemin en etkileyici romanları arasında Erica Jong'un (d. 1942) *Uçuş Korkusu* (1973) ve Marilyn French'in (1929-2009) *Kadınlara Mahsus* (1977) eserleri yer alır.

1980'lerde ortaya çıkan üçüncü dalga feminizm, bazı etnik kökenlere ve cinsel tercihlere yönelik ayrımcılık gibi başka birtakım önyargılarla karışarak ya da maskelenerek kadınların ilerlemesinin önüne geçen engelleri kaldırmayı amaçlar. Birleşik Devletler'in Georgia eyaletinde geçen *Renklerden Moru*'nda, başkahraman hem kadındır hem de siyah. Yazar Alice Walker, bu iki yönlü dezavantajın, kadının talihsizliğini iki kattan fazla artırdığını gösterir.

Alice Walker, 1970

DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ **s. 150** TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** PSİKOLOJİ **s. 181** NİYET **s. 204**

Bilimkurgu

ÖNEMLİ YAZARLAR: MARY SHELLEY • JULES VERNE • H.G. WELLS • ALDOUS HUXLEY • GEORGE ORWELL • PHILIP K. DICK • ROBERT A. HEINLEIN • STANISŁAW LEM • THOMAS PYNCHON

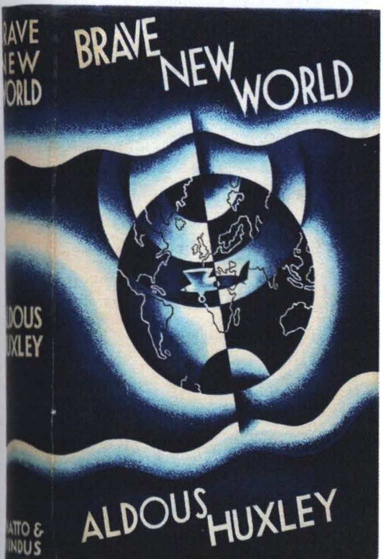
Bu türdeki romanlar gerçek ya da hayal ürünü bilimsel ilerlemelerin birey ve toplum üzerindeki sonuçlarını anlatır.

Benzer temalar fantastik romanlarda da yer almasına rağmen, fantastik kurgunun bilimi akla yatkın kılma çabası çok azdır ya da hiç yoktur. Bilimkurgu ise tam tersine, ayrıntılara önem verir.

Bilimkurgu türünün ortaya çıkışı, 19. yüzyıldaki Sanayi Devrimi'yle aynı zamana rastlar. Bu süreçte yaşanan hızlı teknolojik ilerlemeler, insanları hem umutlandırmış hem de korkutmuştur. Böylece, bilimkurgu iki ayrı kola ayrılmıştır. Biri, teknolojinin potansiyel yararlarını incelemiştir ve bu alanda H.G. Wells (1866-1946) en önemli yazardır. *Zaman Makinesi* (1895) ve *Dünyalar Savaşı* (1898) gibi romanlarının kör bir iyimserliğe sahip olduğu söylenemez ama genellikle geleceğe bakışı umut doludur.

Bilimkurgunun ikinci kolu karamsardır. Tipik örnekler arasında distopik eserler olan Aldous Huxley'nin (1894-1963) *Cesur Yeni Dünya*'sı (1931) ve Orwell'in *1984*'ü (1949) yer alır. Bazen bu türden eserler, totalitarizmin üstü kapalı hicivleridir.

Bilimkurgu, sonra daha felsefi olmaya başlamıştır. Philip K. Dick (1928-1982), *Yüksek Şatodaki Adam*'da (1962) gelecekteki olası dünyalarda sorulabilecek bazı metafizik soruları ele alır. Stanisław Lem (1921-2006) *Solaris*'te (1961), tamamen dünya dışı bir zekâyla –burada uzak bir gezegendeki sezgili bir okyanustur– iletişim kurmanın sorunlarını derinlemesine inceler.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
"Bilimkurgu" terimi genellikle *Amazing Stories* dergisinin yayıncısı Hugo Gernsback'e (1884-1967) atfedilir. 1953'ten beri bilimkurgu türündeki en iyi eserlere verilen Hugo Ödülleri'nde adı anılır. Hugo Ödülü kazanan ilk tanınmış yazarlardan biri *İkiz Yıldız* (1956) eseriyle Robert A. Heinlein'dir (1907-1988).

Brave New World [*Cesur Yeni Dünya*], Aldous Huxley, Chatto & Windus, 1931

YERÇEKİMİNİN GÖKKUŞAĞI **s. 144** FİKİRLER **s. 180** KADER **s. 185** DÖNÜM NOKTASI **s. 209** BETİMSEL DİL **s. 215**

Diyaloglu

ÖNEMLİ YAZARLAR: FERNANDO DE ROJAS • VIRGINIA WOOLF • IVY COMPTON-BURNETT NATHALIE SARRAUTE • MANUEL PUIG

Diyaloglu romanlar, temelde karakterler arasındaki diyaloğa dayanan romanlardır.

Kurgu metinde tasvir ve diyalog arasındaki ayrım, çok değişkendir. Diyalog sayısı toplam sözcük sayısının belirli bir yüzdesini aşınca -tam oran tanımlanmamıştır, tamamen keyfidir- eser diyalog romanı diye adlandırılabilir.

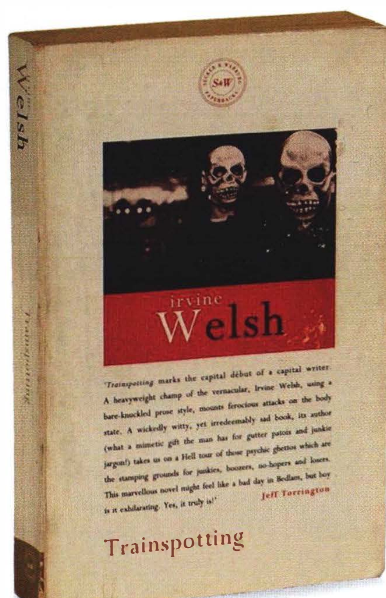
Genelde bu janrdaki ilk eserlerin İspanyolca olduğu düşünülür: *La Celestina* (1502) imzasız bir eserdir ama büyük ihtimalle Fernando de Rojas (yaklaşık 1465-1541) tarafından yazılmıştır.

İngilizce romanlar arasında yer alan *Dalgalar* bazen diyaloglu roman olarak tanımlanır, ancak Woolf'un bu deneysel eseri altı monologdan oluştuğu için istisnai bir durum olabilir. Diyaloglu roman tanımı Sarraute'un, hayali bir edebiyat grubunun üyelerinin sanat eleştirisinin yararları üzerine tartışmasının hemen hemen serbest bir anlatımı olan *Altın Meyveler* (1963) eserine daha çok uygundur. Antiromanın Fransız öncüsü Sarraute, kendisine model aldığını bildirdiği İngiliz romancı Ivy Compton-Burnett'dan (1884-1969), daha büyük bir uluslararası üne sahiptir. Ivy Compton-Burnett, başyapıtı *A House and Its Head*'de [Bir Ev ve Başı, 1935] diyaloğu en az düzeye çekmiş, *Elders and Betters*'ta [Daha Büyükler ve Daha İyiler, 1944] ise neredeyse tamamen çıkarmıştır.

En beğenilen diyaloglu romanlardan biri, büyük bölümü Arjantin'deki bir hapishanede hücre arkadaşlarının karşılıklı konuşmalarından oluşan *Örümcek Kadının Öpücüğü*'dür.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Diyaloglu romanların yenilikçi görülmesinin ardından yarım yüzyıl geçmeden, bu janr ana akım -anlaşılır ve popüler- hale geldi. Bu tarzda yazılan en sevilen kitaplar arasında, her ikisi de başarılı şekilde sinemaya uyarlanan, Doyle'un *The Commitments* [Bağlılıklar, 1987] ve Irvine Welsh'in (d. 1958) *Trainspotting* (1993) kitapları yer alır.

Trainspotting, Irvine Welsh, Secker & Warburg, 1993

ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ **s. 145** TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** SUÇ VE CEZA **s. 187**
DİYALOG **s. 195** ZAMAN VE MEKÂN **s. 213**

Politik

ÖNEMLİ YAZARLAR: ALESSANDRO MANZONI • CHARLES DICKENS • İVAN TURGENYEV • BENJAMIN DISRAELI • ANTHONY TROLLOPE • BOLESŁAW PRUS • JOHN STEINBECK • GEORGE ORWELL

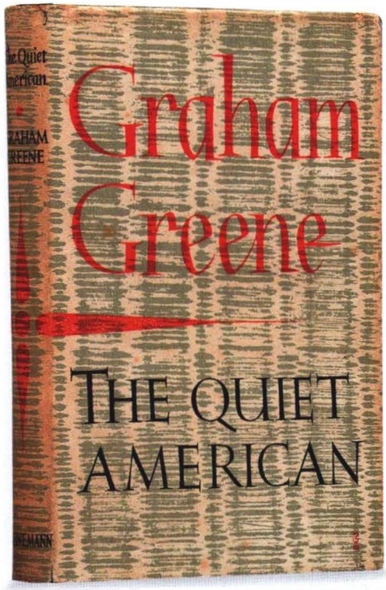
Bazı politik romanlar, politikacıların yaşamını anlatır; bazılarıysa toplumsal kaygıları dile getirir. İkinci türdekilerin çoğu, daha sonraki önemli olayların şekillenmesine yardımcı olmuştur.

İlk türdekilerin önde gelen örnekleri arasında, Trollope'un roman serisi Palliser ve Birleşik Krallık başbakanlığı yapmış olan Benjamin Disraeli'nin (1804-1881) -özellikle *Coningsby* (1844) olmak üzere- bazı eserleri yer alır.

İkinci türdeki en etkileyici roman, Alessandro Manzoni'nin (1785-1873), Risorgimento'nun[3] milliyetçiliğini artıran ve İtalya'nın birleşmesine ilham veren romanı *Nişanlılar*'dır (1827).

Politik etkisi olan diğer romanlarda, yazarların romanlarında eylem çağrısı yapma niyetinde olup olmadığı açık değildir. Yine de Dickens'ın özellikle *Oliver Twist* (1838) ve *Zor Zamanlar* (1854) eserlerinde yer alan yoksulluk tasvirleri, Victoria İngilteresi'ndeki toplumsal reforma bir dereceye kadar ilham vermiştir. Büyük Buhran'ın zorluklarına dikkat çeken *Gazap Üzümleri*'nde (1939) John Steinbeck (1902-1968), Birleşik Devletler'de benzer bir etki yaratmıştır.

Bu türde yer alan eserler aynı zamanda siyasi hareketlerin kroniğini çıkarabilir. Örneğin, İvan Turgenyev (1818-1883) *Babalar ve Oğulları*'nda (1862), Rusya toplumundaki çatlakları, özellikle liberaller, Slavofiller ve nihilistler arasındaki ayrımı tespit etmiştir. Bolesław Prus (1847-1912), *Pharaoh*'da [Firavun, 1895], Polonya'yla ilgili bildiği bir hikâyeyi Antik Mısır'a ait bir sahnenin arkasına saklamıştır.

The Quiet American [*Sessiz Amerikalı*], Graham Greene, William Heinemann 1955

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Politik romanlar, yazarların onaylamadığı rejimleri ve politikaları eleştirebilir. Orwell'in *1984* romanındaki totalitarizmde olduğu gibi bazı suçlamalar genelleştirilmiştir. Bazılarıysa daha özeldir: Graham Greene'in (1904-1991) *Sessiz Amerikalı* (1955) romanı –son derece ileri görüşlü bir roman olduğu ortaya çıkmıştır– Birleşik Devletler'in Vietnam'a müdahalesinde yazarın hissettiği kuşkularını aktarır.

3 Risorgimento, İtalyanca diriliş ya da yeniden doğuş anlamındadır. 19. yüzyılda İtalya yarımadasında bulunan birçok devleti toplayıp tek bir devlete dönüştürmeye çalışan politik ve sosyal harekettir. (ç.n.)

UTANÇ **s. 156** TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179** ÖNCEDEN İMA ETME **s. 211**

Romanlar

Genji'nin Hikâyesi

1010

MURASAKİ SHİKİBU: YAYINCI: EL YAZMASI • YER: JAPONYA
ORİJİNAL DİL: JAPONCA • ORİJİNAL İSİM: *GENJİ MONOGATARİ*

Shikibu'nun Diğer Eserleri
Murasaki Shikibu'nun Günlüğü
yaklaşık 1008
Poetic Memoirs [Şiirsel Anılar]
yaklaşık 1012

Dünyanın en eski romanlarından biri olan *The Tale of Genji* [Genji'nin Hikâyesi] Japonya'nın şimdiki adı Kyoto olan şehrinde, imparatorluk sarayında, bir prensin yaşamını ve sevdiklerini ayrıntılarıyla anlatır. Heian döneminin (794-1185) zirvesinde yazılmıştır.

Kraliçenin nedimesi olan Murasaki Shikibu'da (yaklaşık 978-yaklaşık 1014), Çin edebiyatının özel bir yeri vardı. Kitabında Çin edebiyatına yaptığı çok sayıda gönderme, eserin her zaman ilginç olmasını sağlamıştır; öte yandan bu durum, kitabı Japonca olarak orijinal dilinde okuyabilenler için bile en büyük zorluklardan biridir.

Genji'nin Hikâyesi'ni keyifli kılan pek çok unsur arasında, anlatıya katılan 800 *waka* (kısa lirik şiirler) vardır. Şiirlerin konuları çok çeşitlidir ama sürekli tekrarlayan tema geçiciliktir: Aşk ve iyiliğin kısa süreli ve sonlu olması kavramı. Ancak aynı nedenden ötürü, acı çekmek ve kötülük de öyledir: Zamanın geçmesine hayıflanmak; Budizm'den ilham alan, güzelliğin ve mevcut yaşamdaki yüksek mevkinin önceki hayattaki erdemliliğin ödülleri olması kavramıyla bir şekilde dengelenir.

Kadınların karakterize edilişi de olağanüstüdür, hepsi sevecen ve inandırıcı bir şekilde çizilmiştir. Belki de en çarpıcı olan Shikibu'nun tenselliğidir; hikâyesi cinsellikle doludur, ama bunu hiçbir zaman açıktan yapmaz ve dünyada cinselliği en çok çağrıştıran edebiyat eserlerinden biridir.

Bunlara ek olarak, Genji'nin Hikâyesi, önemli bir tarihsel belgedir, dönemin Japon yaşamının modern anlayışına yönelik zengin bir kaynaktır.

MURASAKİ SHİKİBU
Yazar, 9. ve 12. yüzyıllar arasında Japonya'nın yönetiminde öne çıkan soylu bir hanedan olan Fujiwara ailesinin kadın üyesidir. Gerçek adı ya kaybolmuştur ya da bilerek gizlenmiştir, bilinen adı hikâyedeki kadın karaktere dayandırılır.

TARİHSEL s. 14

Genji'nin Hikâyesi'nden sahneler, Tosa okulu, Japonya, 17. yüzyıl başı

AŞK **s. 166** TARİH **s. 171** SINIF **s. 182** GÖNDERME **s. 194**

Gargantua ve Pantagruel

1532
–
1552

FRANÇOIS RABELAIS: YAYINCI: – • YER: FRANSA • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA • ORİJİNAL İSİM: *LA VIE DE GARGANTUA ET DE PANTAGRUEL*

FRANÇOIS RABELAIS
Fransa'da Chinon'da doğan Rabelais önce papazlık, sonra doktorluk eğitimi aldı. İlk iki kitabını, isminin harflerini değiştirerek oluşturduğu "Alcofrybas Nasier" (modern alfabedeki "i" harfinin yerinde "y" vardır) mahlasıyla yazdı. Eserlerinin başarısı, üçüncü cildi kendi adıyla yayımlaması için gereken cesareti verdi ama bu, kilise yetkilileriyle başının derde girmesine neden oldu. Bu yüzden Paris'e kaçtı, Metz'de doktorluğa başladı. Rabelais'nin edebiyat dışı özelliklerinden biri, İtalya'dan Fransa'ya ilk kez kavun, enginar ve karanfil ithal eden kişi olmasıdır.

Rabelais'nin Diğer Eseri
Pantagrueline Prognostication [Pantagruel Alameti] 1533

İkisi de dev olan bir baba ve oğlunun maceralarının destansı taşlama tarzında anlatıldığı eserde yazar, Fransa'da o dönemdeki yaşamın çeşitli yönlerini eleştirir.

Mizahın büyük bölümü Gargantua ve Pantagruel'in fiziksel boyutlarından türetilir, bu onlara olağandışı bir güç ve iştah vermiştir (beş hacı ve asaları Gargantua'nın bir öğünündeki salatayı oluşturur). Kahramanların büyüklüğü aynı zamanda, sıradan insanların hem gerçek hem de mecazi anlamda genel görüntüsünü ortaya koymaya olanak verir.

İlk ciltte, oğul Pantagruel, Paris Üniversitesi'nde öğrencidir. Orada, "herkesle her şeyi yapan" ipsiz sapsız bir adam olan Panurge'yle tanışır. Pantagruel ile Panurge ayrılmaz bir ikili olurlar. Bu ciltte, François Rabelais'nin (yaklaşık 1494-1553) taşlamalarının hedefi, ilerlemeyi ve aydınlanmayı durdurduğunu düşündüğü eski batıl inançlardır.

Üçüncü ciltte, tüm dillerde ve bilimlerde uzmanlaşan Pantagruel, evlenmeye niyetlenir. Genç devin bu konuyu ele alışını anlatan olaylarda Rabelais, cinsellikle ilgili hâkim görüş ve davranışları anlatır; bundan yarar sağlayanlara ve bu konuda ahkâm kesenlere düşmanlığını yansıtır.

Dördüncü kitapta, Pantagruel Kutsal Şişe Kehaneti'ni aramak için Fransa'dan ayrılır. Kutsal Şişe'nin ona evlenip evlenmemesi gerektiğini söyleyeceğini düşünür. Bu kitapta (ve belki de Rabelais'nin eseri olmayan beşinci kitapta) rahiplerin evlenmeme yemini hiciv konuları arasında yer alır.

"Rabelais tarzı" belden aşağı esprileri ifade eden bir deyim haline gelmiştir. En çok bilinen örneklerden biri, insanın tuvaletten sonra arkasını silmek için kullanabileceği şeylerin ayrıntılı listesidir. Bu uzun liste sonunda, en iyisinin "aşağıya indirilen bir kazın boynu" olduğunu belirtir.

MİZAHİ **s. 15**

Gargantua'daki Muhteşem Paris'in İnsanları, Gustave Doré, 1873

İNANÇ s. 168 FİKİRLER s. 180 ÜTOPYA s. 189

Don Quijote

1605 – 1615

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA: YAYINCI: – • YER: İSPANYA • ORİJİNAL DİL: İSPANYOLCA • ORİJİNAL İSİM: *EL INGENIOSO HIDALGO DON QUIJOTE DE LA MANCHA*

PİKARESK **s. 16** FEMİNİST **s. 46**

Cervantes'in Diğer Eserleri
La Galatea 1585
Örnek Alınacak Hikâyeler 1613
The Travails of Persiles and Sigismunda [Persiles ve Sigismunda'nın Seyahatleri] 1617

İspanya'dan çıkan en ünlü edebiyat şaheseri olan *Don Quijote*, sadık refakatçisi Sancho Panza ile birlikte La Mancha'da dolaşan, yaşlı, idealist, hayalperest bir şövalye olan başkarakterin maceralarını anlatır.

Bölümlerden oluştuğu için olay örgüsü pikaresktir ama başkahraman bir serseri değildir; şövalye öykülerine kendini kaptırmış, hayalci bir kişidir; gerçek anlamda neredeyse hiçbir işe yaramaz. Zırhlı silahlar hakkında kitaplar okuduktan sonra kendisine kartondan bir zırh yapar, daha önce hiç yel değirmeni görmediğinden, bir dizi yel değirmeniyle karşılaştığında, bunları kollarını sallayan düşman devler zanneder ve onlara saldırmaya hazırlanır.

Don Quijote, ilk olarak İspanyolca yayımlandıktan kısa bir süre sonra, pek çok Avrupa diline çevrildi ve o zamandan itibaren dünya edebiyatını etkisi altına aldı. Birbirini izleyen çağlarda, farklı kültürlerde, çeşitli şekillerde tekrar tekrar yorumlanması değerinin bir göstergesidir. İlk başta, ortaçağın şövalye destanlarının komik bir hicvi olarak ele alındı ama 18. yüzyıl sonundaki romantik akım, "mahzun yüzlü şövalye"nin trajik tarafını gördü. Freudyen eleştirmenler, Don Quijote'ye orta yaş krizinde bir adam teşhisi koydular.

Miguel de Cervantes (1547-1616), ilkinden on yıl sonra yayımlanan ikinci ciltte, ilk kitabının başarısına gönderme yapmıştı: Belki de bu, postmodern edebiyattaki kendi kendine yapılan göndermelerin habercisidir. Feminist eleştirmenler, Cervantes'in kadın tasvirlerini beğeniyle karşıladılar.

MIGUEL DE CERVANTES

Cervantes, Madrid'in 32 kilometre kuzeydoğusundaki Alcalá de Henares'de doğdu. Sol elinin büyük bir bölümünü İnebahtı Savaşı'nda kaybeden Cervantes, daha sonra Cezayir'de beş yıl boyunca fidye için rehin tutuldu. İspanya'ya döndüğünde vergi tahsildarlığı ve oyun yazarlığı yaptı. Vergi tahsildarlığı sırasında gerekli parayı toplayamayınca, hapse atıldı ve söylendiğine göre, mahpusluğu sırasında *Don Quijote*'nin ilk bölümünü yazdı.

Don Quijote ve Sancho Panza, Honoré Daumier, 19. yüzyıl

TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** PSİKOLOJİ **s. 181** ÜTOPYA **s. 189** HİCİV **s. 201** NİYET **s. 204** PARODİ **s. 207**

Prenses de Clèves

1678

MADAME DE LA FAYETTE: YAYINCI: – • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA

Madame de La Fayette'in Diğer Eseri
Zaïde 1671

Madame de La Fayette (1634-1693) bu önemli eserde, romantik romanın o zamana dek keşfedilmemiş sanatsal ve tematik olanaklarını ortaya çıkardı.

Romanın başkarakteri olan Clèves prensinin fedakâr ve sadık karısı, gösterişli Nemours düküne âşık olur. Aralarında karşılıklı bir çekim oluşur ancak ikisi de Fransız kralı II. Henri'nin sarayının saygıdeğer üyeleri olarak bu konuda hiçbir şey yapmazlar. Buna rağmen prens bir şeylerin yanlış gittiğini fark eder. Prenses dürüstçe, hiçbir sadakatsizlik yapmadığını söylese de prensin hissettiği kuşku içini kemirir ve erken yaşta ölmesine neden olur. Prenses artık dükle birlikte olmakta özgürdür, ancak kocasının anısına saygısından dolayı bunu yapmamaya karar verir.

Fransa'da romantik roman, daha önceleri, Gaultier de Coste de La Calprenède'nin (yaklaşık 1610-1663) *Cléopâtre* (1648) romanındaki gibi fazlasıyla uzun, stilize edilmiş eserlerdi. Bazı eleştirmenlerin belirttiği gibi *Prenses de Clèves*'in ilk psikolojik roman ve ilk *Bildungsroman* olduğunu söylemek fazla iddialı olsa da öncelikle Fransa'da, fakat aynı zamanda uluslararası olarak, her iki roman türünün temelinin atılmasında çok önemli bir payı vardır.

MADAME DE LA FAYETTE
Marie-Madeleine Pioche de La Vergne, 1655'te La Fayette kontu François Motier'le evlendikten on yıl sonra; üretken bir mektup, günce ve özlü söz yazarı François de La Rochefoucauld (1613-1680) ile uzun süreli bir bağ kurdu. 1683'te kocasının ölümünden sonra, La Rochefoucauld ile birlikte Paris'teki etkili bir edebiyat salonunun odak noktası haline geldi.

La Fayette Kontesi, bilinmeyen sanatçı, 17. yüzyıl

BILDUNGSROMAN s. 21 PSİKOLOJİK s. 29

Robinson Crusoe

1719

DANIEL DEFOE: YAYINCI: WILLIAM TAYLOR • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE

Daniel Defoe'nun Diğer Eserleri
Veba Yılı Günlüğü 1722
Moll Flanders 1722
Roxana 1724

Issız bir adada mahsur kalmak, artık dünyanın her yerinde genel hatlarıyla bilinen bir hikâye. Daniel Defoe (1660-1731), bunu anlatmış olan ilk yazardır.

Bir gemi kazasından kurtulan tek kişi olan başkarakter, bir Karayip adasında kıyıya çıkar ve kendisine güçlükle bir hayat kurmaya çalışır. Kendi kendini idare ederek yalnız başına geçirdiği yılların ardından, bir ayak izine rastlar. Daha sonra bu ayak izinin yamyamlara ait olduğunu keşfeder. Yamyamların kurban etmeyi planladığı bir kişi kaçar ve Crusoe ile arkadaş olur, Crusoe onu "Cuma" diye adlandırır ve Hıristiyan olmaya ikna eder.

Crusoe, yaklaşık 30 yıl sonra memleketi İngiltere'ye döner ama içinde hissettiği huzursuzluk yeniden adaya gelmesine neden olur. Bu sırada ada, İspanyolların eline geçmiştir.

Genel hatlarıyla, Alexander Selkirk'ün -1704 ile 1709 arasında Güney Pasifik'te Juan Fernández Takımadaları'ndaki uzak bir adada tek başına yaşayan İskoçyalı denizci- gerçek yaşam deneyimlerine dayanan *Robinson Crusoe*, temelde bir macera öyküsü olsa da romanda bundan daha fazlası vardır; bu aynı zamanda bir aşk romanıdır, tutkunun ve medeniyetin doğasını sorgulayan bir eserdir.

DANIEL DEFOE
Defoe başarılı bir Londralı tüccardı, daha sonra deniz sigortacılığı işine girdi ve iflas etti. Borçlarını kapatmaya çalışırken, siyasi kitapçıklar yazmaya başladı, bu yüzden hapse düştü ve bir süre boyunduruk altında teşhir direğinde tutuldu. Yaşamının geri kalan döneminde, bugünkü ününün temelini oluşturan romanlar yazmaya başladı.

Yorklu Robinson Crusoe'nun Yaşamı ve Şaşkınlık Verici Tuhaf Maceraları'nın ön sayfası, Mariner, 1719

MACERA s. 17 MEKTUP ROMAN s. 20

Tristram Shandy

1759 – 1767

LAURENCE STERNE: YAYINCI: ANN WARD (CİLT I & II); DODSLEY (CİLT III & IV); BECKET & DEHONDT (CİLT V-IX) • YERLER: YORK VE LONDRA, İNGİLTERE • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE LIFE AND OPINIONS OF TRISTRAM SHANDY, GENTLEMAN*

LAURENCE STERNE
Annesi ve babası İngiliz olan Sterne, İrlanda'da doğdu. Cambridge Üniversitesi'nde öğrenim gördükten sonra Yorkshire'da papaz vekilliği yaptı. Sterne, bir yayıncının *Tristram Shandy*'yi reddetmesinin ardından, kitabını masraflarını kendisi karşılayarak yayımladı. Roman kısa sürede büyük bir başarıya ulaştı. Sterne, bir sonraki eseri *Duygusal Bir Yolculuk*'un yayımlanmasının üzerinden sadece bir ay geçtikten sonra, veremden öldü.

Bu yenilikçi roman, anlatıya adını veren kişinin yaşamöyküsü gibi görünür ama kısa süre sonra, yaşamöyküsünü anlatmaya nereden başlamak gerekir sorusu akılları kurcalar -doğumda mı, ana rahmine düştüğünde mi, anne ve babanın tasviriyle mi?- öyle ki yolun üçte ikisini aldığımızda vaftiz törenine ancak geliriz. Eser, başkarakterin "hayatı ve görüşleri" olduğunu belirtse de biyografik bir anlatı değildir, daha uygun bir şekilde "kendi ekseni etrafındaki bir dizi ruhsal ve sözlü dönme hareketi" olarak nitelendirilir.

Avrupa romanında hem bir köşe taşı oluşturur hem de herhangi bir olayı bütünüyle, olduğu gibi tam olarak anlatmanın olanaksızlığını göstererek kendi türünü yıkmaya çalışan bir eserdir. Zaman geçtikçe normalde düz bir çizgide ilerlemeyen, her zaman hatırlatıcı çağrışımlardan kaynaklanmayan, -bilinçli ya da bilinçsiz olarak- dolambaçlı yollara saparak düşünen insanın zihnindeki gerçek süreçleri yakalar. Laurence Sterne (1713-1768), İngiliz filozof John Locke'un (1632-1704) *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*'sinden (1689) etkilenmiştir.

Tristram Shandy aynı zamanda, ana akım kurgusal düzyazılarda çoğunlukla atlanan gerçek zaman ve algılanan zaman arasındaki bazı farklılıkları vurgular. Eser, bir antiromandır; bazı eleştirmenlerin gözünde dünyanın ilk antiromanıdır. Ayrıca, kurgusal bilinç akışının ve psikolojik romanın öncüsüdür. Belki de esas itibariyle, bir komedidir ve açık saçık bir eserdir. Rabelais hayranı olan Sterne, kitabında sık sık *Gargantua ve Pantagruel*'den alıntılar yapmış ve bu eserden bahsetmiştir.

Laurence Sterne'in Diğer Eserleri
A Political Romance [Politik Bir Romans] 1759
Duygusal Bir Yolculuk 1768

ANTİROMAN **s. 18** PSİKOLOJİ **s. 29** BİLİNÇ AKIŞI **s. 34**

Toby Amca ve Dul Wadman, Charles Robert Leslie, 1842

BAŞLANGIÇLAR s. **192** GÖNDERME s. **194** HİCİV s. **201** İSİMLER s. **202**

Genç Werther'in Acıları

1774

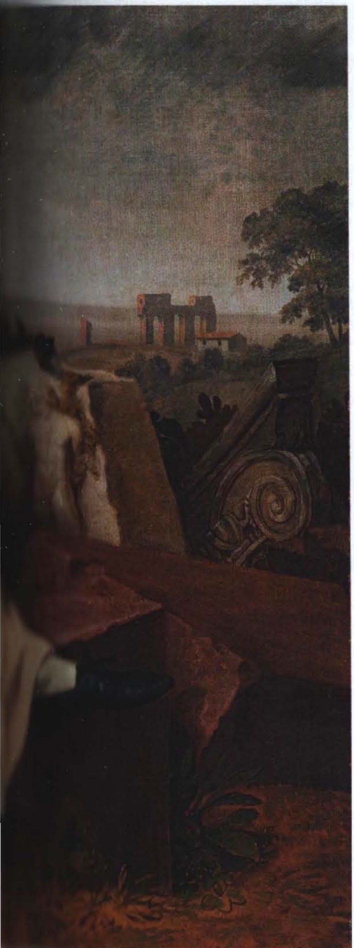
JOHANN WOLFGANG VON GOETHE: YAYINCI: WEYGAND'SCHE BUCHHANDLUNG • YER: LEIPZIG, ALMANYA • ORİJİNAL DİL: ALMANCA ORİJİNAL • İSİM: *DIE LEIDEN DES JUNGEN WERTHERS*

OTOBİYOGRAFİK **s. 19** MEKTUP ROMAN **s. 20**

Goethe'nin Diğer Eserleri
Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları 1796
Seçilmiş Yakınlıklar 1809

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE
Goethe Frankfurt-am-Main'de doğdu. Romanlara ek olarak şiirler ve iki bölümlük trajedi *Faust*'un (1808/1832) da dahil olduğu oyunlar yazdı. Ancak başarıları edebiyatla sınırlı değildir. Aynı zamanda, mükemmel bir botanikçi, anatomist ve jeolog olan, tüm dünyayı etkilemiş bir insandır. Yaşamının sonunda dünyanın en geniş mineral koleksiyonuna sahipti.

Eser, romantizmin entelektüel ortamının oluşmasına yardım eden *Sturm und Drang* (fırtına ve gerilim) -18. yüzyılın rasyonalizmine tepki- akımının ilk romanıdır.

Bireyin duyarlılığı kavramı ön plandadır. Daha çok nihai gerçekliklerden oluşan, yoğun şiirsel bir dünya görüşüne sahip olan Genç Werther, bir sanatçıdır. Düşündüğü ve yaptığı her şey samimi olmalıdır, aksi takdirde boşunadır.

Kent yaşamını rahatsız edici bulur, bu nedenle gidip bir köye yerleşir. Burada, benzer yapılara sahip olduğunu düşündüğü doğaya ve kırsal âdetlere kendisini daha yakın hisseder. Köyde, Charlotte'la tanışıp ona âşık olur. Charlotte, nişanlıdır, sonra daha yaşlı bir adam olan Albert'le evlenir.

Werther karasevdaya tutulmuştur ama aşkının sonsuza dek karşılıksız kalacağını bilmektedir. Rahatsızlığının yalnızca bu üçlüden bir kişinin ölmesiyle sona ereceğine karar verir. Cinayet işlemeyi hayal bile edemeyeceği için kendisini, Charlotte'un bilgisi dahilinde Albert'ten ödünç aldığı bir tabancayla kafasından vurur.

Eserin büyük bölümü mektuplardan oluşur: Bunlar Werther'in arkadaşı Wilhelm'e yazdığı bir dizi mektuptur. Kitap aynı zamanda, büyük ölçüde otobiyografiktir. Goethe (1749-1832) de gençliğinde Charlotte Buff adında bir kadına âşık olmuş, aynı şekilde başka bir adamla sözlü olan bu kadınla Goethe'nin yakınlaşması mümkün olmamıştır. Yazar, yaşamının daha ileriki dönemlerinde bundan büyük bir utanç duymuştur, açık sözlülüğünden pişman olmuş, kurucusu olduğu akımı kınamıştır. "Romantizm bir hastalıktır. Klasisizm ise sağlıktır" diye yazmıştır.

Goethe Roma Campagna'da, Johann Heinrich Wilhelm Tischbein, 1787

AŞK s. 166 TOPLUMDA SANATÇILAR s. 179 TAŞRA s. 188 ÇERÇEVELEME s. 212

Evelina

1778

FRANCES BURNEY: YAYINCI: THOMAS LOWNDES • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE

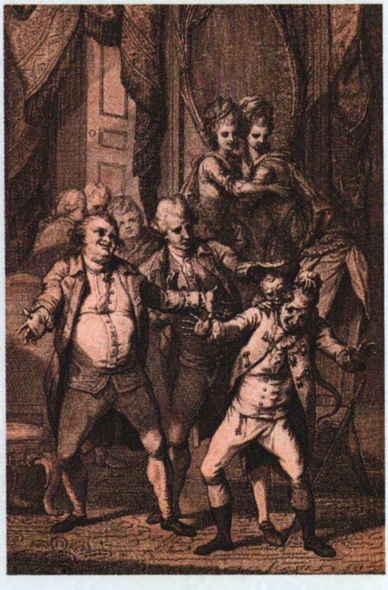
Frances Burney'nin Diğer Eserleri
Cecilia 1782
Camilla 1796
The Wanderer [Gezgin] 1814

Eser, erdemli bir genç kızın, saf bir kızdan zeki bir yetişkine dönüşmesi hakkında çığır açıcı bir romandır. Kadın kahramanın, babası Sör John Belmont'un ve vâsisi Rahip Arthur Villars'ın da yer aldığı beş karakterin birbirlerine yazdığı 84 mektuptan oluşur.

Yayımlandığı sıralarda, mektup türündeki romanlar iyice oturmuştu. *Evelina* romanının özgünlüğü, ne yapısından ne de dönemin örf ve âdetlerine yönelik eleştirilerinden kaynaklanır; her ikisi de Frances Burney'nin (1752-1840) rol model olarak gördüğünü açıkladığı Samuel Richardson'ın eserinde mevcuttur. Romanın özgünlüğü, duygusal zekâsı yüksek, bağımsız bir kadının perspektifinden sunulmasından gelir. Bu bakımdan eser, feminizmin öncüllerindendir.

Taşrada aşırı korunarak yetiştirildikten sonra Londra'ya gelen Evelina, kibar sınıfa girmeye hazır değildir. İlk taliplerinden birini yanlışlıkla tersler, bu kişi onu asla affetmeyecektir. Sonra, iki baş hayranından hangisinin, kendisinin sevgisine layık olacağına karar vermeye çalışır.

Burney burada İngiliz aristokrasisinin kalbinde yer aldığını düşündüğü bir çelişkiyi -kibarlık ve kabalık- zarif ama isabetli bir ironiyle ve dokunaklı diyaloglarla ortaya çıkarır.

FRANCES BURNEY
Yakınları arasında Fanny diye bilinen ve 1798'de Fransız bir generalle evlendikten sonra resmi olarak Madame D'Arblay diye adlandırılan Frances Burney, İngiltere Norfolk'ta çocukluğunu geçirdiği evde kendi kendisini yetiştirmiştir. Toplumda dikkat çekmeyi "karalanmak" diye adlandıran babasının kendisini onaylamayacağı korkusuyla *Evelina*'yı isimsiz bir şekilde yayımlatmıştır. O zamanlarda, romanlar bir şekilde kötü bir ün kazanmıştı ve yaygın görüş, kadınların roman yazmaması gerektiği yönündeydi.

Evelina'nın ön sayfası, John Hamilton Mortimer, 1779

MEKTUP ROMAN s. 20 FEMİNİST s. 46

Gurur ve Önyargı

1813

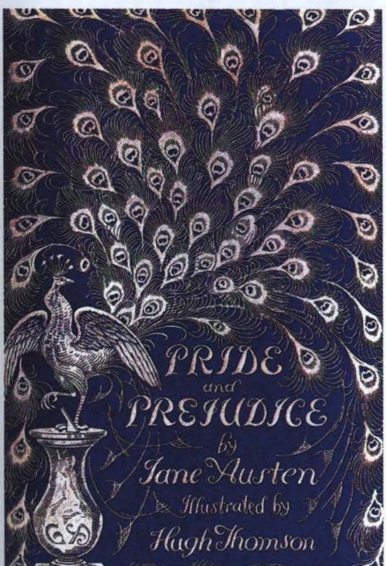
JANE AUSTEN: YAYINCI: T. EGERTON • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *PRIDE AND PREJUDICE*

Jane Austen'ın Diğer Eserleri
Akıl ve Tutku 1811
Mansfield Park 1814
Emma 1815
Northanger Manastırı 1817
İkna 1817

Bu *Bildungsroman*, 18. yüzyıl sonu İngilteresi'nin toplumsal âdetlerinin tasviriyle popülerlik kazanmıştır. Jane Austen (1775-1817), karakterlerini ve onların çevresini eleştirirdi ama eleştirilerini zarif bir biçimde, ince esprilerle ve hafif dokunuşlarla yapardı. Kadın kahramanın babası, İngiliz taşra beyefendisi Mr. Bennet'in şu sözlerinde bunu görmek mümkündür: "Komşularımızla dalga geçmek ve sıramız geldiğinde onlara gülmekten başka ne için yaşıyoruz?"

Mr. Bernett'in beş kızından biri olan Elizabeth, bir baloda aristokrat toprak sahibi Fitzwilliam Darcy ile tanışır. İlk başta birbirlerinden hiç hoşlanmazlar ama zıt kutuplar birbirini çeker. Elizabeth, yavaş yavaş başlangıçtaki antipatisinin kaybolduğunu fark eder. Nitekim kitabın, yazım aşamasındaki başlığı "İlk İzlenimler"di.

Gurur ve Önyargı'nın tüm dünyada sahip olduğu kalıcı popülerlikten daha önemlisi, roman türünün gelişimine yaptığı büyük katkıdır. Austen, daha sonra domestik edebiyat diye anılan türün, tüm olanaklarını ortaya koydu. Önceleri, romanların çoğu kahramanlık ve çok önemli olaylar hakkındaydı. Austen, görgü kuralları ve kur yapma gibi dünyevi konuların da çok heyecanlı olaylar kadar ilginç olabileceğini gösterdi.

JANE AUSTEN
İngiltere'de Hampshire'de köy papazının kızı olan Austen, genç yaştan itibaren üretken bir şekilde yazmaya başladı, 19. yüzyıla girmeden önce arka arkaya basılan üç romanını tamamlamıştı. 1816'da önemli bir hastalığın başında, üretkenliği hiç azalmadı; öldüğünde *Sanditon* adlı romanı üzerinde çalışıyordu. Kitap, Austen'ın ölümünün ardından bitmemiş bir roman olarak yayımlandı ve daha sonra birkaç kez başka yazarlar tarafından tamamlandı.

Pride and Prejudice [Gurur ve Önyargı], resimleyen Hugh Thomson, George Allen 1894

BILDUNGSROMAN s. 21 AŞK ROMANI s. 32

Frankenstein

1818

MARY SHELLEY: YAYINCI: LACKINGTON, HUGHES, HARDING, MAVOR & JONES • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE

Mary Shelley'nin Diğer Eserleri
Valperga 1823
The Fortunes of Perkin Warbeck [Perkin Warbeck'in Kaderi] 1830
Falkner 1837

Önsezileriyle güçlü bir yaratık oluşturan bilim insanı Victor Frankenstein'ın öyküsü, günümüzde pek çok filme konu olması sayesinde ün kazanmıştır. Mary Shelley (1797-1851), eserine bazı şoke edici olaylar katmış olsa da temelde bu bir korku hikâyesi değildir, felsefi bir romandır, pek çok kişinin gözünde en eski bilimkurgu eserdir.

Felsefe, bir insanın Tanrı rolünü üstlenmesinin sonuçları hakkındaki derin düşüncelerle ortaya çıkar. Frankenstein'ın canavarı cinayet işlediğinde, gerçek suçlu kimdir; katil mi, onu yaratan mı? Sorumluluk ikisi arasında paylaşılıyorsa her birinin payına ne kadarı düşmelidir? Canavar bir can almıştır ama yaratılmayı istememiştir; bu yüzden, kendine yapılanların yanında onun yaptıkları solda sıfır kalır. Burada iyi ve kötünün doğası hakkında sorular ortaya çıkar. Eski Ahit'le benzerlikler çok açıktır; canavar Frankenstein'a söyle der: "Senin Âdem'in olmalıyım, ama aslında cennetten kovulan meleğim."

Romanın gotik korku yerine bilimkurgu olarak sınıflandırılmasının nedeni, yalnızca düş gücüne dayanmayıp gerçek araştırmaları temel almasıdır. Shelley, ayrıntılar hakkında çekingendir ama Dr. Frankenstein "cansız bir şeye yaşam kıvılcımı aşılayabilen yaşam enstrümanlarını nasıl bir araya getirdiğini" anlatırken, İtalyan fizikçi Luigi Galvani'nin (1737-1798) 1786'da keşfettiği bir enerji formu olan "hayvansal elektriği" kullandığı genel olarak kabul edilir.

MARY SHELLEY

Londra'da doğan Mary Godwin, iki felsefecinin tek kızıydı. Babası William Godwin de kendisi gibi bir romancıydı, feminist bir yazar olan annesi Mary Wollstonecraft ise doğum yaptıktan kısa süre sonra ölmüştü. 1814'te genç Mary, şair Percy Bysshe Shelley (1792-1822) ile kaçtı ve iki yıl sonra evlendiler. Kocasının ölümünden sonra Mary, onun eserini yayıma hazırladı, hayatta kalan tek çocuklarını büyüttü ve bol bol yazdı.

MEKTUP ROMAN **s. 20** KORKU **s. 23** FELSEFİ **s. 37** BİLİMKURGU **s. 47**

Frankenstein, or the Modern Prometheus [*Frankenstein ya da Modern Prometheus*], 19. yüzyıl sonundaki baskı, George Routledge & Sons

ÇERÇEVELEME s. 212

Sönmüş Hayaller

1837 – 1843

HONORÉ DE BALZAC: HONORÉ DE BALZAC: YAYINCILAR: BÖLÜM 1 WERDET; BÖLÜM 2 SOUVERAIN; BÖLÜM 3 FURNE • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA • ORİJİNAL İSİM: *ILLUSIONS PERDUES*

"Fendant ve Centilmen'in Notları", *Paris'te Taşralı Bir Büyük Adam*, George Barrie & Son 1897

GERÇEKÇİLİK **s. 26** NEHİR ROMAN **s. 33**

Fransız toplumuna kapsamlı bir bakış olan bu eser, ilk başta üç bölüm halinde basıldı: *İki Şair, Paris'te Taşralı Bir Büyük Adam* ve *Mucidin Acıları*.

Eser, iki genç adamın -Lucien Chardon ve David Séchard- Angoulême taşrasının ve Paris metropolünün edebiyat dünyalarında tutunma çabalarını anlatır. Gerçekleşen ve gerçekleşmeyen ihtirasların, ilkeli ahlakın, pragmatik tavizin, hayal kırıklığının, üçkâğıtçılığın ve ihanetin öyküsüdür. Sanatsal kapsamı iddialıdır, çok çeşitli ve rengârenk karakterlerden oluşur, metnin enerjisi bir an için bile düşmez: İngiliz eleştirmen Lytton Strachey çok doğru bir şekilde, Balzac "Günlük yaşamın en sıradan ayrıntılarının bile drama yüklü olduğunu müthiş bir güçle göstermiştir" diye yazmıştır.

Honoré de Balzac (1799-1850) hem lüks hayatı hem de yoksulluğu tasvir etmiştir ama bazı yorumcular, hayal gücünün büyüklüğünü en çok ahlaksızlık ve yozlaşma tasvirlerinde sergilediğini düşünürler. Yazar, memleketinde son 50 yıl içinde yaşananlardan -Fransız Devrimi ve Napoléon Bonaparte'ın yükselişi ve çöküşü- nefret etmiştir ve en fazla başkaldırdığını düşündüğü karakterleri unutulmaz bir şekilde resmetmiştir.

Sönmüş Hayaller, Balzac'ın bir bütün olarak gördüğü birbiriyle bağlantılı roman serisi *İnsanlık Komedyası*'nın zirve noktalarından biridir. Bu büyük proje, yazarın öldüğü sırada tamamlanmamış olsa da 90'dan fazla roman ve novelladan ve neredeyse bu sayının yarısı kadar bitmemiş eserden oluşur.

Honoré de Balzac'ın Diğer Eserleri

Köylü İsyanı 1829
Top Oynayan Kedi Mağazası 1830
Köy Hekimi 1833
Eugénie Grandet 1833
Mutlak Peşinde 1834
Goriot Baba 1835
Evde Kalmış Kız 1837
Köy Papazı 1839
The Black Sheep [Kara Koyun] 1842
Kuzin Bette 1846

HONORÉ DE BALZAC

Tours'da doğan Balzac, zengin olmak için Paris'e taşındı ama burada borçtan başka bir şey edinemedi. Sürekli yazılarıyla borçlarını ödemeye çalıştı (sonuçta başarısız oldu). Yaşamının sonlarına doğru Polonya'yı ziyaret etti ve burada 15 yıldan fazla süredir mektuplaştığı Ewelina Hanska'ya kavuştu. Çift 1850 yazında, yazarın ölümünden üç ay önce evlendi.

PARA **s. 175** SONRADAN OLMA ZENGİNLER **s. 176** SINIF **s. 182** ZAMAN VE MEKÂN **s. 213**

Monte Cristo Kontu

1846

ALEXANDRE DUMAS (BABA): YAYINCI: 28 AĞUSTOS 1844 İLE 15 OCAK 1846 ARASINDA, FRANSIZ HAFTALIK GAZETESİ *JOURNAL DES DÉBATS*'DA 18 BÖLÜMDEN OLUŞAN BİR SERİ OLARAK YAYIMLANMIŞTIR • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA • ORİJİNAL İSİM: *LE COMTE DE MONTE-CRISTO*

Alexandre Dumas'nın (Baba) Diğer Eserleri
Captain Paul [Kaptan Paul] 1838
The Fencing Master [Eskrim Ustası] 1840
Siyah Lale 1850
The Prince of Thieves [Hırsızlar Prensi] 1872

Arka planında gerçek hayattan bir olay –Napoléon Bonaparte'ın ilk sürgünü (1814-15)– yer alıyor olsa da *Monte Cristo Kontu* tarihsel bir eser değildir, aksiyon dolu bir macera romanıdır.

Kahraman Edmond Dantès görevden alınan Fransız imparatoruna yardım etmekle itham edilir ama bu doğru değildir. Vatan hainliğiyle suçlanarak, Marsilya açıklarındaki bir adada yer alan kalede, kötülüğüyle ün salmış Château d'If'de ömür boyu hapis cezasına çarptırılır.

14 yıl sonra, yakın zaman önce ölen hapishane arkadaşının ağır ceset torbasına saklanarak kaçar. Denize atılan ceset torbası suya batmadan torbadan çıkar ve fark edilmeden kıyıya kadar yüzer. Sonra, ölen adamın bahsettiği hazineyi ele geçirir, yeni bir kimliğe bürünür –gizemli Monte Cristo kontu– ve çektiği acılara neden olanlardan öç almaya koyulur.

Kont herkese hak ettiği cezayı verdikten sonra büyülü bir hayat sürer. Hakkında engin bilgilere sahip olmadığı hiçbir konu yok gibidir, tüm önsezileri doğru çıkar, tüm rastlantılar onun lehine çalışır. Onunla karşılaşanlar, onun dizginsiz bir güce sahip ya da Tanrı'nın tecellisi olduğunu düşünürler; hatta biri onun vampir olduğundan kuşkulanır. Hiç değişmeyen iki insani isteğin büyük ölçüde somutlaşmış halidir: öcünü almak ve cinsel açıdan karşı konulmaz olmak. Dumas'nın başarısının bir bölümü, ihtimal dahilinde olmayan olayların bağlam içinde inandırıcı gelmesindedir. *Monte Cristo Kontu* dünyadaki dillerin çoğuna tercüme edilmiştir ama çok nadir baskısı tükenir.

ALEXANDRE DUMAS (BABA)
Dumas (baba) (1802-1870), önceleri kısımlar halinde dergilerde yayımlanan romanlara dönmeden önce, oyun yazarı olarak ün kazanmıştı. Arka arkaya ürettiği edebi eserlerle savurgan hayat tarzına parasal kaynak sağladı. Evlilik dışı edindiği çocuklarından biri olan Alexandre Dumas (oğul) (1824-1895), *Üç Silahşor*'un (1844) yazarıdır.

TARİHSEL **s. 14** MACERA **s. 17**

Monte Cristo Kontu, Paul Gavarni, 19. yüzyıl

AŞK **s. 166** KADER **s. 185** SUÇ VE CEZA **s. 187** ÖNCEDEN İMA ETME **s. 211** ZAMAN VE MEKÂN **s. 213**

Jane Eyre

1847

CHARLOTTE BRONTË: YAYINCI: SMITH, ELDER & CO. • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE

CHARLOTTE BRONTË
İngiltere'de Yorkshire'da Anglikan bir rahibin hayatta kalan çocuklarının en büyüğü olan Charlotte'un, kendisinden küçük iki kız kardeşi de onun gibi seçkin romancılardı: *Uğultulu Tepeler*'in (1847) yazarı Emily Brontë (1818-1848) ve *Şatodaki Kadın*'ın (1848) yazarı Anne Brontë (1820-1849). Her iki yazar da "Bell" takma adını kullandı, Emily "Ellis Bell"di, Anne ise "Acton Bell".

Charlotte Brontë (1816-1855), en iyi bilinen bu romanında birçok türün sentezini yapmıştır.

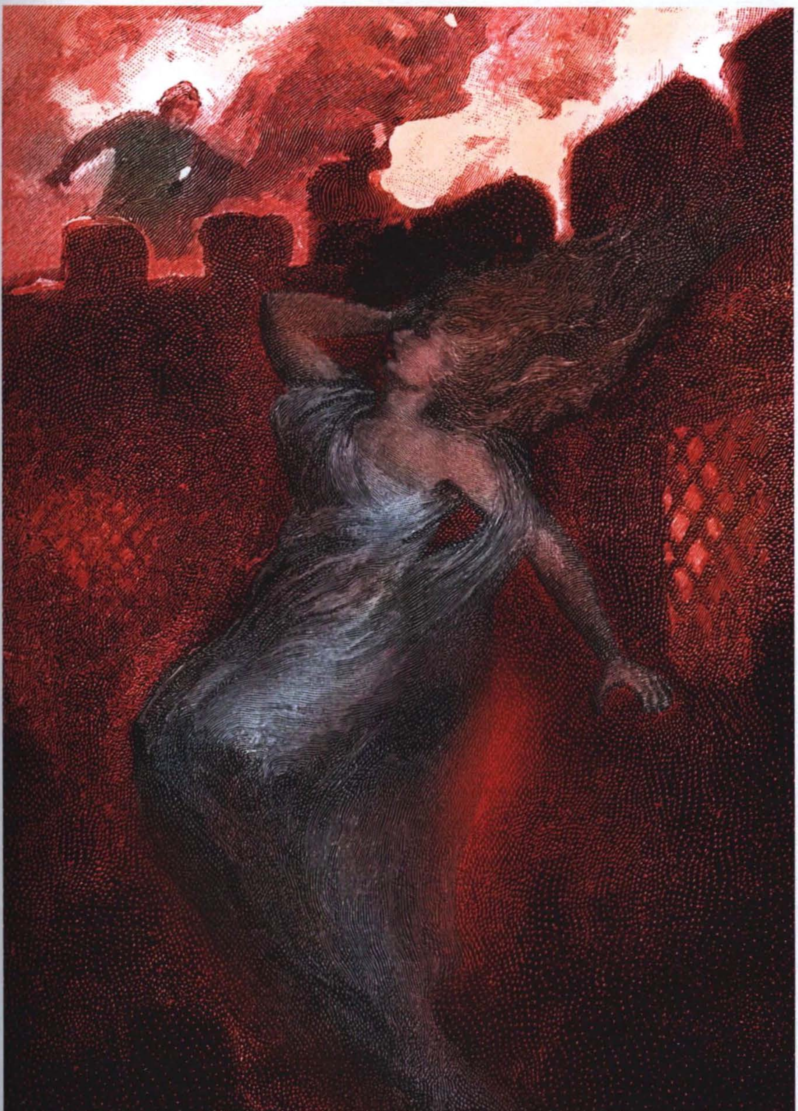
Jane Eyre yetimdir. Sert yetimler okulu Lowood'da öğrenim görür, sonra esrarengiz bir çekiciliği olan Edward Rochester'ın sahibi olduğu Thornfield Hall'da mürebbiye olarak çalışır. Patronuna âşık olur ve bir süre sonra, duygularına karşılık bulur. Evlenme hazırlıkları yaparlar, ancak adamın zaten evli olduğu ortaya çıkar. Dehşete düşen Jane, kaçar. Başka bir yerde iş bulur ve çok geçmeden yeni patronu ona evlenme teklifi eder. Derin bir iç çatışmaya girişen Jane, Thornfield'e dönmesi gerektiğini hisseder. Oraya vardığında, harap olduğunu görür. Rochester'ın karısının çıkardığı yangınla yerle bir olmuştur. En başından beri üçüncü kattaki bir odaya kapatılmış olan Rochester'ın karısı, odasının penceresinden atlayıp ölmüştür. Edward Rochester, sonunda Jane Eyre ile evlenmek için serbesttir.

Genç bir kadının çocukluğu, eğitimi ve ilk aşkı romanı bir *Bildungsroman* haline getirir. Özgür fikirli kadın kahramanın içsel yaşamının tasviri, romanı feminist geleneğe yerleştirir. Aynı zamanda, gotik korku unsuru önemlidir. Birinci şahıs anlatıcı, eserin *roman vécu*[4] gibi algılanmasına neden olur. Bu izlenim, kitabın ilk baskısının "Jane Eyre: Bir Otobiyografi" başlığıyla ve sözde "Currer Bell tarafından yayıma hazırlanmıştır" notuyla yayımlanmasıyla sağlamlaşmıştır. ("Currer Bell", Charlotte Brontë'nin cinsiyetini saklamak için kullandığı mahlastır.)

Charlotte Brontë'nin Diğer Eserleri
Shirley 1849
Villette 1853
Profesör 1857

4 Fransızca yaşanmış roman. (ç.n.)

OTOBİYOGRAFİK **s. 19** BILDUNGSROMAN **s. 21** KORKU **s. 23** FEMİNİST **s. 46**

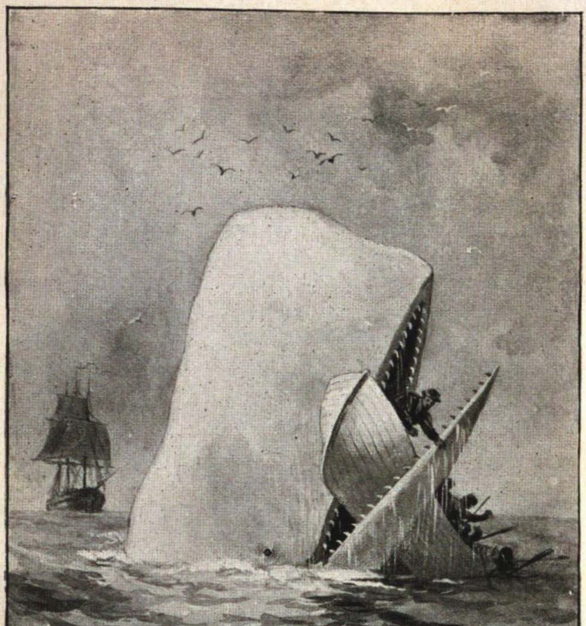
"Demek, Mr. Rochester yangın çıktığında evdeydi?", Edmund H. Garrett, 1897

AŞK s. 166 BÜYÜME s. 173 EĞİTİM s. 183 İSİMLER s. 202 ANLATICININ SESİ s. 203
ÖNCEDEN İMA ETME s. 211

Moby Dick

1851

HERMAN MELVILLE: YAYINCI: HARPER & BROTHERS • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE

" Both jaws, like enormous shears, bit the craft completely in twain."

"Koskocaman bir makasa benzeyen ağzıyla, tekneyi tam olarak ikiye böldü", *Moby Dick*'ten bir illüstrasyon, A.B. Shute, C.H. Simonds Co. 1892

MACERA **s. 17** DOĞA **s. 25** PSİKOLOJİK **s. 29** ALEGORİ **s. 39**

Roman, bir denizcinin, bacağını kaybetmesine neden olan büyük bir beyaz balinanın takıntılı bir şekilde peşine düşmesi hakkındadır.

Bu kabataslak özetin içinde, pek çok mantıklı yoruma açık olan, çok katmanlı bir eser yer alır. Melville'in şaheserinin en çarpıcı özelliklerinden biri; alışılmışın dışında ve yenilikçi bir kelime dağarcığı kullanmasıdır: "İspanyolca" yerine "İspanyolcamsı"; "bir su canavarı tarzında" yerine "su canavarımtırak".

Bir diğer özelliği İncil'e yaptığı sayısız göndermedir. Anlatıcı İsmail, Yaratılış Kitabı'nda Babası İbrahim tarafından çöle sürüklenen çocukla aynı adı taşıyan, kimsesiz biridir. Balina avlama teknesinin intikamcı kaptanı Ahab'ın adaşı, Birinci Krallar Kitabı'nda geçen, İsrail'in kendisine tabi olanları yoldan çıkaran kötü ruhlu hükümdarıdır.

Ahab'ın çıldırmış gibi deniz canavarını kovalaması felaketle sonuçlanır. Balina, teknesi *Pequod*'u mahveder, tekne tamamen batar, yalnızca üstü açık bir tabutta yüzen İsmail kurtulur. İsmail, yine Eski Ahit'e gönderme yapan, bu kez, Yeremya Kitabı'ndaki iyi kadın olan, *Rachel* adındaki bir gemi tarafından kurtarılır.

En çok tartışılan sembolizm, balinanın kendisiyle yapılandır. Mantıklı bir şekilde, birbirini tamamlayan ve birbirinden bağımsız olmayan pek çok şeyi temsil etmesi; kitabın hâlâ çekici olmasının ve *Moby Dick*'in çok kez "Amerikan'ın Büyük Romanı" olmaya aday gösterilmesinin nedenidir.

Herman Melville'in Diğer Eserleri

Typee 1846
Omoo 1847
Mardi 1849
Redburn 1849
White-Jacket [Beyaz Ceket] 1850
Pierre 1852
Israel Potter 1855
Sağlam Adam 1857
Billy Budd 1924

HERMAN MELVILLE

Herman Melville (1819-1891) gençliğinde denizcilik yaptı ve New York'taki evine döndüğünde, denizcilik öykülerinin ailesi ve arkadaşları tarafından çok sevildiğini fark edip bunları yazıya dökmeye karar verdi. Buna karşın, yayınları başlangıçta başarısız oldu, ancak ölümünden sonra saygın bir konuma ulaşabildi.

DOĞA KARŞISINDA İNSAN **s. 178** BAŞLANGIÇLAR **s. 192** GÖNDERME **s. 194** TRAJİK KUSUR **s. 198**
İSİMLER **s. 202** SEMBOLİZM **s. 206**

Madame Bovary

1857

GUSTAVE FLAUBERT: YAYINCI: MICHEL LÉVY FRÈRES • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA

Gustave Flaubert'in Diğer Eserleri
Salammbô 1862
Duygusal Eğitim 1869

Gustave Flaubert (1821-1880), zamanında dünya çapında oluşmaya başlayan bir akım olan gerçekçiliğin en önemli şaheserini yaratmıştır. Yapıt aynı zamanda, Tolstoy'un *Anna Karenina*'sı ve Fontane'in *Effi Briest*'siyle birlikte, Avrupa'nın en büyük zina romanlarından biri kabul edilir.

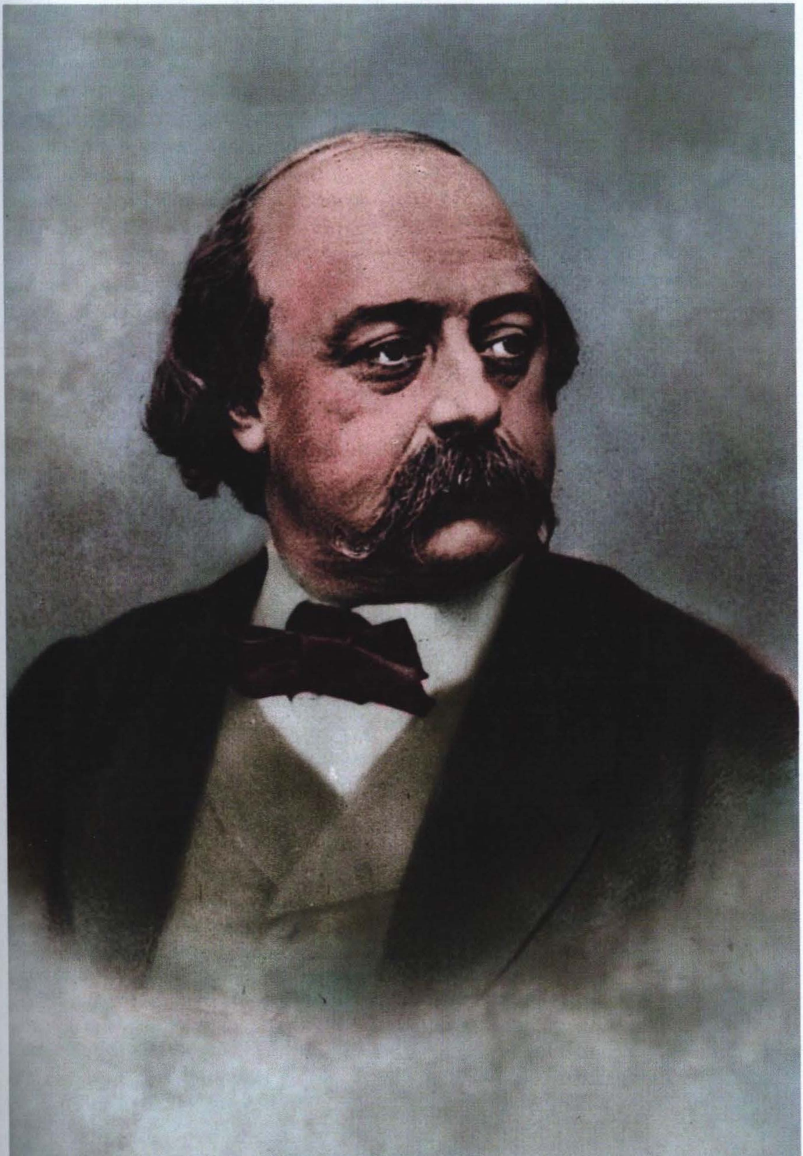
Taşrada bir manastırda eğitim görmüş olan Emma Bovary, köy doktoru Charles ile evlenir. Yaşamının okuduğu romantik romanlardaki gibi heyecanla dolu olacağını hayal eder ("Romanlardaki âşık kadın, oyunlardaki 'kadın' kahraman, şiir kitaplarındaki kimliği belirsiz kadın hep odur.")

Hayali gerçekleşmeyince önce Rodolphe diye bir sevgili edinir, sonra Léon diye bir başkasını. Bu sırada, eş ve anne olarak görevlerini ihmal eder. Savurgan harcamaları borca girmesine neden olur, erkek arkadaşlarından yardım ister ama onu geri çevirirler. Sonuçta, umutsuzluğa kapılır, arsenik yutar ve şiddetli acılar içinde ölür. Kocası, ancak o öldükten sonra kendisine sadakatsizlik ettiğini anlar, yine de onu sevgiyle anar.

Eser, gösterişsiz insanların bencil davranışlarını anlatan sıradan bir öykü olabilirdi ama Flaubert, Emma'yı olduğu gibi kabul etmeden, onun halinden anlamaya, kafa yapısını kavramaya çalışmıştır: aşırı gururu, hırsı, şehveti, açgözlülüğü ve gerçekle yüzleşmekteki acizliği. Sade ve ölçülü metni -yavaş ve özenli bir yazar olmasıyla ünlüdür ve *Madame Bovary*'yi tamamlaması yaklaşık beş yılını almıştır- şiire benzetilir.

GUSTAVE FLAUBERT
Rouen'un önde gelen bir cerrahının oğlu olan Flaubert, hukuk öğrenimi görmeye başladı ancak teşhisi konulamamış bir hastalık (muhtemelen epilepsi) nedeniyle yirmi beş yaşında bırakmak zorunda kaldı. Yaşamının geri kalan kısmını edebiyata adadı. *Madame Bovary* ilk yayımlandığında, ahlaka aykırılık suçlamasıyla mahkemeye verildi ama suçsuz bulundu. Son romanı, *Bilirbilmezler* öldüğünde tamamlanmamıştı.

GERÇEKÇİLİK **s. 26** PSİKOLOJİK **s. 29** FEMİNİST **s. 46**

Gustave Flaubert, yaklaşık 1855

ZİNA s. 167 PSİKOLOJİK s. 181 TRAJİK KUSUR s. 198 SEMPATİ VE EMPATİ s. 205
DÜZELTME s. 217

Büyük Umutlar

1861

CHARLES DICKENS: YAYINCI: CHAPMAN & HALL • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *GREAT EXPECTATIONS*

"LEAVE THIS LAD TO ME, MA'AM; LEAVE THIS LAD TO ME."—PAGE 53.

Ön sayfa: *"Delikanlıyı bana bırakın bayan, bana bırakın"*, John McLenan, T.B. Peterson & Brothers 1861

BILDUNGSROMAN s. 21

Bu *Bildungsroman*'da Charles Dickens (1812-1870); başkahraman genç Philip Pirrip'in ("Pip") gelişim sürecinin izini sürer; çocukluk masumiyetinden başlayıp mütevazı geçmişi yüzünden kibirli bir utangaçlık dönemine geçmesini, oradan, aşk ve sadakatin zenginlik ve sosyal statüden daha önemli olduğunun farkına varmasını anlatır.

Dickens'ın sondan bir önceki tamamlanmış romanı *Büyük Umutlar*, sosyal adaletsizlik konusuyla diğer eserlerindekinden daha az ilgilenir. Bu öyküde karakter baskındır. Olay örgüsü de oldukça karışıktır. Pip'in mezarlıkta kaçak bir mahkûmla karşılaştığı etkileyici açılış, kötü bir firari gibi görünen kişinin delikanlıya iyilik eden kişi olduğunun daha sonra ortaya çıkmasının altyapısını hazırlar.

Bu türün geleneksel bir unsuru olan aşk, Miss Havisham'ın soğuk ve mesafeli evlatlık kızı Estella aracılığıyla devreye girer. Yıllar önce, evlenmesi beklenen günde reddedilen Miss Havisham, o zamandan beri kederler içinde gelinliğini giymektedir. Çektiği acı, kalbinin buz tutmasına neden olmuştur ve fırsatı olduğu halde Pip'e yardım etmek için hiçbir çaba göstermez.

Yayımlanmış romanın sonunda, Pip ve Estella birleşmiş görünürler. Dickens'ın bu mutlu son için ikna edilmesi gerekmiştir, asıl niyeti böyle bir son değildir. Daha sonra "Her şeyi düşündüğümde bu [revize ettiğim versiyon] daha iyi oldu" diye açıklamıştır. Ancak, herkes onunla aynı fikirde değildir; oyun yazarı ve eleştirmen George Bernard Shaw (1856-1950), bu sonu "zorlama" olarak değerlendirmiştir.

CHARLES DICKENS

Dickens'ın eğitimi, borçları nedeniyle hapse düşen babası yüzünden sekteye uğramıştı, ailesini geçindirmek için okulu bırakıp bir fabrikada çalışmaya başlamıştı. Yaşadıkları krizde annesinin verdiği tepkinin yanlış olduğunu hissetti. Bu deneyimler, romanlarında aktardığı düşüncelerin oluşmasını sağlamakla kalmadı, aynı zamanda daha sonraki yaşamında kadınlarla sorunlu ilişkiler yaşamasına da neden oldu. Önce Britanya'da, çok geçmeden dünyanın tüm ülkelerinde, her sınıftan insan tarafından sevilen, çok satan kitaplar dizisiyle, gelmiş geçmiş en popüler yazar oldu.

Charles Dickens'ın Diğer Eserleri

Mister Pickwick'in Serüvenleri 1836
Oliver Twist 1838
Nicholas Nickleby 1838
Antikacı Dükkânı 1840
Barnaby Rudge 1841
Noel Şarkısı 1843
Martin Chuzzlewit 1843
Dombey and Son [Dombey ve Oğlu] 1846
David Copperfield 1850
Kasvetli Ev 1852
Zor Zamanlar 1854
Küçük Dorrit 1855
İki Şehrin Hikâyesi 1859
Müşterek Dostumuz 1864
Edwin Drood'un Gizemi 1870

SINIF s. **182** SONLAR s. **193** DÜZELTME s. **217**

Alice Harikalar Diyarında

1865

LEWIS CARROLL: YAYINCI: MACMILLAN • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *ALICE'S ADVENTURES IN WONDERLAND*

Çocuk kitapları geleneksel olarak gençlerin zihnini geliştirmeyi amaçlayan ciddi eserlerdi, bu yüzden de ahlaki ve didaktikti. Burada ise Lewis Carroll (1832-1898) hayal gücüne, zekâya ve mizaha, belki de hiç olmadığı kadar geniş bir özgürlük tanıyan bir öyküyle, alışılmış kalıpların dışına çıkmıştır.

Uykuya dalıp rüyasında bir tavşanı takip ettiğini, yuvasına girdiğini, sonra nargile içen bir tırtıl, kendini yok edebilen bir kedi gibi tuhaf yaratıklarla dolu bir yere geldiğini gören Alice'in hikâyesi hakkında çok çeşitli yorumlar yapılmıştır ve hâlâ yapılmaktadır. Bunlar arasında feminist (Alice kendine güvenen, kararlı bir kadındır), Freudyen (Alice'in düşlerine yönelik çeşitli yorumlar), Marksist (Alice'in idam edilmesini emreden Kupa Kızı bir despottur) ve psikotropik (uyuşturucu etksinde yapılan bir yolculuk) yaklaşımlar yer alır.

Bir de akla yatkın bir bilimsel okuma vardır. Buna göre, Carroll, bir matematikçi olduğundan akademik çalışmasındaki yeni gelişmeler hakkında, özellikle de sanal sayıların (negatif sayıların karekökleri) ortaya çıkmasıyla ilgili kuşkularını, Alice'in boyut değiştirmesinin anlatımında ifade eder. Sanal sayılarla ilgili matematikteki bu gelişmeler, 2.000 yıl boyunca sorgulanmayan Euklides kanunlarıyla uyumlu kesin miktarlar olmaktan ziyade, felsefi kavramlardır.

Kitap ilk kez (yazarın kendi imkânlarıyla) yayımlandığında, yetişkinler şaşkına dönmüştü ama çocuklar kitabın çekiciliğini hemen fark etmişlerdi. John Tenniel (1820-1914) tarafından yapılan çizimlerin eşlik ettiği metin, kitabın gücünü artırmıştı.

Alice, Düşes ve Bebek, John Tenniel, Macmillan 1890

ÇOCUK s. 27 FEMİNİST s. 46

Lewis Carroll'ın Diğer Eserleri
Aynanın İçinden 1871
Sylvie ve Bruno 1889
Sylvie ve Bruno Sonuç 1893

LEWIS CARROLL
Charles Lutwidge Dodgson Oxford'da öğretim görevlisiydi. Bu hikâyenin orijinal versiyonunu akademisyen arkadaşı Henry George Liddell'ın üç kızına, Thames Nehri'nde yazın yaptıkları bir tekne gezisinde anlatmıştı. En büyük kız Alice, Dodgson'a bu öyküyü yazması için yalvardı, o da öyle yaptı ve romanı takma ad kullanarak yayımladı.

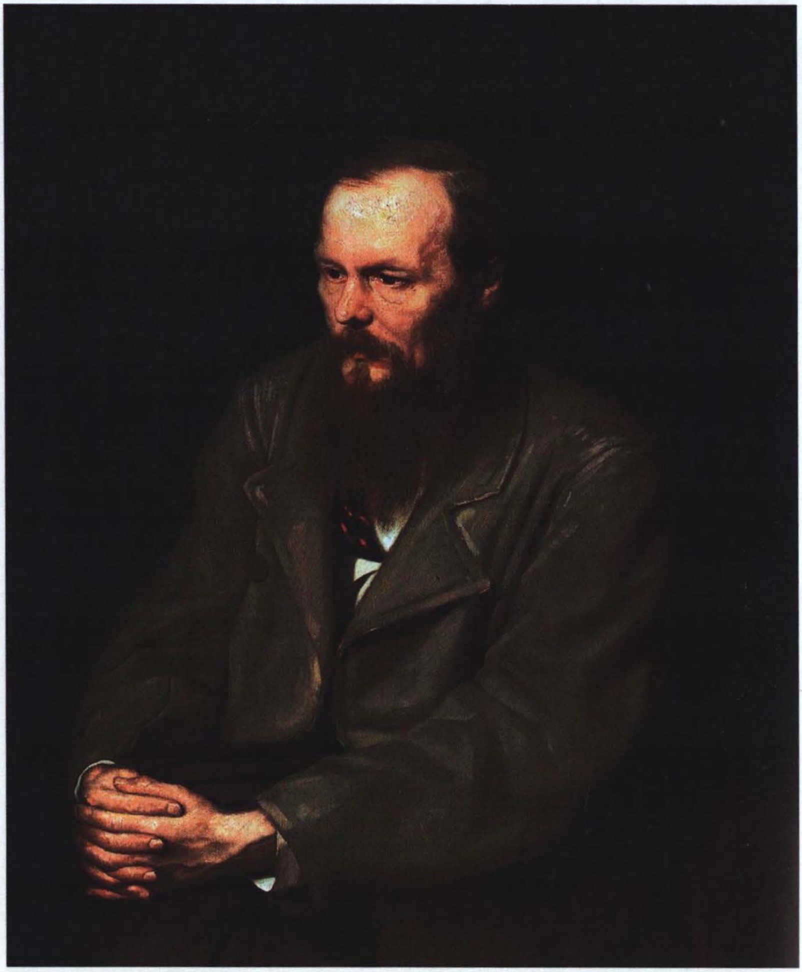

SEMBOLİZM s. 206 ÇERÇEVELEME s. 212

Suç ve Ceza

1866

FYODOR DOSTOYEVSKİ: YAYINCI: *THE RUSSIAN MESSENGER* • YER: MOSKOVA • ORİJİNAL DİL: RUSÇA • ORİJİNAL İSİM: *PRESTUPLÉNİYE İ NAKAZÁNİYE*

Fyodor Dostoyevski, Vasili Perov, 1872

GERÇEKÇİLİK s. 26 PSİKOLOJİK s. 29

Eser, psikolojik gerçekçiliğin en büyük romanı olarak kabul edilir.

Ana karakter Rodion Raskolnikov, birtakım entelektüel gerekçelere kendi kendisini ikna ederek cinayet işlemeye karar verir. Çalışmalarından Julius Caesar ve Napoléon Bonaparte gibi büyük insanların, "günah işlemeye hakları" olduğu bilgisini edinmiştir. St. Petersburg'da tanıdığı yaşlı bir tefeciyi öldürmenin, parasını yararlı bir işte kullanarak ahlaken gerekçelendirilebileceği sonucuna varır.

Böylece kurbanını baltayla öldürür ve çekmecelerini talan etmeye başlar. Ancak, tam bu sırada kadının üvey kız kardeşi çıkagelir ve onu da öldürmek zorunda kalır. Raskolnikov'un eylemlerindeki gerçeklikle bunların sonuçlarının, beklentilerinden farklılaştığı pek çok olaydan ilki budur. O andan itibaren, giderek artan şekilde vicdan azabı çeker. Sonra, soruşturmayı yürüten savcı Porfiriy Petroviç tarafından rahatsız edilmeye başlar. Porfiriy Petroviç, Raskolnikov'un suçlu olduğundan emindir ama elinde kanıt yoktur. Sonunda Raskolnikov'a sorumluluğun yükü çok ağır gelir ve itiraf eder. Sibirya'da sekiz yıl kürek cezasına çarptırılır. Ama bu bile kendisini affetmesini sağlamaz; bu noktaya ancak, mutluluğun acı çekerek kazanılması gerektiğini anladığında ulaşır.

Fyodor Dostoyevski'nin kendisine ömür boyu dert ettiği konulardan biri kadınların zor durumudur. Raskolnikov'un kurtuluşa ulaşmasını sağlayan Sonya, bir fahişedir ve bu yüzden yasadışıdır. Ancak başkalarını düşünerek ve ailesini geçindirmek için işlediği suçlar, Raskolnikov'un bencillikle işlediği suçlarla zıtlık oluşturur.

Fyodor Dostoyevski'nin Diğer Eserleri

Ölüler Evinden Anılar 1862
Yeraltından Notlar 1864
Kumarbaz 1867
Budala 1869
Karamazov Kardeşler 1880

FYODOR DOSTOYEVSKİ

Devrimcilik yüzünden 1849 yılında ölüme mahkûm edilen ama sahte bir infaza maruz bırakılıp, Sibirya'ya çalışma kampına gönderilen Dostoyevski (1821-1881), daha sonra bu yaşadıklarını kurgusal düzyazıya döktü. Dini inançları her zaman doğasındaki şüphecilikle mücadele halindeydi; hem serflik uygulamasını hem de köylülerin ne istediğini kendilerinin bildiğini düşünen aydın kesimi hor gördü.

FİKİRLER **s. 180** PSİKOLOJİ **s. 181** SUÇ VE CEZA **s. 187** TRAJİK KUSUR **s. 198** NİYET **s. 204**

Savaş ve Barış

1869

LEO TOLSTOY: YAYINCI: THE RUSSIAN MESSENGER • YER: MOSKOVA ORİJİNAL DİL: RUSÇA • ORİJİNAL İSİM: *VOJNA I MIR*

Leo Tolstoy'un Diğer Eserleri
Çocukluk 1852
İlkgençlik 1854
Gençlik 1856
Kazaklar 1863
Anna Karenina 1878
İvan İlyiç'in Ölümü 1886
Diriliş 1899

Rusya'nın 1812'deki Fransız işgalinden önceki durumunu, çatışma sırasında olanları ve sonrasını ele alan bu muazzam roman, tarihin çok geniş bir dönemini gözler önüne serer.

Eser, aynı zamanda, çatışmanın St. Petersburg ve Moskova'nın beş aristokrat ailesi üzerindeki etkilerine ışık tutar. Bunlar kurmacadır ama Napoléon Bonaparte ve Mareşal Prens Mihail Kutuzov gibi gerçek insanlar da tasvir edilir.

Leo Tolstoy (1828-1910), kurmacanın gerçeklere olabildiğince sadık kalmasını sağlamak için çok büyük bir çaba harcamıştır. Gençliğinde, İngilizlere ve Türklere karşı Kırım Savaşı (1853-56) sırasındaki Sivastopol kuşatmasında Rus ordusunda edindiği deneyimlerden yararlanmıştır. Batı Rusya'da Napolyon Savaşları'nda savaş alanlarını ziyaret etmiştir. Uydurduğu karakterlere, gerçek insanların -kendi ailesinin üyelerinin ve romandakine benzer tanınmış kişilerin- isimlerine, bariz şekilde benzeyen isimler verdi. İnsan hayatının tamamı buradadır: talihsiz âşıklar, düellocular, kumarbazlar, serseriler, sosyeteye girmeye çalışanlar, ölüm, doğum, kahramanlık, korkaklık, intihar teşebbüsü...

Savaş ve Barış'ın son bölümü, ana olay tarafından ortaya atılan bazı felsefi soruların analitik bir incelemesidir, özellikle tarih hakkında yazmanın en iyi yoludur. Bu içerik, yazarın kitabını roman olarak nitelendirmekte gönülsüz olmasına neden olmuştur ancak şimdiye kadar okurlarının çok azı ona katılmıştır. Tolstoy'un şaheseri, ilk yayımlanmasının üzerinden bir buçuk yüzyıl geçtikten sonra, kurgusal düzyazıya karşı durmak yerine, onun sınırlarını genişletmiş gibi görünür.

LEO TOLSTOY
Tolstoy, Moskova ve Kazan'da hukuk öğrenimi gördükten ve orduya hizmet verdikten sonra, Rusya edebiyat derneğine katıldı. *Savaş ve Barış* ile *Anna Karenina* sayesinde derneğin odak noktası oldu. Daha sonra, toplumsal hayattan çekildi ve kendisini Rus köylüsünün kaderini değiştirmeye yönelik didaktik eserler yazmaya adadı.

TARİHSEL s. 14

Leo Tolstoy, yaklaşık 1900

ÇATIŞMA s. 172 YÜKSEK STİL/ALT STİL s. 199 İSİMLER s. 202

Middlemarch

1872

GEORGE ELIOT: YAYINCI: WILLIAM BLACKWOOD AND SONS • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE

GEORGE ELIOT
George Eliot, Mary Ann (ya da Marian) Evans'ın mahlasıdır. Orta İngiltere'de büyümüş, sonra Londra'ya taşınmıştır. Orada, karısından ayrı yaşayan ama kanunen boşanması mümkün olmayan, edebiyatçı George Henry Lewes (1817-1878) ile tanışır. Âşık olurlar ve tartışmalara yol açarak açıkça evli bir çift gibi yaşarlar.

Middlemarch, kitaba adını veren kurgusal İngiliz kasabasında bütün toplumsal sınıfları inceler: toprak sahipleri, meslek sahipleri ve tüccarlar, çiftçiler ve işçiler. Aslında gerçekçilik akımına ait bir eserdir, ama kırsal yaşam tasvirleri doğa romanı geleneğinin de bir parçası olmasını sağlar.

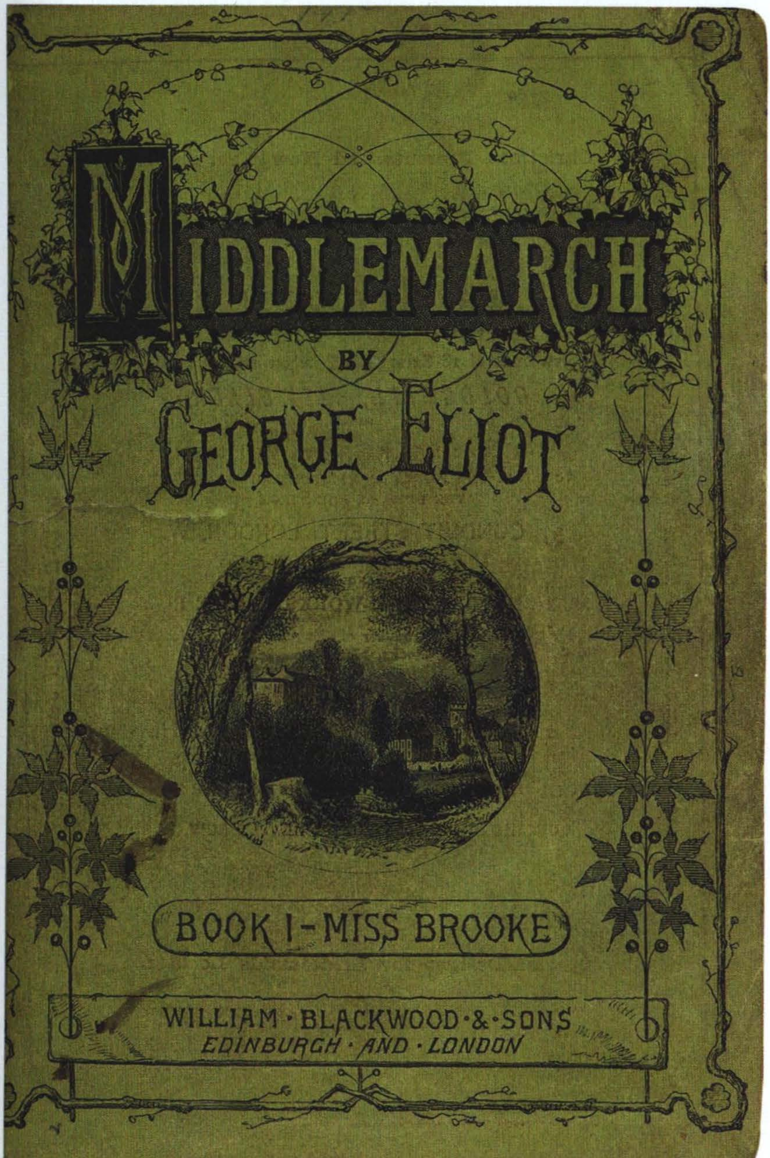
George Eliot (1819-1880) anlatısıyla, "kadın okurlarının insanları bir araya getiren ve varoluşlarına daha büyük bir değer katan yaşamsal unsurları net bir şekilde kavramalarına ve bunları açıkça takdir etmelerine yardım etmek" istemiştir. İki başkarakter, hayatta ve aşkta hayal kırıklıkları yaşamış idealistlerdir. Biri, Edward Casaubon'la akıllı olduğu için evlenen, zeki bir kadın olan Dorothea Brooke'tur. Öte yandan Casaubon, Dorothea'yla sekreterlik becerileri için evlenmiştir. Dorothea, bir süre sonra Casaubon'u gösterişçi bir sahtekâr olarak görmeye başlar. Casaubon ise kuzeni Will Ladislaw'la Dorothea arasında gelişen dostluktan kuşku duymaya başlar. Casaubon öldüğünde Dorothea, Ladislaw'la evlenirse kocasının onu mirasından mahrum bırakmayı vasiyet ettiğini öğrenir.

Kitabın diğer ana bölümü, doktor Tertius Lydgate'le ilgilidir. Tertius Lydgate'in Rosamond Vincy ile ilişkisi de benzer şekilde karşılıklı yanlış anlama üzerine kuruludur. Tertius, Rosamond'un sıcak ve anlayışlı olduğunu zanneder; Rosamond ise Tertius'un parası olduğunu düşünür. Evlilikleri, kısa süre sonra ikisinin de hata yaptığını gösterir.

Middlemarch, uzun süreli ilişkilere derinlemesine bir bakıştır ama bundan daha fazlası da vardır. Dorothea, daha önce edebiyatta nadiren ön plana çıkmış bir kadın tipidir: Olgun, mantıklı ve özgür iradeli bir proto-feminist. Eliot da kadın kahramanı gibi göreneklerin kölesi olmamıştır. O zamanlar bir kadın tarafından yazılan romanda geleneksel olan mutlu sondan kaçınmış ve ikircikli bir sonuç bölümü yazmıştır.

George Eliot'ın Diğer Eserleri
Adam Bede 1859
Kıyıdaki Değirmen 1860
Silas Marner 1861
Romola 1863
Daniel Deronda 1876

GERÇEKÇİLİK s. 26 FEMİNİST s. 46

Middlemarch, 1. Kitap, William Blackwood & Sons 1872

PSİKOLOJİ s. 181 ZAMAN VE MEKÂN s. 213

Huckleberry Finn'in Maceraları

1884

MARK TWAIN: YAYINCI: CHARLES L. WEBSTER AND COMPANY • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE ADVENTURES OF HUCKLEBERRY FINN*

Mark Twain'in Diğer Eserleri
Tom Sawyer'ın Maceraları 1876
Prens ve Dilenci 1881
Kral Arthur'un Sarayında Connecticutlı Bir Yankee 1889
Ahmak Wilson'ın Trajedisi 1894
Tom Sawyer Yurtdışında 1894
Dedektif Tom Sawyer 1896

Eser, *Tom Sawyer'ın Maceraları*'nın devamıdır ama her iki kitabın da anlatıcısı olan Huckleberry Finn, bu kitabın başında daha önceki cildi okumadıysanız bunun "çok da önemli olmadığı"nı belirtir.

Huckleberry Finn'in Maceraları, Mark Twain'in (1835-1910), komik ve ironik yönlerin ötesine geçerek, pikaresk ve *Bildungsroman* unsurlarını birleştirdiği olgun bir eserdir.

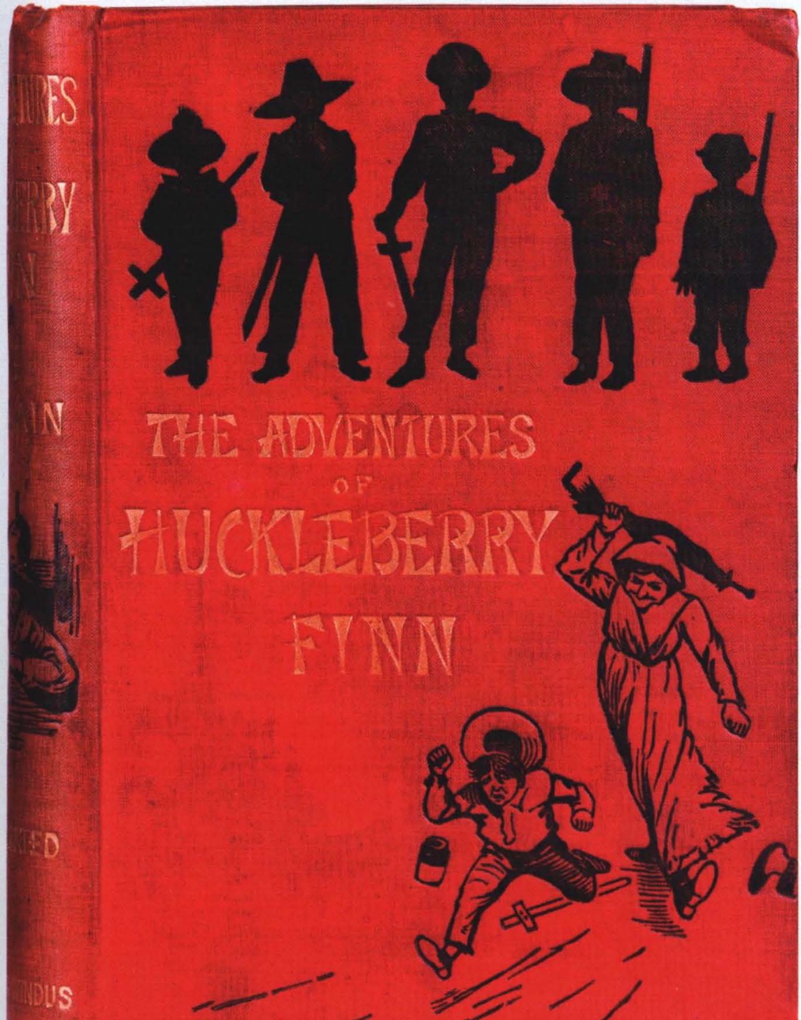
Amerikan İç Savaşı'ndan önceki dönemde, Huck ve arkadaşı Jim, Mississippi Nehri'nde bir sandalla yolculuk ederler. İkisi de kaçaktır: Beyaz çocuk Huck, mutsuz evinden kaçmıştır, Jim ise zulümden kaçan firari bir köledir.

Nehir boyunca, birçok garip insanla karşılaşırlar; bu insanların zayıf yönleri sevecen bir dille ele alınmıştır. Öte yandan, altta yatan ve roman boyunca yinelenen daha ciddi bir tema vardır: köleliğin acımasızlığı, bunu yapanların ve bunu normal karşılayanların kötülüğü. Huck'ın aldığı hayat derslerinden biri, Jim'in kendisinden daha iyi ya da daha kötü olmadığı, yalnızca görünüşte farklı olduğudur.

Roman, kulağa özgünmüş gibi gelen yerel konuşmalarla doludur, farklı bir ağız olmasına karşın bunları anlamak zor değildir. Kullanılan söz dağarcığı da inandırıcı şekilde döneme aittir, ama bazıları ırkçıdır ve itirazlar yüzünden 2011'de sansürlü bir baskısı yapılmıştır. Öte yandan pek çok eleştirmen, Twain'in yalnızca günlük konuşma dilini göstermiş olduğunu, bunun o dili uygun bulduğu anlamına gelmediğini, ırkçılığa ömrü boyunca karşı çıkmış bir kişinin sansürlenmesinin çok büyük bir talihsizlik olduğunu düşünür.

MARK TWAIN
Asıl adı Samuel Langhorne Clemens olan Mark Twain Missouri Hannibal'da doğdu. Yazar, mahlasını, Mississippi'de suyun derinliğini ölçen tekne kaptanlarının bağırmalarından almıştır (İngilizce işaretleme anlamına gelen "marking"): burada iki kulaç demek olan, iki anlamındaki "twain". Yazarak çok büyük bir servet edinmiş fakat tamamını kötü yatırımlarla kaybetmiş, her seferinde yeniden başlamak zorunda kalmıştır.

MİZAHİ **s. 15** PİKARESK **s. 16** BILDUNGSROMAN **s. 21** ÇOCUK **s. 27**

The Adventures of Huckleberry Finn
[*Huckleberry Finn'in Maceraları*], Chatto & Windus 1884

TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** BÜYÜME **s. 173** DİYALOG **s. 195** HİCİV **s. 201** NİYET **s. 204**
DÖNEM DİLİ **s. 208**

Germinal

1885

ÉMILE ZOLA: YAYINCI: G. CHARPENTIER • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA

Émile Zola'nın Diğer Eserleri
Thérèse Raquin 1867
Meyhane 1877
Nana 1880
Toprak 1887
Hayvanlaşan İnsan 1890

Germinal, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde iki Fransız ailenin yaşamında yer alan olayları anlatan yirmi ciltlik Rougon-Macquart roman serisinin on üçüncü cildidir. Tek bir cilt olarak yayımlanmadan önce, edebiyat dergisi *Gil Blas*'da tefrika halinde yayımlanmıştır.

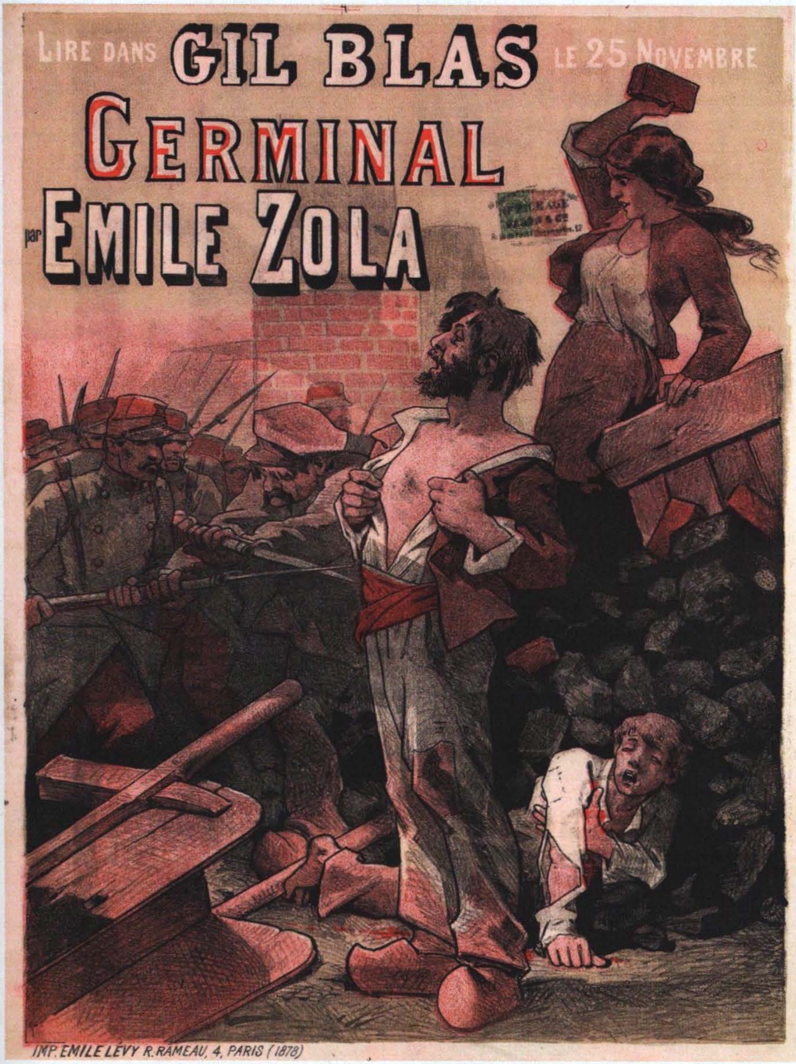
Eserin adı, Fransız Devrimi takviminde mart sonuyla nisan sonu arasına denk gelen yedinci aya verilen addır; bu bir iyimserlik ve yeniden büyüme dönemidir. Bu kavramların ikisi de eserde mevcut olduğu halde, hikâyenin geçtiği yerde hemen fark edilmeleri güçtür. Yer; Fransa'nın kuzeyindeki yüksek cüruf yığınlarının, cehennemi maden eritme ocaklarının, mağara gibi madenlerin ve patlayıcı zehirli gazların bulunduğu, tehlikeli ve bunaltıcı kömür madenleridir.

Başkahraman Étienne Lantier (serinin yedinci kitabı *Meyhane*'deki Gervaise Macquart'ın oğlu) bir önceki patronuna saldırdığı için kovulup, iş aramak için buraya gelir. Maheu Ailesi'nin evinde kiracı olarak kalır ve kızları Catherine'e âşık olur. Catherine'in diğer taliplisi Chaval'dır. Bir başka ana karakter, Fransız madencilerinin ağır yaşamlarına ve çalışma koşullarına karşı direniş mücadelesinde aktif olan, sürgün edilmiş Rus devrimcisi Souvarine'dir. Olayların doruk noktasında Souvarine, bir maden kuyusuna sabotaj düzenleyerek, Étienne Catherine ve Chaval'ın yeraltında mahsur kalmasına neden olur.

Émile Zola (1840-1902), kendisi de bir radikal olduğu halde burada belirli bir kesimin savunuculuğunu yapmaz. Eserinin kalıcı bir güce sahip olmasının nedeni, en sonunda işçileri kendilerini ezenlere başkaldırmaya sevk eden, yoksulluğun ve sömürünün doğal tasvirleridir.

ÉMILE ZOLA
Zola Paris'te doğdu ama yirmi iki yaşına kadar Fransız vatandaşı olmadı çünkü babası bir İtalyan-Yunan göçmendi. Gazeteciliğe ve romancılığa başlamadan önce Hachette yayınevinde çalıştı. Ünlü gazete makalesi "Suçluyorum" (1898), Yahudi aleyhtarlığının kurbanı olan subay Alfred Dreyfus'un aklanma sürecini başlattı.

GERÇEKÇİLİK **s. 26**

Gil Blas'ın kapağı, 25 Kasım 1878

AŞK s. **166** TOPLUM KARŞISINDA BİREY s. **170** ÇERÇEVELEME s. **212** ZAMAN VE MEKÂN s. **213**

Karanlığın Yüreği

1899

JOSEPH CONRAD: YAYINCI: *BLACKWOOD'S MAGAZINE* • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *HEART OF DARKNESS*

Joseph Conrad'ın Diğer Eserleri
Almayer'in Sırça Köşkü 1895
Lord Jim 1900
Tayfun 1902
Nostromo 1904
Gizli Ajan 1907
Batılı Gözler Altında 1911

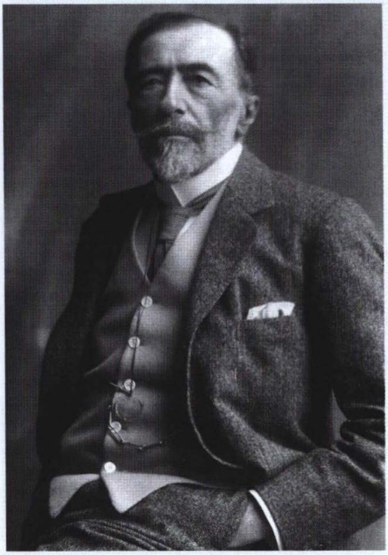
Bu novellada, Joseph Conrad (1857-1924) bir denizcinin Afrika'nın iç kesimlerine yolculuğunu anlatır. Ama bu bir gezi günlüğü değildir; ruhun derinliklerini anlamaya çalışan psikolojik bir eserdir.

Geminin kaptanı Charles Marlow, balta girmemiş bir ormandaki ırmakta karaya oturan bir yük gemisini kurtarmak için fildişi ticareti yapan bir şirket tarafından tutulmuştur. Geminin karaya bağlandığı yere doğru karayoluyla yaptığı yolculuk sırasında, beyaz tüccarların siyah yerlilere yaptığı eziyete tanık olur. Ticaret istasyonuna geldiğinde, yönetici Bay Kurtz'la tanışır. Bir zamanlar kültürlü ve terbiyeli bir adam olan Bay Kurtz, çevresindekiler nedeniyle çıldırmış ve doyumsuz bir açgözlülük içinde, güç delisi bir zorbaya dönüşmüştür.

Kurtz ciddi şekilde hastalanır ve ölür. Marlow, yöneticinin kişisel eşyalarını Belçika'daki ticaret şirketine geri götürür. Ölen kişinin evrakı arasında Vahşi Alışkanlıkları Yok Etme Derneği'ne yazdığı bir rapor vardır. Bu rapora "Bütün vahşilerin kökünü kurutun" notunu iliştirmiştir.

Marlow, belgeyi teslim etmeden önce bu yorumu kaldırır. Aynı zamanda Kurtz'un nişanlısına ölürken onun adını sayıkladığını söyler, aslında son sözleri "Dehşet! Dehşet!" olmuştur.

Karanlığın Yüreği, T.S. Eliot'ın (1888-1965) *Çorak Ülke* (1922) şiirinden, Francis Ford Coppola'nın *Kıyamet* (1979) filmine kadar çok çeşitli eserleri etkilemiştir.

JOSEPH CONRAD
Józef Teodor Konrad Korzeniowski, Ukrayna asıllı bir Polonyalıdır. İngilizce öğrenmeye sekiz yaşında başladı. Yaşamının 20 yılını denizde, bunun 16 yılını da İngiliz Ticaret Donanması'nda geçirdi. 1884'te İngiliz vatandaşı oldu. Beş yıl sonra, Kongo Nehri'nde bir buharlı gemiyle yapılan sefere kaptanlık yaptı. Tüm eserleri gibi İngilizce yazılan *Karanlığın Yüreği*'nin ilham kaynağı, kısmen bu yolculuktur.

Joseph Conrad, yaklaşık 1920

NOVELLA **s. 28** PSİKOLOJİK **s. 29**

Masumiyet Çağı

1920

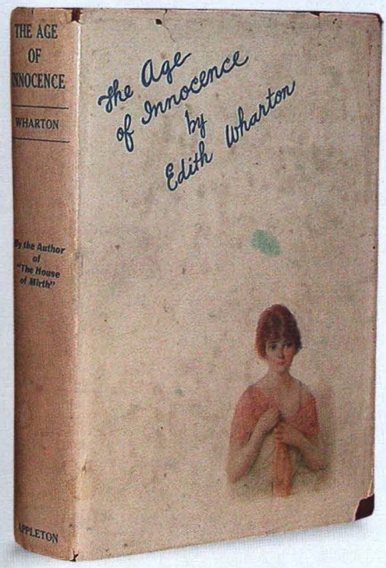
EDITH WHARTON: YAYINCI: D. APPLETON & COMPANY • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE AGE OF INNOCENCE*

Edith Wharton'ın Diğer Eserleri
Karar Vadisi 1902
Keyif Evi 1905
Ethan Frome 1911
The Custom of the Country [Ülkenin Geleneği] 1913

Edith Wharton (1862-1937) *Masumiyet Çağı* ile kurgu dalında Pulitzer Ödülü kazanan ilk kadın oldu. Öte yandan, ödülün tarihsel önemi, eserdeki düzyazının saygı uyandıran niteliğini -arkadaşı Henry James'in yazılarında yaptığı gibi dikkatle şekillendirilmiştir- ya da 1870'lerdeki New York toplumunun ahlak kurallarına ironik yorumlar getirdiği etkileyici anlatımını gölgede bırakmamalıdır.

Roman, klasik bir aşk üçgenini tasvir eder: Genç avukat Newland Archer, May Welland ile nişanlıdır. May'in kuzeni Ellen, zalim kocasını terk edip Avrupa'dan beklenmedik bir şekilde geri dönünceye kadar iyi durumda görünürler. Newland, nişanlısından olabildiğince farklı olan bu yeni misafire anında abayı yakar. Ellen, Newland'ı boşanma avukatı olarak tuttuğunda Newland, Ellen'a duyduğu arzu ile kalbinin sesini dinlediğinde ortaya çıkacak skandalın ailesi, arkadaşları ve müvekkilleri tarafından asla göz yumulmayacağını bilmek arasında kalır.

Böylece Newland, Ellen'a şehri terk etmesini tavsiye eder, Ellen da öyle yapar. Newland ise planlanan evliliğe doğru ilerlemeye devam eder. Evlilik gerçekleşir ve sürer. Yıllar sonra, Newland, May'in öteden beri onun işini tutkusunun önüne koyduğunu bildiğini anlar.

The Age of Innocence [*Masumiyet Çağı*], D. Appleton & Company 1920

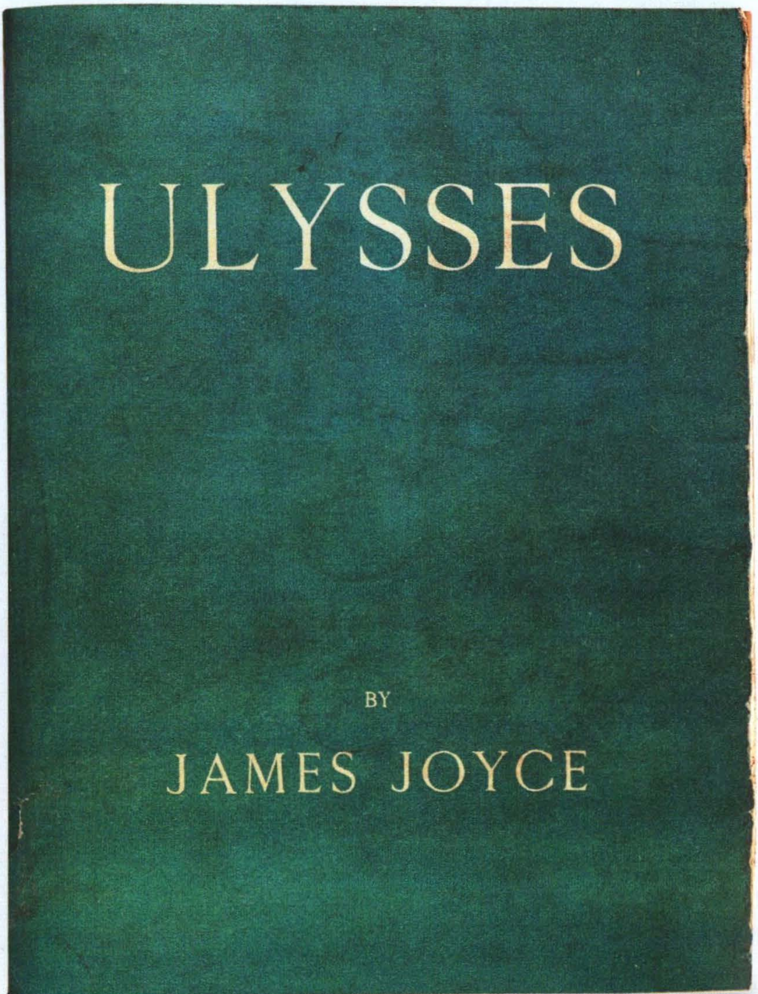
EDITH WHARTON
Edith Newbold Jones, kısmen vatanı New York'ta, kısmen de üst sınıftan zengin ailesinin Amerikan İç Savaşı sırasında çekildiği Avrupa'daydı. 1885'te Boston'lı banker Edward Wharton ile evlendi, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'ya taşındı ve Paris'te öldü.

GERÇEKÇİLİK s. 26 AŞK ROMANI s. 32

Ulysses

1922

JAMES JOYCE: YAYINCI: SYLVIA BEACH • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE

Ulysses, Sylvia Beach 1922

PSİKOLOJİK s. 29 YASAKLI ROMAN s. 31 BİLİNÇ AKIŞI s. 34 MODERNİZM s. 38

James Joyce (1882-1941), 1922 yılından önce edebiyatta öncü bir konuma ulaşmıştı, *Ulysses* onu modernizmin hem habercisi hem de ana uygulayıcısı haline getirdi.

Romandaki tüm olaylar, 1904 yılında Dublin'de tek bir günde geçer. Eserin biçimsel yenilikleri arasında, sahne yönetimiyle tamamlanmış oyun senaryosu formunda bir bölüm bulunması vardır. İnsanın düşünme eğiliminde ana noktadan sapmalarını yansıtan bilinç akışı pasajları da yenilikler arasındadır. Hem olay örgüsü hem de üç ana karakter -Stephen Dedalus, Leopold Bloom ve karısı Molly- *Odysseia* örnek alınarak şekillendirilmiştir. Ancak Homeros'un MÖ 8. yüzyıla ait şiiri kahramanlık ve destansı olaylarla ilgiliyken Joyce, yeme, içme ve cinsel konular gibi günlük yaşamın sıradan ihtiyaçlarını ele alır.

Özellikle Molly Bloom'un esrik bir halde, kendi kendine yaptığı kapanış konuşmasında Joyce'un cinsel konuları ele alışı, yazarın Roma Katolik kilisesi için hissettiği fark edilen düşmanlıkla birleşerek eserin müstehcenlik nedeniyle birçok kişi tarafından kınanmasına yol açtı. Kitap; Britanya'da ve Birleşik Devletler'de 1930'ların ortasına kadar yasaklıydı.

Bu ihtilaf sona erdiğinde, *Ulysses*'in gerçek başarısı ortaya çıktı. Hem biçimsel hem de tematik anlamda akla hayale gelmeyen olasılıkları ortaya çıkararak roman türünde çığır açtı ve bu, geniş ölçüde etkili oldu.

Ulysses'in geçtiği gün olan 16 Haziran, artık tüm dünyada, özellikle de İrlanda'nın başkentinde, Joyce hayranları tarafından her yıl Bloomsday olarak kutlanıyor.

James Joyce'un Diğer Eserleri
Dublinliler 1914
Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi 1916
Finnegan Uyanması 1939

JAMES JOYCE
Joyce, Cizvit okullarında eğitim gördü. Dublin'deki University College'da Latince bölümünden mezun olduktan sonra, başta Trieste, Paris ve Zürih olmak üzere çeşitli Avrupa şehirlerinde İngilizce öğretmenliği yaptı. Bu sırada, yazılar yazdı ama yayınlarından çok az para kazandı, geçimini zengin hayranlarının desteğiyle sürdürdü.

→ CİNSELLİK **s. 174** SONLAR **s. 193** İSİMLER **s. 202** ZAMAN VE MEKÂN **s. 213**

Büyülü Dağ

1924

THOMAS MANN: YAYINCI: S. FISCHER VERLAG • YER: BERLİN • ORİJİNAL DİL: ALMANCA • ORİJİNAL İSİM: *DER ZAUBERBERG*

Thomas Mann'ın Diğer Eserleri
Buddenbrooklar 1901
Venedik'te Ölüm 1912
Lotte Weimar'da 1939
Doktor Faustus 1947

Büyülü Dağ, geleneksel olarak *Bildungsroman* diye sınıflandırılır ama bundan çok daha fazlasıdır. Diğer taraftan modernizmin önemli bir eseri olan roman, yavaştan Birinci Dünya Savaşı'na girmek üzere olan 1914 öncesi Avrupası'nın bir alegorisidir.

Başkahraman genç Alman mühendis Hans Castorp, İsviçre Alpleri'ndeki bir verem sanatoryumunda kuzenini ziyaret eder. Asıl niyeti kısa bir süre kalmaktır ama kalma süresi uzadıkça, diğer hastalarla aynı belirtileri göstermeye başlar. Yedi yıl boyunca orada kalır, bu sırada içgözlem yapmak ve dünyanın sorunlarını düşünmek için yeterince zamanı olur. Kültür, politika ve bilim konusunda çok geniş bir bilgi birikimine sahip olan başka hastalar sayesinde aydınlanır ve görüşleri değişir. Hans gerçekten hastalığa yakalanmış mıdır, yoksa hastalığı yalnızca belirli bir ruh halinden mi ibarettir, bu konu hiçbir zaman açıklığa kavuşmaz. Berghof'ta âdet haline gelmiş rutinler, hastalara güven verir ve antik sanat, ortaçağ tarihi ve felsefe gibi çeşitli konulardaki günlük tartışmalar her zaman aydınlatıcıdır. Yine de niyetlerinin biraz da dikkatlerini, aynı çatı altında gerçekleşen ama daima "perde arkasında" kalan, sık tekrarlayan ölümlerden başka yöne çevirmek olması, başından sonuna kadar değişmeyen bir histir.

Romandaki arka planın ilham kaynağı, Thomas Mann'ın (1875-1955), karısı Katia'nın verem olduğundan kuşkulandıklarında (sonuçta öyle olmadığı anlaşılmıştı), İsviçre'de Davos'taki Waldsanatorium'da geçirdiği zamandır.

THOMAS MANN
Mann, doğup büyüdüğü Almanya'da 1933'te Adolf Hitler iktidara gelene kadar yaşadı ve çalıştı. Bu tarihten sonra, yazarın Nazi karşıtı görüşleri ve karısının Yahudi olması kaçmalarını zorunlu kıldı. Mann Ailesi 1938 yılına kadar İsviçre'de, bundan sonra da 1944 yılında vatandaşı oldukları Birleşik Devletler'de yaşadı.

BILDUNGSROMAN s. 21 MODERNİZM s. 38 ALEGORİ s. 39

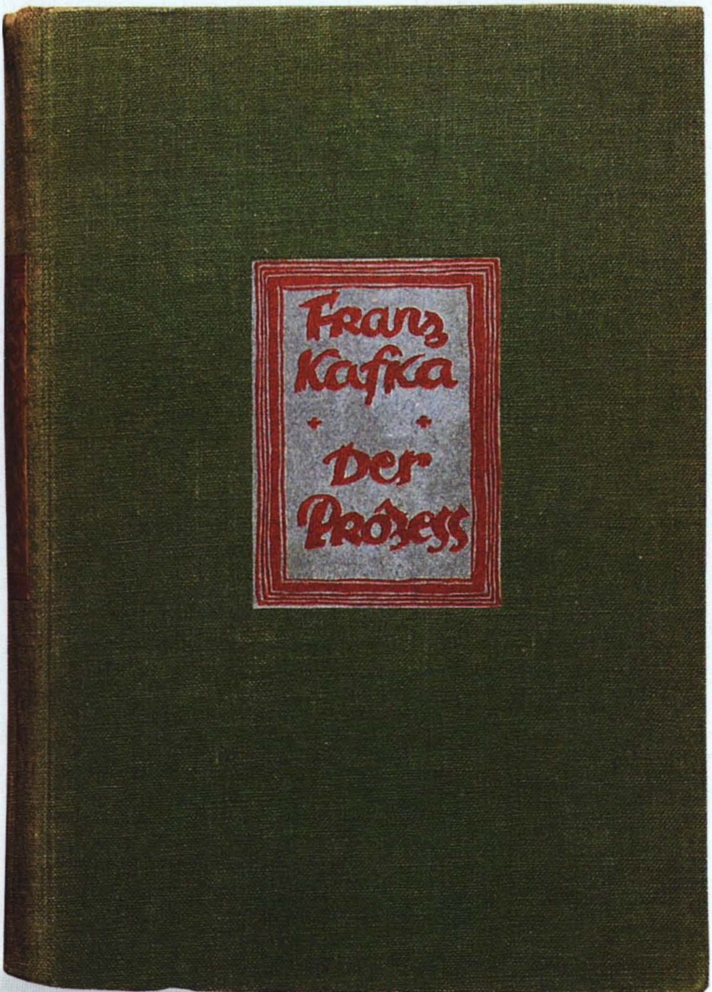
Thomas Mann, yaklaşık 1930

FİKİRLER s. 180 PSİKOLOJİ s. 181 EĞİTİM s. 183 ÖLÜM s. 184 ÖNCEDEN İMA ETME s. 211

Dava

1925

FRANZ KAFKA: YAYINCI: VERLAG DIE SCHMIEDE • YER: BERLİN • ORİJİNAL DİL: ALMANCA • ORİJİNAL İSİM: *DER PROCESS*

Der Prozess [*Dava*], Verlag Die Schmiede 1925

PSİKOLOJİK s. 29

Ölümünden sonra yayımlanan bu eserde Franz Kafka (1883-1924), bireyin mantıksız ve meçhul otoriteye karşı beyhude mücadelesinin öyküsünü anlatarak insanın anlaşılamayan bir dünyadaki soyutlanmışlığını, unutulmaz bir açıklıkla tasvir etti.

Başkahraman Joseph K, bir sabah nedeni açıklanmadan tutuklanır (ve hiçbir zaman neden tutuklandığını öğrenemez). Kaygılı bir halde, davası görülüp karara bağlanırken yasalara saygılı kalmak için elinden geleni yapar. Ancak sürekli doğru davranış biçiminin ne olduğunu tahmin etmek zorunda kalır ve hep yanılır. Mahkemeye çağrıldığında, kimse ona ne zaman orada olması gerektiğini söylemez, oraya gittiğinde ise geç kaldığı için suçlanır. Psikolojik açıdan yavaş yavaş çökmesine neden olan bu tür belirsizlikler yüzünden eziyet görmeye devam eder. Tam bir yıl sonra, siyah giysili iki adam onu terk edilmiş bir taş ocağına götürdüğünde, o kadar morali bozuktur ki adamlardan biri göğsüne bıçak sapladığında karşı koyamaz.

Dava farklı yorumlara açıktır. Pek çok okura göre, eser paranoyanın özünü ve bürokrasinin yarattığı engelleri, ikisi arasında kâbus gibi bir gerilim oluşturarak yansıtır; hangisinin hangisi olduğu, hangisinin başlayıp diğerinin sona erdiği belirsizdir. Roman çoğunlukla ürkütücü bir totalitarizmin öngörüsü olarak görülür. Bazı eleştirmenlere göre, eser dini inançların bırakılması hakkındadır. Başka bir görüşe göre eser, insanların gerçek hayatta herhangi bir icrai ve ihmali suçları olduğuna bakmaksızın, içlerinde hissettikleri suçluluk duygusunun incelemesidir.

Franz Kafka'nın Diğer Eserleri

Dönüşüm 1915
Ceza Sömürgesi 1919
Şato 1926
Amerika 1927

FRANZ KAFKA

Almanca konuşan, Çek bir Yahudi olan Kafka, hayatının büyük bir bölümünü, bir sigorta şirketinde memur olarak çalıştığı Prag'da geçirdi. Üç romanından hiçbiri yaşadığı süre boyunca tamamlanmamıştı. Kafka'nın veremden ölmesinden sonra kitapları, en ünlü romanı *The Redemption of Tycho Brahe* [Tycho Brahe'nin Kefareti, 1916] olan yazar arkadaşı Max Brod (1884-1968) tarafından tamamlandı.

→ TOPLUM KARŞISINDA BİREY s. 170 SUÇ VE CEZA s. 187 BAŞLANGIÇLAR s. 192 DÜZELTME s. 217

Muhteşem Gatsby

1925

F. SCOTT FITZGERALD: YAYINCI: CHARLES SCRIBNER'S SONS • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE GREAT GATSBY*

F. Scott Fitzgerald'ın Diğer Eserleri
Cennetin Bu Yakası 1920
The Beautiful and Damned [Güzel ve Lanetli, 1922]
Sevecendir Gece 1934
Son Patron 1941

F. Scott Fitzgerald'ın (1896-1940) romanları Birleşik Devletler'in özündeki bazı şeyleri yansıtır. Bu kısa romantik trajedide yazar ülkeyi, görünüşü havalı ve temeli çürük bir fırsatlar ülkesi olarak tasvir eder. *Muhteşem Gatsby, Moby Dick* gibi çoğunlukla "Büyük Amerikan Romanı" diye anılan eserlerden biridir.

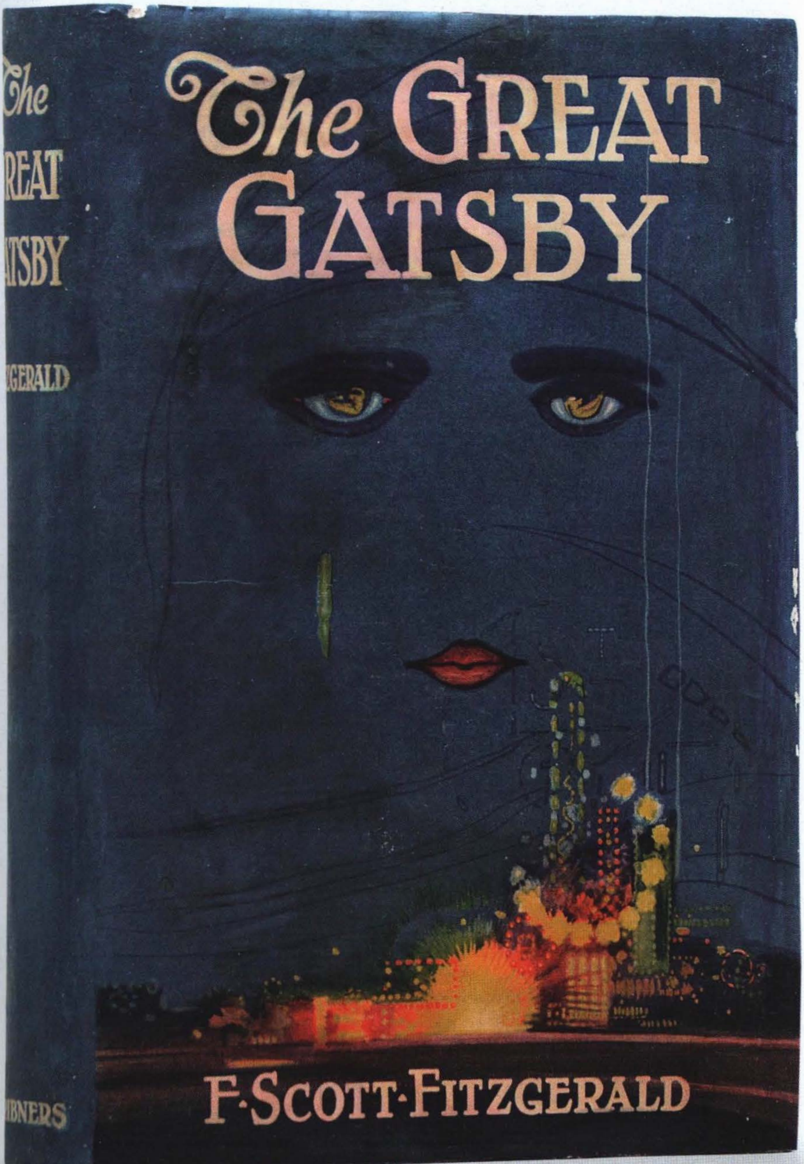
Hikâye 1920'lerde geçer. Ana karakter Jay Gatsby, New York'ta Long Island'da en zengin malikânelerden birinin sahibidir. Cömerttir ve sık sık pahalıya mal olan ev partileri verir. Konukları onu pek fazla tanımazlar ve nasıl bu kadar zengin olduğu hakkında kimsenin hiçbir fikri yoktur. Öte yandan, bunu çok da umursamazlar; onlar iyi gün dostlarıdır, onun zenginliğinin çekimine kapılmışlardır ve yaşadığı felaket gözler önüne serildiğinde hepsi ortadan kaybolur.

Gatsby'nin James Gatz adıyla Kuzey Dakota'da doğduğu ve içki kaçakçılığı yaparak (Birleşik Devletler'in her yerinde alkolün yasaklandığı, 1920 ile 1933 arasındaki Alkol Yasağı Dönemi'nde yasadışı içki üretimi ve dağıtımı) zengin olduğu yavaş yavaş ortaya çıkar.

Gatsby, maddi olarak istediği her şeye sahip olsa da derin bir üzüntüsü olduğunu belli eder. Başlangıçta gizemli olan bu durumun, sevdiği kadın olan Daisy Buchanan'ın Birinci Dünya Savaşı sonunda başka bir adamla evlenmesinden kaynaklandığı daha sonra ortaya çıkar. Bir süre sonra Gatsby onunla yeniden karşılaşır, kocasının başka bir kadınla ilişkisi vardır; bu eski sevgilisi için yeni bir fırsat oluşturur, fakat aynı zamanda, felaketle sonuçlanacak olaylar dizisinin başlangıcı olur.

F. SCOTT FITZGERALD
Francis Scott Fitzgerald St. Paul, Minnesota'da doğdu ve Princeton Üniversitesi'nde eğitim gördü. Yazar olarak elde ettiği erken başarı, aşırı içki ve akıl hastalığından mustarip Zelda Sayre'la yaptığı çalkantılı evlilik yüzünden bozuldu. Fitzgerald, kırk dört yaşında kalp krizinden öldü.

NOVELLA **s. 28** AŞK ROMANI **s. 32**

The Great Gatsby [*Muhteşem Gatsby*], Charles Scribner's Sons 1925

AŞK s. **166** ZİNA s. **167** PARA s. **175** SONRADAN OLMA ZENGİNLER s. **176** SONLAR s. **193** TRAJİK KUSUR s. **198** ZAMAN VE MEKÂN s. **213**

Kayıp Zamanın İzinde

1927

MARCEL PROUST: YAYINCI: GRASSET • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA • ORİJİNAL İSİM: *À LA RECHERCHE DU TEMPS PERDU*

MARCEL PROUST
Parisli bir doktorun oğlu olan Marcel Proust, ömrü boyunca astım yüzünden sıkıntı çekti. Cinselliği bir spekülasyon konusuydu, fakat pek çok yorumcu onu eşcinsel saydı. Eserine hâkim olan zamanla ilgili görüşlerden bazıları, filozof kuzeni Henri Bergson'un (1859-1941) görüşleriyle benzerlik taşır.

Bu nehir roman kurgusal düzyazının her dildeki en etkileyici eserlerinden biridir. Yedi ciltten oluşur, bunlardan yalnızca dördü Marcel Proust'un yaşamı (1871-1922) sırasında yayımlanmıştır.

Bu zorlu çalışmanın tamamının esin kaynağı, Ocak 1909'da çaya batırılan bir bisküvinin tadının, yazarın aklına bir çocukluk anısını getirmesidir. Romanın ünlü açılış bölümü, bu aydınlanma anının bir tasviridir, aslında bir parça peksimet olan bu bisküvinin biraz daha sofistike bir madlene dönüşmesi dışında çok fazla kurgu yoktur. Bundan sonra, alışılmış anlamda bir olay örgüsü pek yoktur; eserin asıl niyeti, deneyim ve hafıza arasındaki ilişkiyi keşfetmektir. Karakterlerin çoğu, yazarın şahsen tanıdığı insanlara dayanır.

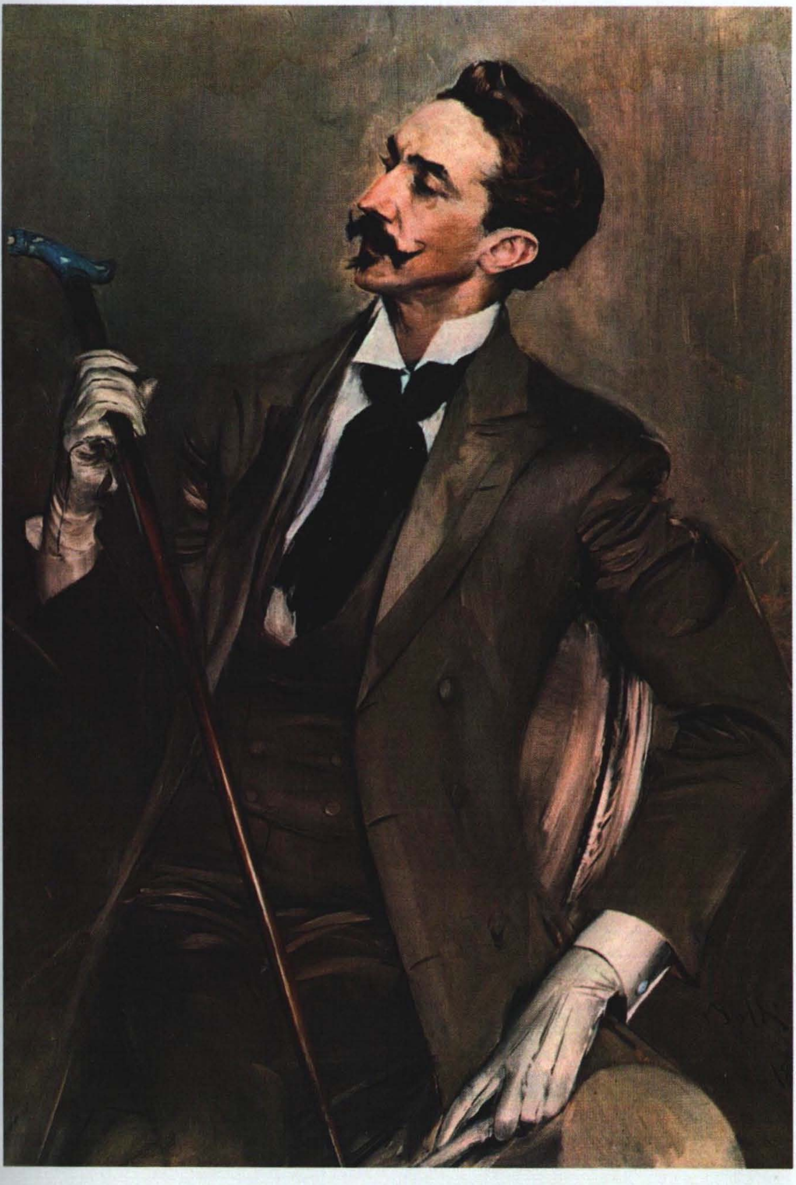
İlk cildi *Swann'ların Tarafı* yayıncıların ilgisini çekmeyince, Proust, 1913'te masrafını kendisi karşılayarak kitabını yayımladı. Altı yıl sonra, ikinci cilt *Çiçek Açmış Genç Kızların Gölgesinde*'yi tamamladı. İlk cildin ikinci baskısıyla birlikte yayımlanan kitap, Proust'un dünya çapında ün kazanmasını sağladı.

Bunlar ve ardından gelen beş kitap -*Guermantes Tarafı* (1920), *Sodom ve Gomorra* (1921) ve yazarın ölümünden sonra yayımlanan *Mahpus* (1923), *Albertine Kayıp* (1925) ve *Yakalanan Zaman* (1927)- emsalsiz kapsama sahip bir bütün oluşturur. Yalnızca küçük bir sosyal çevreyi tasvir ediyor olsa da insan yaşantısının her yönünü kuşatmayı başarır.

Zaman algısının zamanı ölçme tarzımızdan tamamen farklı olması ve geçmişin hatırladığımız anda bugüne geri dönmesi, esere hâkim olan en önemli kavramdır.

Marcel Proust'un Diğer Eserleri
Hazlar ve Günler 1896
Pastiches [Pastişler] 1919
Jean Santeuil 1952
Sainte-Beuve'e Karşı 1954

NEHİR ROMAN **s. 33** MODERNİZM **s. 38**

Roberto de Montesquiou Kontu, Giovanni Boldini, 1897; Baron de Charlus'un esin kaynağı olduğu varsayılır.

TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179** BAŞLANGIÇLAR **s. 192** DÜZELTME **s. 217**

Ses ve Öfke

1929

WILLIAM FAULKNER: YAYINCI: HARRISON SMITH • YER: NEWYORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE SOUND AND THE FURY*

William Faulkner'ın Diğer Eserleri

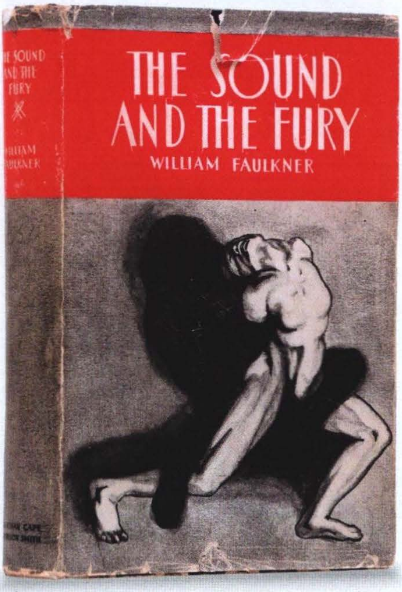
Soldiers' Pay [Askerlerin Bedeli] 1926
Mosquitoes [Sinekler] 1927
Sartoris 1929
Döşeğimde Ölürken 1930
Tapınak 1931
Ağustos Işığı 1932
Pylon [Kule] 1935
Abşalom, Abşalom! 1936
Yenilmeyenler 1938
The Reivers [Akıncılar] 1962

Roman, üç farklı karakterin peş peşe gelen monologlarından ve her şeyi bildiği anlaşılan bir anlatıcının final bölümünden oluşur.

Ses ve Öfke William Faulkner'ın (1897-1962), pek çok romanında olduğu gibi Yoknapatawpha ilçesinde geçer. Burası, yazarın yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği Mississippi'nin Lafayette ilçesinin kurgusal bir versiyonudur, ilçenin merkezindeki kasaba Oxford ise eserde "Jefferson" olarak geçer.

İlk üç anlatıcı, Candace ("Caddy") Compson'ın erkek kardeşleridir. Kardeşlerinin hepsinin saplantı haline getirdiği Caddy, evlenip evi terk etmiştir. İlk olarak, öğrenme güçlükleri olan ve onu ailede tek seven kişinin Caddy olduğuna inanan Benjy'nin anlattıklarını okuruz. Sonra, kız kardeşini cinsel açıdan kıskanan ve Harvard'da birinci sınıf öğrencisi olan Quentin gelir. Sonuncusu, ailesine gerçekçi ama pek de hoş olmayan bir yaklaşımı bulunan, dik başlı iş insanı Jason'dır. Sonuç bölümü, Compson'ların siyah hizmetçilerinin aynı süre içinde yaşadıkları deneyimi anlatır.

Ses ve Öfke, her şeyden önce, bilinç akışı tekniğini geliştirerek karakterlerin derinliklerini ortaya çıkardığı için ünlüdür.

WILLIAM FAULKNER

Mississippi'de doğup büyüyen Faulkner, bir süre New York'ta yaşadı ama çok geçmeden ilham kaynağı olan köklerine geri döndü. Romancı olarak tanınmak için yıllar boyunca mücadele verdi. Başarılı olduğunda, Hollywood için senaryolar yazmaya başladı. Senaryosunu kaleme aldığı filmler arasında, Howard Hawks'ın 1946'da yönettiği, Raymond Chandler'ın romanından uyarlanan *Derin Uyku* bulunur.

The Sound and The Fury [*Ses ve Öfke*], Jonathan Cape ve Harrison Smith 1929

BİLİNÇ AKIŞI s. 34

Silahlara Veda

1929

ERNEST HEMINGWAY: YAYINCI: SCRIBNER • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *A FAREWELL TO ARMS*

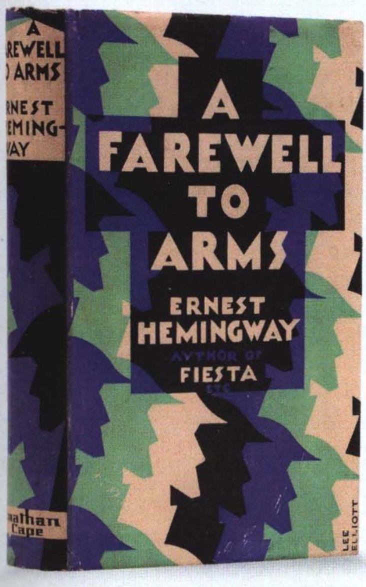
Ernest Hemingway'in Diğer Eserleri
Güneş de Doğar 1926
Varlık ve Yokluk 1937
Çanlar Kimin İçin Çalıyor 1940
Irmaktan Öteye Ağaçların İçine 1950
Yaşlı Adam ve Deniz 1952

Birinci Dünya Savaşı'nda geçen bu aşk romanında Ernest Hemingway (1899-1961), geniş ölçüde etkili olan, yenilikçi bir düzyazı biçimi oluşturmuştur.

Romanın birinci şahıs anlatıcısı Frederic Henry, İtalyan ordusunda görevli Amerikalı bir ambulans sürücüsüdür. Cephede yaralanınca bakımıyla İngiliz hemşire Catherine Barkley ilgilenir. İyileşme döneminde birbirlerine âşık olurlar. Catherine hamile kalır, ancak Frederic ile evlenmeyi kabul etmez, böylece Frederic görevine geri döner. Ama artık savaşın anlamsızlığını çok daha açık bir şekilde görmeye başlar ve işini bırakır. Catherine'le yeniden bir araya gelirler ve tarafsız ülke İsviçre'ye kaçarlar.

Silahlara Veda'nın en çarpıcı özellikleri; sert silahlı çatışma tasvirleri, aşk sahnelerindeki duygusallık ve yalın bir dildir. Bu özelliklerden ilki ve ikincisi, savaşın dehşetini artıran bir çelişki ortaya koyar. Hemingway bu eserle, "Kayıp Nesil"in önde gelen -1920'lerde ve 1930'larda Paris'te sürgünde yaşayan Amerikalı savaş karşıtı aydınlar- sözcüleri arasında yer aldı.

Roman, dikkat çekici bir yalınlığa sahiptir. Yazar, bu romanında ve diğer eserlerinde, 19. yüzyıla ait, uzun betimleyici pasajların yer aldığı roman geleneğinden uzaklaşır ve çok özenilen, özlü bir biçem oluşturur.

ERNEST HEMINGWAY
Chicago, Illinois'de doğan Hemingway, gazete muhabirliği yaparak yola çıktı. Romancı olarak kendini ispat ettikten sonra bile, İspanyol İç Savaşı (1936-39) sırasında, Cumhuriyetçi kanattan makaleler hazırladı. Altmışlı yaşlarının başında, bunalıma girdi ve yaşamına son verdi.

A Farewell To Arms [*Silahlara Veda*], Jonathan Cape 1929

OTOBİYOGRAFİK s. 19 AŞK ROMANI s. 32 SAVAŞ s. 35

Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok

1929

ERICH MARIA REMARQUE: YAYINCI: PROPYLÄEN VERLAG • YER: BERLİN, ALMANYA • ORİJİNAL DİL: ALMANCA • ORİJİNAL İSİM: *IM WESTEN NICHTS NEUES*

Erich Maria Remarque'ın Diğer Eserleri

The Dream Room [Rüya Odası] 1920
Station at the Horizon [Ufuktaki İstasyon] 1928
Dönüş Yolu 1931
Üç Arkadaş 1936
İnsanları Seveceksin 1939
Zafer Takı 1945
Yaşamak Zamanı, Ölmek Zamanı 1954
Kara Anıt 1956
Tanrının Gözdesi Yok 1961
Lizbon'da Bir Gece 1962
The Promised Land [Vaat Edilmiş Ülke] 1970
Cennetteki Gölgeler 1971

Birinci Dünya Savaşı'ndaki sıradan askerler hakkındaki bu roman, ilk yayımlandığında silahlı çatışma konusunda tartışmaya yol açan bir suçlamaydı ve yarattığı şoke edici etkiyi bugün bile sürdürür.

Anlatıcı başkahraman, Paul Bäumer on dokuz yaşındadır ve Erich Maria Remarque'ın (1898-1970) Alman ordusunda askere alındığındaki yaşından bir yaş daha büyüktür. Siperlerdeki hayatı anlatışı, ne bir kahramanlık içerir ne de şovenist bir söyleme sahiptir; yalnızca, uzun bıkkınlık dönemlerini kesintiye uğratarak, aniden ortaya çıkan tüyler ürpertici bir şiddet ve yıkım vardır. Üşümüş, ıslanmış, bitlenmiş, yalnız ve korku içindeki askerlerin dört bir yanını sakatlanma ve ölüm sarmıştır. Zaman geçtikçe, neden orada olduklarını merak etmeye başlarlar ve akıllarına hiçbir yanıt gelmez, içinde bulundukları kötü durum nedeniyle giderek hayata küserler. Savaşın hâlâ neden bitmediğine hiçbir anlam veremezler.

Çatışma öncesinde Paul, şiir yazan sevecen bir gençtir. Ordudaki yaşamın dehşeti karşısında akıl sağlığını koruyabilmek için duygularından uzaklaşmak zorunda kalır.

Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok barış yanlısı bir romandır ama Remarque hiçbir noktada okuyucusunun fikrini dönüştürmeye çalışmaz, başından sonuna kadar ölçülü, kontrollü, özlü bir ton tutturur. Paul'ün ölümü, duygusuz bir şekilde tasvir edilir, resmi iletişimin tarafsız dili kullanılır. Yazar, burada gerçeklerin kendilerini anlatmasına güvenir. Yazım biçimi tarafsızdır, çünkü anlattığı gerçeklik öylesine uç bir noktadadır ki her türlü süsleme yalnızca etkisini azaltacaktır.

ERICH MARIA REMARQUE

Erich Maria Remarque, Birinci Dünya Savaşı'nda defalarca yaralanan Erich Paul Remark'ın takma adıdır. Savaştan sonra 1932 yılına kadar Almanya'da kaldı, tüm kitaplarını yasaklayan Nazilerin yükselişinden kısa süre önce ülkesini terk edip İsviçre'ye gitti. Remarque iki kez evlendi. İkinci evliliğini, Charlie Chaplin'in eski eşi Paulette Goddard ile yaptı.

SAVAŞ **s. 35**

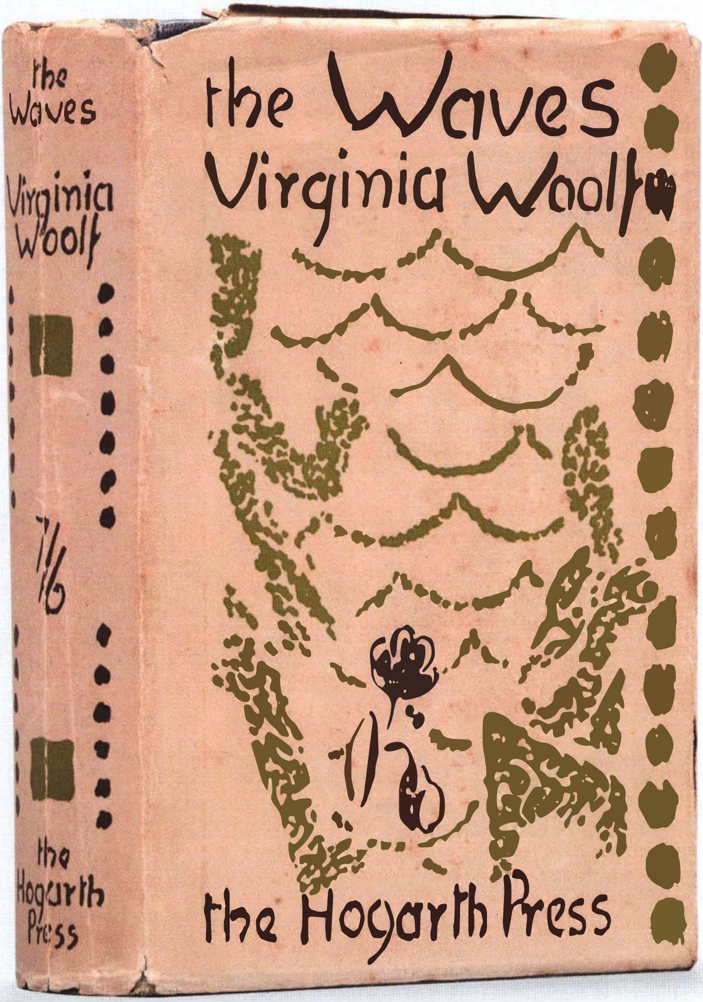
Im Westen Nichts Neues [*Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*], Propyläen Verlag 1929

TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** ÖLÜM **s. 184** NİYET **s. 204**

Dalgalar

1931

VIRGINIA WOOLF: YAYINCI: HOGARTH PRESS • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE WAVES*

Waves [Dalgalar], Hogarth Press 1931

ANTİROMAN **s. 18** MODERNİZM **s. 38** KUİR **s. 41** FEMİNİST **s. 46**

Virginia Woolf (1882-1941), oldukça deneysel olan bu eserde, roman türünü olabildiğince esnetmiş ve belki de konfor alanının dışına çıkarmıştır. Amaçlarından biri, karakterlerin "en derinlerindeki ateşi" yakalayan, "tinsel" diye adlandırdığı bir kurgusal metin yaratmaktı. Bu yaklaşım; o zamana kadar yüzeydeki görünümlere odaklanan ve onun "materyalist" diye tanımladığı geleneksel roman türüyle zıtlık oluşturuyordu.

Dalgalar ilk yayınlandığında, *New York Times*'ın eserin edebiyat olduğundan kuşkusu yoktu ama belki de kabul görmüş anlamıyla kurgusal düzyazıdan ziyade, imgeci şiir diye nitelendirilebilirdi.

Eser, okuyucuya dönüşümlü olarak hitap eden altı kişinin dramatik monologlarından oluşur. Konuşma vardır ama hiç diyalog yoktur. Dokuz ana bölümün hepsi, yeni sözler bulan etkileyici bir kişi olan Bernard'ın sözleriyle başlar. Bölümler arasında Güneş'in gökyüzündeki hareketinin ve yükselip alçalan gelgitlerin kısa tasvirleri yer alır; bunlar karakterlerin yaşamlarındaki aşamaları yansıtır.

Dalgalar anahtarlı romandır; Bernard'ın kısmen E.M. Forster örnek alınarak biçimlendirildiği düşünülür. Sadece dünyevi başarının sağlayabileceği kabullenmeyi elde etmek için yanıp tutuşan şair Louis ise şair T.S. Eliot'tır.

Neville ve Rhoda karakterleri eşcinsel duyarlılıklara sahiptir. İlki, belirli bir ölçüde, biyografi yazarı Lytton Strachey'den (1880-1932) esinlenmiştir, ikincisinin ise Woolf'un kendi kendisini tasvir denemesi olduğu düşünülür. Zamanına göre oldukça gözü pek bir eser olan *Dalgalar*'ın, şimdi LGBT romanın gelişimindeki ilk çıkışlardan biri olduğu belirtilir.

Virginia Woolf'un Diğer Eserleri

Dışa Yolculuk 1915
Gece ve Gündüz 1919
Jacob'un Odası 1922
Mrs. Dalloway 1925
Deniz Feneri 1927
Orlando 1928
Yıllar 1937
Perde Arası 1941

VIRGINIA WOOLF

Dictionary of National Biography'nin [İngiliz Ulusal Biyografi Sözlüğü] ilk editörü Leslie Stephen'ın kızı Adeline Virginia Stephen, İngiliz yazar Leonard Woolf (1880-1969) ile evlendi. Her zaman üretken bir yazar olan ancak sürekli kendi yeteneğinden kuşku duyan Virginia Woolf, elli dokuz yaşında suda boğularak intihar etti.

BÜYÜME s. **173** ÖLÜM s. **184** ANLATICININ SESİ s. **203** ÇERÇEVELEME s. **212**

Usta ile Margarita

1940

MİHAİL BULGAKOV: YAYINCI: YMCA PRESS • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: RUSÇA

Mihail Bulgakov'un Diğer Eserleri
Köpek Kalbi 1925
Beyaz Muhafız 1925
Teatral Bir Roman (Siyah Kar) yaklaşık 1939

Mihail Bulgakov (1891-1940) bu eserde, iyi ve kötünün ezeli mücadelesini incelemek için paralel ilerleyen iki hikâyeyi değişimli olarak anlatır.

Anlatılardan birinin konusu, 1930'lar Moskovası'nda geçer, diğeri ise İsa döneminin ilk yıllarında Kudüs'te. İlk hikâyedeki üç ana karakter, kitabın başlığında yer alan kadın ve adam -bir romancı ve sevgilisi- ile Şeytan, yani gizemli Profesör Woland'dır. Aynı zamanda, domuz büyüklüğündeki kedi Behemoth vardır, konuşabilir (konuşmaları genelde alaycıdır), arka ayaklarının üzerinde yürüyebilir ve insanmış gibi hareket eder. Kutsal Toprak'ta geçen hikâyedeki iki ana figür, Yeshua Ha-Nozri (Nasıralı İsa) ve Pontius Pilatus'tur.

Eleştirmenler Usta'nın eserine saldırdığında, kitabı yakar ve psikiyatri tedavisi için hastaneye gider. Margarita, yazarın serbest bırakılması için ruhunu Şeytan'a satar. Bu sırada, Kutsal Toprak'ta Yeni Ahit'teki Çarmıha Gerilme olayı gözler önüne serilir.

Usta ve Yeshua temelde analojiktir ama iki hikâye arasındaki ilişkilerin ötesi, gerçek olarak kabul edilmemelidir. Bu, Bulgakov'un üstün bir iyiyi betimleme aracı ararken, iyi bilinen bir şeyi seçmiş olmasından ve dünyayı yeni, mistik bir ışıkta gösterebilmek için onu parçalara ayırmasından kaynaklanır.

Usta ile Margarita hem dindardır, hem de dine saygısızlık eder; hem komik, hem de korkutucudur; hem mantıklıdır hem de absürd. Sovyet yönetiminin üstü kapalı bir eleştirisine yer verir ama bu ikinci plandadır. Sonuçta Şeytan'ın bile iyinin aracı haline gelmesinin anlatıldığı; iyinin ve kötünün doğası üzerine bir romandır.

MİHAİL BULGAKOV
Bulgakov, o zamanlar Rus İmparatorluğu'nun parçası, şimdi Ukrayna'nın başkenti olan Kiev'de doğdu. Birinci Dünya Savaşı'nda yaralandı, daha sonra tıpta yeterlik kazandı ve yıllar boyunca doktorluk yaptı. En sonunda tam zamanlı bir yazar oldu. Kitaplarından çoğu ya sansürlendi ya da yasaklandı. Sonra, Moskova Sanat Tiyatrosu'nda senaryo danışmanlığı yaptı. Kırk sekiz yaşında böbrek rahatsızlığı nedeniyle öldü.

MİSTİSİZM **s. 36** ALEGORİ **s. 39**

Mihail Bulgakov, 1920'lerin başı

TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179** BAŞLANGIÇLAR **s. 192** HİCİV **s. 201** NİYET **s. 204**

Yabancı

1942

ALBERT CAMUS: YAYINCI: GALLIMARD • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA • ORİJİNAL İSİM: *L'ÉTRANGER*

ALBERT CAMUS
Camus bir *pied-noir* (Cezayir'de doğan Fransız) idi. Verem nedeniyle spor yaşamına son vermek zorunda kaldığı on yedi yaşına kadar üst düzey bir futbol kalecisiydi. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Fransız Direnişi'nin bir gazetesinin editörlüğünü yaptı. Çatışma sona erdiğinde, Komünist Parti'ye girdi ve anarşist harekete katıldı. Kırk altı yaşında bir araba kazasında hayatını kaybetti.

Albert Camus (1913-1960) başkaları tarafından filozof diye sınıflandırılmaya karşı çıktı; kendisini kültürlü bir edebiyatçı olarak görüyordu ve yaşamda eylemlerin düşüncelerden daha önemli olduğuna inanıyordu. Bütün bunlara karşın, *Yabancı*, geniş ölçüde felsefi bir roman olarak kabul edilir ve romanda yüceltilen felsefe varoluşçuluktur.

Roman, o zamanlar Fransız sömürgesi olan Cezayir'de geçer. Merkezdeki karakter Meursault, duygusal açıdan yalnızdır ve annesi öldüğünde, annesini tanıyan herkesten daha az üzülür.

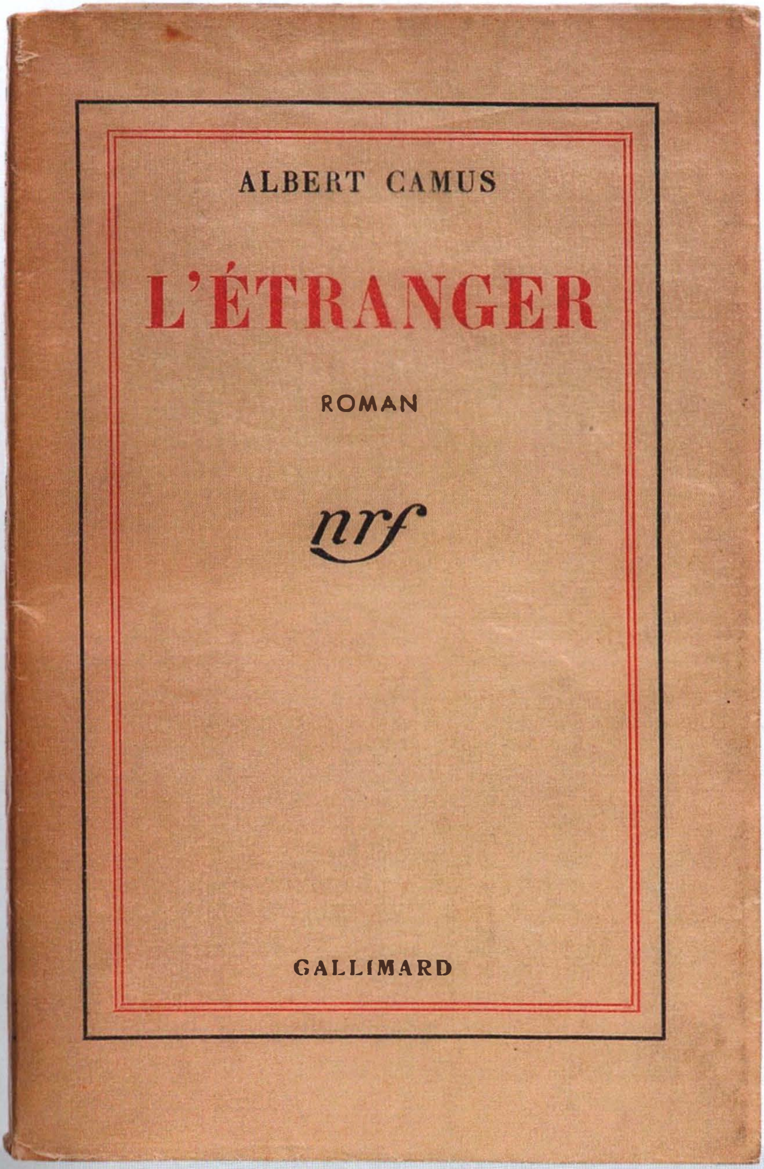
Varoluşçu dünya görüşünün ayrılmaz bir parçası olan bu kayıtsızlık (anomi), sadece "Arap" olduğu belirtilen bir adamı vurup öldürdüğünde, tam olarak açığa çıkar. Mersault tutuklandıktan sonra sorgulanırken hiçbir pişmanlık belirtisi göstermez ve kendisini sorgulayanlara işlediği suça dair makul bir sebep sunmaz, oysa bazı gerekçeleri vardır.

Toplumla bağlantısının kopmuş olması Meursault'ya savcılar nezdinde hiçbir yarar sağlamaz ve kasten öldürmekten suçlu bulunarak ölüm cezasına çarptırılır. Giyotini beklerken, günah çıkarmasını teklif eden bir rahip tarafından ziyaret edilir. Meursault, Tanrı'nın bağışlayıcılığıyla ilgilenmemektedir, varoluşçuluğun merkezindeki kavramlar arasında yer alan ateizm ve nihilizm hakkında bir tirat atar: Bireylerin kendilerinin benimsediklerinin dışında bir ahlak yoktur.

Camus, daha sonra Meursault'yu "oyunu kurallarına göre oynamayan biri" olarak tanımladı. Bazı yorumcular, karakterin davranışını, Fransız sömürgeciliğinin sembolü olarak gördüler; Cezayir, 1962'de yedi yıl süren savaşın ardından bağımsızlığını kazanana kadar Fransız sömürgeciliğinin yönetimi altındaydı.

Albert Camus'nün Diğer Eserleri
Veba 1947
Düşüş 1956

NOVELLA **s. 28** FELSEFİ **s. 37**

L'Étranger [*Yabancı*], Gallimard 1942

İNANÇ **s. 168** TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** SUÇ VE CEZA **s. 187** BAŞLANGIÇLAR **s. 192**

Niteliksiz Adam

1943

ROBERT MUSIL: YAYINCI: ROWOHLT VERLAG • YER: REINBEK, ALMANYA • ORİJİNAL DİL: ALMANCA • ORİJİNAL İSİM: *DER MANN OHNE EIGENSCHAFTEN*

Robert Musil'in Diğer Eserleri
Genç Törless 1906
Üç Kadın 1924

Başkarakter Ulrich, yaşamın anlamını arar ama hiçbir zaman bulamaz. Bu bakımdan ve başka açılardan, hikâyesini hiçbir zaman sona erdirmeyen, yaratıcısı Robert Musil (1880-1942) gibidir.

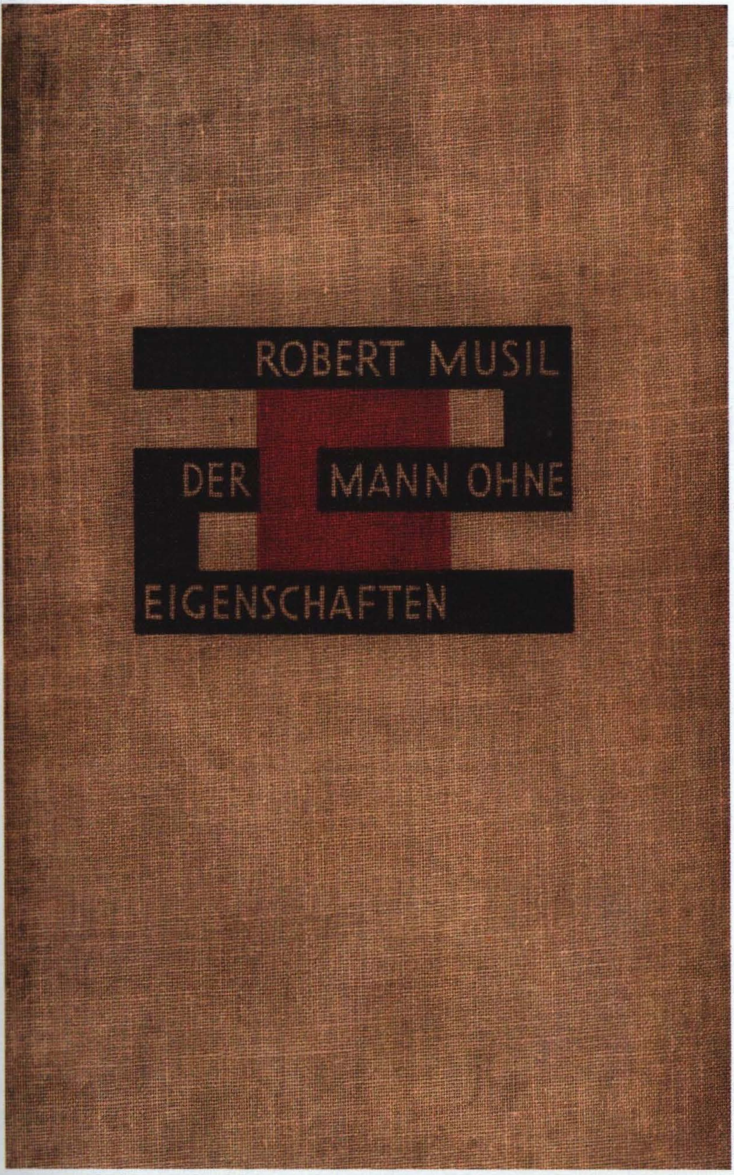
Uygun, düzgün düzenlenmiş bir sona sahip olmayışı, okuyucuları, Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nda, Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasından kısa bir süre önce geçen, üç ciltlik bu muazzam eseri okumaktan caydırmamalıdır.

Viyana toplumunun görünüşteki parıltısı, hem siyasi hem de bireysel yaşamı sıkıntıya sokan bir rahatsızlığı perdelemektedir. Halk, I. Franz Joseph hükümdarlığının 70. yılını (İmparator bunu göremedi, bu tarihi olaydan iki yıl önce, 1916'da öldü) kutlama hazırlıkları içindeyken yöneten sınıflar, feci şekilde kaybetmeye mahkûm oldukları, çok yakında gerçekleşecek silahlı çatışmayı kazanmak için çeşitli entrikalar çevirmektedir. Bu arada, Ulrich, en önemli konulardan (kişisel ilişkiler) ufak tefek şeylere kadar her türlü konuda kararsız olma belirtileri gösterir; şatosunun çeşitli odaları için uygun olan; "Asurlu tarzından başlayıp kübizme" kadar değişen dekoru o kadar bunaltıcı bulur ki "sonuçta tamamen kullanışsız odalar oluşturur... ve düşünceleri giderek bağlamsız hale gelmeye başlar."

Niteliksiz Adam'da çok fazla aksiyon yoktur, odak noktası Ulrich'in içsel yaşamı, özellikle de karakterinin ve kişiliğinin başka insanlar ve dışsal olaylar tarafından nasıl şekillendiğidir. Musil'in önem verdiği konulardan biri, savaşın ülkesinde neden olduğu felaketlerden sonra ve Nietzsche'nin söylediği "Tanrı'nın ölümü"nün ışığı altında, yaşama yeni bir yaklaşım tarzı bulmaktır.

ROBERT MUSIL
Klagenfurt'da doğan Musil, psikoloji ve felsefeye geçmeden önce mühendislik okudu. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Avusturya ordusunda görev yaptı ve 1938'de Avusturya'nın ilhakına (Nazi Almanyası'yla birleşme) kadar ülkesinde kaldı, sonra yaşamının geri kalanını geçirdiği İsviçre'ye kaçtı.

FELSEFİ s. 37 MODERNİZM s. 38

Der Mann Ohne Eigenschaften [*Niteliksiz Adam*], Rowohlt Verlag 1943

İNANÇ **s. 168** PSİKOLOJİ **s. 181** SONLAR **s. 193** ÖYKÜ MÜ OLAY ÖRGÜSÜ MÜ **s. 200**

Hayvan Çiftliği

1945

GEORGE ORWELL: YAYINCI: SECKER & WARBURG • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *ANIMAL FARM*

George Orwell'in Diğer Eserleri
Burma Günleri 1934
Papazın Kızı 1935
Aspidistra Solmasın 1936
Boğulmamak İçin 1939
Bin Dokuz Yüz Seksen Dört 1949

George Orwell'in (1903-1950) bu novellası, Rus Devrimi'ni ve bunun ardından kurulan komünist diktatörlüğün öyküsünü anlatan bir alegoridir.

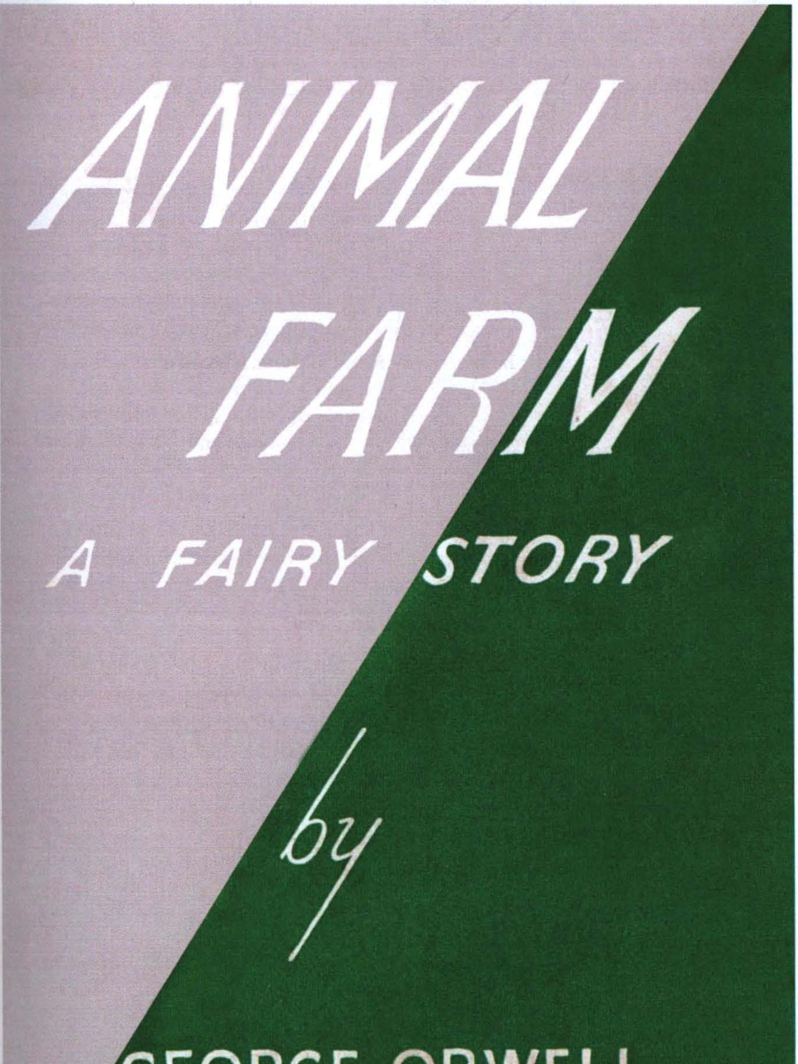
Yaşlı Binbaşı (Karl Marx ve Vladimir Lenin'in karışımı olan bir yabandomuzu) Çiftlik Malikânesi'ndeki hayvan arkadaşlarına sahipleri Bay Jones'un (Çar II. Nikolay'ın alegorik temsili) onları sömürdüğünü anlatır. Yaşlı Binbaşı'nın ölümünden sonra, hayvanlar çiftçiye karşı ayaklanırlar ve onu araziden kovarlar. Başkaldırı iki genç domuzun öncülüğünde gerçekleşir: Napolyon (Joseph Stalin'i temsil eder) ve Kartopu (Leon Troçki'yi temsil eder).

Başlangıçta, hayvanlar yeni kavuştukları özgürlüğün tadını çıkarırlar ve bir süre yaşamları hiç olmadığı kadar mutlu geçer. Ancak Napolyon Kartopu'nu uzaklaştırıp çiftliğin kontrolünü tek başına ele geçirdiğinde, devrimin başlangıçtaki idealleri çabucak unutulur. Temel ilkeyi oluşturan "Bütün hayvanlar eşittir" sloganına "ama bazıları daha eşittir" şartı eklenir. Napolyon hiç saklamadan, başlangıçtaki düşmanları olan insanlarla takılan bir zorbaya dönüşür. Kitap, Napolyon'un komşu bir çiftçiyle kâğıt oynamasıyla biter; izleyen hayvanlar "bir domuza bir insana, bir insana bir domuza ve tekrar domuzdan insana bakarlar, ama onları bir türlü birbirlerinden ayırt edemezler."

Hayvan Çiftliği'ndeki hiciv öğesinin temelini Sovyet komünizmi oluştursa da Orwell'in, bir kapitalizm hayranı da olmadığı gözden kaçırılmamalıdır.

GEORGE ORWELL
Eric Arthur Blair, Hindistan'da (o zamanlar Britanya kontrolünde olan) doğdu ve Eton College'da öğrenim gördü. Burma'da (şimdiki adı Myanmar) polislik yaptı ve daha sonra İspanyol İç Savaşı'nda Cumhuriyetçi kanatta savaştı. Bu sırada ciddi şekilde yaralandı. Yazar ve yayıncı olarak kariyerinin başında George Orwell mahlasını kullandı.

NOVELLA **s. 28** ALEGORİ **s. 39**

Animal Farm [*Hayvan Çiftliği*], Secker & Warburg 1945

ÜTOPYA **s. 189** HİCİV **s. 201**

Herkes Tek Başına Ölür

1947

HANS FALLADA: YAYINCI: AUFBAU-VERLAG • YER: BERLİN • ORİJİNAL DİL: ALMANCA • ORİJİNAL İSİM: *JEDER STIRBT FÜR SICH ALLEIN*

Hans Fallada'nın Diğer Eserleri
Küçük Adam Ne Oldu Sana? 1932
Kurtlar Sofrasında 1937
Ayyaş 1950

Hans Fallada'nın (1893-1947) gerçeklere dayanan bu romanı, uzun süre göz ardı edildikten sonra, Üçüncü Reich dönemindeki Almanya'da gündelik sivil hayatı benzersiz şekilde aydınlatan tarihsel bir belge olarak kabul edildi.

Ana karakterlerin hepsi, Berlin'de bir apartmanda yaşamaktadır. Sakinlerden bazıları hükümeti destekler; aralarında ağabeyleri SS'de yer alan, Hitler Gençliği'nin hevesli bir üyesi bulunur. Çoğu, rejimin aktif destekleyicileri değildir, tüm dikkatlerini tek beklentileri olan, hayatta kalmaya yoğunlaştırmışlardır. Biri, sürekli tutuklanma korkusuyla yaşayan yaşlı bir Yahudi kadındır.

Öte yandan, bir aile, aktif bir şekilde Nazi karşıtıdır. Otto Quangel ve karısı Anna, tek oğullarını savaşta kaybetmiştir ve oğullarının ölümünden sorumlu olduğunu düşündükleri yöneticilere karşı benzersiz bir protesto başlatırlar. Kartpostallara Nazi karşıtı mesajlar yazarlar ve Almanya'nın başkentinde her tarafta, halka açık yerlerde etrafa saçarlar. Çabaları nafiledir ama bu sonuçsuzluk, çabalarını daha da dokunaklı kılar.

Hikâye, Otto ve Elise Hampel'in gerçek öyküsüne dayanır. Fallada'nın eseri, yıllar boyunca ihmal edildi ve çok az tanındı. Ancak, 2009'da İngilizce çevirisinin yayımlanmasıyla birlikte, işçi sınıfının Hitler'e karşı direnişinin somut bir göstergesi olarak kabul edildi.

HANS FALLADA
Hans Fallada, Rudolf Ditzen'ın mahlasıdır. Alkolik, uyuşturucu bağımlısı ve katil olduğu halde, İkinci Dünya Savaşı'na kadar başarılı ve çok beğenilen bir yazardı. Bundan sonra, çatışma boyunca Almanya'da kalma kararını alması, itibarının yerle bir olmasına yol açtı; itibarı yeni milenyumla birlikte tekrar arttı. *Herkes Tek Başına Ölür,* yazarın elli üç yaşındaki ölümünden sonra yayımlandı.

Hans Fallada, 1943

NOVELLA **s. 28** ALEGORİ **s. 39**

Molloy

1951

SAMUEL BECKETT: YAYINCI: LES ÉDITIONS DE MINUIT • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA

Samuel Beckett'ın Diğer Eserleri
Sıradan Kadınlar Düşü 1932
Murphy 1938
Watt 1953
Acaba Nasıl? 1961
Mercier ile Camier 1970

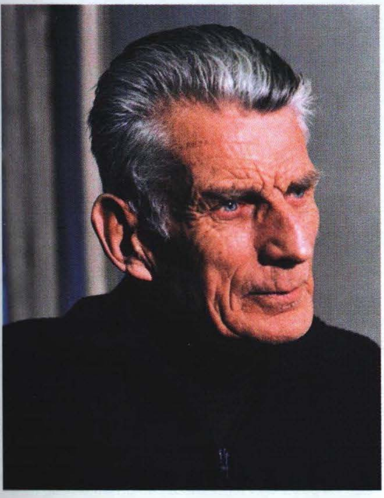
Bu eser, *Malone Ölüyor* (yine 1951'de) ile devam eden ve *Adlandırılamayan* (1953) ile sona eren üçlemenin ilk bölümüdür.

İrlandalı Samuel Beckett (1906-1989) tüm eseri, anadili İngilizce yerine Fransızca yazmıştı; bunun nedenini, İngilizce "kendinizi şiir yazarken bulursunuz", oysa Fransızca "görece daha sadedir" diye açıkladı.

Beckett'ın amaçladığı şeylerden biri, ölmüş dostu James Joyce'un üzerindeki etkisini en aza indirgemekti, onun sözel coşkunluğunun bulaşıcı olduğunu düşünüyordu. *Ulysses* ile *Molloy* arasındaki benzerliklere ve farklılıklara bakıldığında, modernizm ve postmodernizm arasındaki temel ayrım ortaya çıkar. Örneğin, *Ulysses* kesin bir şekilde Dublin'de geçerken *Molloy* isimsiz bir çorak alanda geçer.

Beckett'ın okuyuculara romanın uydurma olduğunu hatırlatması da postmodernisttir. "Eve döndüm ve yazdım. Gece yarısı. Yağmur pencerelere çarpıyor. Gece yarısı değildi. Yağmur yağmıyordu."

Beckett'ın yazısını sadeleştirip söz oyunlarından kaçınması *Molloy*'un sözel enerjisini, gücünü ve hızını hiçbir şekilde azaltmaz; bu sayede hikâye, başlangıç olduğu anlaşılan noktaya doğru yol alır.

SAMUEL BECKETT
Dublin'de doğup büyüyen Beckett, yaşamının büyük bir bölümünü Paris'te geçirdi. Tarafsız İrlanda'nın vatandaşı olduğu için Almanya'nın Fransa'yı işgal etmesinden (1940-1944) etkilenmedi, ancak kısa süre sonra Direniş'e katıldı ve saklandı. Sessizliği İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da devam etti: 1969'da Nobel Ödülü'nü kazandığında, Stockholm'e ödülü almaya gitmeyi reddetti.

Samuel Beckett, 1977

POSTMODERNİZM s. 40

Çavdar Tarlasında Çocuklar

1951

J.D. SALINGER: YAYINCI: LITTLE, BROWN AND COMPANY • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE CATCHER IN THE RYE*

J.D. Salinger'ın Diğer Eserleri
Franny ve Zooey 1961
Yükseltin Tavan Kirişini Ustalar ve Seymour: Bir Giriş 1963

Eser, bir *Bildungsroman*'dır, ancak burada bir farklılık vardır; hikâyenin başkahramanı olan genç büyümektedir ama bunu istemez. *Çavdar Tarlasında Çocuklar* genelde benzer şekilde ilerleyen daha sonraki pek çok esere esin kaynağı oldu. Bazı eleştirmenler, Sylvia Plath'in (1932-1963) *Sırça Fanus*'unun (1962) öne çıktığı bu tarz eserleri ayrı bir alt tür olarak ele aldılar.

On altı yaşındaki Holden Caulfield, derslerinin çoğundan kalınca okuldan atılır. Anne ve babasıyla yüzleşmekten korkup Manhattan'a gitmek üzere yola çıkar. Burada, cinsel ilişkiye giren insanlarla tanışır ve kendisi de bir fahişeyle benzer bir deneyim yaşar.

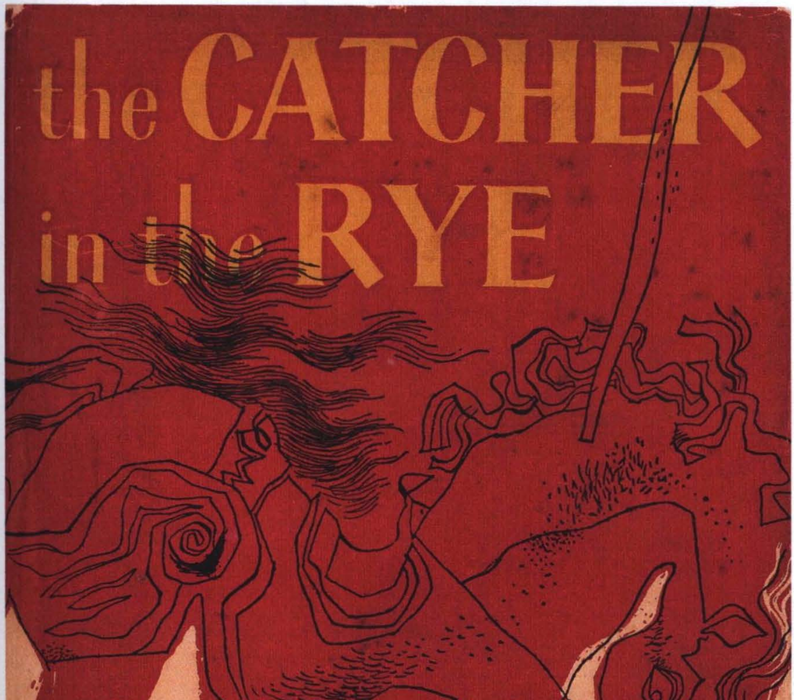
Bir süre sonra Caulfield, gizlice ailesinin dairesine geri döner ve on yaşındaki kız kardeşi Phoebe'yle konuşur. Onun masumiyetini, samimiyetsiz bulduğu yetişkinlerin dünyasına yeğler. Sonra, erkek İngilizce öğretmeninin evinde kalır, Holden öğretmenin kendisine cinsel anlamda yaklaştığını düşünür.

Kitabın adı, İskoç şair Robert Burns'ün (1759-1796) "Çavdar Tarlasından Geçip Kurtulmak" şiirinden gelir. Holden, şiirin insanları tehlikeli bir şekilde düşmekten kurtaran biri hakkında olduğunu düşünür. Kendisi de böyle bir kurtarıcı olmak, çocukların büyüyerek masumiyetlerini kaybetmelerinin önüne geçmek ister. Sonunda, yine de, bunun kaçınılmaz olduğunu kabul eder: "Düşerlerse, düşsünler." Holden hikâyesini; iyileşme sürecindeyken, geriye dönüp bakarak anlatır.

J.D. Salinger (1919-2010) daha sonra, romanının yarı otobiyografik olduğunu söylemiştir.

J.D. SALINGER
New Yorklu Jerome David Salinger, çoğunlukla *The New Yorker* dergisi için yazılar yazdı. Çok az röportaj yapan (son röportajını ölümünden 30 yıl önce 1980'de yapmıştı), toplumdan uzak yaşayan bir kişiydi ve *Çavdar Tarlasında Çocuklar*'ın filmini çekmeye yönelik bütün teklifleri geri çevirdi.

OTOBİYOGRAFİK s. 19 BILDUNGSROMAN s. 21 YASAKLI ROMAN s. 31

The Cathcer in the Rye [*Çavdar Tarlasında Çocuklar*], Little, Brown and Company 1951

BÜYÜME **s. 173** İSİMLER **s. 202** GERİYE DÖNÜŞ **s. 214**

Git Onu Dağda Anlat

1953

JAMES BALDWIN: YAYINCI: ALFRED A. KNOPF • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *GO TELL IT ON THE MOUNTAIN*

JAMES BALDWIN
Dokuz çocuktan en büyüğü olan ve ilk kurgusal kahramanı gibi Harlem'de muhalif bir üvey baba tarafından büyütülen James Arthur Baldwin, 1948'de Fransa'ya taşındı ve burada eşcinsel olduğunu kabul etti. Sivil Haklar Hareketi'ne katılmak için 1957'de Birleşik Devletler'e döndü.

Bu yarı otobiyografik ilk roman *Go Tell It on the Mountain* [Git Onu Dağda Anlat]; John Grimes'ın yaşamındaki bir günü anlatır. John; New York Harlem'de yaşayan on dört yaşındaki siyahi bir çocuktur, ateşli bir vaiz olan üvey babası tarafından büyütülen John, Pentikostal kilisenin değerlerini sorgulamaya başlar. Kitabın başlığı, 19. yüzyıl ortalarında İsa'nın doğumunu kutlayan bir zenci ruhani şarkısındaki dizeden gelir.

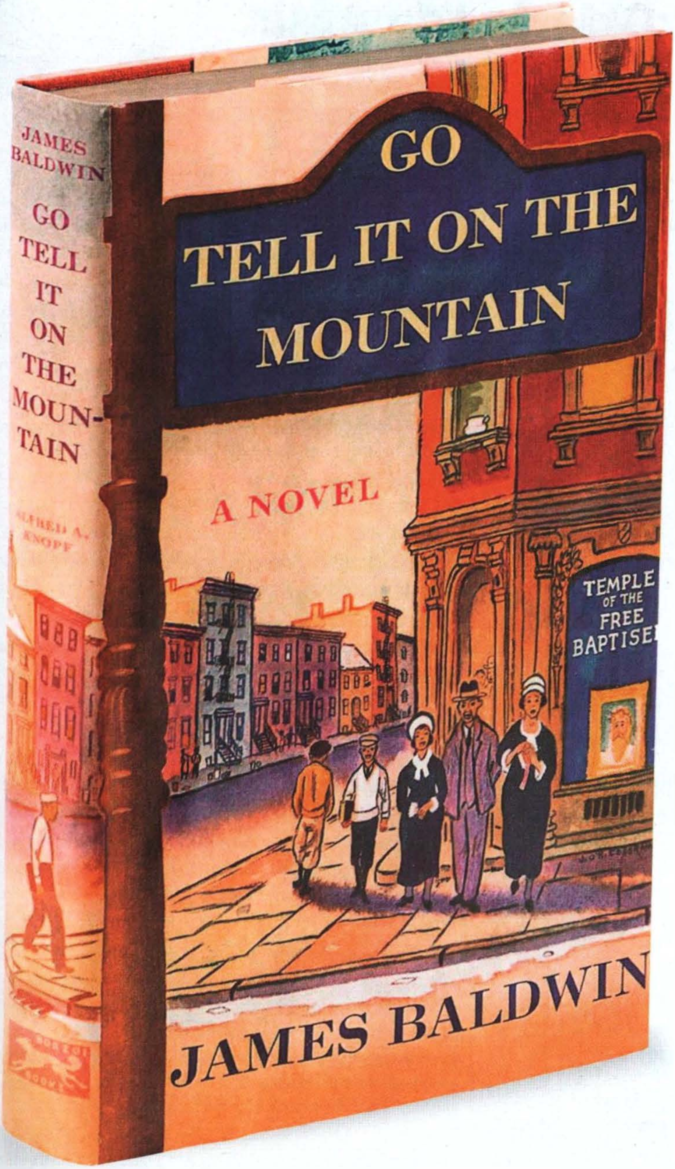
"Tanrı'nın kelamını ya kabul edersin ya da etmezsin: Tanrı'yla orta yolda olamazsın" diye ısrar eden kurumsallaşmış bir dindeki kesinliklerin, her tarafta gözlemlediği çelişki ve kararsızlıkla oluşturduğu zıtlık, John'un kuşkularının temelini oluşturur. Halka yaptığı konuşmalarda özellikle içmek, dans etmek ve seks gibi her türlü günaha çıkışan üvey babası da aslında zina yapmaktadır ve bu yüzden, işkence görmüş de olsa, iki yüzlüdür. John'un kiliseden Afro-Amerikalı arkadaşları, siyah derilerinin hem iyi hem de kötü olduğunu düşünürler, bir yandan gurur duyarlar, bir yandan da utanırlar.

Fakat, ne John Grimes ne de onun yaratıcısı (1924-1987) dini tamamen reddetmektedir. Romanın güçlü yönlerinden biri, kilisenin baskıcı ve engelleyici olabildiğini belirtirken umut ve yenilenme verebildiğini de kabul etmesidir.

Baldwin'in bu ve sonraki eserlerindeki düzyazısının gücü, -Kral James İncili'nden, Walt Whitman'a, oradan da Herman Melville'e uzanan- geleneksel üsluplarla, zamanın New York'unun farklı etnik gruplarından insanların konuşmalarıyla oluşturduğu sentezden kaynaklanır.

James Baldwin'in Diğer Eserleri
Giovanni'nin Odası 1956
Bir Başka Ülke 1962
Ne Zaman Gitti Tren 1968
Sokağın Dili Olsa 1974
Just Above My Head [Başımın Hemen Üstü] 1979

OTOBİYOGRAFİK **s. 19** BILDUNGSROMAN **s. 21**

Go Tell It on the Mountain [Git Onu Dağda Anlat], Alfred A. Knopf 1953

İNANÇ s. 168 BÜYÜME s. 173

Yüzüklerin Efendisi

1954

J.R.R. TOLKIEN: YAYINCI: ALLEN & UNWIN • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE LORD OF THE RINGS*

J.R.R. Tolkien'in Diğer Eserleri
Hobbit 1937
Silmarillion 1977

Karmaşık bir işleyişe sahip olan bu uzun roman, daha sonra fantastik türde yer alan hemen hemen bütün eserleri ve başlangıçta genç okurlar düşünülerek yazılmamış olsa da pek çok çocuk kitabını etkilemiştir.

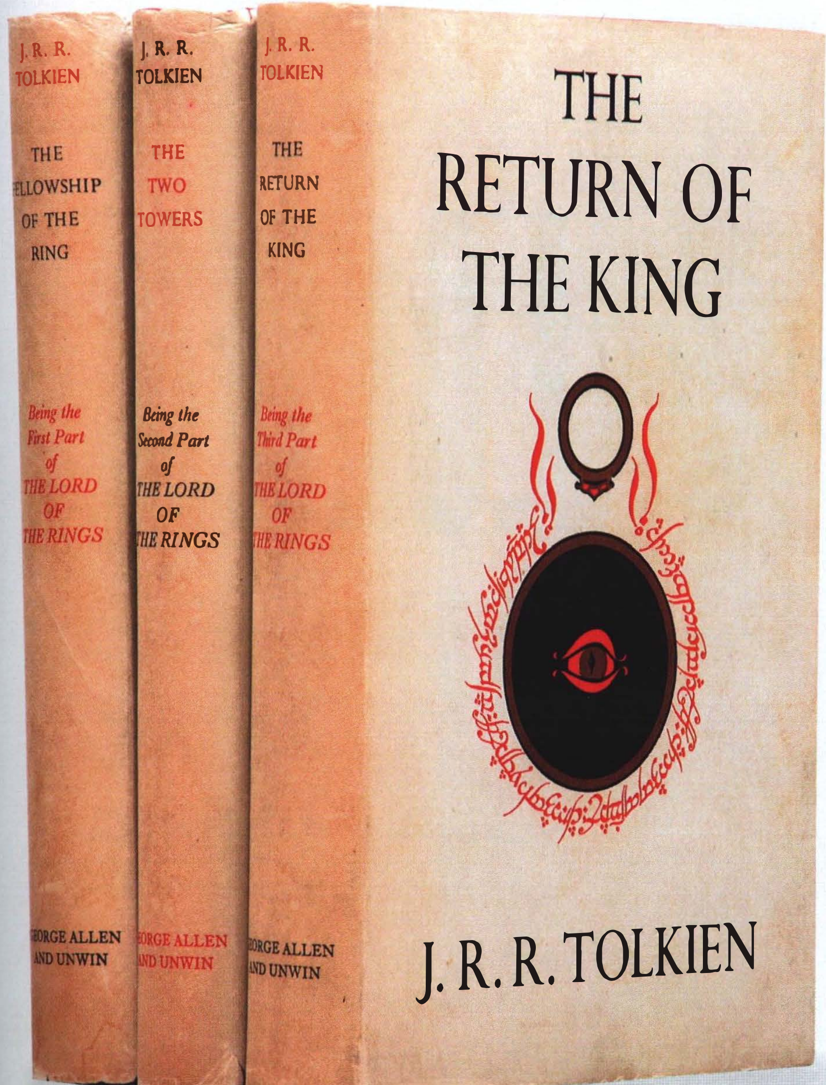
Büyülü bir yüzük, Karanlık Efendi Sauron'a tüm Orta Dünya'ya hâkim olacak çok büyük bir güç verir, ancak Sauron yüzüğü bir savaş sırasında nehirde kaybeder. Binlerce yıl sonra, yüzük Bilbo Baggins adında bir hobbitin (küçük, insansı bir yaratık) eline geçer. Başlangıçta yüzüğe hiç değer vermez, daha sonra iyiliksever büyücü Gandalf'tan yüzüğün önemini öğrenir.

Kötülüğün yeniden hâkim olmasını önlemek için Orta Dünya'nın Bilgesi yüzüğü tamamen yok etmeye kesin olarak karar verir. Bunu yapmanın tek yolu, yüzüğü uzaklardaki Mordor ülkesinde, Hüküm Dağı'nın ateşine atmaktır. Buraya yaptıkları yolculuk sırasında hobbitler, Sauron'un ajanları tarafından takip edilir ve zaman zaman saldırıya uğrarlar. Bunlar arasında, yüzüğe kısa süre sahip olup yozlaşan küçük, iğrenç yaratık Gollum da yer alır.

J.R.R. Tolkien (1892-1973) Oxford'da Anglosakson dili profesörüydü ve *Yüzüklerin Efendisi*'nde, bu eski dilin edebiyatından, özellikle de *Beowulf* destanından yararlanmıştı. Yararlandığı diğer kaynaklar arasında en önemlileri Gal dili, Nordik ve Germanik masallar ve Finlandiya'nın ulusal destanı *Kalevala*'dır. Tolkien aynı zamanda, dindar bir Roma Katoliğidir ve yazıları bariz şekilde Hıristiyan inancından beslenmiştir.

J.R.R. TOLKIEN
John Ronald Reuel Tolkien, Birinci Dünya Savaşı'nda Somme Muharebesi sırasında Britanya ordusunda görev yaptı. Daha sonraki yaşamının büyük bölümünü, önce Leeds'de, sonra Oxford'da olmak üzere üniversitede profesör olarak geçirdi. *Yüzüklerin Efendisi*'nin ticari başarısı, emekliliğinde memnuniyetle karşıladığı ek bir gelir sağladı. Beraberinde gelen şöhretle ise arası pek iyi değildi.

FANTASTİK s. 22 ÇOCUK s. 27

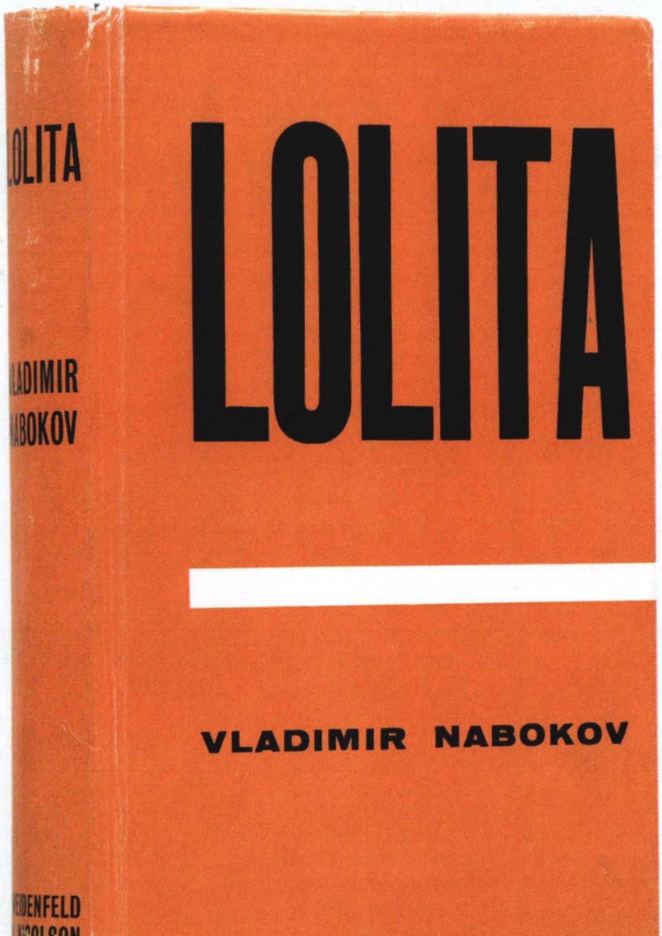
The Lord of the Rings [*Yüzüklerin Efendisi*], Allen & Unwin 1954

GÖNDERME **s. 194** İSİMLER **s. 202** DÖNEM DİLİ **s. 208**

Lolita

1955

VLADIMIR NABOKOV: YAYINCI: OLYMPIA PRESS • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE

Lolita, Weidenfeld & Nicolson 1959

YASAKLI ROMAN **s. 31** EROTİK **s. 43**

Roman, yalnızca 9-14 yaşlarındaki kızlara karşı cinsel istek duyan bir adam hakkındadır. İlk yayımlandığında yol açtığı tartışmalar, günümüzde de devam ediyor.

Ana karakter Humbert Humbert, aynı zamanda anlatıcıdır. Cinsel tercihleri dünyanın hemen hemen her yerinde yasadışıdır; buna karşın davranışını dizginlemez. New England'da, Charlotte Haze adlı bir dulun evinde oda kiraladığında, ev sahibinin on iki yaşındaki kızı Dolores aklını çeler. Annesinin Lo diye seslendiği kıza Humbert, "Lolita" adını takar.

Humbert, Lolita'ya duyduğu arzunun, en sonunda karşılık bulduğunu ifade eder ancak takıntılı bir egoisttir ve bu nedenle, güvenilir bir anlatıcı değildir. Kızı bir su periciği olarak tarif eder -tanışmalarından önce cinsel tecrübe edinmiş, baştan çıkarıcı bir kızdır- ama okurlar buna kanmaz; kız olsa olsa bir istismar kurbanıdır, adam ise yırtıcı bir pedofilidir.

Lolita büyüdükçe Humbert'ın ona yönelik ilgisi azalır ama yine de kızı elinden alan adamdan intikam alma peşindedir. Romanın bu bölümünde Vladimir Nabokov (1899-1977), şehvet ve aşk arasındaki bazı farklılıkları inceler.

Bazı eleştirmenlere göre *Lolita*'daki cinsel içerik; eserin çok daha önemli olan kısmının dikkate alınmamasına yol açmıştır: Edebi göndermelerin, uydurma sözcüklerin ("su periciği" bunlar arasındadır) ve birkaç dilde kullanılan kelime oyunlarının sel gibi aktığı bir söz cümbüşü.

VLADIMIR NABOKOV
St. Petersburg'da doğan Nabokov, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda ailesiyle birlikte Rusya'yı terk etti. Cambridge Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, Avrupa ve Birleşik Devletler'de, tenis, Rusça ve İngilizce öğretmenliği yaptı. Aynı zamanda kitaplar yazdı, ancak *Lolita*'nın skandalla karışık başarısına dek, yaptığı işlerden çok fazla para kazanmadı.

Vladimir Nabokov'un Diğer Eserleri
Sebastian Knight'ın Gerçek Yaşamı 1941
Çarpık Dünya 1947
Pnin 1957
Solgun Ateş 1962
Ada ya da Arzu; Bir Aile Tarihçesi 1969
Saydam Şeyler 1972
Look at the Harlequins! [Soytarılara Bak] 1974
Laura'nın Aslı 2009

CİNSELLİK **s. 174** ANLATICININ SESİ **s. 203** ÇERÇEVELEME **s. 212**

Maigret ve Başsız Ceset

1955

GEORGES SIMENON: YAYINCI: PRESSES DE LA CITÉ • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA • ORİJİNAL İSİM: *MAIGRET ET LE CORPS SANS TÊTE*

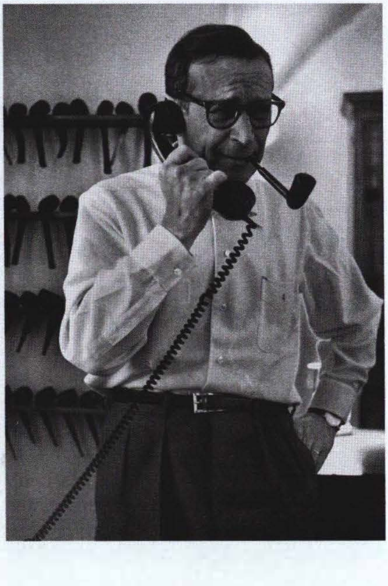
Georges Simenon'un Diğer Eserleri
Letonyalı Pietr 1929
Kanaldaki Ev 1940
Kirliydi Kar 1948
The Man Who Watched Trains Go By [Trenlerin Geçişini İzleyen Adam] 1952
Maigret and Monsieur Charles [Maigret ve Mösyö Charles] 1972

Georges Simenon (1903-1989), dört yüzden fazla roman yazdı, bunlardan yetmiş beşinde başkahraman Parisli polis detektifi Jules Maigret'ti.

Maigret serisinin kırk yedincisi olan bu öyküde, bir kanalda parçalanmış bir ceset bulunur. Cesedin başının olmaması, kimliğinin belirlenmesini güçleştirir. Ancak yakınlardaki bistroyu işleten Aline Calas'ın tavırlarındaki bazı şeyler yüzünden Maigret, ölen adamın Aline Calas'ın kayıp kocası olduğunu düşünür.

Detektif, daha ilk sayfalarda gizemi çözdüğü için bu bir polisiye roman değildir. Dikkat dağıtan ipuçları, karmaşık sürpriz olaylar yoktur. Eseri ilginç kılan, olaya karışanların başlarına daha önce gelenlerin yavaş yavaş ortaya çıkarılması, özellikle de insanları kurbanlarından ziyade kendilerinden nefret ettikleri için öldürmeye iten şeyin ne olduğunu anlamaya çalışmasıdır.

Simenon, kurgusal düzyazıda birbirinden farklı olduğu düşünülen iki tür arasında köprü oluşturur. Maigret kitapları, her şeyden önce detektif romanları olsa da öte yandan psikolojik incelemelerdir. Burada, birkaç sözcükle Bayan Calas'ın karakteri ortaya çıkar; *Maigret and the Headless Corpse* [Maigret ve Başsız Ceset] az sözcükle çok şey anlatan, özlü bir eserdir.

GEORGES SIMENON
Simenon'un ilk işi, Belçika'da doğduğu kent olan Liège'de yerel bir gazetedeydi. Sonra, Paris'e taşındı ve 1929'da ilk Maigret kitabını yayımlayana dek, çeşitli takma isimler kullanarak sayısız ucuz roman yazdı. Anılarında, 10.000 kadınla seks yaptığını iddia etti.

Georges Simenon, yaklaşık 1963

PSİKOLOJİK s. 29 DETEKTİF s. 42

Kahire Üçlemesi

1957

NECİB MAHFUZ: YAYINCI: DAR EL MAREEF • YER: KAHİRE • ORİJİNAL DİL: ARAPÇA

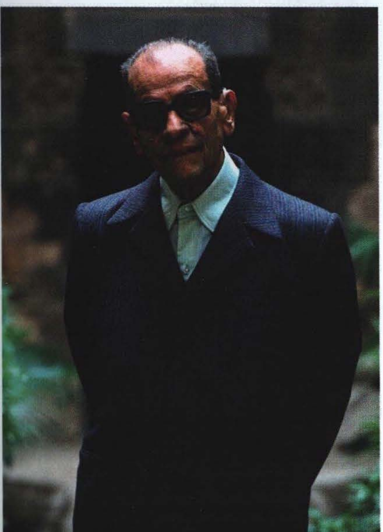
Necib Mahfuz'un Diğer Eserleri
Cebelavi Sokağı'nın Çocukları 1959
Hırsız ve Köpekler 1961
Dilenci 1965
Miramar 1967
Düğün Evi 1981
Morning and Evening Talk [Sabah ve Akşam Sohbeti] 1987

Necib Mahfuz (1911-2006), bu sagayı tek bir kitap olarak tasarlamıştı ama yayıncısı, 1500 sayfalık bir kitap yayımlama konusunda isteksizdi çünkü Arap kültüründe romanın köklü bir geçmişi yoktu. Arapça yazılan bu tür eserlerin ilki sayılabilecek Francis Marrash'ın (yaklaşık 1836-yaklaşık 1874) *Ghabat al-haqq* [Hakikat Ormanı, 1865] 100 yıllık bile değildi ve Ortadoğu'da roman janrı henüz tutulmamıştı.

Böylece *Kahire Üçlemesi* diye anılan eser, ilk önce üç cilt olarak yayımlandı: 1956'da *Saray Gezisi* çıktı, *Şevk Sarayı* ve *Şeker Sokağı* ise bir sonraki yıl yayımlandı. Kitaplar başarılı olunca, daha sonraki baskıları tek bir cilt haline getirildi.

Eser, 1919 Mısır Devrimi'yle 1952'de Kral Faruk'u tahttan indiren askeri darbe arasındaki dönemde Abdülcevat Ailesi'nin yaşadıklarını anlatır. Bu dönemde Mısır, İngiliz etkisinden kurtulma mücadelesi veriyordu. Karakterlerin her biri farklı bir politik duruşu yansıtıyor olsa da, Mahfuz'un eseri şematik değildir.

Ailenin reisi ikiyüzlü bir kişidir: Evinde disiplin kurmuştur ama meyhanede ve genelevde kendi isteklerini hiç frenlemez. Torunlarının büyüdüğünü görecek kadar uzun yaşar. Torunlarından biri komünist olur, diğeriyse tutucu bir Müslüman.

NECİB MAHFUZ
Mahfuz, Mısır'da kamu görevi yaptı. *Cebelavi Sokağı'nın Çocukları* (1959) romanı, Müslüman din adamları tarafından dine küfretmekle suçlandı ve yazar için ölüm fetvası çıkarttılar. 1994'te köktendinci biri tarafından boynundan bıçaklandı. Ciddi şekilde yaralandı, fakat 12 yıl sonraki ölümüne dek yazmaya devam etti.

Necib Mahfuz, 1988

SAGA s. 44

Leopar

1958

GIUSEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA: YAYINCI: FELTRINELLI EDITORE • YER: MILANO, İTALYA • ORİJİNAL DİL: İTALYANCA • ORİJİNAL BAŞLIK: *IL GATTOPARDO*

Giuseppe Tomasi di Lampedusa'nun Diğer Eserleri
The Professor and the Siren [Profesör ve Siren] 1959
Stories [Öyküler] 1961

Giuseppe Tomasi di Lampedusa (1896-1957), kurgusal aristokrat aile Salinaların yükselişini ve çöküşünü anlattığı bu romanda, 19. yüzyıl Sicilyası'nı akıllara getirir ve özellikle İtalya'daki çağdaş politikanın içyüzünü gözler önüne serer. *Leopar*, İtalya'da ülkenin ve buna bağlı olarak tüm dünyanın en önemli tarihsel romanlarından biri olarak kabul edilir.

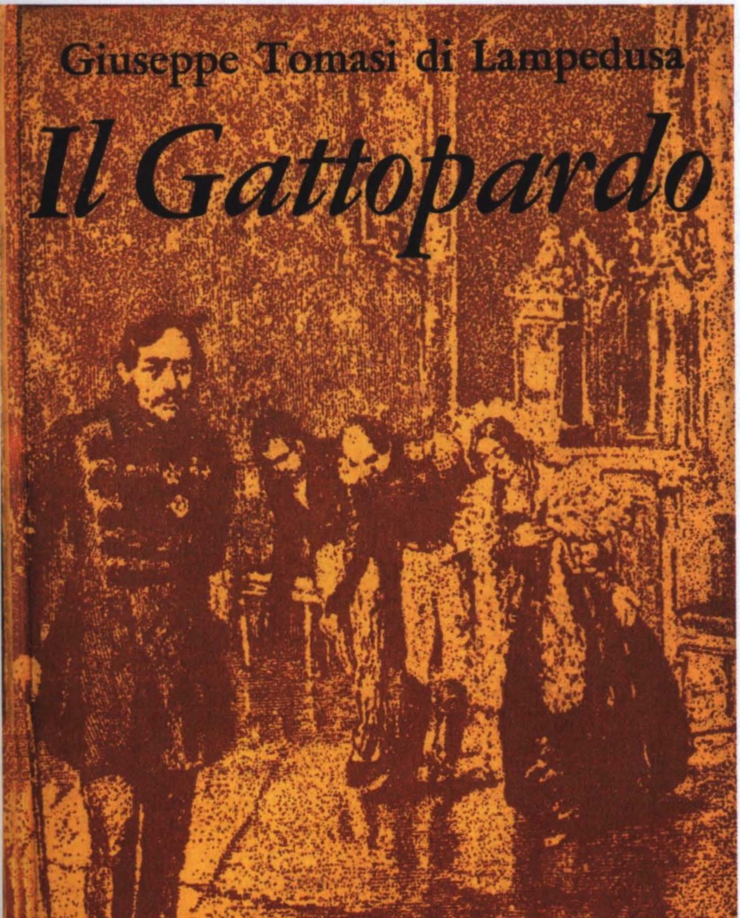
Roman, Giuseppe Garibaldi'nin İtalya yarımadasındaki bağımsız devletleri tek bir ulus haline getirdiği 1860 yılında başlar. Ancak, takma adı "Leopar" olan Don Fabrizio'nun Sicilya eyaletindeki malikânesinde çok fazla değişiklik yoktur; akşam yemeği yenir, tavşan avına çıkılır, balo gerçekleşir ve kibar konuşmalardan başka bir şey olmaz.

Bununla birlikte Lampedusa; bu zaman ve mekânda, Sicilya'ya uzun zamandan beri hükmeden Bourbon'ların elindeki politik gücün engellenemeyen bir şekilde, yeni oluşmaya başlayan burjuvaziye geçişini gösterir. Ve okuyucu Don'un hayattan bezmiş gözlerinde, yeni zenginlerin daha fazla enerjisi olduğunu ama tutuculardan daha becerikli ve daha az yozlaşmış olmadıklarını görür.

Leopar ilk yayımlandığında, İtalya'da hem solda hem de sağda düşmanlık uyandırdı, her iki kesim de romanın karşı tarafı kayırdığını düşündü. Ancak romanın bundan sonra iki tarafı da içinde barındıran yüce bir yapı olduğu kabul edildi. En çok alıntısı yapılan "Hiçbir şeyin değişmemesi için bazı şeylerin değişmesi gerekir" sözü, eleştirmen Edward Said'in romandaki "seviyeli melankoli"nin ve "aşırı duygusallığı ve nostaljiyi ortadan kaldıran sert çilecilik ilkesi"nin yerini tam olarak belirlemesini sağlamıştır.

GIUSEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA
Sicilyalı bir aristokrat olan Lampedusa, Birinci Dünya Savaşı'nda topçu subayı olarak görev yaptı ve Macaristan'da esir düştü, daha sonra kaçarak buradan İtalya'daki evine kadar yürüdü. Yaşadığı sinirsel çöküntü, geleceği parlak diplomatik kariyerinin yolunu kapadı. Böylece tüm yaşamını özel çalışmalarına vakfetti. 1955'te *Leopar* üzerinde çalışmaya başladı ama bir yayıncı bulamadan öldü.

TARİHSEL s. 14

Il Gattopardo [*Leopar*], Feltrinelli Editore 1958

SINIF s. 182 ZAMAN VE MEKÂN s. 213

Parçalanma

1958

CHINUA ACHEBE: YAYINCI: WILLIAM HEINEMANN LTD. • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THINGS FALL APART*

Chinua Achebe'nin Diğer Eserleri
Tanrının Oku 1964
Halk Adamı 1966
Anthills of the Savannah [Savannah Karınca Yuvaları] 1987

Chinua Achebe'nin (1930-2013) ilk çıkış romanı olan *Parçalanma*, sonraki nesillere ilham kaynağı oldu ve yeni bir edebiyat türünün doğmasını sağladı: Sömürgecilik sonrası İngilizce yazılmış Afrika romanı.

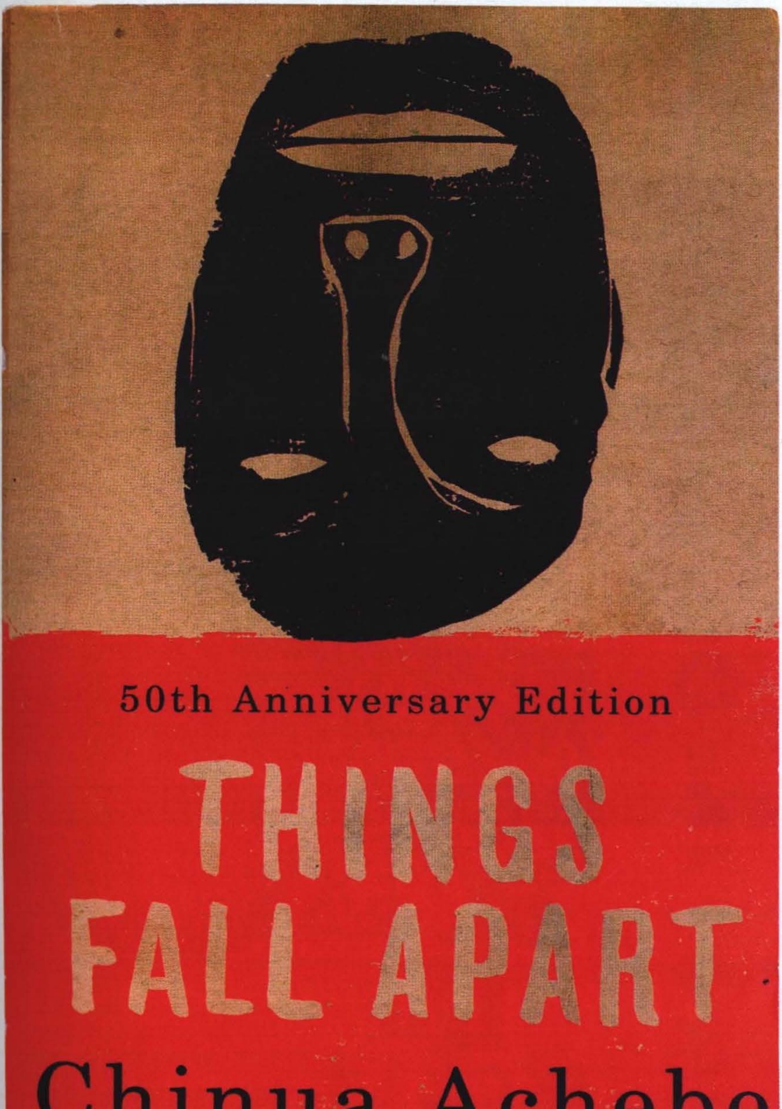
Parçalanma, 19. yüzyılın sonunda Avrupalı sömürgecilerin Batı Afrika'daki Igbo halkı üzerindeki etkisini anlatır. Achebe, titizlikle ele aldığı tarafsız bir anlatımla, birdenbire ve güçlü bir şekilde ortaya çıkan ilerleme ve modernliğin gelenekçi bir toplum üzerinde yarattığı kaçınılmaz gibi görünen yıkıcı etkiyi tasvir eder. Kitaba özgü hoşluklar arasında anlatıma renk katan geleneksel özdeyişler yer alır: "Igbolar konuşma sanatına çok saygı duyar, atasözleri sözlerin kolayca yutulmasını sağlayan palmiye yağıdır." Ana karakterin çöküşü ve düşüşü halkının eski geleneklerinin durumunu yansıtır.

Kabile köyünün reisi Okonkwo, babasından mümkün olduğunca farklı olmayı saplantı haline getirmiştir. Babası pek çok insani zaaf gösterir, böylece oğlu maçoluğu bazen zalimlik noktasına vardırır.

Okonkwo, kendi klanından birini yanlışlıkla öldürünce yedi yıl boyunca sürgüne gönderilir. Döndüğünde, onun yokluğunda gelen beyaz Hıristiyan misyonerlerin halkını ve çevresindekileri zorlayıcı bir şekilde değiştirdiğini görür. Avrupalılar, farkında olmadan Igbo tanrılarını aşağıladığında, iki grup arasındaki gerilim artar. Okonkwo, silahlı direniş çağrısı yapar, fakat halkı ona karşı çıkar; uzlaşmak isterler, çatışma değil. Gururu kırılan Okonkwo, kendisini asar ve -onun kültüründe intihar tam bir zayıflık işareti olarak görüldüğünden- ölümünden sonraki itibarı babasından farklı olmaz.

CHINUA ACHEBE
Albert Chinualumogu Achebe, Nijerya'da Ogidi'nin Igbo köyünde büyüdü. Nijerya Radyo ve Televizyon Kuruluşu'nda çalıştı ve bir yayıncılık şirketinin ortağı oldu. Bir trafik kazasında yaralandıktan sonra, Birleşik Devletler'e taşındı. Önce, New York'ta Bard College'da, sonra Rhode Island'da Providence şehrindeki Brown Üniversitesi'nde profesörlük yaptı.

TARİHSEL s. 14 PİKARESK s. 16

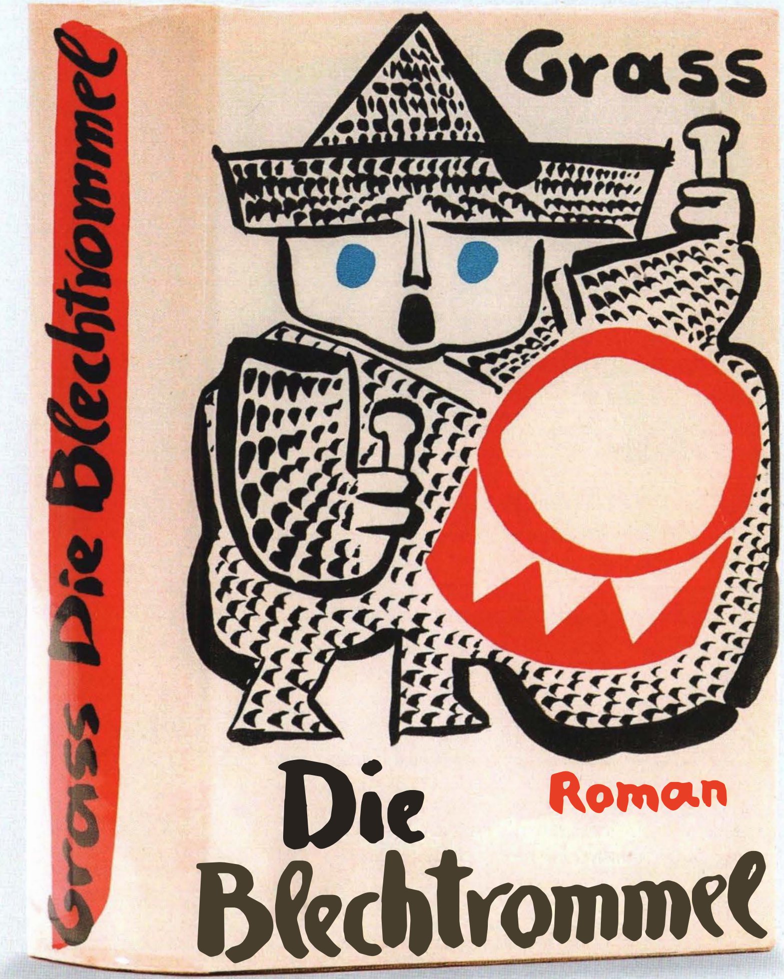
Things Fall Apart [*Parçalanma*], 50. yıl baskısı, Anchor Books 1994

İNANÇ s. 168 AİLE s. 169 TRAJİK KUSUR s. 198 ÖNCEDEN İMA ETME s. 211

Teneke Trampet

1959

GÜNTER GRASS: YAYINCI: HERMANN LUCHTERHAND VERLAG • YER: NEUWIED, GERMANY • ORİJİNAL DİL: • GERMAN • ORİJİNAL BAŞLIK: *DIE BLECHTROMMEL*

Die Blechtrommel [*Teneke Trampet*], Hermann Luchterhand Verlag 1959

PİKARESK s. 16 BÜYÜLÜ GERÇEKLİK s. 45

Kitabın yazarı Günter Grass'ın (1927-2015) büyüdüğü Almanya'nın Danzig şehrinde (bugünkü Gdansk, Polonya) geçen eser, 20. yüzyılın ilk yarısını kayda geçiren tarihsel bir romandır.

Öte yandan, düz bir kronoloji değildir. Akıl hastanesine kaldırılan cüce Oskar Matzerath'ın geçmişe dönüp yaşamına baktığı sözde otobiyografisidir. Oskar, kitabın başlığında geçen müzik aletine şiddetle vurarak anılarını çağırır.

Matzerath, ufak tefek olmasının tamamen kendi iradesiyle gerçekleştiğini, yetişkin gibi görünmek istemediği için üç yaşında büyümeyi durdurma kararı aldığını ifade eder. Öte yandan, zihni normal bir şekilde gelişerek olgunluğa ulaşmıştır. Böylece, sürekli toplum dışında kalmış ve dünyanın aptalca hallerini kayıtsız, alaycı gözlerle gözlemleyebilmiştir.

Nedir bu aptallıklar? Nazileştirme; İkinci Dünya Savaşı, Sovyetler'in Doğu Almanya'yı ve Polonya'yı "kurtarması" ve sonradan kurulan zorba yönetimler; Demir Perde; Soğuk Savaş; savaş sonrasındaki Batı Almanya'nın kendini beğenmişliği.

Teneke Trampet'te büyülü gerçeklik ve pikaresk unsurlar bulunur; kitapta yer alan pek çok biçim ve mekân sayesinde Grass, başkahramanın zihinsel yetersizliğini okuyucuya taşır. Oskar'ın dünya görüşü düzgün ve tam olarak doğru olmasa da şiirsel bir gerçeklik taşır.

Eser, Thomas Mann'la en üst noktasına ulaşan Alman romanını geleneksel formdan uzaklaştırmış ve postmodern temalar üzerine büyülü gerçekliğin de dahil olduğu çeşitlemelere yönlendirmiştir.

Günter Grass'ın Diğer Eserleri

Kedi ve Fare 1961
Dog Years [Köpek Yılları] 1963
Local Anaesthetic [Lokal Anestezi] 1969
The Flounder [Dilbalığı] 1977
The Meeting at Telgte [Telgte'de Toplantı] 1979
Kafadan Doğumlar; ya da Almanların Nesli Tükeniyor mu? 1980
Dişi Fare 1986
Kurbağa Güncesi 1992
A Broad Field [Geniş Bir Alan] 1995

GÜNTER GRASS

Grass olağanüstü enerjisinin büyük bir kısmını, Alman arkadaşlarının geçmişteki suçlarını derinlemesine düşünmeye ayırdı; bunlar arasında kurbanlar da vardı, bu suçları işleyenler de. Politik açıdan sol taraftaydı ve uzun yıllar boyunca ona ülkesinin ahlaki vicdanı olarak bakıldı, fakat sahip olduğu bu imaj 2006'da savaş sırasında Waffen-SS üyesi olduğunu kabul etmesiyle zedelendi.

BÜYÜME s. **173** HİCİV s. **201**

Bülbülü Öldürmek

1960

HARPER LEE: YAYINCI: J.B. LIPPINCOTT & CO. • YER: PHILADELPHIA, PENNSYLVANIA, ABD • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *TO KILL A MOCKINGBIRD*

Harper Lee'nin Diğer Eseri
Tespih Ağacının Gölgesinde 2015

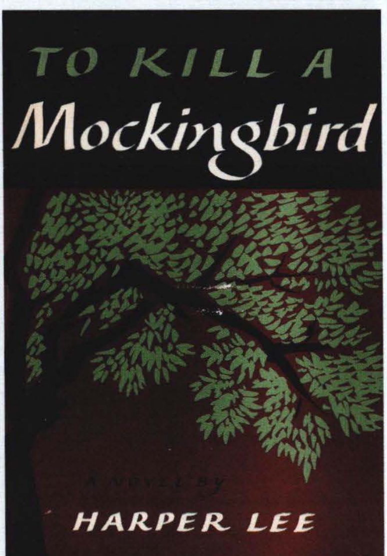
Irksal önyargı hakkındaki bu novella, Sivil Haklar Hareketi Birleşik Devletler'in dört bir yanını etkisi altına aldığında yazılmış ve yayımlanmıştır.

Eser, çıktığı anda çok büyük bir beğeniyle karşılandı ve yazarı Harper Lee'yi (1926-2016) hiç istemediği halde, birdenbire şöhret haline getirdi.

ABD'nin Derin Güney'inde küçük bir kasabada siyah bir adam, haksız yere tecavüzle suçlanır. Mahkemede onu beyaz avukat Atticus Finch savunur ancak tamamı beyazlardan oluşan jüriyi ikna etmeyi başaramaz.

Hikâye, Finch'in kızı Scout'ın bakış açısından anlatılır. Anlatılan olayların geçtiği zamanda çocuk olan Scout, burada yetişkin bir kadın olarak düşüncelerini aktarır.

Bülbülü Öldürmek hem bir ırkçılık suçlamasıdır hem de bir hoşgörü çağrısı. Atticus'un ifade ettiği şekliyle: "Bir insanı onun derisinin içine girip orada dolaşıncaya kadar, asla tam olarak anlayamazsınız." Kitapta bunun gibi pek çok önerme yer alır, bazıları bunları aşırı nasihatçi bulur. Yine de *Bülbülü Öldürmek*, hâlâ tartışmalı bir eser olduğu halde (belki tam da bu yüzden), çok satan kitaplardan biri olmaya devam eder. Sağ kanattakiler tarafından liberal yaklaşımları yüzünden, sol kanattakiler tarafından ırkçı bir dil kullandığı için suçlanır.

To Kill a Mockingbird [*Bülbülü Öldürmek*], J.B. Lippincott & Co. 1960

HARPER LEE
Nelle Harper Lee Alabama'da büyüdü ve New York City'de bir havayolu acentesinde çalıştı. Bazı arkadaşları, işten ayrılıp yazmaya yoğunlaşması için ona bir yılda kazandığı parayı verene kadar burada çalıştı. *Bülbülü Öldürmek* sayesinde ünlü oldu ama ilgi odağı olmaktan kaçındı. Bir sonraki kitabı 55 yıl sonra yayımlandı.

NOVELLA s. 28 YASAKLI ROMAN s. 31

Altın Defter

1962

DORIS LESSING: YAYINCI: MICHAEL JOSEPH • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE GOLDEN NOTEBOOK*

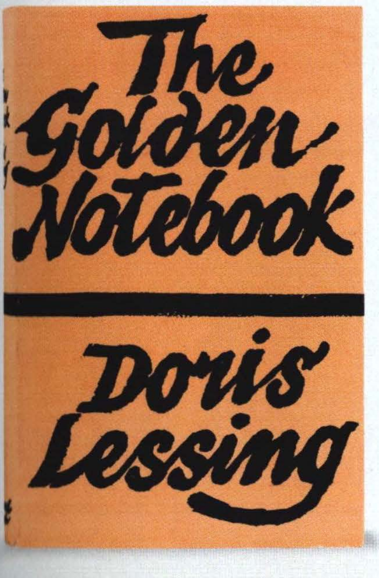
Doris Lessing'in Diğer Eserleri
Türkü Söylüyor Otlar 1950
Martha Quest 1952
İyi Bir Evlilik 1954
Retreat to Innocence [Masumiyete Dönüş] 1956
Fırtına 1958
Kıyısız 1965
The Four-Gated City [Dört Kapılı Şehir] 1969
Cehenneme İniş Talimatnamesi 1971
Hayatta Kalma Güncesi 1974
İyi Terörist 1985
Beşinci Çocuk 1988
Ben, in the World [Ben, Dünyada] 2000
The Sweetest Dream [En Tatlı Rüya] 2001
The Cleft [Yarık] 2007

Doris Lessing (1919-2013), postmodernizmin bu çığır açıcı kitabında otobiyografi, gerçekçilik, fantezi, bilimkurgu ve bir ölçüde feminizm unsurlarını bir araya getirmiştir.

Başkahraman Anna Wulf, farklı kapak renkleri olan beş ayrı defter tutan bir yazardır. Siyah defter gerçekleri anlatan bir günlüktür; mavi defter düşüncelerinin, duygularının ve düşlerinin gündelik kaydıdır; kırmızı defter politik düşüncelerine yer verir; sarı kitap ise yazmakta olduğu romanın taslağıdır. Beşinci cilt olan altın defterde, yaşamında birbirinden apayrı duran bu parçaları tek bir bütün haline getirmeye çalışır. Bu defterlerden seçilen parçalar, ana karakteri Anna Wulf olan geleneksel novella "Özgür Kadınlar"ın metnini oluşturur.

Wulf'un gözünde, altın defterin amacı kendisini bir bütün olarak tek bir edebi eserde sunmaktır; okuyucunun gözünde ise bir varoluşu düzene sokmaya yönelik manik bir çabadır; ruhsal dağılmaya karşı mücadelenin bir belirtisidir.

Bir bütün olarak *Altın Defter* insan doğasının akıl almaz çeşitliliği ve herhangi bir bireyin özünü kitap kapaklarının yardımıyla kavramanın imkânsızlığı hakkındadır.

DORIS LESSING
Lessing, Acemistan'da (bugünkü İran), İngiliz bir anne babanın kızı olarak dünyaya geldi ve Güney Rodezya'da (bugünkü Zimbabve) büyüdü. 1949'a kadar orada yaşadı. Daha sonra İngiltere'ye yerleşti. Uzun yıllar boyunca komünistti ama 1956'da Sovyetler'in Macaristan'ı işgal etmesinden sonra partiyle ilişkisini kopardı. Jane Somers mahlasıyla iki roman daha yazdı.

The Golden Notebook [*Altın Defter*], Michael Joseph 1962

OTOBİYOGRAFİK s. 19 POSTMODERNİZM s. 40 FEMİNİST s. 46

Yüzyıllık Yalnızlık

1967

GABRIEL GARCİA MÁRQUEZ: YAYINCI: EDITORIAL SUDAMERICANA • YER: BUENOS AIRES, ARJANTİN • ORİJİNAL DİL: İSPANYOLCA • ORİJİNAL İSİM: *CIEN AÑOS DE SOLEDAD*

Gabriel Garcia Márquez'in Diğer Eserleri
Yaprak Fırtınası 1955
Şer Saati 1962
Başkan Babamızın Sonbaharı 1975
Kırmızı Pazartesi 1981
Kolera Günlerinde Aşk 1985
Labirentindeki General 1989
Aşk ve Öbür Cinler 1994
Benim Hüzünlü Orospularım 2004

Bu roman, başlangıçta çoğunlukla Latin Amerika'ya özgü bir tür olan büyülü gerçeklikle tüm dünyayı tanıştırmış, bu konuda diğer kurgusal düzyazılardan çok daha etkili olmuştur.

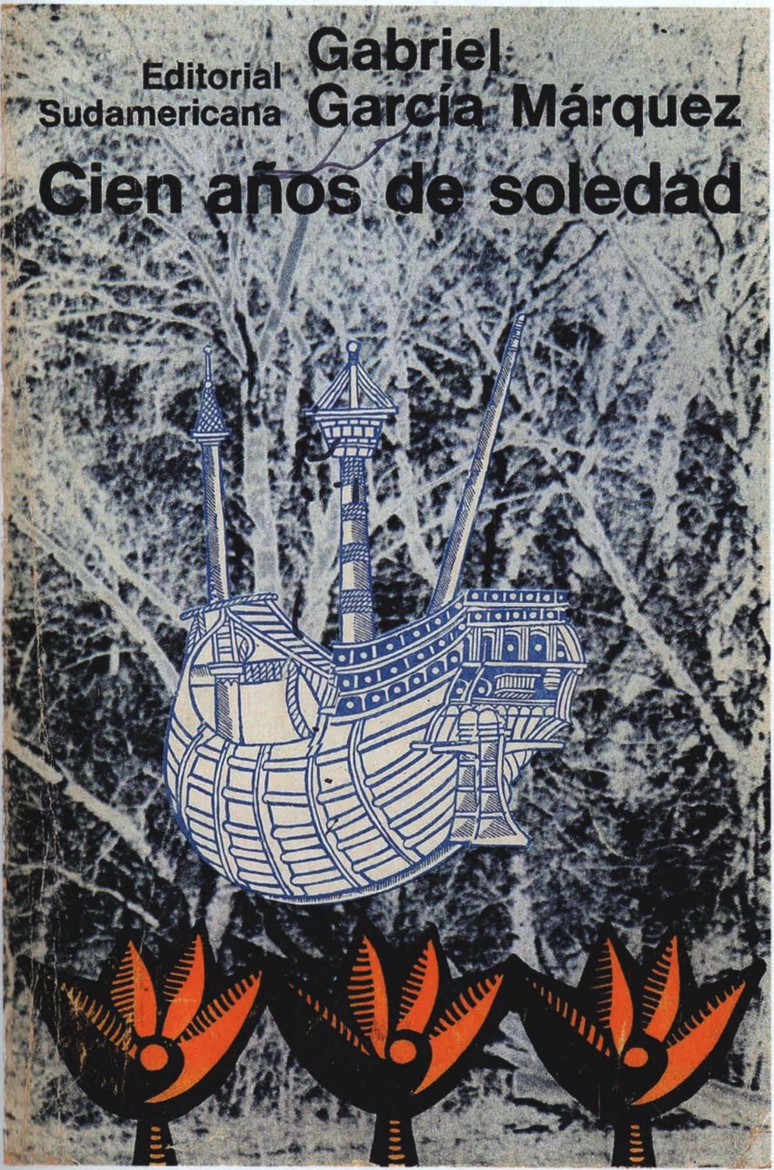
Bu türde yazmak için Alejo Carpentier'den ilham alan Gabriel García Márquez (1927-2014); José Arcadio Buendía'nın, onun çocuklarının, torunlarının ve torunlarının çocuklarının öyküsünü anlattığı romanında, büyülü gerçekliği güçlendirdi. Hikâyenin geçtiği yer temelde Macondo'dur. Burası hem Kolombiya, Aracataca'nın (yazarın doğduğu yer) kurgusal bir tasviridir, hem de tüm ülkenin ve karakterlerin yaşamları süresince yaşanan ülke tarihinin kısa bir örneğidir.

Büyülü gerçeklik, olağan ve olağanüstünün normaldeki göreli konumlarını tersyüz eder. Böylece Macondo şehrinin insanları, bir şeyin havaya yükseldiğini ya da sıvı bir şeyin bayırdan yukarı aktığını gördüklerinde hiç şaşırmazken demiryollarına ve sinemalara hayretle bakarlar. Yazar açısından bu iki işe yarar: Bu sayede sıradanlığı acayip bir şey gibi betimleyebilir ve onu yeni bir ışıkla aydınlatmış olur. İkinci olarak bu, garip ve mucizevi olayları gündelik vakalara dönüştürür. Bu etki, özellikle politik kötülüklerin anlatımında kullanışlıdır. Grevdeki binlerce işçinin hükümet güçleri tarafından vurularak öldürüldüğü bir olay (1918'deki Kolombiya Muz Katliamı) Márquez'in anlatımında, gerçek hayatta yaşanmış, üstü örtülen bir olayın dehşetini vurgulamak için absürd bir şekilde abartılmıştır.

Şilili şair Pablo Neruda'nın (1904-1973) gözünde, *Yüzyıllık Yalnızlık, Don Quijote*'den beri İspanyolca yazılmış en büyük romandır.

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ
Márquez; Paris, New York, Mexico City ve Havana'da Kolombiya gazetelerinin dış haberler muhabiri olarak çalıştı. Küba'nın onun üzerinde çok büyük bir etkisi oldu. 1953-59 arasındaki Komünist Devrim'i destekledi ve devrimin lideri Fidel Castro, gönül borcu hissettiği Márquez'e yaşamının daha sonraki döneminin büyük bir kısmını geçireceği büyük bir konak verdi.

BÜYÜLÜ GERÇEKLİK **s. 45**

Cien Años de Soledad [*Yüzyıllık Yalnızlık*], Editiorial Sudamericana 1967

AİLE **s. 169** BETİMSEL DİL **s. 215**

Yerdeniz Büyücüsü

1968

URSULA K. LE GUIN: YAYINCI: PARNASSUS PRESS • YER: BERKELEY, CALIFORNIA, ABD • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *A WIZARD OF EARTHSEA*

Ursula K. Le Guin'in Diğer Eserleri
Sürgün Gezegeni 1966
Rocannon'un Dünyası 1966
Yanılsamalar Kenti 1967
Karanlığın Sol Eli 1969
Atuan Mezarları 1971
En Uzak Sahil 1972
Dünyaya Orman Denir 1972
Mülksüzler 1974
Hep Yuvaya Dönmek 1985
Tehanu 1990
Öteki Rüzgâr 2001
Yerdeniz Öyküleri 2001

Ursula K. Le Guin (1929-2018) bilimkurgu ve felsefi romanlar gibi farklı türlerde yazan üretken bir yazardı. Kısmen bir *Bildungsroman* olan *Yerdeniz Büyücüsü,* bazen çocuk kitabı olarak sınıflandırılır ama her şeyden çok, karmaşık bir fantastik eserdir. Bir demirci ustasının oğlu olan kahraman Ged'in (Çevik Atmaca diye de adlandırılır), küçük yaşlarda büyü gücü olduğu fark edilince büyücüler okuluna gönderilir. Burada, kurtulamadığı bir canavarı çağırmak için büyü yaptığı sırada bir sınıf arkadaşıyla kavgaya tutuşur.

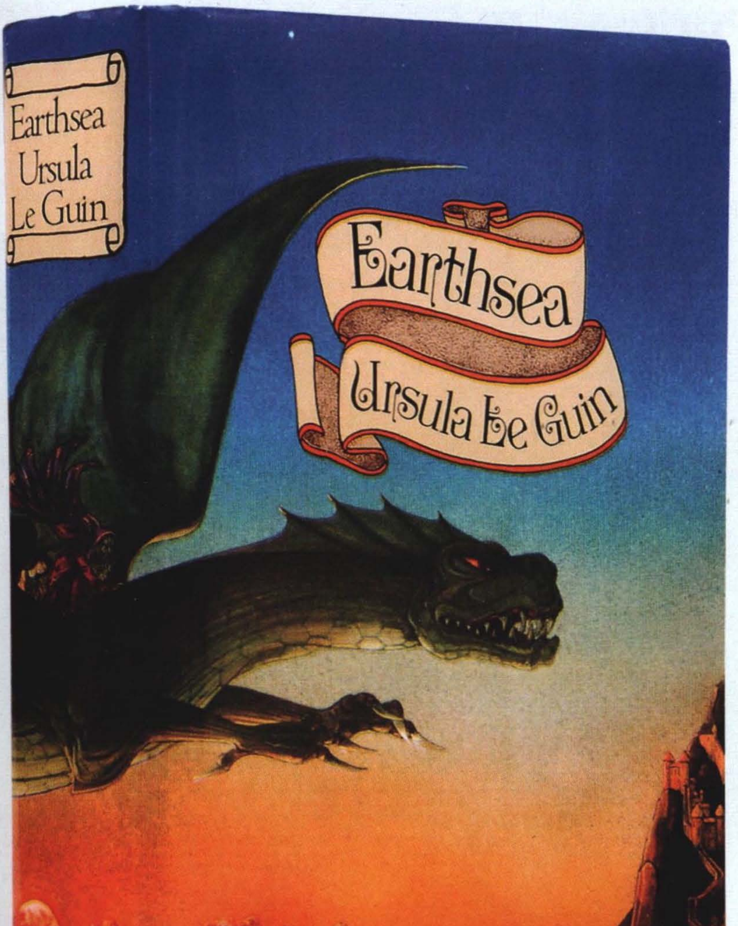
Şekil değiştiren birbirine denk iki rakibin üstünlük mücadelesinde, Ged'in kötücül gölgesinden kurtulma çabası, ustalıkla işlenmiş akıcı bir öyküdür. Anlatının derinliklerinde Le Guin, gençlik ruhu ve aşkla ilgili fikirler, ölüm ve güç ile sorumluluğun doğası hakkında açılımlar sunar.

Hikâyenin sahnelendiği Yerdeniz; Le Guin'in bu eserinde, dört farklı romanında ve dokuz kısa öyküsünde geçen, tamamen hayal ürünü, kurgusal bir dünyadır. Kendi kültürleri, dilleri, (ejderhaların ve trollerin de yer aldığı) florası ve faunası olan bir takımadadır. Bir iyi bir de kötü büyü vardır, ikisi arasındaki dengeyi kurmak en önemli toplumsal amaçtır.

Olayların doruk noktasında, Le Guin fantastik türün alışılagelen kalıplarından kaçınır: Eser, beklendiği gibi birbirinin zıddı olan iki eşit gücün ölümüne savaştığı bir sonla bitmez. Ged gölgesiyle birleşir; böylece, belki de her canlının hem iyiyi hem de kötüyü yaratma gücü olduğu öne sürülür.

URSULA K. LE GUIN
Ursula Kroeber, California Berkeley'de büyüdü. Babası, üniversitede antropoloji profesörüydü. Ortaçağ İngiliz edebiyatı bölümünden mezun olduktan bir yıl sonra, 1953'te tarihçi Charles Le Guin ile evlendi. Başka roman türlerine geçmeden önce, bilimkurgu alanında ünlü oldu. Yazılarında en çok Taoizm'in etkisi görülür.

BILDUNGSROMAN s. 21 FANTASTİK s. 22 ÇOCUK s. 27

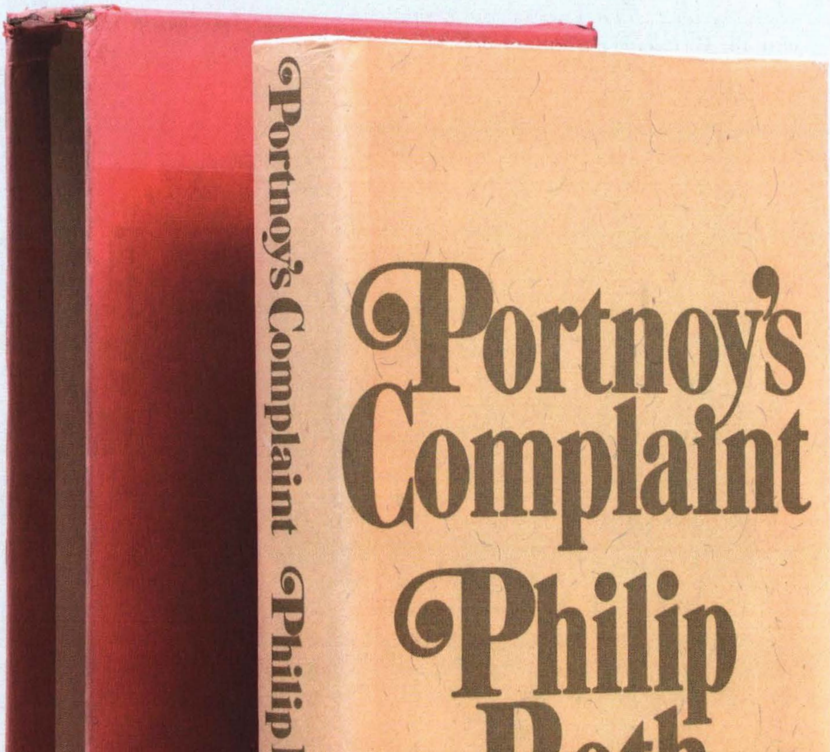
Earthsea [*Yerdeniz*], Gollancz 1977; saganın ilk dört cildini kapsayan antoloji

İNANÇ s. 168 BÜYÜME s. 173 PSİKOLOJİ s. 181 ZAMAN VE MEKÂN s. 213

Portnoy'un Feryadı

1969

PHILIP ROTH: YAYINCI: RANDOM HOUSE • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *PORTNOY'S COMPLAINT*

Portnoy's Complaint [*Portnoy'un Feryadı*], Random House *1969*

MİZAHİ **s. 15** BILDUNGSROMAN **s. 21** YASAKLI ROMAN **s. 31**

Bu roman psikanalizi ve geleneksel ahlak kurallarını alaya alır. Aynı zamanda, cinselliği daha önceki kurgusal düzyazı eserlerde hiç olmadığı şekilde açık açık anlatır. İlk yayımlandığında tartışmalara yol açmış, Philip Roth'un (1933-2018) Hoşgörü Toplumu'nun ateşli bir savunucusu olarak ün kazanmasına neden olmuştur.

Eser; annesi tarafından baskı gören, seks düşkünü ve hüsran dolu genç bir Amerikalı Yahudi erkek olan Alex Portnoy'un psikanalistine hitap ettiği bir monologdan oluşur. Hasta, ergenlikteki yön değiştirme davranışlarını -"Portnoy'un Feryadı" mastürbasyonun neredeyse eşanlamlısı haline gelmiştir- ve kadınlarla ilk deneyimlerini anlatır. En çok dert ettiği şey, cinsel isteklerinin doymak bilmemesidir. Ne kadar çok seks yaparsa yapsın, hep daha fazlasını ister; suçluluk duyması gerektiğini bilir ama bunu bir türlü başaramaz.

Romanın hayranları kitabı bir komedi olarak değerlendirirler; mizah unsurunun Alex'in libidosuyla, şehvetin ölümcül bir günah olduğuna yönelik sezgisi arasındaki çatışmadan doğduğunu düşünürler. Freudyen açıdan bu çatışma; id ve süper ego arasındaki mücadeledir. Hasta rahatsızlığını o kadar ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır ki artık durumu ve tedavi edilebilirliğiyle ilgili hiçbir şüphe kalmaz, roman şöyle biter:

"KAPANIŞ CÜMLESİ

Demek öyle [*dedi doktor*]. Artık başlayabilir miyiz?"

Portnoy'un Feryadı'nı kötüleyenler, hem tematik bakımdan hem de kullandığı bayağı dil bakımından müstehcen olduğunu düşünürler. Avustralya kitabı yasaklamaya çalışmış, Birleşmiş Devletler'deki pek çok kütüphane kitabı kabul etmemişti. Yine de günümüzde çok okunan kitaplardan biri olmayı sürdürür.

Philip Roth'un Diğer Eserleri

Hoşça Kal Columbus 1959
When She Was Good [O İyiyken] 1967
Meme 1972
The Great American Novel [Büyük Amerikan Romanı] 1973
Bir Erkek Olarak Yaşamım 1974
Hayalet Yazar 1979
Karşıt Hayat 1981
The Anatomy Lesson [Anatomi Dersi] 1983
Shylock Operasyonu 1993
Pastoral Amerika 1997
Bir Komünistle Evlendim 1998
İnsan Lekesi 2000
Amerika'ya Tuzak (The Plot Against America) 2004
Ve Hayalet Sahneden Çekilir 2007

PHILIP ROTH

Roth, New Jersey'de büyüdü ve Chicago Üniversitesi'nde eğitim gördü. İlk evliliği boşanmayla sonuçlandı ve eski karısı daha sonra bir trafik kazasında hayatını kaybetti. İngiliz oyuncu Claire Bloom ile yaptığı ikinci evlilik de geçimsizlikle sonuçlandı. Boşanmalarının ardından Claire Bloom, birlikte yaşadıklarını anlattığı *Leaving a Doll's House* [Oyun Evini Terk Etmek, 1996] kitabında anılarını yazdı.

BÜYÜME **s. 173** CİNSELLİK **s. 174** YÜKSEK STİL/ALT STİL **s. 199** HİCİV **s. 201** ANLATICININ SESİ **s. 203**

Yerçekiminin Gökkuşağı

1973

THOMAS PYNCHON: YAYINCI: VIKING PRESS • YER: NEWYORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL DİL: *GRAVITY'S RAINBOW*

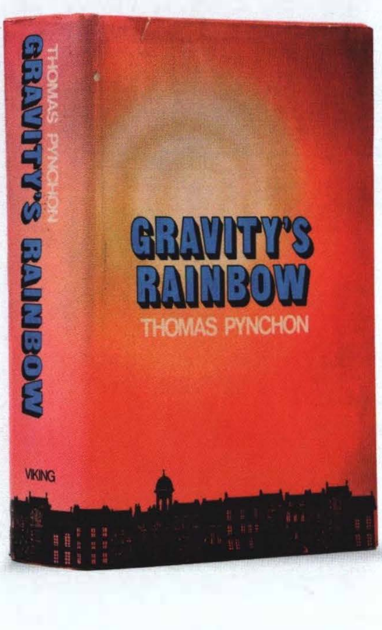
Thomas Pynchon'ın Diğer Eserleri

V. 1963
49 Numaralı Parçanın Nidası 1966
Vineland [Bağlar] 1990
Mason&Dixon 1997
Against the Day [Güne Karşı] 2006
Gizli Kusur 2009
Bleeding Edge [Kanayan Yara] 2013

Gravity's Rainbow'da [Yerçekiminin Gökkuşağı], olmayan çok az stil ya da tür vardır ve Thomas Pynchon'ın (d. 1937) yenilikçi ve zorlu bir çeşitleme sunmadığı yerleşik edebiyat teması neredeyse yoktur. Bu uzun roman, postmodernizmin güç gösterisidir.

İsim bile edebiyat geleneğinekafa tutar. Gökkuşağı, geleneksel olarak fırtına sonrası durgunluğu temsil eder ama burada İkinci Dünya Savaşı'nın son bölümünde Almanya'nın Britanya'ya saldırmak için kullandığı V-2'lere gönderme yapar. Bu roketler, hedefe yaklaşana kadar normal bir hava aracı gibi uçar, motor durduğunda yıkıma neden olmak için kavisli bir yörünge izleyerek düşer.

Pynchon'ın başkahramanı, Amerikan ordusunda teğmen Tyrone Slothrop, Londra'da Müttefik İstihbarat için çalışır. Naziler hakkında daha fazla şey öğrendikçe, onlar ve kendi tarafındaki bilim insanları arasında pek çok bağlantı olduğunu fark eder. Ancak bulduklarının gerçek mi yoksa paranoya belirtisi mi olduğu hiçbir zaman anlaşılmaz. *Gravity's Rainbow*'da metinlerarasılık çok görülür. Kendi savaş makinesini mükemmelleştirmeye kafayı takmış Nazi subayı Yüzbaşı Blicero, *Moby Dick'teki* Kaptan Ahab'ı hatırlatır. Diğer göndermeler arasında Rainer Maria Rilke (1875-1926) ve Emily Dickinson (1830-1886) gibi şairler, Goethe'nin *Faust*'u ve Richard Wagner'in (1813-1883) *Yüzük* operalarında yer alan İskandinav mitolojisi bulunur.

THOMAS PYNCHON
New York, Long Island'lı olan Pynchon, Birleşik Devletler Deniz Kuvvetleri'nde iki yıl görev yapmadan önce, Cornell Üniversitesi'nde fizik mühendisliği okuyordu. Ordudaki görevinden döndükten sonra, üniversitede İngilizce bölümünden mezun oldu. Toplumdan uzak bir hayat yaşamaktadır ve özel yaşamı hakkında çok az şey bilinir; uzun yıllar Meksika'da yaşadığı düşünülüyor.

Gravity's Rainbow, Viking 1973

TARİHSEL s. 14 SAVAŞ s. 35 BİLİMKURGU s. 47

Örümcek Kadının Öpücüğü

1976

MANUEL PUIG: YAYINCI: EDITORIAL SEIX BARRAL • YER: BARSELONA, İSPANYA • ORİJİNAL DİL: İSPANYOLCA • ORİJİNAL İSİM: *EL BESO DE LA MUJER ARAÑA*

Manuel Puig'in Diğer Eserleri
Rita Hayworth'in İhaneti 1968
Hüsran Tangosu 1969
Buenos Aires Macerası 1973
Meleksi Cinsellik 1979
Bu Sayfaları Okuyana Sonsuz Lanet 1980

Diyaloglu roman türünün bir şaheseri olan bu kitap, eşcinsel ilişkilerin edebiyattaki tasvirinde bir nirengi noktasıdır.

Eserin büyük bir bölümü, Güney Amerika'da bir hapishanedeki iki mahkûm arasında geçen diyalogdan oluşur. Biri, vitrin düzenleyicisi Molina'dır, kendisini kadın olarak tanımlayan bir erkek eşcinseldir. Diğeri Marksist devrimci Valentin'dir. Politik görüşleri nedeniyle adı belirtilmeyen bir askeri diktatörlük tarafından hapse atılmıştır.

Başlangıçta uyumsuz olan Molina ve Valentin, zamanla birbirlerine ısınırlar ve âşık olurlar. Molina, gördüğü beş film hakkındaki anılarını anlatır, bunlardan üçü korku filmidir. Anlattıkları, kendisini huzursuz hisseden Valentin'in hapse atılışını kabullenmesine yardımcı olarak gerçeklerden uzaklaşmasını sağlar.

Romanın son bölümü, polis raporu formundadır. Burada, Molina'nın hapishane yetkilileri tarafından Valentin hakkında muhbirlik yapmak üzere oraya yerleştirildiği ortaya çıkar.

Diyalog, içsel monologların bilinç akışıyla ve dipnotlarla desteklenir. Dipnotlar, Manuel Puig'in (1932-1990) dengeli bir eşcinsellik incelemesi sunmaya özellikle dikkat etmesinden kaynaklanır. Hem bu hem de yazarın otorite karşıtı siyasi duruşu, *Örümcek Kadının Öpücüğü*'nün yazarın ülkesi Arjantin'de 1983'e kadar yasaklı kalmasına neden olmuştur.

MANUEL PUIG
Puig, Roma'da sinemacılık okudu, sonra 1960'lara kadar Avrupa sinemalarında çevirmen, dil eğitmeni, senaryo uyarlayıcısı ve yardımcı yönetmen olarak çalıştı. Daha sonra ülkesi Arjantin'e döndü. 1973'e kadar burada kaldı, sağcıların yükselişini öngörerek Meksika'ya yerleşti.

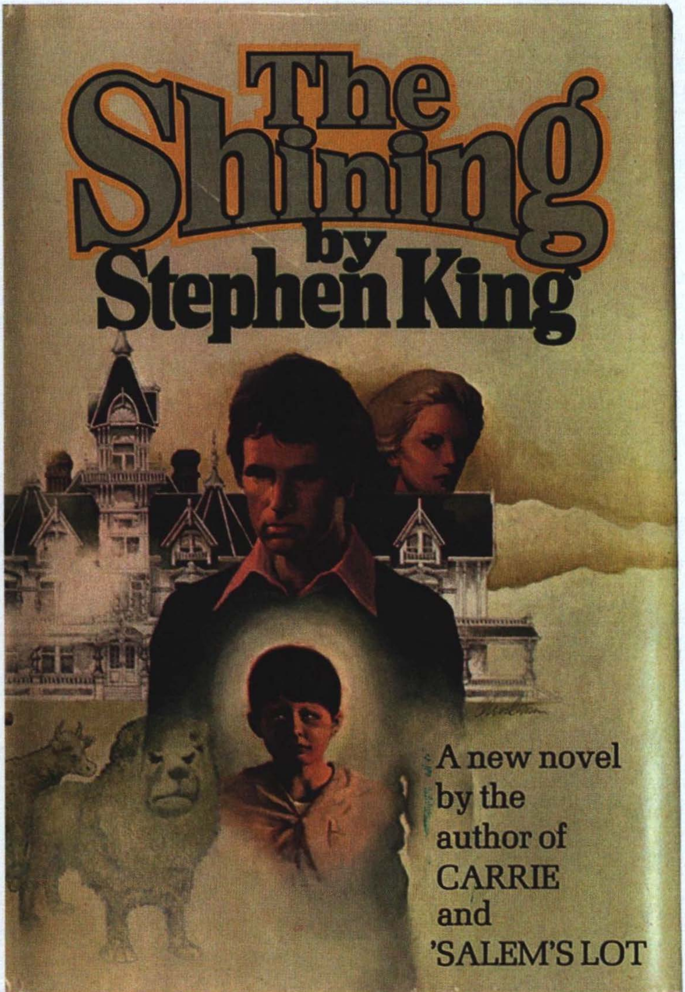
Manuel Puig, 1979

YASAKLI ROMAN **s. 31** BİLİNÇ AKIŞI **s. 34** KUİR **s. 41** DİYALOGLU **s. 48**

Medyum

1977

STEPHEN KING: STEPHEN KING: YAYINCI: DOUBLEDAY • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE SHINING*

The Shining [Medyum], Doubleday 1977

FANTASTİK s. 22 KORKU s. 23 BİLİMKURGU s. 47

Amerikalı yazar Stephen King (d. 1947) bir korku ustasıdır ve çok üretken bir yazardır, eserleri, fantezi ve bilimkurgunun yanı sıra dehşet içerir.

Medyum; alkol sorunlarından kurtulmaya çalışan, edebiyata hevesli Jack Torrance'ın, Colorado'da Rocky Dağları'ndaki bir tatil otelinde sezon dışında bekçilik yapmaya başladıktan sonra yaşadıklarını anlatır. Otele karısı Wendey ve beş yaşındaki oğulları Danny ile birlikte yerleşir.

Burası, yaz aylarında ücra bir yerdir, ama kışın dış dünyadan tamamen soyutlanır. Torrance Ailesi burada yalnız olacaklarını sanmışlardır ama 217 numaralı odada gizemli bir kadın ve asansörde maskeli konuklar vardır. Bunların otelin geçmişinden gelen hayaletler olduğu ortaya çıkar. Bunu "ışıltılı" (psişik güçlere sahip) olan Danny, anlar. Çok geçmeden, Overlook Oteli'nin binaları kötülük yayıyor gibi görünür. Bahçedeki hayvan şeklinde budanmış çalıların canlanması gibi doğaüstü olaylar, Jack'i dehşete düşürür ve yeniden içkiye başlayıp saldırganlaşır.

Bazı eleştirmenlerin King'in yazım stili hakkında bazı çekinceleri vardır ama çok az kişi onun hikâye anlatma becerisini inkâr eder. King'in etkilendiği yazarlar arasında Edgar Allan Poe, Bram Stoker ve Ray Bradbury (1920-2012) yer alır.

King'in üçüncü romanı olanı *Medyum* aynı zamanda onun ilk çok satan kitabıdır. 2013'te kitabın devamı olarak yazdığı *Doktor Uyku* Danny'nin yetişkin olarak yaşamını konu edinir.

Stephen King'in Diğer Eserleri

Göz 1974
Korku Ağı 1975
Mahşer 1978
Çağrı 1979
Tepki 1980
Kujo 1981
Azrail Koşuyor 1982
Christine 1983
Falcı 1984
O 1986
Sadist 1987
Şeffaf 1987
Hayatı Emen Karanlık 1989
Ruhlar Dükkânı 1991
Dolores Claiborne 1993
Rüya Avcısı 2001
Cep 2006
Bir Aşk Hikâyesi 2006
Duma Adası 2008
Kubbe'nin Altında 2009
22/11/63 2011
Eğlence Parkı 2013
Diriliş 2014

STEPHEN KING

King, Maine'de Portland'da doğdu ve devlet üniversitesinde İngiliz edebiyatı okudu. Öğretmenlik lisansı aldı ama hiç öğretmenlik yapmadı; bunun yerine, işçi olarak çalıştı ve roman yazarı olarak tanınmadan önce, erkek dergilerine öyküler yazdı. *Medyum*'un 1980'de yapılan filmi, King'in romanlarına ve kısa öykülerine dayanarak çekilen otuzu aşkın filmden biridir. Gerçek adıyla çıkardığı onca esere ek olarak, Richard Bachman mahlasını kullanarak birkaç roman yazmıştır.

TOPLUMDA SANATÇILAR s. 179 PSİKOLOJİ s. 181 ÖLÜM s. 184 ZAMAN VE MEKÂN s. 213

Gülün Adı

1980

UMBERTO ECO: YAYINCI: BOMPIANI • YER: MILANO, İTALYA • ORİJİNAL DİL: İTALYANCA • ORİJİNAL İSİM: *IL NOME DELLA ROSA*

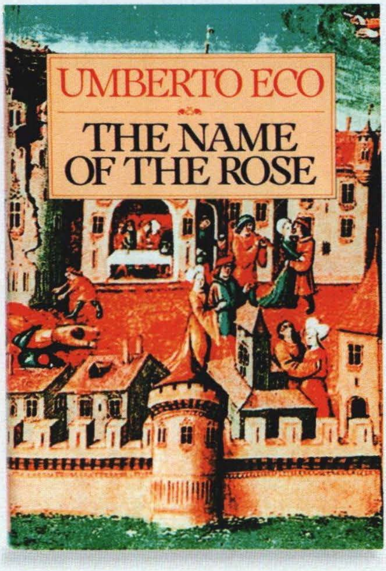
Umberto Eco'nun Diğer Eserleri
Foucault Sarkacı 1989
Önceki Günün Adası 1994
Baudolino 2000
Kraliçe Loana'nın Gizemli Alevi 2004
Prag Mezarlığı 2010
Sıfır Sayı 2015

Bu uzun ve iddialı roman, dünyanın her yerinde çok satan kitaplardan biri haline gelen postmodern kurgu edebiyatın önemli bir eserinde tarihsel ve detektif türlerini birleştirir.

Roman, Kuzey İtalya'da 14. yüzyılda geçer. Yaşlı bir Benedikten rahibi olan Melk'li Adso, geçmişe dönüp dine ters düşen rahipleri barındıran bir manastırda Fransisken rahibi Baskerville'li William'ın himayesinde rahip adayı olduğu günleri anlatır. Rahiplerden biri, gizemli bir şekilde öldüğünde William, Adso'nun yardımıyla soruşturmaya öncülük eder.

Dünyanın en iyi kütüphanelerinden biri bu manastırdadır ama hafiyeler buraya girmekten men edilmiştir. Bunun hem anlatı hem de içeriğin tamamı açısından çok önemli bir anlamı vardır; bu yasak, bilgiye erişimi kısıtlayan kötülüğün bir metaforudur.

Alışılagelmiş detektif romanları, suçlunun foyasını meydana çıkarır ve net bir sonuca ulaşır, ama detektif temasının bu çeşitlemesinde bu tür kesinlikler oluşmaz. Umberto Eco (1932-2016), kuşkudan korkulmaması gerektiğini ima eder; kuşku yaşamı ilginç kılan şeylerden biridir. Yazar, bir göstergebilim profesörüdür, bu yüzden işaretlerin ve sembollerin nadiren tek bir anlama geldiğinin farkındadır.

UMBERTO ECO
Eco, kendisinin de mezun olduğu Torino Üniversitesi'nde göstergebilime ek olarak, ortaçağ estetiği ve antropoloji dersleri verdi. *Gülün Adı*, ilk romanı olsa da daha önce birkaç akademik çalışması yayımlanmıştı. Bunlar arasında yer alan *Açık Yapıt* (1962), edebiyat metinlerinde yer alan olası çok anlamlılık hakkındadır.

The Name of the Rose [*Gülün Adı*], Secker & Warburg 1983

TARİHSEL s. 14 POSTMODERNİZM s. 40 DETEKTİF s. 42

Sevgili

1984

MARGUERITE DURAS: YAYINCI: ÉDITIONS DE MINUIT • YER: PARİS • ORİJİNAL DİL: FRANSIZCA • ORİJİNAL İSİM: *L'AMANT*

Marguerite Duras'ın Diğer Eserleri
Bay Andesmas'ın İkindisi 1962
Lol V. Stein'ın Kendinden Geçişi 1964
Yıkmak Diyor Kadın 1969
Summer 80 [80 Yazı] 1980
Yaz Yağmuru 1990

Bu romantik romanda ve roman hakkındaki daha sonraki yazılarında Marguerite Duras (1914-1996), otobiyografik kurgu ile otobiyografi arasındaki ayrımları bulanıklaştırdı.

Yazar hakkında bilgi sahibi olmaksızın, tek başına okunduğunda, *Sevgili,* Vietnam'da fakir bir aileden gelen on beş yaşındaki bir kızın, kendisinden yaşça çok büyük, zengin bir Çinli iş adamıyla yaşadığı aşk ilişkisinin öyküsüdür.

Ancak kısmen Duras'ın anlatıya yansıyan kendi yaşamıyla ilgili çeşitli ayrıntıların bu günlerde gayet iyi bilinmesi nedeniyle, kitap artık nadiren bu bilgiden azade okunur: Yazar da Fransız Hindiçini'nde büyümüştür; o da kadın kahramanıyla aynı yaştaydı ve onun da kendisinden yaşça çok büyük bir sevgilisi vardı.

Duras, daha sonra romanını gözden geçirerek, *Kuzey Çinli Sevgili* (1991) adlı yeni bir başlıkla yayımladı. Bu kitapta, orijinal hikâyesiyle, şimdi iddia ettiği şekliyle o zamanki gerçek duyguları arasındaki farkları detaylandırır. Örneğin, *Sevgili*'de adam çekicidir; gerçekte ise (ya da en azından Duras'ın daha sonra gerçeği yeniden ele alışında) adamı fiziksel açıdan iğrenç bulduğunu ifade eder. Böylece eleştirmenler ve araştırmacılar açısından şu soru gündeme gelir. Birinden birine tamamen güvenmek mümkün müdür? Gerçeği fanteziden ayırmanın güvenilir bir yolu var mıdır?

MARGUERITE DURAS
Marguerite Duras, Marguerite Donnadieu'nun mahlasıdır. Fransız anne ve babasının öğretmen olarak çalıştığı Vietnam'da geçirdiği çocukluğun ardından, Paris'te Sorbonne Üviversitesi'ne gitti ve komünizm taraftarı oldu. Romanlarının yanı sıra, Alain Resnais'nin *Hiroşima Sevgilim* (1959) filminin senaryosuyla beğeni topladı.

Marguerite Duras, yaklaşık 1930

OTOBİYOGRAFİK **s. 19** AŞK ROMANI **s. 32** POSTMODERNİZM **s. 40**

Damızlık Kızın Öyküsü

1985

MARGARET ATWOOD: YAYINCI: MCCLELLAND & STEWART • YER: TORONTO, KANADA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *THE HANDMAID'S TALE*

Margaret Atwood'un Diğer Eserleri
Evlenilecek Kadın 1969
Surfacing [Yüzey Kaplama] 1972
Lady Oracle [Bayan Kâhin] 1976
Ademden Önceki Yaşam 1979
Bodily Harm [Fiziksel Zarar] 1981
Kedi Gözü 1988
The Robber Bride [Soyguncu Gelin] 1993
Nam-ı Diğer Grace 1996
Kör Suikastçı 2000
Penelopia 2005
Scribbler Moon [Kötü Yazarlar Ayı] 2014
Kalp Gidince 2015
Cadı Tohumu 2016
Ahitler 2019

Margaret Atwood (d. 1939) bu distopik romanda, yakın geleceğin New England'ını kadınların zalimce baskı gördüğü bir yer olarak hayal eder.

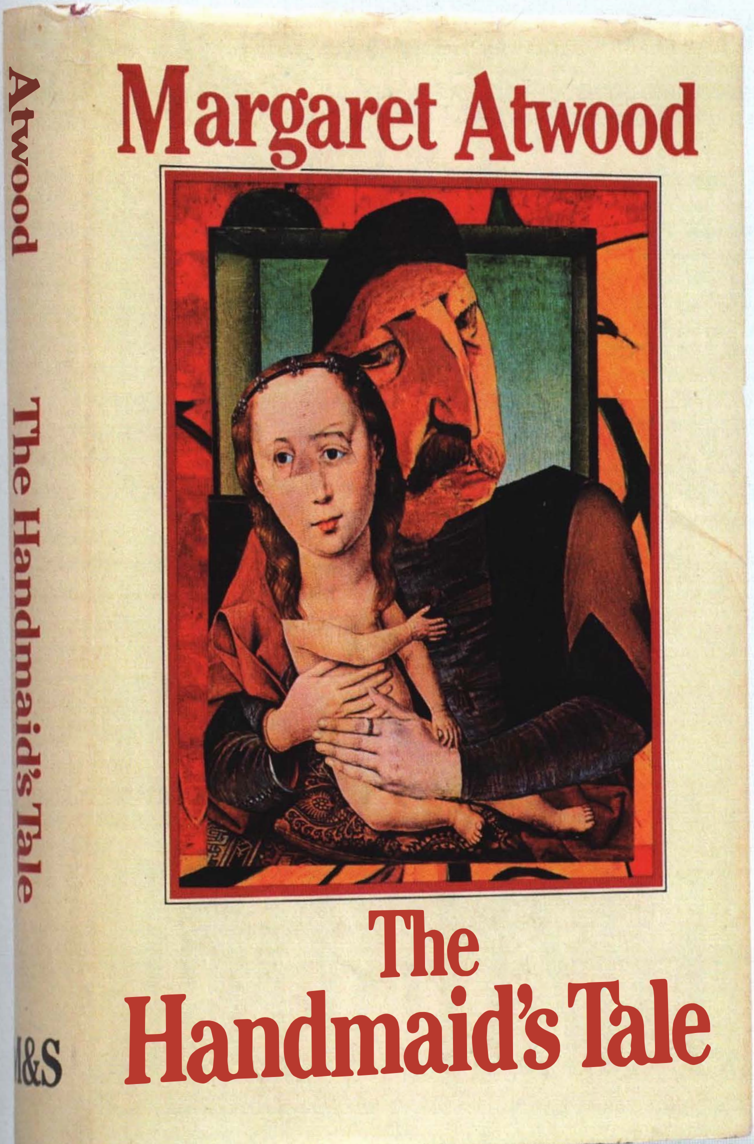
Birleşik Devletler'de yönetim; aşırı tutucu, Hristiyan bir askeri rejim tarafından ele geçirilmiş ve adı Gilead Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir. Diktatörlük, doğum oranında çevre kirliliğinin neden olduğu düşüşü durdurmak için alt sınıftan doğurgan kadınları, eşleri hamile kalamayan erkek yöneticilerin çocuklarını dünyaya getirmeye mecbur eder. Bu taşıyıcı anneler "damızlık kız" diye tanımlanır ve isimlerini hizmet ettikleri erkeklerin adlarından alırlar: Nitekim, anlatıcı Offred, Fred adlı bir adamın mülkiyetindedir.

Atwood'un vizyonunun en güçlü taraflarından biri, kadınların haklarından ve bağımsızlıklarından yoksun bırakılmasının ne kadar kolay olduğudur. Hükümetin tek yapması gereken, kadınların banka hesaplarını kapatmak ve bütün paralarını kocalarına ya da diğer erkek akrabalarına aktarmak olmuştur.

Offred, teokrasiye direnişle ilişki kurar. Asıl öykü, onu alıp bilinmeyen bir yere götürecek olan kamyonun gelişiyle sona erer. Offred'i uzaklaştıranlar hükümet görevlileri de olabilir, özgürlük savaşçıları da. Teselli veren tek şey, sonuç bölümüdür. Bu bölümde, anlatılan olayların 2195 yılındaki bir sempozyumda tartışıldığının belirtilmesi, o zamana kadar Gilead döneminin sona erdiği sonucunu çıkarmamızı sağlar.

MARGARET ATWOOD
Ottawa'da doğan Margaret Atwood, romancı olmasının yanı sıra şair ve edebiyat eleştirmenidir. Çevrecilik ve kadın sorunları gibi çeşitli konularla ilgilenir. Öte yandan, feminizmle çok fazla ilişkilendirilmeye karşı koyarak toplumsal gerçekçi diye tanımlanmayı tercih ettiğini söylemiştir.

FEMİNİST **s. 46**

The Handmaid's Tale [*Damızlık Kızın Öyküsü*], McClelland & Stewart 1985

TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** ÜTOPYA **s. 189** ZAMAN YOLCULUĞU/ALTERNATİF TARİH **s. 197**
DÖNEM DİLİ **s. 208** GERİYE DÖNÜŞ **s. 214**

Sevilen

1987

TONI MORRISON: YAYINCI: ALFRED A. KNOPF • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *BELOVED*

TONI MORRISON
Ohio'da yetişen Chloe Ardelia Wofford, vaftiz töreninde (Hıristiyan azizden gelen) Anthony'yi ikinci isim olarak aldı; daha sonra bu isim "Toni" olarak kısaltılarak kullanıldı. Daha sonra, bir süreliğine mimar Harold Morrison'la evli kaldı. Howard ve Cornell Üniversitelerinde eğitim gören Toni Morrison, daha sonra öğretmenlik ve Random House'ta kurgu kitap editörlüğü yaptı.

Büyülü gerçekliğe, geriye dönüşlere ve monologlara yer veren *Sevilen;* zor okunan bir romandır.

Eser, 1856'da Birleşik Devletler'in köle eyaletlerinden Ohio'da Cincinnati'ye kaçan Afrika kökenli Amerikalı Margaret ("Peggy") Garner'ın gerçek öyküsüne dayanır. Yıllar sonra, yeniden yakalanmak üzereyken küçük kızını kölelikten kurtarmak için öldürür.

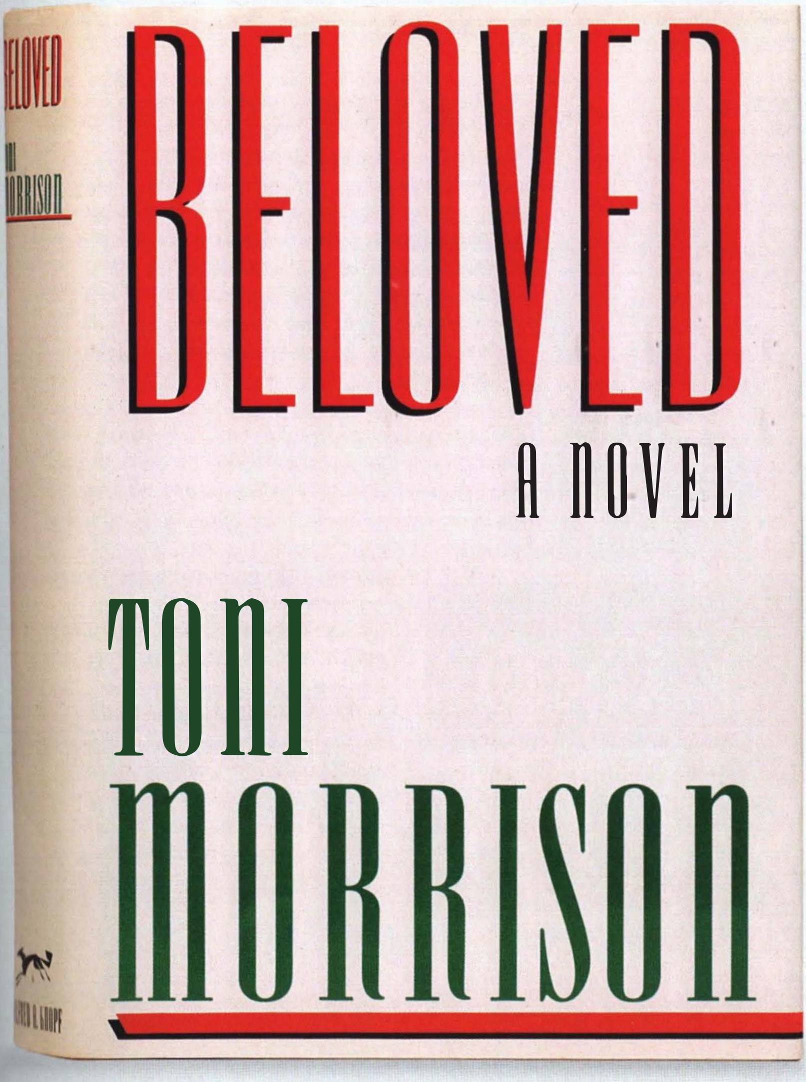
Toni Morrison (1931-2019), roman boyunca hiçbir şeyin tam olarak iyi ya da kötü olmadığı duygusunu yansıtır; her şey belirsizdir. Bir çocuğun ruhu olabilecek bir hayalet görülür, fakat bu da romandaki her şey gibi yoruma açıktır.

Yaşam, özgür bir eyalet olan Ohio'da her zaman iyi değildir, Konfederasyon eyaletleri Kentucky ve Georgia'da da tamamen kötü değildir. *Sevilen* sembollerle doludur ama bu sembollerin hiçbirinin güvenilir tek bir anlamı yoktur; bu özellikle yapılmıştır. Örneğin; ağaçlara bakmak güzeldir ama kadın kahraman Sethe'in sırtında kamçılanmaktan kalan ağaç şeklinde bir yara izi vardır. Kayınvalidesi ağaçlara içini döker, çünkü ona asla ihanet etmeyeceklerini düşünür, öte yandan ağaçlar linçlerde de kullanılır.

Sevilen hem siyahi Amerikalılara yapılan kötü muameleye yönelik etkileyici bir suçlama hem de ışıltılı bir düzyazı olduğu için övülür. Kitap yayımlandığı sırada *New York Times*'a yazan Margaret Atwood, romanı bir "zafer" olarak tanımladı ve Morrison'ın "çok yönlülüğünün, teknik ve duygu çeşitliliğinin sınır tanımaz göründüğü"nü söyledi.

Toni Morrison'ın Diğer Eserleri
En Mavi Göz 1970
Sula 1973
Süleyman'ın Şarkısı 1977
Katran Bebek 1981
Caz 1992
Cennet 1997
Aşk 2003
Merhamet 2008
Yuva 2012
Tanrı Çocukları Korusun 2015

BÜYÜLÜ GERÇEKLİK s. 45

Beloved [*Sevilen*], Alfred A. Knopf 1987

TOPLUM KARŞISINDA BİREY s. 170 ANLATICININ SESİ s. 203 GERİYE DÖNÜŞ s. 214

Memleket

1994

PARK KYUNG-NI: YAYINCI: NANAM • YER: SEUL • ORİJİNAL DİL: KORECE • ORİJİNAL BAŞLIK: *TOJİ*

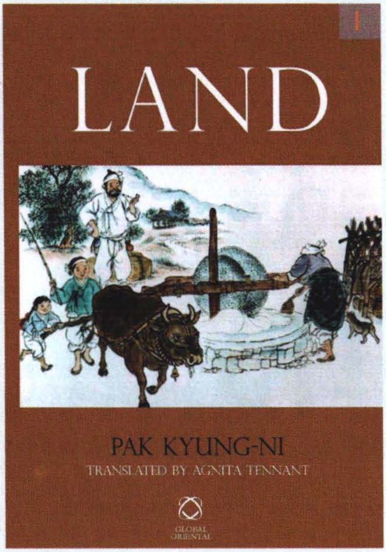
Park Kyung-Ni'nin Diğer Eserleri
Age of Distrust [Güvensizlik Çağı] 1957
Daughters of Pharmacist Kim [Eczacı Kim'in Kızları] 1962
The Marketplace and the Battlefield [Pazar Yeri ve Savaş Alanı] 1964

Park Kyung-Ni (1926-2008) bu destansı sagaya 1964'te başladı; sonuncu cilt (bazı baskılarda yirmi birinci ciltti, bazılarında on altıncı) 1994'te yayımlandı.

Land [Memleket] 19. yüzyılın son yıllarını ve 20. yüzyılın hemen hemen yarısını kapsar. Yazarın memleketi Kore, bu çalkantılı dönem sırasında monarşiyi (14. yüzyıldan beri ülkeye hükmeden Joseon hanedanı) kaybetti, Japonya tarafından işgal edildi, sonra müttefikler tarafından hürriyetine kavuşturuldu ve en sonunda, Kuzey ve Güney olmak üzere bölünerek birbirine düşman iki ayrı devlet kuruldu.

Eserde, makro evrende geçen olaylar varlıklı Choi Ailesi'nin beş neslinin değişken talihiyle yansıtılır. Choi Ailesi'nin reisi Chisoo, komşularına ve hizmetkârlarına kibirli davranır ve karısını erkek evlat doğurmadığı için küçümser. Aynı zamanda, yüzlerce yan karakter tasvir edilir. Çoğunun sahip olduğu yegâne alçakgönüllü amaç aynıdır: Çevrelerini saran kargaşanın içinde onurlarını koruyarak hayatta kalmak. Tasvir edilen kırsal bölge insanlarının bazıları yerel dillerini konuşur.

Land, Kore'nin Japonya'nın boyunduruğundan kurtuluşunun zaferini anarak sona erer. Park, sagasını, daha sonra meydana gelen Kore Savaşı'na (1950-53) kadar getirmeye çalışarak 2003 yılında devamını yazmaya başladı, ancak bozulan sağlığı nedeniyle tamamlayamadı.

PARK KYUNG-NI
Park, Tongyeong liman kentinin güney kısmında doğdu ve daha sonra Wonju'da yaşadı. 1946'da evlendiği adam, çok geçmeden komünist olma suçuyla hapse atıldı ve orada öldü. Park, kızlarına ve annesine yalnız başına baktı. Verdiği mücadele tanınmış bir yazar olana dek sürdü.

Land [*Memleket*], Global Oriental 1994

SAGA s. **44**

Zemberekkuşu'nun Güncesi

1995

HARUKİ MURAKAMİ: YAYINCI: SHINCHOSHA • YER: TOKYO • ORİJİNAL DİL: JAPONCA • ORİJİNAL İSİM: *NEJİMAKİTORİ KURONİKURU*

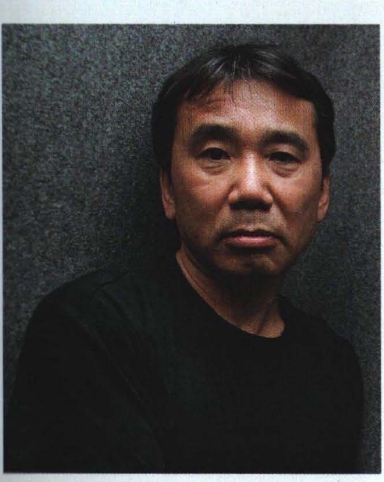
Haruki Murakami'nin Diğer Eserleri
Rüzgârın Şarkısını Dinle 1979
Pinball, 1973 1980
Yaban Koyununun İzinde 1982
Haşlanmış Harikalar Diyarı ve Dünyanın Sonu 1985
İmkânsızın Şarkısı 1987
Dans Dans Dans 1988
Sputnik Sevgilim 1999
After the Quake [Depremden Sonra] 2000
Sahilde Kafka 2002
Karanlıktan Sonra 2004
1Q84 2009
Renksiz Tsukuru Tazaki'nin Hac Yılları 2013
Kumandanı Öldürmek 2017

Haruki Murakami (d. 1949) bu eserinde, Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndaki rolü yüzünden, günümüzde yaşadığı suçluluğun üzerine gider.

Başkahraman ve anlatıcı Toru Okada, Tokyo'da bir hukuk bürosundaki alt pozisyonda olduğu işinden ayrılmıştır ve yaşamdan beklediği çok fazla bir şey yoktur. Karısı Kumiko, kedilerine bakmak için onu dışarı yolladığında, başına bir dizi tuhaf macera gelir. Rastladığı karakterler çoğunlukla -ölüm takıntısı olan bir ergen, savaşta yaralanmış bir gazi ve sağ kanattan militarist bir siyasetçi gibi- esrarengiz, tekinsizdir ya da her ikisidir ve birçoğu, ima edilen ama belirsiz bırakılan birtakım yollarla birbirleriyle bağlantılı gibi görünür. Sonra, Kumiko da ortadan kaybolur ve Toru, ilişkileri hakkında düşünmek için kurumuş bir kuyunun başına oturur.

Kitabın süslü başlığı, geçmişin zembereğinin bugünü etkilemeye hazır oluşunu sembolize eder.

Zemberekkuşu'nun Güncesi, Kafka ve Camus tarzında bir detektif hikâyesidir. Hafiye, varoluşçu anomide olduğu gibi kayıtsızdır. Neyi aradığından emin değildir ve hiçbir zaman bulamaz. Murakami'nin düş gücü çoğunlukla gizemlidir, sanki direkt ruhundan sayfaya akar. Bu bakımdan yazar, gerçeklikle fantezinin ayırt edilemez hale geldiği postmodern bir dünya yaratır.

Haruki Murakami, 2004

HARUKİ MURAKAMİ
Murakami, Kyoto'da doğdu ve Tokyo'daki özel Waseda Üniversitesi'nde öğrenim gördü. Japonya'nın başkentinde karısı Yoko ile birlikte, birkaç yıl boyunca bir kafe ve caz bar işletti. Murakami, otuz üç yaşında uzun mesafe koşusuna başladı ve daha sonra birçok maratona ve triatlona katıldı.

POSTMODERNİZM s. 40 BÜYÜLÜ GERÇEKLİK s. 45

Utanç

1999

J.M. COETZEE: YAYINCI: SECKER & WARBURG • YER: LONDRA • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *DISGRACE*

J.M. Coetzee'nin Diğer Eserleri
Dusklands [Karanlık Topraklar] 1974
In the Heart of the Country [Ülkenin Kalbinde] 1977
Barbarları Beklerken 1980
Michael K: Yaşamı ve Yaşadığı Dönem 1983
Düşman 1986
Demir Çağı 1990
Petersburg'lu Usta 1994
Elizabeth Costello 2003
Yavaş Adam 2005
Kötü Bir Yılın Güncesi 2007
İsa'nın Çocukluğu 2013
The Schooldays of Jesus [İsa'nın Okul Günleri] 2016

Başa dert olan cinsel tutkunun alışıldık bir öyküsü, romandaki olay örgüsünün genel çerçevesini oluşturur. Ancak Güney Afrika'da ırk ayrımcılığı politikasının sona erdiği dönemde geçen romandaki zaman ve mekânla J.M. Coetzee (d. 1940), Avrupalıların Afrikalı çoğunluğun yönetimindeki konumu hakkında zorlayıcı siyasi sorular yöneltir.

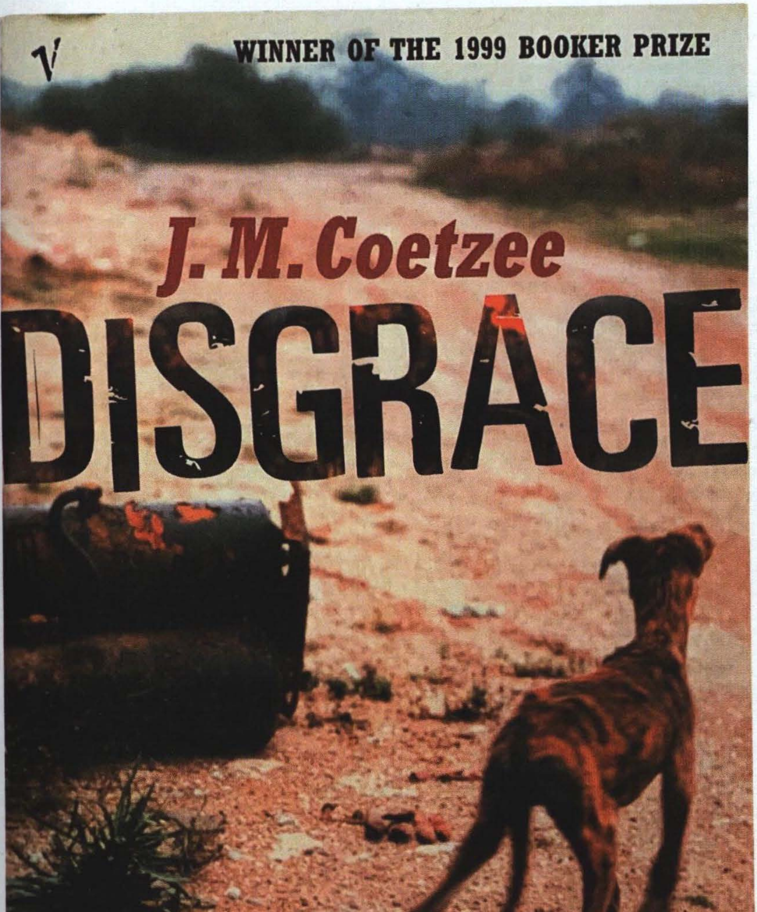
Üniversitede öğretim görevlisi, ellili yaşlarında, boşanmış bir beyaz olan David Lurie, 20 yaşındaki kız öğrencisiyle uygunsuz bir ilişkiye girmekle suçlanır. Bu suça karşı kendisini savunmak yerine, görevinden istifa eder ve yetişkin lezbiyen kızı Lucy'nin yanında yaşamak üzere Doğu Cape'e gider.

Bazı açılardan David'in utancı, işlediği suçun kefaretindedir: Daha önceleri hiç umursamadığı ya da çok fazla düşünmediği insanlarda ve şeylerde değer bulur. Öte yandan, onun iç dünyası kızının savunmasız durumundan daha az önemlidir; küçük çiftliğinde yalnız başınadır, geçimi ve kişisel güvenliği her zaman çok fazla yardımsever olmayan Afrikalılarla işbirliği yapmasına bağlıdır. David, zulmettiği onlarca yılın ardından rüzgâr ekip fırtına biçen beyaz adamın kendi kaderini çizip çizmediğini anlamaya çalışır. Bu soru romanın can alıcı noktasıdır.

Romanın dönüm noktasına, üç adamın çiftliğe zorla girip Lucy'ye tecavüz ettiği ve David'i ateşe verdikleri anda ulaşılır. İşlenen suçun ardından kimse tutuklanmaz. Baba ve kızı, yaşadıkları travmanın psikolojik ve fiziksel etkisiyle farklı şekillerde baş ederek zamanla birbirlerinden uzaklaşırlar.

J.M. COETZEE
Cape Town'da doğan John Maxwell Coetzee, Afrikaner bir kökene sahiptir, 17. yüzyıldaki Hollandalı yerleşimcilerin soyundan gelir. 1962'de Britanya'ya taşındı, bilgisayar programcısı olarak çalıştı. Daha sonra, Birleşik Devletler'de öğretmenlik yaptı. Cape Town'a döndüğünde İngiliz edebiyatı profesörüydü. 2006'da emekli olduktan sonra Avustralya'ya yerleşti.

POLİTİK **s. 49**

Disgrace [*Utanç*], Secker & Warburg 1999

AŞK s. 166 TOPLUM KARŞISINDA BİREY s. 170 DÖNÜM NOKTASI s. 209

2666

2004

ROBERTO BOLAÑO: YAYINCI: EDITORIAL ANAGRAMA • YER: BARSELONA, İSPANYA • ORİJİNAL DİL: İSPANYOLCA

Roberto Bolaño'nun Diğer Eserleri

The Skating Rink [Buz Pateni Pisti] 1993
Vahşi Hafiyeler 1995
Uzak Yıldız 1996
Nazi Literature in the Americas [Amerika'da Nazi Edebiyatı] 1996
Tılsım 1999
By Night in Chile [Şili'de Gece] 2000
Antwerp [Anvers] 2002
Lümpen Roman 2002
The Third Reich [Üçüncü Reich] 2010
Gerçek Bir Polisin Çilesi 2011
The Spirit of Science Fiction [Bilimkurgu Ruhu] 2016

Roberto Bolaño (1953-2003), bu postmodern eserdeki beş bölümün her birini ayrı ayrı yayımlamak istemişti ama ölümünün ardından eserleriyle ilgilenen vasileri bu dileğini göz ardı ettiler.

Sonuç, edebiyatla ilgili aykırılıkların bir güç gösterisidir. *2666*, geleneksel olarak yazarlık derslerinde önerilmeyen hemen hemen bütün işleyiş şekillerini, anlatım kalıplarını ve durumları -örneğin, arka arkaya gelen rüyalar- kullanır ve hepsini yepyeni bir yaratıcılıkla devreye sokar. Bolaño, roman türüne aşina olduğunu düşünen okuyucuların beklentilerini tahmin edip onları şaşkına çevirir. Karakterler belirir, sonra aniden hiç açıklama yapılmadan yok olurlar; uzun pasajlarla genel yapının gerekçesi anlatılır ve bunun için özür dilenir. Kitabın başlığı bile önemsiz olduğu için seçilmiş gibidir; yalnızca Mexico City'deki bir sokağın laf arasındaki bir tasvirinde geçer: "Caddeden çok bir mezarlık gibi... 2666 yılındaki bir mezarlık."

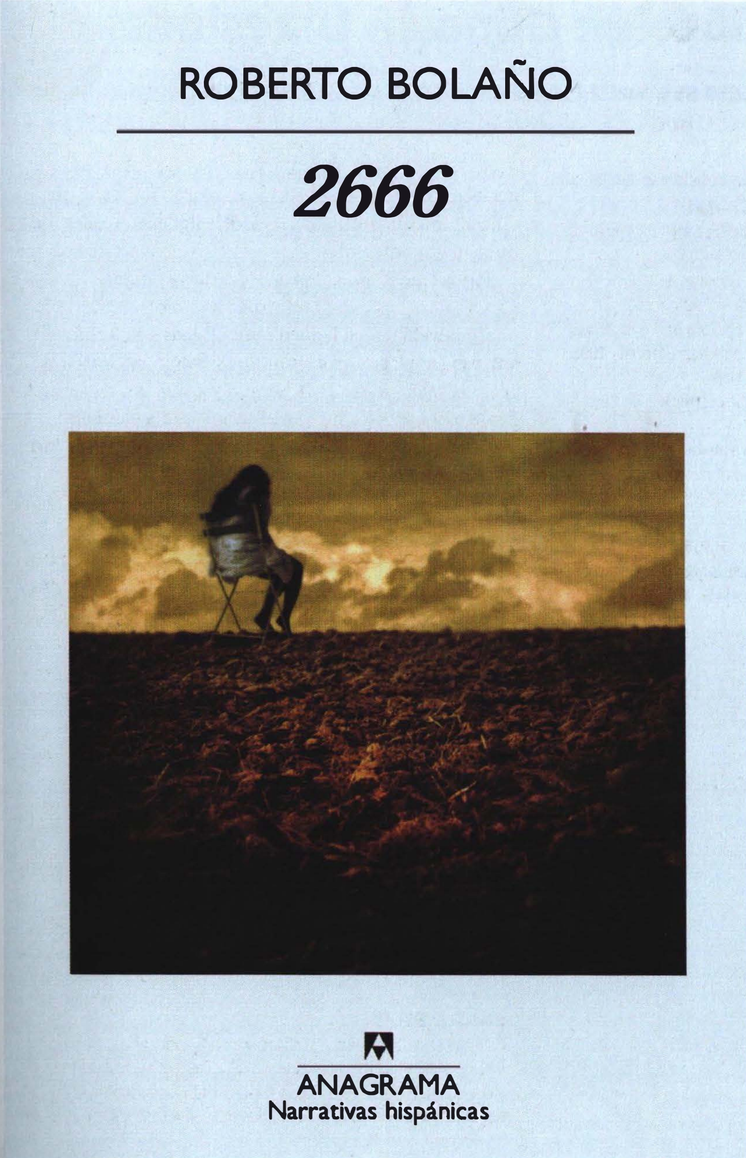
İlk ve son bölümlerde, dört edebiyat eleştirmeni en sevdikleri yazar hakkında tartışırlar ve onu bulmaya çalışırlar; bu kurgusal yazar, münzevi bir Alman olan Benno von Archimboldi'dir. Kitabın orta kısmı Meksika'da geçer, anlatılan olaylarda kurguyla gerçek birbirine karıştırılır: 1990'larda Ciudad Juárez'de yüzden fazla genç kadının seri cinayetlerle öldürülmesi konu edilir.

2666, şimdiye kadar çok az sayıda romanın kalkıştığı bir işi yapar: İnsanın varoluşunun karmaşıklığını, mutluluğunu ve acılarını kurgusal düzyazının gücüyle kavramaya çalışır.

ROBERTO BOLAÑO

Bir kamyon şoförünün disleksik oğlu olan Bolaño, Şili'de Santiago'da doğdu. Meksika, Fransa ve İspanya'da yaşadı, şiir yazdı ve kırklı yaşlarına dek yoksulluk içinde yaşadı. Daha sonra roman yazmaya başladı. Gençliğinde eroin kullanmasının sonucu olarak elli yaşında karaciğer kanserinden öldü.

POSTMODERNİZM **s. 40**

2666, Editorial Anagrama 2004

TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179** GÖNDERME **s. 194** MOR PARÇALAR **s. 216** DÜZELTME **s. 217**

Yükselen Güneşin Ülkesinde

2006

CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE: YAYINCI: ALFRED A. KNOPF • YER: NEW YORK • ORİJİNAL DİL: İNGİLİZCE • ORİJİNAL İSİM: *HALF OF A YELLOW SUN*

Chimamanda Ngozi Adichie'nin Diğer Eserleri
Mor Amber 2003
Amerikana 2013

1967'de Nijerya'nın doğusundaki ufak bir bölge, ülkenin geri kalanından ayrılmaya çalıştı. Bunun üzerine çıkan iç savaş üç yıl boyunca devam etti ve yaklaşık üç milyon kişi öldü. Ayrılan Biafra devletinin bayrağında, Güneş'in üst yarısı yer alır ve Chimamanda Ngozi Adichie'nin (d. 1977) romanının başlığı buradan gelir.

Adichie'nin kurgusal öyküsü, 1960'ların başında Nijerya'nın üç ana etnik grubunun -Hausa-Fulani, Igbo ve Yoruba- görece uyum içinde yaşadığı zamanlarda başlar. Bu dönemdeki huzurlu sükûnet, daha sonra dizginlerinden boşalan felaketle tam bir karşıtlık oluşturur, her iki tarafta da vahşet yaşanır, iki milyon Biafralı açlıktan ölür.

Adichie'nin hemen hemen bütün karakterleri, çatışmaya katılarak yıkıma uğrar ya da ciddi şekilde zarar görür. Tek istisna, alkolik kocasının metresinin kızını evlat edinen ve kendi koşulları dayanılmaz hale gelse bile çocuğa sevgiyle yaklaşan kadın kahraman Olanna'dır.

Bazı eleştirmenler, Adichie'nin diyaloglarını kaba bulmuştur ancak bunun, kötücül bir çatışmanın zorlu ve güçlü bir şekilde yeniden canlandırılmasındaki ufak bir kusur olduğu konusunda genel bir fikir birliği vardır.

CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE
Adichie, Nijerya'da Enugu'da doğan bir Igbo'dur. Bir buçuk yıl Nijerya Üniversitesi'nde tıp ve eczacılık öğrenimi gördü. Sonra, Birleşik Devletler'de Doğu Connecticut Eyalet Üniversitesi'nde iletişim ve siyaset bilimi okumaya gitti. Daha sonra, Baltimore Johns Hopkins Üniversitesi'nde yaratıcı yazarlık ve Yale'de Afrika tarihi eğitimi aldı.

Chimamanda Ngozi Adichie, 2009

SAVAŞ s. 35 FEMİNİST s. 46

Kavgam

2009 – 2011

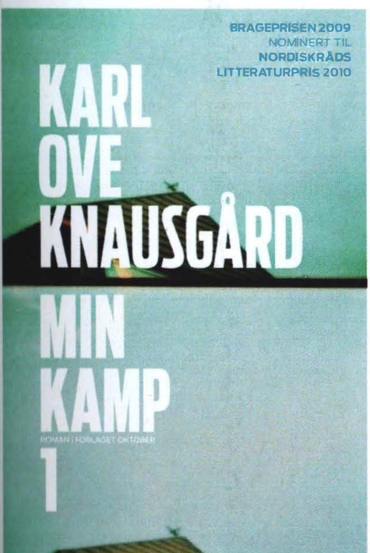
KARL OVE KNAUSGÅRD: YAYINCI: NORSTEDTS • YER: STOCKHOLM • ORİJİNAL DİL: NORVEÇÇE • ORİJİNAL BAŞLIK: *MIN KAMP*

Karl Ove Knausgård'ın Diğer Eserleri
Out of the World
[Dünya Dışı] 1998
A Time for Everything
[Her Şeyin Zamanı] 2004

Karl Ove Knausgård (d. 1968), bu altı ciltlik romanda yaşamının bütün ayrıntılarını, daha sonra üzerine yapılacak tartışmaları ya da edebi bir şekilde ele alınmasını önlemek için (kendisinin iddia ettiği şekliyle) sırasıyla anlatma çabasına girer ya da bunu iddia eder. Böylelikle, en özel deneyimlerinden kahvaltılık gevreklerin göreli yararları hakkındaki görüşlerine kadar bahsetmeye değer gördüğü her şey en ufak ayrıntısıyla kaleme alınmıştır.

Tabii ki eksiksiz bir bütünlüğe ulaşmak olanaksızdır ve eserin oluşturulmasında belirli bir derecede seçici olunması gerekmiştir. Ama Knausgård kişisel ilişkilerini açığa çıkarmaktan kaçınmamıştır ve anlattıkları dostlarının ve aile üyelerinin kendisinden uzaklaşmasına neden olmuştur.

Kitabın başlığı, Adolf Hitler'in anılarının başlığıyla aynıdır. (Töhmet altında kalmamak için kitabın Almanca baskısı "ölmek" anlamına gelen *Sterben* başlığıyla yayımlanmıştır.) Knausgård, neden bu başlığı tercih ettiğini son ciltte uzun uzadıya açıklar, Norveç'le Naziler arasındaki bağlantıların inkâr edilemeyeceğini ileri sürer; en çok tanınan Norveçli Nazi sempatizanları arasında, ülkenin belki de en büyük romancısı Knut Hamsun (1859-1952) ve 2011'de Oslo'da Utøya adasının yakınlarında 77 kişiyi öldüren terörist Anders Breivik yer alır.

KARL OVE KNAUSGÅRD
Oslo doğumlu Knausgård, Bergen Üniversitesi'nde edebiyat bölümünden mezun oldu ve İsveç'te Stockholm'e taşınmadan önce Kuzey Denizi petrol kulelerinde çalıştı. Yazarlığın yanı sıra Norveççe bir edebiyat dergisinin yardımcı editörlüğünü yapmaktadır ve Stavanger'de bir yayınevi olan Pelikanen'in kurucularındandır.

Min Kamp [*Kavgam*], Forlaget Oktober 2009

OTOBİYOGRAFİK **s. 19** POSTMODERNİZM **s. 40**

Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım

2012

ELENA FERRANTE: YAYINCI: EDIZIONI E/O • YER: ROMA• ORİJİNAL DİL: İTALYANCA • ORİJİNAL BAŞLIK: *L'AMICA GENIALE*

Elena Ferrante'nin Diğer Eserleri
Belalı Aşk 1992
Sen Gittin Gideli 2002
Karanlık Kız 2006
Kumsalda Bir Gece 2007
Yeni Soyadının Hikâyesi 2012
Terk Edenler ve Kalanlar 2013
Kayıp Çocuğun Hikâyesi 2014

Eser; Elena ("Lenù") Greco ve Lila Cerullo adındaki iki arkadaşın yaşamlarının ve kariyerlerinin izini süren dört ciltlik Napoli Romanları serisinin ilk bölümüdür.

İki kız da yoksul ailelerden gelir. İlkokulda tanışırlar, ikisi de aynı ölçüde akıllıdır ama Lila'da, anlatıcı Lenù'nun hiçbir zaman sahip olmadığı bir şey vardır: "Katıksız bir azim". Bunun ilk örneklerinden biri, Lila'nın okuma yazmayı üç yaşındayken öğrendiğinin ortaya çıkışıdır; tek başına ele alındığında, bu çok büyük bir marifet değildir ama sonra annesinin okuma yazma bilmediği açığa çıkar.

Lenù'nun ailesi onu destekler, Lila'yı ise desteklemez. Lenù'nun ailesinin ortaokula giriş sınavı için özel ders ücretini ödemesi ve Lila'nın ailesinin bunu yapmayı kabul etmemesiyle, iki arkadaşın eğitimde izledikleri rota birbirinden ayrılır. Yine de arkadaşlıkları devam eder ve Lila on altı yaşında evlendiğinde, Lenù onun düğününe katılır. O zamandan itibaren, yaşamlarının arasındaki boşluk, derin bir uçuruma dönüşür.

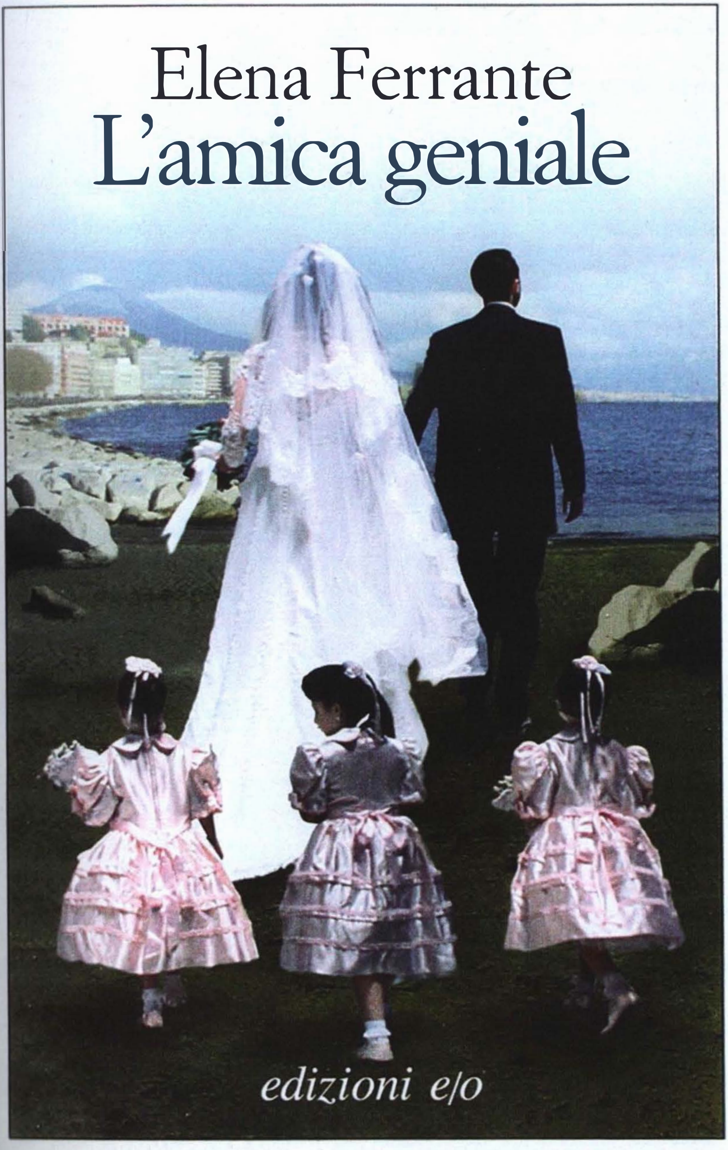
Lenù, Napoli'den ayrılıp yeni bir yola girmenin eşiğindedir; Lila ise amiyane tabirle "ayaktakımı" diye tanımlanan dar görüşlü, içkici insanlardan oluşan bir çevrede sonsuza dek kapana kısılmış gibidir. Ama, seride yer alan daha sonraki kitaplar, iki çocukluk arkadaşını birbirinden uzaklaştıran şeyin sınıf farklılığının ötesinde olduğunu ve isteklerine ulaşmanın önündeki engelin yalnızca toplumsal âdetler olmadığını gösterir.

Okuyucular, bu tempolu anlatının ve sağlam düzyazı stilinin büyük bir çaba sonucunda ortaya çıktığını düşünebilirler ama yazar bunu inkâr eder, "Cümlelerinize dikkat etmeye başladığınızda, hikâyenizin akıcılığı zorlaşır" der.

ELENA FERRANTE

Elena Ferrante, yüz yüze röportaj yapmayan İtalyan bir yazarın mahlasıdır. Az konuştuğu için yazarın gerçek kimliği üzerindeki ilgi artmıştır. Araştırmacı gazetecilerden dilbilimcilere kadar pek çok insan, nadiren yaptığı açıklamaları dikkatle inceleyerek onun hakkında birtakım ipuçları yakalamaya çalışırlar.

BILDUNGSROMAN **s. 21** FEMİNİST **s. 46**

L'Amica Geniale [*Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım*], Edizioni E/O 2012

SINIF **s. 182** EĞİTİM **s. 183** ÇERÇEVELEME **s. 212**

Temalar

Aşk

ÖNEMLİ ROMANLAR: *GENÇ WERTHER'İN ACILARI* JOHANN WOLFGANG VON GOETHE • *GURUR VE ÖNYARGI* JANE AUSTEN • *JANE EYRE* CHARLOTTE BRONTË • *MONTE CRISTO KONTU* ALEXANDRE DUMAS (BABA) • *SİLAHLARA VEDA* ERNEST HEMINGWAY

Charlotte Brontë, George Richmond, 1850

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Zor durumdaki genç kızlar teması yazılı tarih kadar eski olsa da tehlike altındaki erkekleri kurtaran güçlü kadınlar son zamanlarda romanlarda ortaya çıkmaya başladı. Dikkat çeken örnekler arasında Stieg Larsson'un (1954-2004) *Ejderha Dövmeli Kız* (2005) ve Suzanne Collins'in (d. 1962) *Açlık Oyunları* (2008) kitapları yer alır.

Aşk, bellibaşlı insani dürtülerden biridir ve edebiyat yaşama ayna tuttuğu için bu duygu kurgusal yazının her zaman en etkili temalarından biri olmuştur.

Pek çok eserde, bir karakterin diğerine duyduğu aşk karşılık görür ve her ne kadar bazı inişler ve çıkışlar yaşansa da mutlu sonlara ulaşılır. *Gurur ve Önyargı*'da, Mr. Darcy ve Elizabeth Bennet, ilk başta birbirlerine duydukları antipatinin etkisinden kurtulurlar ve birbirleri için yaratıldıklarının farkına varırlar. Jane Eyre ve Mr. Rochester en sonunda birleştiğinde, Charlotte Brontë'nin birinci şahıs anlatıcısı bir zafer nidasıyla son noktayı koyar, "Onunla evlendim, sevgili okurum."

Macera romanlarının çoğunda, kahramanlar âşık oldukları ya da olacakları zor durumdaki genç kızları kurtarmaya teşvik edilir; *Monte Cristo Kontu*'ndaki Edmond Dantès'nin motivasyonlarından biri aşktır.

Öte yandan, aşk çoğunlukla engellenir ya da korkunç bir sona mahkûm olur. Genç Werther, Charlotte'unu asla kazanamayacağını bildiği için kendisini öldürür; *Silahlara Veda*'da birinci şahıs anlatıcının Hemşire Barkley'le aşk ilişkisi trajediyle sonuçlanır.

Bazı romanlar, aşkın yalnızca uzay boşluğunda var olabildiğini doğru kabul eder: Gerçek yaşamda var olan bir hedefe ihtiyacı yoktur. Don Quijote'nin, hayal edilebilecek en büyük fiziksel güzellikleri atfettiği sevgilisi Dulcinea, kitapta hiçbir zaman ortaya çıkmaz ve belki de böyle birinin hiç var olmadığından kuşkulanılabilir.

AŞK ROMANI **s. 32** FEMİNİST **s. 46** *DON QUIJOTE* **s. 56** *GENÇ WERTHER'İN ACILARI* **s. 62** *GURUR VE ÖNYARGI* **s. 65** *MONTE CRISTO KONTU* **s. 70** *JANE EYRE* **s. 72** *SİLAHLARA VEDA* **s. 105**

Zina

ÖNEMLİ ROMANLAR: *MADAME BOVARY* GUSTAVE FLAUBERT • *EFFI BRIEST* THEODOR FONTANE • *LA REGENTA* [KRAL NAİBİ] LEOPOLDO ALAS • *POSTACI KAPIYI İKİ KERE ÇALAR* JAMES M. CAIN • *KESİK BİR BAŞ* IRIS MURDOCH • *THE ROBBER BRIDE* MARGARET ATWOOD

Sadakatsizlik her zaman yazarların değişmeyen temalarından olmuştur ama özel olarak zinanın -evli bir insan ile onun yasal eşi olmayan bir kişi arasındaki cinsel ilişki- işlenişi 19. yüzyılın ortalarından önce, pek fazla göze çarpmaz.

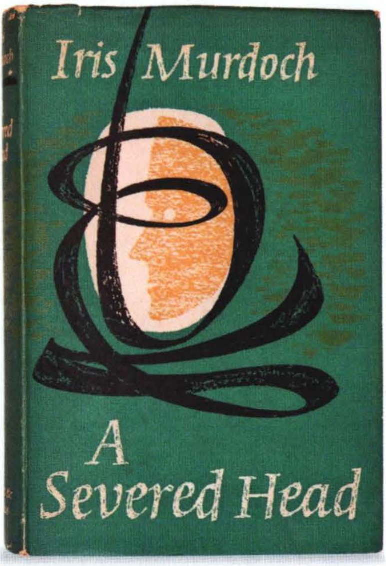
Zinanın bir tema olarak göze çarpmaya başlaması, gerçekçiliğin gelişimiyle aynı zamana rastlar. Burjuvazinin yaşamını ve ahlak anlayışını ele alan gerçekçilik, romancıların önceden keşfetmediği bir alana giren kurgusal düzyazı türlerinden biridir.

Zina teması, orta sınıfa aitmiş gibi görülebilir ama bu temanın ele alındığı ilk eserlerde yer alan başkahramanlar, farklı sosyal sınıflardan gelir. Tolstoy'un Anna Karenina'sı bir kontestir; Fontane'in Effi Briest'i bir aristokrattır; Leopoldo Alas'ın (1852-1901) *La Regenta* (1885) romanındaki kadın kahraman Ana Ozores, İspanyol bir asilzadedir. Öte yandan, Emma Bovary, bir doktorun sıradan karısıdır, Zola'nın *Thérèse Raquin* (1868) romanındaki kitaba adını veren kadın kahraman ise bir giysi dükkânında çalışır.

20. yüzyılın ilk zamanları, tema üzerindeki çeşitlemelerle başladı. Lawrence'ın *Lady Chatterley'in Sevgilisi* (1928), müstehcen dili nedeniyle yasaklanmıştı ama bazı okuyucular hem verilen ahlak dersini hem de belden aşağısı felç olan boynuzlanan kocadaki sembolizmi sorguladı. John Updike (1932-2009) ise *Tavşan Kaç* (1960) ile başlayan dört kitaplık serisinde, Orta Amerika'da zinayı ve sonuçlarını inceledi.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

19. yüzyılda zina üzerine yazılan en ünlü romanlar, eşini aldatan kadının gözünden anlatıldı ve erkekler tarafından yazıldı. Zina temasının kadınlar tarafından ele alınması, Iris Murdoch'un (1919-1999) *Kesik Bir Baş* (1961) ve Atwood'un *The Robber Bride* (1993) gibi eserleriyle, ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşti.

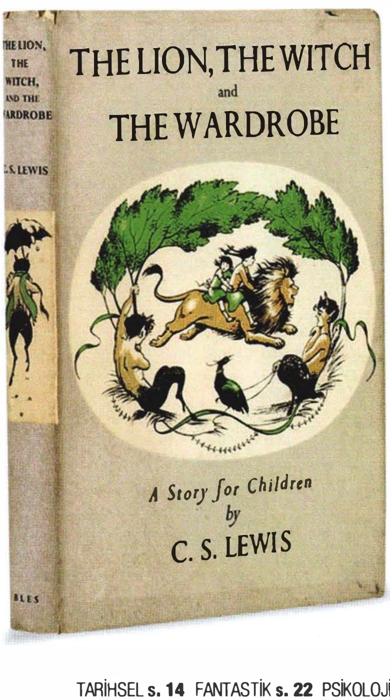
A Severed Head [*Kesik Bir Baş*], Iris Murdoch, Chatto & Windus 1961

GERÇEKÇİLİK **s. 26** YASAKLI ROMAN **s. 31** FEMİNİST **s. 46** *MADAME BOVARY* **s. 76** *SAVAŞ VE BARIŞ* **s. 84** YÜKSEK STİL/ALT STİL **s. 199** DÜZELTME **s. 217**

İnanç

ÖNEMLİ ROMANLAR: *ÇARMIH YOLCUSU* JOHN BUNYAN • *SUÇ VE CEZA* FYODOR DOSTOYEVSKİ • *USTA İLE MARGARİTA* MİHAİL BULGAKOV • *KAHİRE ÜÇLEMESİ* NECİB MAHFUZ • *PARÇALANMA* CHINUA ACHEBE

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Bazı romanlar, dinsel öğretinin üzerine giderek onu yeniden yorumlar ama burada amaç dini baltalamak değildir. *Usta ile Margarita*'da, Yeni Ahit Bulgakov'un sanatsal amaçlarına hizmet etmek için yeniden yorumlanmıştır. Nikos Kazancakis (1883-1957) *Günaha Son Çağrı*'da (1955), İsa'nın kutsallığı yerine insana vurgu yaparak tartışmalara neden olmuştur.

Aşk, bellibaşlı insani dürtülerden biridir ve edebiyat yaşama ayna tuttuğu için bu duygu kurgusal yazının her zaman en etkili temalarından biri olmuştur.

Pek çok eserde, bir karakterin diğerine duyduğu aşk karşılık görür ve her ne kadar bazı inişler ve çıkışlar yaşansa da mutlu sonlara ulaşılır. *Gurur ve Önyargı*'da, Mr. Darcy ve Elizabeth Bennet, ilk başta birbirlerine duydukları antipatinin etkisinden kurtulurlar ve birbirleri için yaratıldıklarının farkına varırlar. Jane Eyre ve Mr. Rochester en sonunda birleştiğinde, Charlotte Brontë'nin birinci şahıs anlatıcısı bir zafer nidasıyla son noktayı koyar, "Onunla evlendim, sevgili okurum."

Macera romanlarının çoğunda, kahramanlar âşık oldukları ya da olacakları zor durumdaki genç kızları kurtarmaya teşvik edilir; *Monte Cristo Kontu*'ndaki Edmond Dantès'nin motivasyonlarından biri aşktır.

Öte yandan, aşk çoğunlukla engellenir ya da korkunç bir sona mahkûm olur. Genç Werther, Charlotte'unu asla kazanamayacağını bildiği için kendisini öldürür; *Silahlara Veda*'da birinci şahıs anlatıcının Hemşire Barkley'le aşk ilişkisi trajediyle sonuçlanır.

Bazı romanlar, aşkın yalnızca uzay boşluğunda var olabildiğini doğru kabul eder: Gerçek yaşamda var olan bir hedefe ihtiyacı yoktur. Don Quijote'nin, hayal edilebilecek en büyük fiziksel güzellikleri atfettiği sevgilisi Dulcinea, kitapta hiçbir zaman ortaya çıkmaz ve belki de böyle birinin hiç var olmadığından kuşkulanılabilir.

The Lion, the Witch and the Wardrobe, [*Aslan, Cadı ve Dolap*]
C.S. Lewis, Geoffrey Bles 1950

TARİHSEL s. 14 FANTASTİK s. 22 PSİKOLOJİK s. 29 *SUÇ VE CEZA* s. 82 *USTA İLE MARGARİTA* s. 110 *KAHİRE ÜÇLEMESİ* s. 129 *PARÇALANMA* s. 132

Aile

ÖNEMLİ ROMANLAR: *KARAMAZOV KARDEŞLER* FYODOR DOSTOYEVSKİ • *SES VE ÖFKE* WILLIAM FAULKNER • *KAHİRE ÜÇLEMESİ* NECİB MAHFUZ • *PARÇALANMA* CHINUA ACHEBE • *YÜZYILLIK YALNIZLIK* GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Fyodor Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler* romanına dayanan; Lavrov, İvan Piryev ve Mihail Ulyanov tarafından yönetilen 1969 tarihli filmde Valentin Nikulin ve Kirill Lavrov.

Gerilim ve çekişme en mutlu evlerde bile kimi zaman ortaya çıkar; bu nedenle, aileler çağlar boyunca romancılar için zengin bir damar olmuştur.

Kahire Üçlemesi ve *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta olduğu gibi anne babalar ve çocuklar arasındaki ilişkiler, kurgusal düzyazının pek çok eserinde ön plandadır. Bazı romanlarda ebeveynliğin ilerleyişi hakkında çok az bilgi verilir ya da hiç verilmez ama sonuçları -genellikle de çocukların gözünden- gösterilir. *Portnoy'un Feryadı*'nda, anneyle ilgili bildiğimiz her şeyi oğlundan öğreniriz. *Parçalanma*'da, Okonkwo'nun anıları ölmüş babası gibi olmama kararlılığının kaynağıdır.

Kardeşler arasındaki çekişme bir başka önemli temadır. Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşleri*'nde ön planda olan bu tema, baba katilliğiyle doruk noktasına çıkar. Üç erkek kardeşin kız kardeşlerinin sevgisi için rekabete girdiği *Ses ve Öfke*'de de aynı tema belirir.

Evlatlık çocuklar da Jane Eyre ve Dickens'ın Oliver Twist'inden, Markus Zusak'ın (d. 1975) *Kitap Hırsızı*'ndaki (2005) Liesel Meminger'a kadar pek çok eserde yer alan, sık rastlanan temalar arasındadır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Ailelerle ilgili pek çok roman, kan bağlarının neden olabileceği hasarla ilgilidir. Ama diğer taraftan, kurgusal düzyazıda neşeli, sağlıklı ilişkiler de ele alınır. *Bülbülü Öldürmek*'te, Scout'un takdire şayan babası Atticus Finch'i tasvir edişinde hiçbir ironi yoktur.

TARİHSEL s. 14 BILDUNGSROMAN s. 21 SAGA s. 44 *JANE EYRE* s. 72 *ÇAVDAR TARLASINDA ÇOCUKLAR* s. 120 *PARÇALANMA* s. 132 *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* s. 136 *PORTNOY'UN FERYADI* s. 142

Toplum Karşısında Birey

ÖNEMLİ ROMANLAR: *DON QUIJOTE* MIGUEL DE CERVANTES • *HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI* MARK TWAIN • *ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ* MANUEL PUIG • *DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ* MARGARET ATWOOD • *UTANÇ* J.M. COETZEE

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Bu tema, nedenleri kasıtlı bir şekilde hiçbir zaman açıklanmayan kasvetli atmosferler yaratmak için postmodern romancılar tarafından kullanılmıştır. Bu tür eserlerin en beğenilenleri arasında, Paul Auster'ın (d. 1947) üç kısa gizem romanından oluşan *New York Üçlemesi* (1987) ve Patrick Modiano'nun (d. 1945) *Bir Sirk Geçiyor* (1992) adlı eseri yer alır.

Franz Kafka, 1917

Tek bir insanın, en iyi ihtimalle umursamaz ve çoğunlukla kötücül olan devlet yetkilileriyle mücadelesi, 19. yüzyıldan itibaren romanın iyi bilinen bir teması haline gelmiştir: Stendhal'ın *Kızıl ile Kara*'sı (1830) dikkat çeken ilk örneklerden biridir.

Bu zıtlaşmanın Kafka'nın *Dava*'sındaki kadar yoğun ve kaçınılmaz bir şekilde beyhude olduğu pek fazla roman yoktur. Hiçbir zaman ne olduğu belirtilmeyen bir suçtaki masumiyetini kanıtlama mücadelesinde Joseph K'nın yanında kimse yoktur.

Yabancı'daki Meursault da toplumun karşısında duran bir bireydir ama Camus'nün kahramanı kendi kendisinin efendisidir ve işlediği cinayetle kendi kaderini kendisi çizer. Oysa, Kafka'nın kahramanı yanlış olan hiçbir şey yapmamıştır, toplum adeta onu ele geçirmek için fırsat kollamaktadır.

Toplumun karşısında duran bireylerin birçoğunun yanlarında bir dert ortakları bulunur: Don Quijote'nin Sancho Panza'sı vardır, Huckleberry Finn'in Jim'i. Otto ve Anna Quangel Berlin'de o kadar da tek başına değillerdir, birbirlerine sahiplerdir.

Örümcek Kadının Öpücüğü'ndeki Valentin, yalnızlık ve dostluk arasında gidip gelir. Askeri diktatörlüğe muhalefetten hapse atılan Valentin'in, konuşabileceği bir hücre arkadaşı olur. Ancak çok geçmeden, kendisini dinleyen bu anlayışlı kulağın, hain bir dille aynı kafanın içinde olduğunu öğrenir.

ANTİROMAN s. 18 *DON QUIJOTE* s. 56 *DAVA* s. 98 *YABANCI* s. 112 *HERKES TEK BAŞINA ÖLÜR* s. 118
ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ s. 145 *DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ* s. 150 *UTANÇ* s. 156

Tarih

ÖNEMLİ ROMANLAR: *İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ* CHARLES DICKENS • *SAVAŞ VE BARIŞ* LEO TOLSTOY • *BATI CEPHESİNDE YENİ BİR ŞEY YOK* ERICH MARIA REMARQUE • *HERKES TEK BAŞINA ÖLÜR* HANS FALLADA • *YÜKSELEN GÜNEŞİN ÜLKESİNDE* CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

Tarihsel bir arka plana sahip olan romanlarla tarihsel bir zamanın ve mekânın yer aldığı romanlar arasında dikkat çekici bir fark vardır.

İlk türdeki kurgusal düzyazılar, okuyucuya geniş kapsamlı, yarı gerçekçi bir bağlam sunar. *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*, Birinci Dünya Savaşı'nın dehşetinin genel bir çağrışımıdır, anlatılan muharebelerin hiçbiri adıyla anılmaz.

Savaş ve Barış ve *Herkes Tek Başına Ölür* ikinci türden eserlerdir: Bu romanlarda tarihsel bir zaman ve mekân bulunur. Tolstoy, Austerlitz Muharebesi (1805) gibi gerçek olayları anlatır ve hayali karakterinin arasında Napoléon Bonaparte gibi gerçek insanlar vardır. Fallada ise eserini Otto ve Elise Hampel'ın savaş zamanındaki direniş etkinliklerine dayandırmıştır, kahramanların adlarını değiştirmiş olsa da hikâye ettiği yaşamlar gerçeğe çok yakındır.

Robinson Crusoe gerçek hayattan bir denizcinin yaşadıklarını temel almıştır, fakat Defoe, başkahramanın adını değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda olayın geçtiği yeri de değiştirmiştir (gerçek hayatta var olan Alexander Selkirk, Pasifik'teki ıssız bir adada mahsur kalmıştı; Crusoe'nun adası ise Karayipler'deydi).

İki Şehrin Hikâyesi'nde, Fransız Devrimi sırasındaki Bastille Hapishanesi Baskını (1789) yer alır ama Dickens'ın romanı bunun dışında tamamen kurgusal olaylardan oluşur. *Yükselen Güneşin Ülkesinde* Biafra Savaşı'nı (1967-70) kurgusal bir öyküyle birleştirir.

"Evremonde Davası", Fred Barnard, *İki Şehrin Hikâyesi*'nden, Charles Dickens, 1870'ler

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Walter Scott, *Ivanhoe* (1820) romanında 12. yüzyılda yaşayan karakterlerin kendi zamanının İngilizcesini konuşmasının mümkün olamayacağından yola çıkarak, geniş okur kitlesini tatmin ettiği düşünülen bir bireysel dil geliştirdi. Ancak eleştirmenlerden ve Robert Louis Stevenson gibi yazar arkadaşlarından ters yorumlar aldı. Anakronizm bazı insanları, diğerlerinden daha çok rahatsız eder.

TARİHSEL **s. 14** GERÇEKÇİLİK **s. 26** *GENJİ'NİN HİKÂYESİ* **s. 52** *SAVAŞ VE BARIŞ* **s. 84** *BATI CEPHESİNDE YENİ BİR ŞEY YOK* **s. 106** *HERKES TEK BAŞINA ÖLÜR* **s. 118** *KAHİRE ÜÇLEMESİ* **s. 129** *YÜKSELEN GÜNEŞİN ÜLKESİNDE* **s. 160**

Çatışma

ÖNEMLİ ROMANLAR: *KAÇIRILAN ÇOCUK* ROBERT LOUIS STEVENSON • *HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI* MARK TWAIN • *DAVA* FRANZ KAFKA • *KAHİRE ÜÇLEMESİ* NECİB MAHFUZ • *YERDENİZ BÜYÜCÜSÜ* URSULA K. LE GUIN • *SEVGİLİ* MARGUERITE DURAS

Bütün dramatik olayların temelini çatışma oluşturur. Romanlar, dramatik olaylardan oluşan bir yapıdır; bu yüzden bir tür çatışmayı tasvir ederler.

Çatışmanın en yoğun ve yıkıcı hali savaştır ve kurgusal düzyazıda savaş en çok işlenen konulardan biridir. Sayfa 171'de bahsedilen eserler doğruluk derecesi değişkenlik gösteren tarihsel olaylara dayanan, her dilde yayımlanmış yüzlerce eserden yalnızca birkaçıdır. *Yüzüklerin Efendisi* ve *Yerdeniz Büyücüsü*'ndeki gibi iyi ve kötü arasındaki fantastik mücadelelere de sıklıkla rastlanır.

Küçük ölçekli kurgusal düzyazılarda, çatışma kişiler arasındadır: anne babalar ve çocuklar (*Kahire Üçlemesi*); kardeşler (Atwood'un *Kör Suikastçı*'sı) ve çiftler (*Sevgili*).

Sık sık tekrarlan bir başka çatışma türü, arkadaşlar arasında gerçekleşir: *Huckleberry Finn'in Maceraları*'nda Huck ve Jim ile Stevenson'ın *Kaçırılan Çocuk* (1886) eserindeki David Balfour ve Alan Breck Stewart'ta olduğu gibi iki erkek arasında yaşanır. Ya da Ferrante'nin *Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım*'ındaki Lenù ve Lila ve William Makepeace Thackeray'nin (1811-1863) *Gurur Dünyası* (1848) eserindeki Becky Sharp ve Amelia Sedley'de olduğu gibi iki kadın arasında gerçekleşir.

Psikolojik romanlarda çatışma hiç kimseyle olmasa bile başkahramanın kafasında gerçekleşir. Örneğin, Kafka'nın Joseph K'sı gerçekten zulüm mü görmektedir yoksa paranoyak sanrılar mı yaşamaktadır, hiçbir zaman emin olamaz; bu sorusunu yalnızca dış güçler yanıtlayabilir ve bütün şüpheyi ortadan kaldırabilir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Çatışma mizahi ya da hiciv niteliğinde olabilir. Jonathan Swift'in (1667-1745) *Gulliver'in Seyahatleri*'nde (1726), Lilliput ülkesinde iki grup arasında kaynamış yumurtanın hangi ucundan kırılması gerektiği üzerine çıkan savaş, yazarın İngiltere'deki Roma Katolikleri ve Protestanlar arasındaki uzun süreli düşmanlığı onaylamayışını yansıtır.

Gulliver'in Seyahatleri'nden bir illüstrasyon, Jonathan Swift, 19. yüzyıl.

MACERA **s. 17** FANTASTİK **s. 22** PSİKOLOJİK **s. 29** SAVAŞ **s. 35** *HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI* **s. 88**
DAVA **s. 98** *YÜZÜKLERİN EFENDİSİ* **s. 124** *KAHİRE ÜÇLEMESİ* **s. 129**

Büyüme

ÖNEMLİ ROMANLAR: *JANE EYRE* CHARLOTTE BRONTË • *TOM BROWN'IN OKUL SERÜVENLERİ* THOMAS HUGHES • *CLAUDINE OKULDA* COLETTE • *SANATÇININ BİR GENÇ ADAM OLARAK PORTRESİ* JAMES JOYCE • *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* HARPER LEE

Colette, 1932

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Tom Brown'ın Okul Serüvenleri, farklı dillerde benzer türdeki pek çok esere esin kaynağı oldu. Bunlar arasında; Colette'in (1873-1954) *Claudine Okulda* (1900, Fransızca), Elena Fortún'un (1886-1952) Celia dizisi (1932'den itibaren, İspanyolca), Erich Kästner'ın *Uçan Sınıf* (1933, Almanca) ve Magda Szabo'nun (1917-2007) *Abigél* (1970, Macarca) adlı eseri yer alır.

Bir karakterin gençlikten yetişkinliğe geçişini anlatmanın belki de en iyi yolu, tanrısal bir yükseklikten ve bütün karakterlerin perspektifinden her şeyi açık bir şekilde görebilen bilge bir anlatıcının olmasıdır. *Gurur ve Önyargı*'da kullanılan yöntem buydu.

Kendisiyle aynı adı taşıyan romandaki Jane Eyre ve *Çavdar Tarlasında Çocuklar*'daki Holden Caulfield gibi birinci şahıs anlatıcılar da yaygın şekilde kullanılmıştır. Öte yandan, yazar bir çocuğun düşünme şeklini, söz dağarcığını ve dilini yakalamaya çalıştığında bu durum sorunlu olabilir.

James Joyce'un *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nde bir çocuğun konuşmasını yeniden canlandırma çabaları çeşitli eleştirel tepkilere yol açmıştır: "Evvel zaman içinde ve en güzel evvel zamanlardı onlar, bir küçük mööinek varmış yoldan aşağı inen ve yoldan aşağı inen bu küçük mööinek cici bir küçük çocuğa rastlamış."[5] Benzer şekilde, okuyucular, *Bülbülü Öldürmek*'teki anlatıcının göze çarpan çokbilmişliğine itiraz ettiler: Scout romanın başlangıcında altı yaşında, sonunda ise dokuz yaşındadır, fakat Austen'ı ve Twain'i okumuş bir kadın gibi yazar.

5 Çev. Murat Belge, İletişim Yayınları, İstanbul, 1989.

BILDUNGSROMAN **s. 21** ÇOCUK **s. 27** *GURUR VE ÖNYARGI* **s. 65** *JANE EYRE* **s. 72** *HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI* **s. 88** *ÇAVDAR TARLASINDA ÇOCUKLAR* **s. 120** *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* **s. 136**

Cinsellik

ÖNEMLİ ROMANLAR: *ULYSSES* JAMES JOYCE • *LADY CHATTERLEY'İN SEVGİLİSİ* D.H. LAWRENCE • *SİLAHLARA VEDA* ERNEST HEMINGWAY • *LOLITA* VLADIMIR NABOKOV • *SIRÇA FANUS* SYLVIA PLATH • *ÇİFTLER* JOHN UPDIKE • *THE SWIMMING-POOL LIBRARY* [YÜZME HAVUZU KÜTÜPHANESİ] ALAN HOLLINGHURST

Sylvia Plath, yaklaşık 1950

ÖNEMLİ GELİŞMELER
İlk cinsel deneyimlerin anlatımı, *Bildungsroman*larda bol bol karşımıza çıkar; ancak bu, yalnızca *Bildungsroman*lara özgü değildir. Konunun ele alınışı *Silahlara Veda*'daki gibi tamamen romantik de olabilir, *Portnoy'un Feryadı*'ndaki gibi komiklik de içerebilir, Plath'in *Sırça Fanus*'unda ve Stephen King'in *Carrie*'sindeki (1974) gibi rahatsız edici de olabilir.

İngiliz yazar William Cooper (1910-2002) *The Ever-Interesting Topic* [İlginç Konu, 1953] başlığıyla bir roman yazmıştı, sözü geçen konu elbette cinsellikti.

Freudcular, cinselliğin her şeyin kaynağı olduğunu düşünürler; fakat, psikolojik genellemelere kuşkuyla yaklaşan okurlar bile, cinsellik ve cinsel dürtüyle ilgilenmeyen bir roman bulmakta zorluk çekebilirler.

Ancak romanlarda cinselliğin tasviri çok büyük bir değişkenlik gösterir. Henry James *The Future of the Novel: Essays on the Art of Fiction*'da [Romanın Geleceği: Kurgu Sanatı Üzerine Denemeler, 1900], kendi yaşamı süresince çevresinde "erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkide müthiş bir terbiye... ve belirli bir güvensizlik olduğunu, ama konunun gayet temkinli bir şekilde işlendiğini" fark etmişti.

20. yüzyılda bu durum büyük ölçüde değişti. *Ulysses*'te Molly Bloom, içinde hissettiği "ateşin tamamı" hakkında konuşur ve sevişme eyleminin bedensel zevkiyle ilgili bazı yönleri ayrıntılarıyla anlatır. *Lady Chatterley'in Sevgilisi*'nde Lawrence, kaba sözcüklerin kullanımında Joyce'dan daha ileri gider ama fiziksel ayrıntıları vermekten kaçınır. 1950'lerden itibaren bu eksiklik, her türden eş arasındaki cinsel eylemin dakikası dakikasına detaylandırıldığı çok sayıda eser tarafından fazlasıyla giderildi: *Lolita*'daki yaşlı zampara ile küçük kız; Updike'ın *Çiftler*'indeki karı koca eş değiştirenler; Alan Hollinghurst'ün *The Swimming-Pool Library*'sindeki (1988) eşcinsel erkekler.

MİZAHİ s. 15 BILDUNGSROMAN s. 21 AŞK ROMANI s. 32 *ULYSSES* s. 94
SİLAHLARA VEDA s. 105 *LOLITA* s. 126

Para

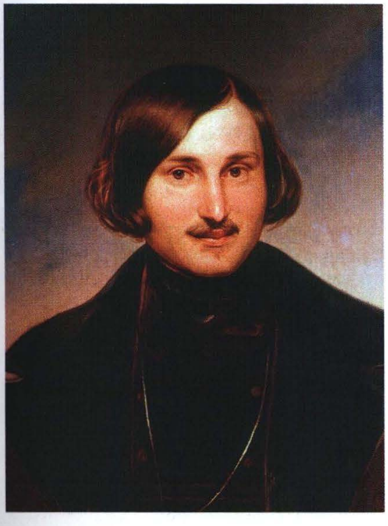
ÖNEMLİ ROMANLAR: *ÖLÜ CANLAR* NİKOLAY GOGOL • *EUGÉNIE GRANDET* HONORÉ DE BALZAC • *NOEL ŞARKISI* CHARLES DICKENS • *SILAS MARNER* GEORGE ELIOT • *KAÇIRILAN ÇOCUK* ROBERT LOUIS STEVENSON • *ALTIN HAZİNELERİ* B. TRAVEN

Romanda para, bir motivasyon kaynağıdır. Bazı karakterler, parayı isterler ve onu elde etmek için her şeyi yaparlar; bazılarının parası vardır ve onu ellerinde tutabilmenin tedirginliğini yaşarlar; bazıları para uğruna ölürler.

Nikolay Gogol'ün (1809-1852) *Ölü Canlar*'ının (1842) başkahramanı Çiçikov, son nüfus sayımından sonra ölen serflerin isimlerini satın alarak Rus yetkililerin bu serflerin hayatta olduğunu zannetmesini sağlayan bir dolandırıcıdır. Serflerin adlarını malvarlığı listesine ekleyerek kendisini zengin gösterir ve böylece borçlanma gücünü artırır.

Dickens'ta paragözler ön plandadır. *Noel Şarkısı*'ndaki (1843) Ebenezer Scrooge'a ek olarak *Nicholas Nickleby*'daki (1838) Arthur Gride, *Martin Chuzzlewit*'deki (1843) kahramanın büyük erkek kardeşi Anthony ve *Müşterek Dostumuz*'daki (1864) "Altın Çöpçü" Nicodemus (Noddy) Boffin böyle karakterlerdir. Kurgusal düzyazının cimrileri arasında, Balzac'ın *Eugénie Grandet* (1833) romanının kadın kahramanı ve babası, George Eliot'un *Silas Marner* (1861) romanına adını veren karakter, Stevenson'ın *Kaçırılan Çocuk* eserindeki Ebenezer Balfour ve Arnold Bennett'nin (1867-1931) *Riceyman Steps*'indeki [Riceyman Merdivenleri] (1923) Henry Earlforward yer alır.

B. Traven'ın (yaklaşık 1890-1969) *Altın Hazineleri* (1927) kitabının üç altın avcısı, Meksika çölünde altın aramak için yola çıkarlar ve açgözlülükleri yüzünden mahvolurlar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

İlk romanlarda, para miras yoluyla el değiştirirdi, bu bazen, Richardson'ın *Clarissa* (1748) romanındaki gibi beklenen bir şekilde gerçekleşirdi, bazen de Dickens'ın *Büyük Umutlar*'ındaki gibi beklenmedik bir olay olurdu. Daha sonraki eserlerde para, çoğunlukla endüstri ve işletme aracılığıyla gelir, hovardalık ve dalavereyle kaybedilir, şans ve hırsızlık bilançonun iki tarafını da etkilerdi.

Nikolay Gogol, F. Muller, yaklaşık 1840

→ BILDUNGSROMAN s. **21** NEHİR ROMAN s. **33** SAGA s. **44** *BÜYÜK UMUTLAR* s. **78**

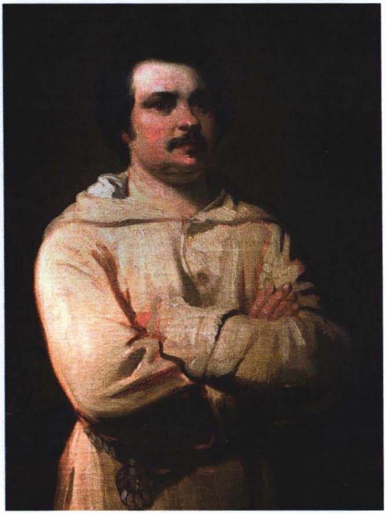
Sonradan Olma Zenginler

ÖNEMLİ ROMANLAR: *CÉSAR BIROTTEAU* HONORÉ DE BALZAC • *OLIVER TWIST* CHARLES DICKENS • *DUVARCI USTASI DON GESUALDO* GIOVANNI VERGA • *RAGGED DICK* [YOKSUL DICK] HORATIO ALGER • *KIPPS* H.G. WELLS • *Q&A* [SORU-CEVAP] VIKAS SWARUP • *GAÇAR GOÇAR* VIVEK SHANBHAG

Pek çok romanın başkahramanı, başlangıçta yoksulluk içinde yaşar ve sonra çok büyük bir servete kavuşur. Daha sonra yaşadıkları, onları daha başka zaferlere ya da felaket ve trajediye götürebilir.

Dickens'ın genel bakış açısı iyimserdi; *Oliver Twist* ve *Küçük Dorrit* küçük yoksul oğlanlardır ve sonra mutlu olurlar. *Kasvetli Ev*'de Esther Summerson'a da aynısı olur. H.G. Wells'in *Kipps*'teki (1905) dünya görüşü de böyleydi, daha sonra iyi hissettiren bir müzikali ve *Half a Sixpence* [Altı Yarım Peni] adıyla filmi yapıldı. Öte yandan, Britanyalı bu yazarlardan hiçbiri, Horatio Alger (1832-1899) kadar neşeli değildi. Alger; *Ragged Dick*'ten (1868) başlayarak yüzden fazla romanda, çok çalışılırsa başarılamayacak hiçbir şey yoktur düşüncesini savunan Amerikan rüyasının yaygınlaşmasını sağladı.

Avrupa anakarasından çıkan kurgusal düzyazılar daha karamsar bir hayat görüşüne meyletti. Balzac'ın *César Birotteau* (1837) romanının başlangıçta meteliksiz olan kahramanı, parfümcülükten bir servet edinir, sonra bu serveti yanlış yatırımlarla heba eder. Giovanni Verga'nın (1840-1922) *Duvarcı Ustası Don Gesualdo* (1889) eserinin kahramanı, çok çalışması ve ticari zekâsı sayesinde zengin bir toprak sahibi olur ve iyi bir evlilik yapar, ancak eşinin züppe akrabaları yüzünden trajediye sürüklenir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

21. yüzyılda sonradan olma zenginliğin konu edildiği beğenilen romanlar Hindistan'dan çıktı. Vikas Swarup'ın (d. 1963) *Q&A* (2005) eseri, bir yarışma programında para ödülü kazanan bir dilenciyi ele alır. *Slumdog Millionaire* (2008) filmi, bu kitabı temel almıştır. Vivek Shanbhag'in (d. 1962) *Gaçar Goçar* (2015) eserindeki insanlar zenginleştikçe kötüye giderler.

Honoré de Balzac'ın Portresi, Louis Candide Boulanger, 1836

PİKARESK s. 16 BILDUNGSROMAN s. 21 SAGA s. 44 *BÜYÜK UMUTLAR* s. 78

Kaçış

ÖNEMLİ ROMANLAR: *ROBINSON CRUSOE* DANIEL DEFOE • *MONTE CRISTO KONTU* ALEXANDRE DUMAS (BABA) • *YÜZÜKLERİN EFENDİSİ* J.R.R. TOLKIEN • *ESARETİN BEDELİ* STEPHEN KING • *SHANTARAM* GREGORY DAVID ROBERTS

Kaçışlar, psikolojik ya da metaforik olabilir. Ancak, burada özellikle, tehlikeden güvenliğe ya da bazı durumlarda klasik kâbus senaryosu olan daha büyük bir tehlikeye yönelen fiziksel kaçışları ele alıyoruz.

Defoe'nun Robinson Crusoe'su, oradan geçen bir geminin kaptanına ve onun sadık mürettebatına, gemilerini isyancıların elinden kurtarmaya yardım ederek ıssız adasından kaçar.

Çocuk edebiyatının en ünlü kaçışlarından birini, *Söğütlerdeki Rüzgâr*'daki araba çalmaktan hapse giren ve çamaşırcı kadın kılığında kaçan Bay Toad gerçekleştirir.

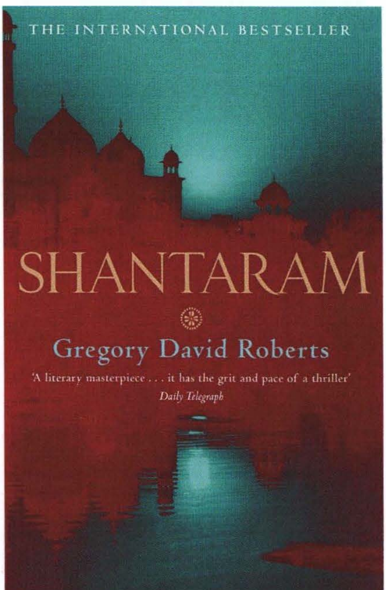
Stephen King'in *Esaretin Bedeli* (1982) adlı novellasında, çifte cinayetten hüküm giyen adam, yıllar boyunca kazdığı ve gardiyanlar görmesin diye üzerine ünlü kadın yıldızların posterlerini astığı tünel sayesinde hapisten kaçar.

Shantaram (2003), bir inşaat firmasını soyan kahramanın, Avustralya'daki bir hapishaneden güpegündüz kaçmasıyla başlar. Hindistan'da yeni bir hayata başlayan kahramanın başından geçen olaylar, kısmen yazar Gregory David Roberts'ın kendi yaşamından alınmıştır.

En muhteşem kurgusal kaçışlardan biri Edmond Dantès'nin Monte Cristo Kontu olmadan önce, Château d'If'den çıkmayı başarmasıyla gerçekleşir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Kurgusal kaçışlar her zaman özgürlükle sonuçlanmaz; bazı romanlarda firarilerin akıbeti kaçıştan öncekinden daha iyi olmaz. Toni Morrison'ın *Sevilen* romanında başkahramanın sorunları, köle eyaletlerinden kaçtığında bitmez; Hemingway'in *Silahlara Veda*'sındaki âşıkların İsviçre'ye kaçışı Birinci Dünya Savaşı'yla ilişkilerini bitirir ama trajik kaderlerinden kurtulmalarını sağlamaz.

Shantaram, Gregory David Roberts, Scribe Publications 2003

MACERA **s. 17** FANTASTİK **s. 22** GERİLİM **s. 24** *ROBINSON CRUSOE* **s. 59** *MONTE CRISTO KONTU* **s. 70** *YÜZÜKLERİN EFENDİSİ* **s. 124** *SEVİLEN* **s. 152** ÖYKÜ MÜ OLAY ÖRGÜSÜ MÜ **s. 200** DÖNÜM NOKTASI **s. 209**

Doğa Karşısında İnsan

ÖNEMLİ ROMANLAR: *NANTUCKETLI ARTHUR GORDON PYM'İN ÖYKÜSÜ* EDGAR ALLAN POE • *MOBY DICK* HERMAN MELVILLE • *YAŞLI ADAM VE DENİZ* ERNEST HEMINGWAY • *KRİSTAL DÜNYA* J.G. BALLARD • *Pİ'NİN YAŞAMI* YANN MARTEL

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Poe'nun romanında açlık çeken denizciler, aralarından hangisinin diğerlerini beslemek için kendisini feda edeceği konusunda kura çekerler. Öldürülen ve yenilen adam Richard Parker olur. Bu isim, daha sonra Yann Martel (d. 1963) tarafından *Pi'nin Yaşamı*'nın (2001) ana kahramanına eşlik eden kaplanın adı olarak kullanılır.

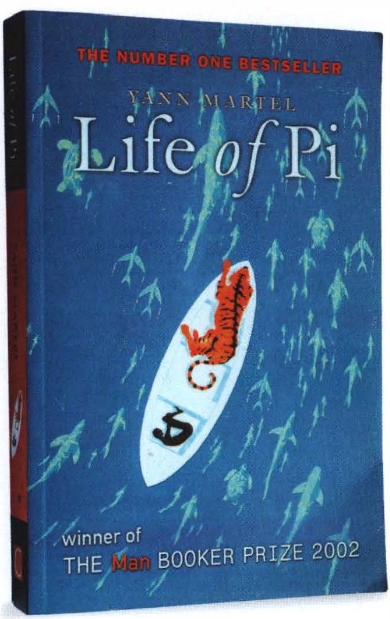
Bu tür karşılaşmalar, romanın tarihi boyunca meydana gelir. Robinson Crusoe, ıssız adaya düştüğünde umutsuzluğa kapılır, ama yeni ortamına uyum sağlamayı öğrenir, kendisine bir barınak yapar, hayvancılık ve çömlekçilik öğrenmeye başlar.

İnsanların denizle ve deniz yaratıklarıyla mücadelesi, edebiyatta öteden beri süregelen bir gelenektir. *Moby Dick*, bu konuda belki de en çok tanınan eserdir, ama bu formu Melville bulmamıştır; Edgar Allan Poe'nun yegâne tamamlanmış romanı olan *Nantucketlı Arthur Gordon Pym'in Öyküsü* (1838), bir balina avı gemisine binen kaçak bir yolcunun öyküsüdür.

Hemingway'in *Yaşlı Adam ve Deniz* (1952) eserinde, yaşlanmakta olan balıkçı Santiago bir kılıçbalığı yakalar ve üç gün boyunca balığı teknesine çekmenin mücadelesini verir. Bu sırada, bütün fiziksel ve ruhsal gücünün sınırına dayanır, bir süre sonra balığın cesaretine ve azmine hayran kalır.

Golding'in *Ceberut Martin* (1956) Crusoe temasının bir çeşitlemesidir. Bir deniz subayı, tek başına Atlantik ortasındaki bir adacığa sürüklenir ancak buradaki düğüm, başlangıçta dışsal doğa koşulları gibi görünen şeyin içsel ve psikolojik olmasıdır.

İnsan ve doğa arasındaki bütün mücadeleler her zaman denizde ya da ıssız bir adada sahnelenmez. J.G. Ballard'ın *Kristal Dünya*'sında (1966) bir doktor, düşman bir vahşi ormanda mücadele verir.

Life of Pi [*Pi'nin Yaşamı*], Yann Martel, Canongate Books 2001

MACERA s. 17 *MOBY DICK* s. 74

Toplumda Sanatçılar

ÖNEMLİ ROMANLAR: *USTA İLE MARGARİTA* MİHAİL BULGAKOV • *KEDİ GÖZÜ* MARGARET ATWOOD • *ELIZABETH COSTELLO* J.M. COETZEE • *BLAZING WORLD* [ALEVLİ DÜNYA] SIRI HUSTVEDT

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Toplumda kadın sanatçıların yaşadığı kötü deneyimler, 21. yüzyılın başında kurgusal yazıda öne çıktı. Bu tema üzerine yazılan çeşitli eserler arasında, Siri Hustvedt'in (d. 1955) *Blazing World* (2014) adlı romanı yer alır. Romanda, küçük bir kadın sanatçının resimleri üç erkeğin eserleri olarak sergilenince bir sansasyon yaşanır (ve gerçek ortaya çıktığında, kimse buna inanmaz).

Siri Hustvedt, 2017

Yazarlar, ressamlar ve heykeltıraşlar romanlarda sık sık karşımıza çıkar; sanatçıların başkalarıyla ve dış dünyayla etkileşimleri nadiren sorunsuzdur.

Bulgakov'un Ustası bunun uç bir örneğidir. Usta'nın "İsa'nın Tutkusu" romanı Sovyetler'in edebiyatla ilgili egemen çevrelerinden o kadar kötü eleştiriler alır ki Usta çıldırır ve elyazmalarını yakar.

Atwood'un *Kedi Gözü* (1988) ve Coetzee'nin *Elizabeth Costello* (2003) eserleri, anılarının gerçek kayıtlar mı yoksa yeniden mi kurgulanmış olduğunu sorgulayan sanatçıları anlatır. *Kedi Gözü,* kendi eserlerinin retrospektif sergisindeki bir kadın ressamı ele alır. *Elizabeth Costello*'da ise yaşını başını almış bir romancı, kendi yöntemleri hakkında konferanslar verdiği sırada anlattığı kadınla kendisinin şimdiki hali arasında daha önce dikkati çekmeyen bir kopukluk olduğunu hissetmeye başlar.

Lessing'in *Altın Defter* eserinin merkezinde, yazarların kendi yaşamlarının tamamını ayrıntılı bir şekilde kayda almasının olası imkânsızlığı yer alır.

Toplumda sanatçılar teması, bir alt tür olarak kurgusal biyografileri ortaya çıkardı. Bunlar arasında Irving Stone'un (1903-1989) iki eseri yer alır: Vincent van Gogh hakkında olan *Yaşama Tutkusu* (1934) ve Michelangelo hakkında olan *Iztırap ve Coşku* (1961). W. Somerset Maugham'ın (1874-1965) *Ay ve Altı Peni* (1919) eserinin başkahramanı daha sonra ressam olan İngiliz bir borsacı olduğu halde, Fransız post-empresyonist Paul Gauguin'i örnek aldığı ortadadır.

OTOBİYOGRAFİK **s. 19** POSTMODERNİZM **s. 40** FEMİNİST **s. 46** *USTA İLE MARGARİTA* **s. 110**

Fikirler

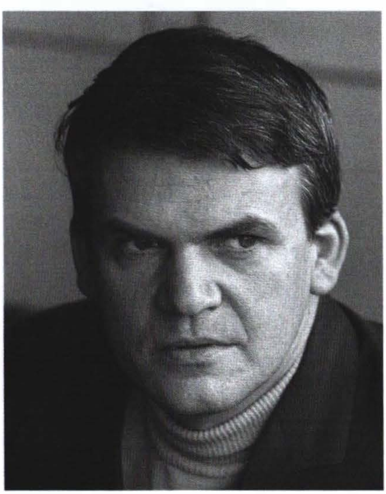
ÖNEMLİ ROMANLAR: *CANDIDE YA DA İYİMSERLİK* VOLTAIRE • *SARTOR RESARTUS* THOMAS CARLYLE • *BULANTI* JEAN-PAUL SARTRE • *VAROLMANIN DAYANILMAZ HAFİFLİĞİ* MILAN KUNDERA • *GÜLÜN ADI* UMBERTO ECO • *ANROİDLER ELEKTRİKLİ KOYUN DÜŞLER Mİ?* PHILIP K. DICK

Fikir romanları iki ayrı kategoriye ayrılır: yerleşik kavramları kabullenenler ya da sorgulayanlar ve kendilerine özgü spekülasyonlar içerenler.

Romanları bazı açılardan, Tanrı'nın olmadığı bir toplumun doğası üzerine derin düşüncelerden oluşan Dostoyevski'nin ve kendi kuramlarından bazılarını kurgusal bir biçimde gösteren Sartre'ın eserleri ilk türde yer alır.

Kendi zamanlarında hüküm süren felsefi tutuculuğa karşı çıkan romancılar arasında Voltaire ve Pater'e (bkz. s. 37) ek olarak, *Sartor Resartus* (1834) romanı kısmen Alınan filozof Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in (1770-1831) idealist felsefesinin eleştirisi olan Thomas Carlyle (1795-1881) ve *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği* (1984) romanıyla Nietzsche'nin bengi dönüş kuramına meydan okuyan Milan Kundera (d. 1929) yer alır.

Spekülatif romanlarda, özellikle de bilimkurguda yazarlar orijinal fikirleri öne sürme özgürlüğünü daha fazla yaşarlar. "Farz edelim..." sözleri bol bol karşımıza çıkar. *Anroidler Elektrikli Koyun Düşler mi?* (1968) eserinde Philip K. Dick, insanı hayvanlardan ve robotlardan ayırt eden şeyin ne olduğunu inceler. *Gülün Adı* işaretlerle ve sembollerle, bunların ne anlama geldiğiyle ve farklı şekillerde nasıl yorumlanabilecekleriyle ilgilenir; bu da yazarın gösterge bilim uzmanı olduğu göz önünde bulundurulduğunda gayet uygundur.

Milan Kundera, 1968

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Kurgu her zaman felsefeden beslenmiştir ama Jostein Gaarder'ın (d. 1952) *Sophie'nin Dünyası* (1991) kadar açıktan açığa felsefeyi temel alan eser sayısı çok azdır. Batı düşüncesinin tarihi henüz on dört yaşında olan ve esere adını veren karakterin gözünden anlatılır. Eser, detektif romanlarındaki gibi bir gizemle çerçevelenmiştir ve üst kurmacaya özgü bir düğüm içerir: Sophie, kendisinin bir roman kahramanı olduğunu keşfeder. Eser, eleştirmenler tarafından beğenilmemiştir ama uluslararası çapta çok satan kitaplardan biri olmuştur.

FELSEFİ s. 37 POSTMODERNİZM s. 40 BİLİMKURGU s. 47 *SUÇ VE CEZA* s. 82 *GÜLÜN ADI* s. 148

Psikoloji

ÖNEMLİ ROMANLAR: *MADAME BOVARY* GUSTAVE FLAUBERT • *SUÇ VE CEZA* FYODOR DOSTOYEVSKİ • *MOBY DICK* HERMAN MELVILLE • *AÇLIK* KNUT HAMSUN • *KARANLIĞIN YÜREĞİ* JOSEPH CONRAD • *ULYSSES* JAMES JOYCE • *DAVA* FRANZ KAFKA

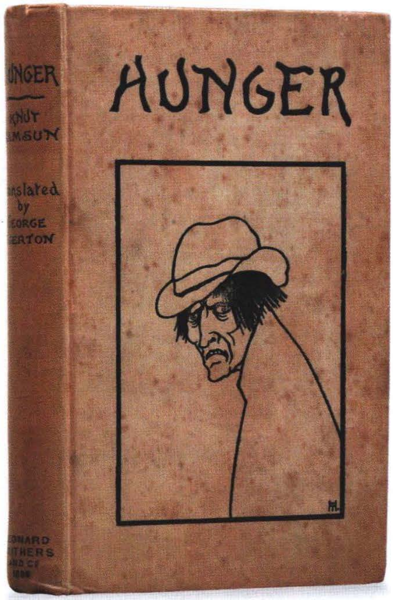
Bütün romanlar bir anlamda psikolojik olarak tanımlanabilir. Öte yandan, bazıları diğerlerinden daha fazla psikolojiktir.

Refleksler dışındaki bütün insan hareketleri az çok bilinçli düşünceden kaynaklanır; her şey için bir güdü vardır ve anlatım sanatında bu güdü ya açıkça belirtilmeli ya da bağlamdan çıkarılmaya elverişli olmalıdır.

Bir romanın ne kadar psikoloji içerdiği, romandaki eylem miktarıyla ters orantılı olma eğilimi gösterse de bu, psikolojik romanların yalnızca düşünce silsileleri ve zihnin işleyiş tarzı hakkında olmasını gerektirmez. Dostoyevski'nin Raskolnikov'u düşünen bir adamdır ama aynı zamanda bir katildir; *Moby Dick* klasik bir psikolojik kurgudur ama aksiyon yönünden hiçbir eksikliği yoktur. İvan Gonçarov'un (1812-1891) *Oblomov* (1859) eserine adını veren karakter, yatağında uzanıp her şeyi mümkün olduğunca uzağa ertelemesiyle tanınır, fakat o bile sonunda yatağından kalkar ve daha aktif (görece) bir hale gelir.

Sayfa 29'da sözü geçen yazarlara ek olarak, diğer büyük psikolojik romancılar arasında, başta *Açlık* (1890) olmak üzere pek çok eseri bulunan Knut Hamsun (1859-1952) ve *Karanlığın Yüreği* ve *Lord Jim* (1900) eserleriyle Conrad yer alır.

Psikolojik romanın iki alt türü psikolojik gerilim ve psikolojik korkudur; Stephen King her iki türün de beğenilen bir temsilcisidir.

Hunger [*Açlık*], Knut Hamsun, Leonard Smithers & Co. 1899

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Psikolojik romanların çoğunda yazar, karakterlerin düşüncelerini açık bir şekilde okura sunar. Bununla birlikte, bazı eleştirmenler, Kafka'nın *Dava*'sında Josef K'nın çevresindeki dünyayı başkahramanın düşünce yapısının dışavurumu olarak yorumlarlar; romanın kurgusal olayların anlatımı olmaktan ziyade, paranoyayı akla getirdiğini düşünürler.

ANTİROMAN **s. 18** KORKU **s. 23** POSTMODERNİZM **s. 40** *TRISTRAM SHANDY* **s. 60** *MOBY DICK* **s. 74** *MADAME BOVARY* **s. 76** *SUÇ VE CEZA* **s. 82** *MIDDLEMARCH* **s. 86** *2666* **s. 158**

Sınıf

ÖNEMLİ ROMANLAR: *THE WAY WE LIVE NOW* [ŞİMDİ YAŞADIĞIMIZ YOL] ANTHONY TROLLOPE • *LADY CHATTERLEY'İN SEVGİLİSİ* D.H. LAWRENCE • *MOLLOY* SAMUEL BECKETT • *BENİM OLAĞANÜSTÜ AKILLI ARKADAŞIM* ELENA FERRANTE

Pek çok roman sosyal statüyle ilgilidir; farklı sınıflar birbiriyle karşılaştığında, bireyler bir sınıftan ötekine atlamaya heves ettiğinde ya da bir sınıftan diğerine sürüklendiğinde oluşan çatışmayı anlatır.

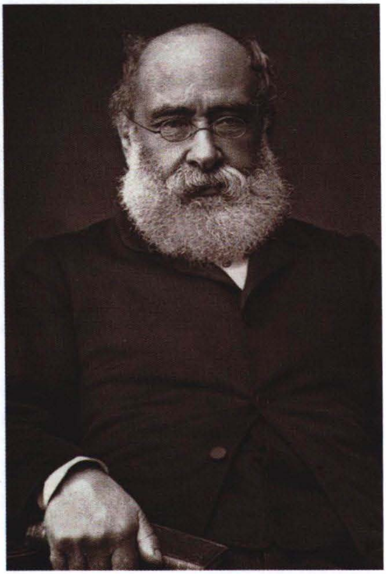
Lady Chatterley'in Sevgilisi işçi sınıfından bir adamla üst sınıftan bir kadın arasındaki ilişkinin öyküsüdür. Tutkularının aralarındaki sosyal sınıf farkını en sonunda aşıp aşmayacağı önemli bir tartışma konusu olarak kalır.

Sınıf gerilimi *Bildungsroman*ın özünü oluşturur. Dickens, *David Copperfield* ve *Büyük Umutlar*'da buna dikkat çeker; her iki romanın kahramanı da köklerinden kurtulmaya çalışmaktadır ve süreç içinde onları en çok seven kişilere hor davranırlar.

Daha üst bir sosyo-ekonomik sınıfa yükselerek güvenceye kavuşma arzusu, Thackeray'nin *Gurur Dünyası* romanında öne çıkar: Kadın kahraman Becky Sharp, evlenip sosyal statüsünü yükselterek çocukluğunda hiç sahip olmadığı istikrara ulaşmak ister.

Trollope *The Way We Live Now*'da (1875) paranın bir mesele olduğu, ama belki de paranın -ve mevcut sahiplerinin- geldiği yerdeki kadar önemli olmadığı, İngiliz-Amerikan bir dünyadaki sınıf gerilimini kapsamlı ve çoğunlukla hiciv niteliğinde bir dille anlatır.

Sınıf, sosyal statüsü gelişen, çalışan sınıftan iki Napolili kadının öyküsü olan *Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım*'da da önemlidir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Sınıf ve dil çok yakın ilişki içindedir. *Savaş ve Barış*'ta, eğitimli ve kültürlü Ruslar, kendi anadillerinde konuşmak yerine Fransızca konuşurlar. *Molloy*, Fransızca yazılmıştır çünkü yazarı, Rabelais'nin dilinin kendi anadili olan İngilizceden daha direkt olduğunu -sosyal konuma daha az vurgu yaptığını- düşünmüştür.

Anthony Trollope, yaklaşık 1880

TARİHSEL s. 14 BILDUNGSROMAN s. 21 *SAVAŞ VE BARIŞ* s. 84 *MOLLOY* s. 119
BENİM OLAĞANÜSTÜ AKILLI ARKADAŞIM s. 162

Eğitim

ÖNEMLİ ROMANLAR: *BRIDESHEAD'E SON GİDİŞ* EVELYN WAUGH • *THE MASTERS* [USTALAR] C.P. SNOW • *THE GROVES OF ACADEME* [AKADEMİ KORUSU] MARY MCCARTHY • *LUCKY JIM* [ŞANSLI JIM] KINGSLEY AMIS • *YERDENİZ BÜYÜCÜSÜ* URSULA K. LE GUIN

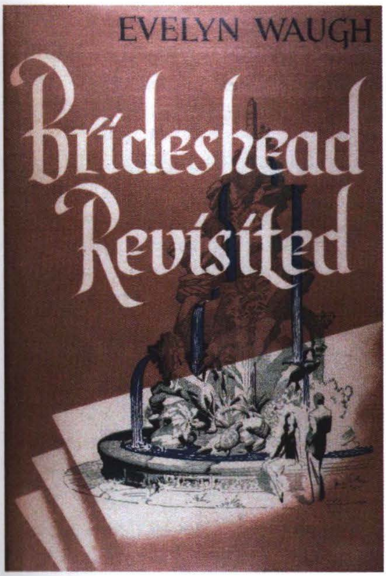
Gençlerin eğitimi romanda güçlü bir temadır ve genellikle resmi eğitimi ele alır. Bu bazen, -Dickens'ın *Nicholas Nickleby* ve Kipling'in *Stalky&Co.* (1899) eserlerindeki gibi- yarı gerçekçidir ya da *Yerdeniz Büyücüsü* ve Harry Potter dizisindeki gibi fantastiktir. Kurgu eserlerde herhangi bir yerde alınabilen gayri resmi eğitim de göze çarpar: Bu bazen bir batakhane olur (Dickens'ın *Oliver Twist*'i), bazen de bir sanatoryum (Mann'ın *Büyülü Dağ*'ı).

Yüksekokul ve üniversite yaşamı hakkındaki romanlar -kampus romanları ya da akademik romanlar diye bilinir- öğrencilere odaklanabilir (Evelyn Waugh'un *Brideshead'e Son Gidiş* bir üniversite öğrencisinin bakış açısıyla Oxford Üniversitesi'ni değerlendirir) ama çoğunlukla öğretim kadrosunun yaşamını anlatır. Bu eserlerin bazıları ciddidir; C.P. Snow'un (1905-1980) *The Masters* (1951) romanı Cambridge'de bir okuldaki siyasi etkinlikleri inceler. Bazılarıysa hiciv niteliğindedir; Mary McCarthy'nin (1912-1989) *The Groves of Academe* (1952), Amerika'daki adı geçmeyen bir üniversitesinin öğretim üyelerinden birinin işe alımında kısıtlama yapmasını ele alarak katılığı eleştirir.

Çoğu kampus romanı açıkça komiktir: Kingsley Amis'in (1922-1995) *Lucky Jim* (1954); Malcolm Bradbury'nin (1932-2000) *Tarih Adam* (1975) ve David Lodge'un (d. 1935) Amerikalı bir akademisyenin ücretli bilimsel izin için bir İngiliz üniversitesine gittiği *Yerleri Değiştirme*'den (1975) başlamak üzere bazı eserleri böyledir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Eğitim romanlarında feminist bir taraf vardır. Dorothy L. Sayers'ın (1893-1957) *Gaudy Night* [Parlak Gece, 1935] romanı, görünürde Oxford'daki bir okulda geçen gizemli bir detektiflik öyküsüdür ama özünde kadınların üniversite eğitimi almak için eşit haklara sahip olmasını savunur. Marilyn French, *Kadınlara Mahsus*'ta Harvard'daki cinsiyet eşitsizliğine dikkat çeker.

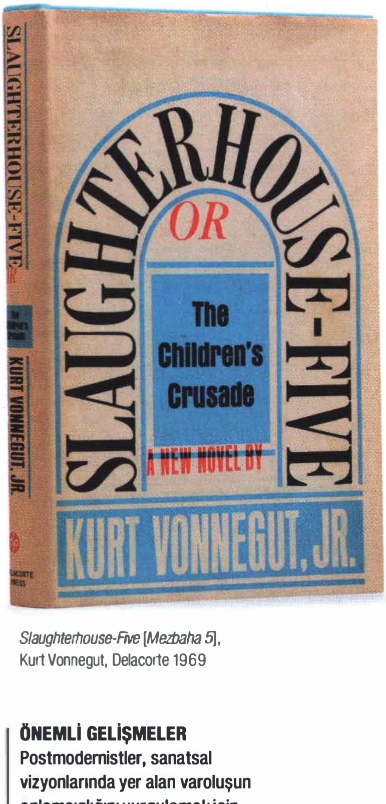

Brideshead Revisited [*Brideshead'e Son Gidiş*], Evelyn Waugh, Little, Brown & Co. 1945

MİZAHİ **s. 15** BILDUNGSROMAN **s. 21** FANTASTİK **s. 22** FEMİNİST **s. 46** *JANE EYRE* **s. 72** *BÜYÜLÜ DAĞ* **s. 96** *YERDENİZ BÜYÜCÜSÜ* **s. 140**

Ölüm

ÖNEMLİ ROMANLAR: *ÇARMIH YOLCUSU* JOHN BUNYAN • *SUÇ VE CEZA* FYODOR DOSTOYEVSKİ • *ANNA KARENİNA* LEO TOLSTOY • *MAIGRET AND THE HEADLESS CORPSE* GEORGES SIMENON • *MEZBAHA 5* KURT VONNEGUT • *KİTAP HIRSIZI* MARKUS ZUSAK

Slaughterhouse-Five [*Mezbaha 5*], Kurt Vonnegut, Delacorte 1969

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Postmodernistler, sanatsal vizyonlarında yer alan varoluşun anlamsızlığını vurgulamak için, ölümün varlığın yapısında olmasını ve kaçınılmazlığını kullanırlar. Bütün türlerden ve her türlü dönemden kurgu eserlerde çok az karakter *Ulysses*'teki Stephen Dedalus gibi sert bir şekilde ölüme kafa tutmuştur: "Ölmek istemiyorum. Lanet olsun ölüme. Yaşasın hayat!"

Ölüm, kurgu eserlerde çeşitli rollere sahiptir. Genelde, bir son oluşturur ama bir dönüm noktası ya da başlangıç da olabilir.

Dönüm noktasının ardından gelen bir son olarak ölüm, genellikle trajedinin özünü oluşturur -Anna Karenina kendisini trenin altına atar; Emma Bovary arsenik içer- ama her zaman böyle olmaz; Bunyan'ın *Çarmıh Yolcusu*'ndaki Hıristiyan vizyonunda ölüm, cennetteki sonsuz yaşamın başlangıcıdır.

Pek çok romanda ölüm, beklenmedik bir dönüm noktası olarak yer alır. *Suç ve Ceza* ile Camus'nün *Yabancı*'sı başkahramanların işlediği cinayetlerin ekseninde döner. Quangel'lerin savaşta öldürülen oğulları, Fallada'nın *Herkes Tek Başına Ölür*'ündeki başkaldırılarının nedenidir. Orwell'in *Hayvan Çiftliği*'nde soylu bir atın öldürülmesi, iktidardaki domuzların gasp ettikleri insanlardan daha iyi olmadığını doğrular.

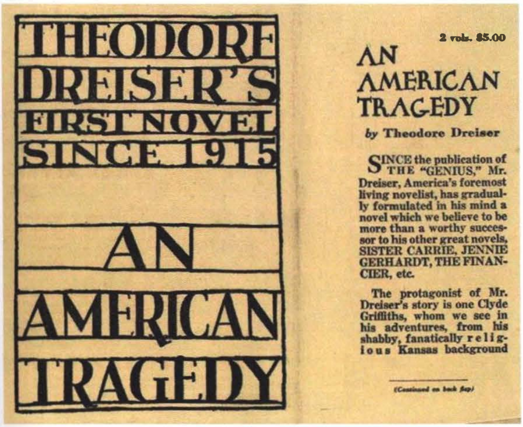
Ölüm, detektif öyküleri için tipik bir başlangıç noktasıdır; aynı zamanda bir mirasın alındığı ya da zorla ele geçirildiği pek çok eser için ölüm, tetikleyici bir rol üstlenir.

Roman okurları zamanla ölümün kurgudaki geleneksel rolüne alıştılar; böylece, yazarlar sanatsal sınırları esnetmekte daha serbest hale geldiler. Vonnegut'ın *Mezbaha 5* eserinde, başından beri tam olarak nasıl, ne zaman, nerede ve neden öleceğini bilen Billy Pilgrim'in yaşamında geriye dönüşler (analepsis) ve ileri gidişler (prolepsis) yer alır. Zusak'ın *Kitap Hırsız*'ında ise, Ölüm anlatıcıdır.

KORKU s. 23 GERİLİM s. 24 REALİZM s. 26 MODERNİZM s. 38 ALEGORİ s. 39 DETEKTİF s. 42
SUÇ VE CEZA s. 82 *HERKES TEK BAŞINA ÖLÜR* s. 118 MAIGRET VE BAŞSIZ CESET s. 128

Kader

ÖNEMLİ ROMANLAR: *KAYBOLAN MASUMİYET* THOMAS HARDY • *BİR AMERİKAN TRAJEDİSİ* THEODORE DREISER • *TENEKE TRAMPET* GÜNTER GRASS • *A PRAYER FOR OWEN MEANY* [OWEN MEANY İÇİN BİR DUA] JOHN IRVING

An American Tragedy [*Bir Amerikan Trajedisi*], Theodore Dreiser, Boni & Liveright 1925

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Romanlarda, üç farklı derecede talihsiz kahraman ortaya çıkar: kendi kaderinin kontrolünü elinde tutanlar, her şeyi önceden belirleyen bir güce –kader, ulu bir varlık ya da genetik– karşı mücadele verip başarısızlığa mahkûm olanlar, hiçbir şeyin anlamının olmadığı ve her şeyin rastlantısal olduğu postmodern bir dünyayı anlamlı hale getirmeye çalışanlar.

Yaşamdaki olayların ne ölçüde -eğer böyle bir şey varsa- önceden belirlenmiş olduğu, insanlar için her zaman merak konusu olmuştur. Kurgu eserler bu tema üzerine epeyce kafa yormuş ve pek çok olası yanıt üretmiştir.

Bu tema üzerine yazılan roman spektrumunun bir ucunda, ana karakterler kendi kaderlerinin kontrolünü ellerine alırlar. *Teneke Trampet*'te Oskar Matzerath, fiziksel olarak büyümemeye bilinçli bir şekilde kendisi karar verir; John Irving'in (d. 1942) *A Prayer for Owen Meany* (1989) romanında, kitaba adını veren karakter (isminin baş harflerinin Grass'ın başkahramanınkiyle aynı olması boşuna değildir) yaşamının tam olarak ne zaman ve aşağı yukarı nasıl sona ereceğini doğru bir şekilde tahmin eder.

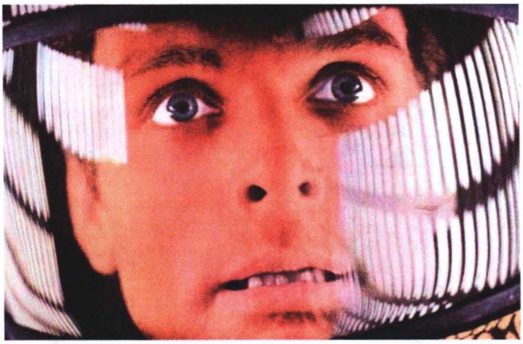
Pek çok roman Yunan trajedilerinin geleneğinin izinden gider. Başkahramanlar, Oidipus gibi seçimlerle karşı karşıya gelirler; mutlu sonlar teorik olarak mümkündür ama karakterlerin kusurları felaketi kaçınılmaz hale getirir. Theodore Dreiser'ın (1871-1945) *Bir Amerikan Trajedisi* (1925) tanınmış bir örnektir.

Thomas Hardy'nin eserinde, gerçek hayatta ya da başka yazarların kurgusal eserlerinde tesadüf olarak adlandırılan olaylar kötü kadere yorulur. *Kaybolan Masumiyet*'in (1891) kadın kahramanı, yaşamında kötü giden her şeyin onun yazgısı olduğunu hisseder, trajedinin sonunda, her şeyi bilen anlatıcı şöyle hükmeder: "'Adalet' yerini buldu ve Ölümsüzlerin Başkanı... Tess'le uğraşmayı bıraktı."

TARİHSEL **s. 14** PSİKOLOJİK **s. 29** SAVAŞ **s. 35** MODERNİZM **s. 38** POSTMODERNİZM **s. 40**
TENEKE TRAMPET **s. 134**

Makineler Karşısında İnsan

ÖNEMLİ ROMANLAR: *FRANKENSTEIN* MARY SHELLEY • *BATI CEPHESİNDE YENİ BİR ŞEY YOK* ERICH MARIA REMARQUE • *BİN DOKUZ YÜZ SEKSEN DÖRT* GEORGE ORWELL • *BEN, ROBOT* ISAAC ASIMOV • *MEZBAHA 5* KURT VONNEGUT • *GRAVITY'S RAINBOW* THOMAS PYNCHON

2001: Bir Uzay Macerası'nda [*2001: A Space Odyssey*], Keir Dullea. Arthur C. Clarke'ın romanından uyarlanan film, Stanley Kubrick tarafından yönetilmiştir, 1968

Teknoloji insana kendisinden daha güçlü makineler yaratma olanağı verdiğinde, insanlar bunun ahlaki boyutları ve pratikteki olası olumsuz sonuçları hakkında kaygılanmaya başladılar.

Frankenstein'in canavarı insan biçimindeydi ama gücü ve bağımsız iradesi olan bir makineydi. Bazı edebiyat tarihçileri, Mary Shelley'nin bu romanını yapay zekânın tehlikeleri hakkında uyarıda bulunan en eski hikâye olarak ele alırlar.

Dünya Savaşı sırasında makineler -silahlar, bombalar, tanklar, uçaklar- benzeri yaşanmamış bir toplu katliama neden oldu. İnsanla makine, hiç olmadığı kadar karşı karşıya geldi. Çatışmayı baştan sona yaşayan Remarque'ın ve başka romancıların eserleri, bu dehşeti yansıtır. İnsanlığın geleceğine ilişkin dile getirilen korkular İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasının önüne geçemedi. *Mezbaha 5*'te, Nazi Almanyası'nda tutulan savaş mahkûmlarının Müttefikler tarafından bombalanması, düşmanı yok etmek için yaratılan makinelerin kendi tarafına nasıl zarar verebileceğini gösterir. *Gravity's Rainbow* Japonya'da Hiroşima'ya atılan atom bombasını anlatır.

İnsana boyun eğdirebilen güç silahlardan ibaret değildir. Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'te bütün konutlarda bulunan tele-ekranlar (hem alıcı hem verici), hükümetin emirler vermesini ve bunlara uyulmasını garantiye almasını sağlar.

Arthur C. Clarke'ın (1917-2008) *2001: Bir Uzay Destanı* (1968), bir astronotla komplike bir bilgisayar arasındaki ölümüne savaşı anlatır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Bu türdeki en etkileyici romanlardan biri Isaac Asimov'un (1920-1992) *Ben, Robot* (1950) kitabıdır. Dengesiz robotlar ve insanlarla ilişkileri konusunda uzmanlaşan bir robot psikoloğuyla yapılan röportajlar dizisi olarak daha önce yayımlanmış dokuz kısa öyküyü barındıran bir derlemedir.

TARİHSEL s. 14 SAVAŞ s. 35 BİLİMKURGU s. 47 *FRANKENSTEIN* s. 66 *BATI CEPHESİNDE YENİ BİR ŞEY YOK* s. 106 YERÇEKİMİNİN GÖKKUŞAĞI s. 144

Suç ve Ceza

ÖNEMLİ ROMANLAR: *MONTE CRISTO KONTU* ALEXANDRE DUMAS (BABA) • *SUÇ VE CEZA* FYODOR DOSTOYEVSKİ • *DAVA* FRANZ KAFKA • *HERKES TEK BAŞINA ÖLÜR* HANS FALLADA • *BİN DOKUZ YÜZ SEKSEN DÖRT* GEORGE ORWELL • *YABANCI* ALBERT CAMUS

Suç ve ceza arasındaki ilişki, gerçek hayattaki gibi romanlarda da her zaman basit değildir.

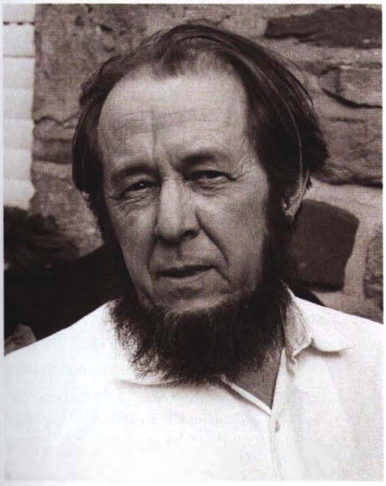
Çoğu detektif ve gerilim romanı, tamamen olmasa bile büyük ölçüde suçla ilgilenir ve suçlulara tutuklandıktan sonra ne olduğu yalnızca kısaca özetlenir ya da okurların hayal gücüne bırakılır.

Monte Cristo Kontu ve Stevenson'un *Kaçırılan Çocuk* gibi macera öykülerinde başkahramanlar bir suçun kurbanıdır ve uğradıkları haksızlığın öcünü almak için harekete geçerler.

Psikolojik romanlar, suçu işleyen kişinin mahkemeye gönderilmesiyle bitmeyebilir. Örneğin, Dostoyevski'nin Raskolnikov'u Sibirya'ya gönderilir ve burada sürgünde olmaktan daha büyük bir cezaya katlanır: Yaptığı kötülükleri derinlemesine düşünerek manevi bir ıstırap çeker. Kafka'nın Joseph K'sı açıkça belirtilmeyen bir suçtan sorumlu tutulmuştur ve başlangıçta, yanlış bir şey yapmadığından gayet emindir. Fakat sonra, çektiği eziyetin artmasıyla birlikte, kendisinden kuşku duymaya başlar.

Camus'nün konuya yönelik felsefi yaklaşımında, başkahraman Meursault, Arap bir adamı öldürdüğü için pişmanlığını göstermekte zorluk çeker. Giyotine yollanmasının nedeni bu umursamaz tavrı olur.

Pek çok romanda, suçlanan kişiler aslında masumdur ya da en azından *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'teki gibi hayal ürünü olan ya da *Herkes Tek Başına Ölür*'deki gibi gerçekte var olan totaliter bir toplumda yaşamıyor olsalar, suçsuzdurlar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Aleksandr Soljenitsin (1918-2009) *İvan Denisoviç'in Bir Günü*'nde (1962), odağını iddia edilen suçtan (başkahramanın aslında masum olduğu bir casusluk suçu) ziyade, cezaya çevirir: Joseph Stalin döneminde, Sovyetler'in *gulag* tutuklu kamplarında, Arktik koşullarında zorla çalıştırılma.

Aleksandr Soljenitsin, 1974

GERİLİM s. 24 PSİKOLOJİK s. 29 DETEKTİF s. 42 *MONTE CRISTO KONTU* s. 70 *SUÇ VE CEZA* s. 82 *DAVA* s. 98 *YABANCI* s. 112 *HERKES TEK BAŞINA ÖLÜR* s. 118

Taşra

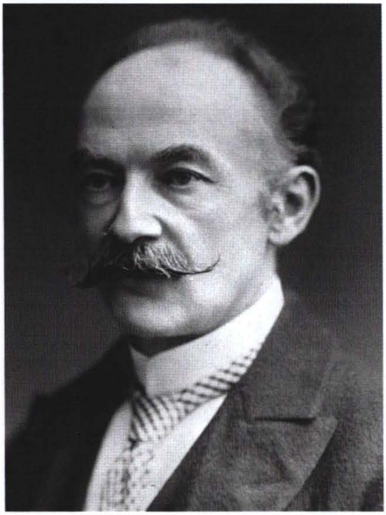
ÖNEMLİ ROMANLAR: *GENÇ WERTHER'İN ACILARI* JOHANN WOLFGANG VON GOETHE • *UĞULTULU TEPELER* EMILY BRONTË • *MIDDLEMARCH* GEORGE ELIOT • *YUVAYA DÖNÜŞ* THOMAS HARDY • *HOWARDS END* E.M. FORSTER

Romanda doğa dost da olabilir düşman da; en yaygın olan her ikisinden de biraz olmasıdır.

Kurmaca yazında doğa, tamamen vahşi olduğunda, amansız bir düşmandır (bkz. s. 178). Öte yandan, kırsal bir bölgede kendisini gösterdiğinde, birden fazla anlamı olan bir sembole dönüşür. *Genç Werther'in Acıları*'nda, kahramana şehirden kurtulmak için bir sığınak sunar.

Middlemarch'ta, çiftlik kâhyası Caleb Garth "Yüce Tanrı toprağı bırakmaz" diye öne sürer ve Vincy kardeşler her tarlanın "farklı bir fizyonomisi" olduğunu düşünür. Oysa, yaratıcı, şehir ve köy arasında basite indirgenmiş ayrımlar yapmaz, her ikisinin de iyi ve kötü tarafları olduğunu belirtir.

Hardy'nin *Yuvaya Dönüş*'ünde (1878), Egdon Heath'teki kır manzarası o kadar etkileyici bir şekilde betimlenmiştir ki bazı yorumcular, bunun romanın asıl kahramanı olduğunu ifade etmişlerdir. İnsanlar yardımcı karakterlerdir ve Egdon Heath'e yaklaşımları farklıdır; başkarakter Clym Yeobright, Paris'teki işinden orayı çok özlediği için ayrılmıştır ama yörenin genç ve ateşli kızı Eustacia Vye için aynı kırsal bölge bir hapishanedir. Egdon Heath'in insanlığa ait kendisine göre bir bakış açısı var gibidir. Her şeyi bilen anlatıcıya göre "Medeniyet onun düşmanıdır".

Thomas Hardy, yaklaşık 1910-15

ÖNEMLİ GELİŞMELER

E.M. Forster'ın *Howards End* (1910) romanının merkezinde, romana adını veren kır evinin –Londra'nın dışında olsa da, "taşradaki bozulmaya maruz kalmaktan" kıl payı kurtulan pastoral bir sığınak– ve daha sonra Britanya'nın endüstriyel ve emperyalist küresel gücünün merkezi olan büyüyen başkentinin rekabet halindeki çekiciliklerinin oluşturduğu gerilim vardır.

DOĞA s. 25 GERÇEKÇİLİK s. 26 *GENÇ WERTHER'İN ACILARI* s. 62 *MIDDLEMARCH* s. 86

Ütopya

ÖNEMLİ ROMANLAR: *GULLIVER'İN SEYAHATLERİ* JONATHAN SWIFT • *CANDIDE YA DA İYİMSERLİK* VOLTAIRE • *DEMİR ÖKÇE* JACK LONDON • *BİZ* YEVGENİ ZAMYATİN • *BİN DOKUZ YÜZ SEKSEN DÖRT* GEORGE ORWELL • *DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ* MARGARET ATWOOD

Ütopya idealize edilmiş, hayali bir toplumdur. Thomas More'un (1478-1535) 1516 yılında yazdığı incelemenin başlığı için türettiği bir sözcüktür; Yunanca *ou* ve *topos* sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur ve var olmayan yer anlamına gelir.

Kurgusal yazında ütopyalar ilk başlarda, mevcut toplumları geliştiren birtakım düzenler ortaya koymak yerine, toplumsal hiciv niteliğindeydi. *Gulliver'in Seyahatleri*'nde, kitaba adını veren karakterin ziyaret ettiği en iyi yer Houyhnlınm'ların ülkesidir. Ancak, burada hiçbir insanın talip olamayacağı koşullara sahip akıllı atlar yaşar.

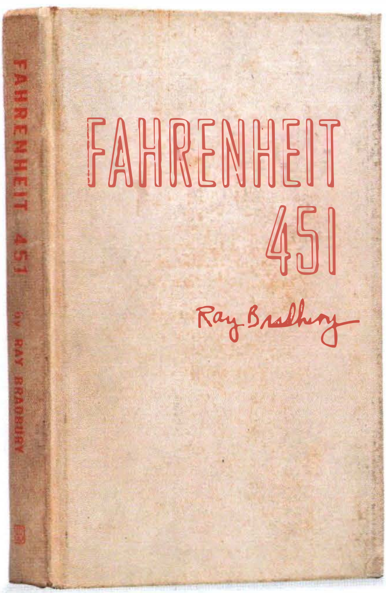
Hayal edilen toplumlar arzu edilen ya da gülünç olmak yerine karabasan gibiyse çoğunlukla "distopya" diye adlandırılır. Böyle yerler, 20. yüzyılda kısmen sol ve sağdaki totalitarizme tepki olarak, gitgide daha çok görüldü. Bu türün ilk örnekleri arasında Amerika'dan gelen bir eser vardı: Jack London'ın (1876-1916) *Demir* (1907) romanı. Rus yazar Yevgeny Zamyatin'in (1884-1937) *Biz* (1924) romanı ise 1930'lardaki Sovyet despotluğunun öngörüsüydü.

Bu türde daha sonra yazılan eserler, aynı anda hem geriye hem de ileriye baktı. *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört* gelecekte geçiyor olsa da diktatörlükle yönetilen gerçek hayattan ilham alır. Bazı ayrıntılarını 17. yüzyılda gerçekleşen Salem Cadı Mahkemeleri'nden alan *Damızlık Kızın Öyküsü* ise kehanet gibi bir vizyondur.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren dikkat çeken distopya romanları arasında Ray Bradbury'nin *Fahrenheit 451* (1953), Golding'in *Sineklerin Tanrısı*, Ayn Rand'ın (1905-1982) *Atlas Silkindi* (1957), Anthony Burgess'in (1917-1993) *Otomatik Portakal* (1962) ve Kazuo Ishiguro'nun (d. 1954) *Beni Asla Bırakma* (2005) romanları yer alır.

Fahrenheit 451, Ray Bradbury, Ballantine Books 1953

FANTASTİK **s. 22** ALEGORİ **s. 39** *DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ* **s. 150**

Teknikler

Başlangıçlar

ÖNEMLİ ROMANLAR: *GURUR VE ÖNYARGI* JANE AUSTEN • *MOBY DICK* HERMAN MELVILLE • *ANNA KARENİNA* LEO TOLSTOY • *KAYIP ZAMANIN İZİNDE* MARCEL PROUST • *BİN DOKUZ YÜZ SEKSEN DÖRT* GEORGE ORWELL • *ARABULUCU* L.P. HARTLEY

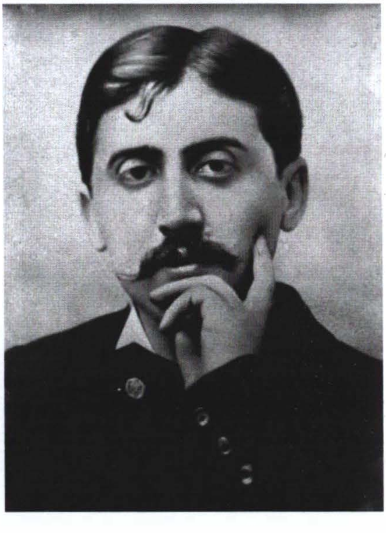
Roman formu o kadar kullanışlıdır ki kurgusal düzyazı halinde yazılan her eser, herhangi bir yerden başlayabilir. Bununla birlikte, açılışların çoğu ilk iş olarak okurun ilgisini çekmeye ve şu üçünden en az birini oturtmaya çalışır: tema, atmosfer ve karakter.

Gurur ve Önyargı'nın açılış cümlesi ("Servet sahibi bekâr bir erkeğin mutlaka bir karısı olması gerektiği evrensel olarak kabul görmüş bir gerçektir") temanın ne olduğunu bildirir, aynı zamanda Austen'ın eser boyunca sürdürdüğü ironik yaklaşımı ifade eder. Benzer şekilde etkileyici (ve çok fazla alıntı yapılan) bir başlangıç cümlesi *Anna Karenina*'da ("Bütün mutlu aileler birbirine benzer, ama her mutsuz ailenin kendine özgü bir mutsuzluğu vardır") ve L.P. Hartley'nin (1895-1972) *Arabulucu* (1953) eserinde ("Geçmiş yabancı bir ülkedir: Orada her şey farklı yapılır") göze çarpar.

Orwell, *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'ün başındaki "Nisan ayında parlak, soğuk bir gündü ve saatler on üçü vuruyordu" cümlesiyle okuyucunun bir distopyaya girdiğini hemen gösterir (normal bir dünyada saatler on ikiden fazla vurmaz).

Orwell, ikinci cümlesinde Winston Smith'i tanıtır. Çoğu yazar, ana karakterin ortaya çıkması için bu kadar bile beklemez: *Moby Dick* "İsmail deyin bana" diye başlar.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Romanların hepsi, Hollywood prodüktörü Samuel Goldwyn'in "bir depremle başlayan ve giderek yükselip zirveye ulaşan" ideal filmi gibi değildir. Çoğu, atmosferi yavaş yavaş oluşturur. Marcel Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde* eserinde çaya batırılan madlenin yazarın anılarını canlandırdığı ünlü "başlangıç" sahnesi, romanda yaklaşık 20.000 sözcük sonra kendini gösterir.

Marcel Proust, 1900

BILDUNGSROMAN **s. 21** NEHİR ROMAN **s. 33** *GURUR VE ÖNYARGI* **s. 65** *MOBY DICK* **s. 74**
KAYIP ZAMANIN İZİNDE **s. 102** ÜTOPYA **s. 189**

Sonlar

ÖNEMLİ ROMANLAR: *BÜYÜK UMUTLAR* CHARLES DICKENS • *EDWIN DROOD'UN GİZEMİ* CHARLES DICKENS • *ULYSSES* JAMES JOYCE • *NİTELİKSİZ ADAM* ROBERT MUSIL • *BİN DOKUZ YÜZ SEKSEN DÖRT* GEORGE ORWELL

E.M. Forster *Roman Sanatı*'nda (1927), şuna dikkat çekmişti: "Ölüm ve evlilik olmasaydı, ortalama bir romancı eserinin sonunu nasıl getirirdi bilmiyorum."

Bazı sonlar, en beğenilen eserlerde bile baştan savma olabilir ama çoğunda etkileyici ve akılda kalıcıdır. En beğenilen sonlardan biri *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*'te yer alır -"Büyük Birader'i çok seviyordu"- bu kısa cümle, kendi bağlamında sözcüklerin ifade ettiğinden çok daha uğursuz bir şeyi aksettirir.

Detektif ve gerilim romanlarının çoğu, kendi türlerine özgü kurallara uygun bir şekilde, net sonlara sahiptir. Öte yandan, bazıları kasıtlı olarak bir sonuca varmaz, bunun bir nedeni yaşamdaki belirsizlik duygusunu aktarmaktır, bir başka nedeni ise romanın dizi haline gelme olasılığını açık bırakmaktır.

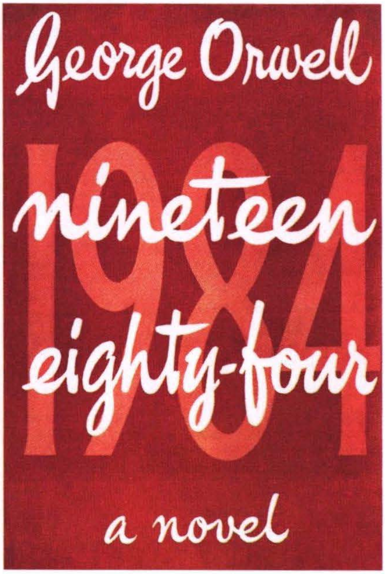
John Fowles'un (1926-2005) *Fransız Teğmenin Kadını* (1969), bir ölçüde bu üstkurmaca eserin temalarından birini yeniden vurgulamak amacıyla üç ayrı sona sahiptir: Yazarın oynadığı rol, okuyucu tarafından hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir.

Yazarlar eserlerinin sonlarıyla ilgili sorgulamalara pek fazla yanıt vermezler ama Joyce'un Fransızca çevirmeni *Ulysses*'in neden "Evet" diye bittiğini sorduğunda, yazar çünkü dünyadaki en olumlu sözcük "Evet"tir, diye yanıtlamıştı.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Tamamlanmamış romanlar her zaman hayal kırıklığı yaratmaz. *Niteliksiz Adam* bitmemiş bir roman olsa da çok büyük bir okur kitlesine sahiptir. Eksik olan bazı el yazısı metinlerle ilgili sorumluluğu sürdürücüler –romanı daha sonra tamamlayan yazarlar– üstlenir. Bu şekilde ele alınan eserler arasında Austen'ın *Sanditon* ve Dickens'ın *Edwin Drood'un Gizemi* yer alır.

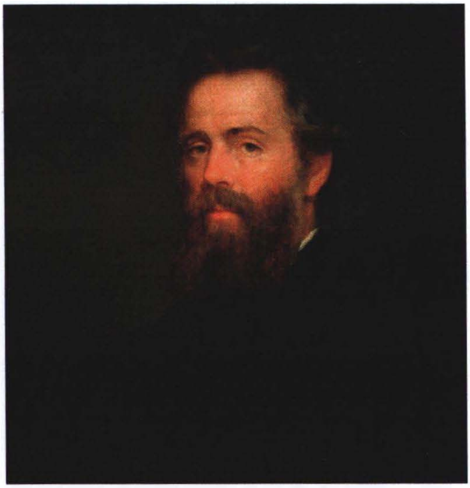
Nineteen Eighty-Four [*Bin Dokuz Yüz Seksen Dört*], George Orwell, Secker & Warburg 1949

GERİLİM s. 24 MODERNİZM s. 38 DETEKTİF s. 42 *BÜYÜK UMUTLAR* s. 78 *ULYSSES* s. 94 *NİTELİKSİZ ADAM* s. 114

Gönderme

ÖNEMLİ ROMANLAR: *MOBY DICK* HERMAN MELVILLE • *ULYSSES* JAMES JOYCE • *GÜLÜN ADI* UMBERTO ECO

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Bazı modernist ve postmodernist romancılar, kasıtlı olarak çok az okurun anlayacağı göndermeler yaparlar; Joyce, bu konuda en uçtaki örnektir, *Finnegan Uyanması*'ndaki göndermelerin çoğu böyledir. Bazı romancılar, okurlarının kendileri kadar yoğun bir kültürel birikime sahip olmasını bekler gibidir. Bu yüzden; Nabokov, Eco ve Bolaño'nun eserleri ödüllendirici olduğu kadar talepkârdır da.

Herman Melville, Joseph Oriel Eaton, 1870

Romanların çoğu -aslında, edebiyat eserlerinin çoğu- başka eserlere örtük imalarda bulunur. Bunların en iyileri; bu imaları anlayan okurlarda çağrışım oluşturan, anlamayan okurların ise fark etmeden geçtiği (ve bu yüzden töhmet altında bırakılmadığı) göndermelerdir.

Pek çok romanın ismi başka eserlerden alıntıdır: Faulkner *Ses ve Öfke*'yi Shakespeare'in *Macbeth*'inin V. Perdesi'nde geçen bir sözden alır. Achebe'nin *Parçalanma* romanının ismi W.B. Yeats'in (1865-1939) "İkinci Geliş" şiirinin üçüncü dizesinden gelir.

Melville *Moby Dick*'te Eski Ahit'e sayısız gönderme yapar. İncil'i bilen okurlar, daha başından İsmail'in dışlanmış bir kişi olduğunu anlarlar, bilmeyenler ise kısa süre sonra bağlamdan bunu çıkaracaklardır.

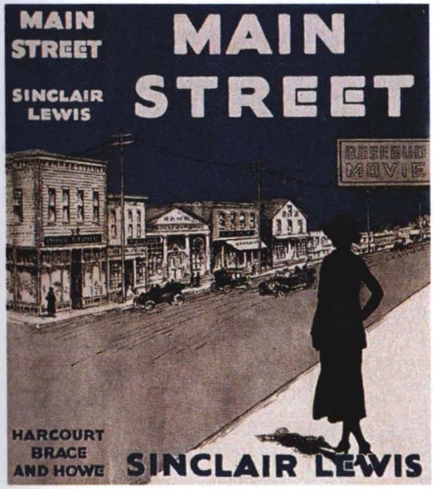
Klasik mitoloji, kurgusal yazında çok önemli bir yere sahiptir. *Frankenstein*'ın alt başlığı -"Modern Prometheus"- Yunan tanrılarına karşı koyan ve insanlığı ateşe veren Titan'dır. Joyce'un *Ulysses*'i geniş ölçüde şair Homeros tarafından anlatılan antik destanlara gönderme yapar.

Eco, *Gülün Adı*'ndaki amatör detektifi "Baskerville'li William" diye adlandırırken, dünyanın en ünlü kurgusal hafiyesi Sherlock Holmes'un yer aldığı en iyi bilinen romana gönderme yapar: Conan Doyle'un *Baskerville'lerin Köpeği* (1902).

ANTİROMAN s. 18 BİLİNÇ AKIŞI s. 34 MİSTİSİZM s. 36 MODERNİZM s. 38 POSTMODERNİZM s. 40
MOBY DICK s. 74 *ULYSSES* s. 94 *GÜLÜN ADI* s. 148

Diyalog

ÖNEMLİ ROMANLAR: *GENJİ'NİN HİKÂYESİ* MURASAKİ SHİKİBU • *EVELINA* FRANCES BURNEY • *HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI* MARK TWAIN • *ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ* MANUEL PUIG • *SEVİLEN* TONI MORRISON

Main Street, Sinclair Lewis, Harcourt, Brace & Howe 1920

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Ernest Hemingway, *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*'da (1940), İspanyolca diyaloğu İngilizceye çevirirken, orijinal dildeki "sen-you" sözcüğünün resmi ve gayri resmi kullanımı arasındaki ayrımı (*usted* ve *tu*) artık kullanılmayan "thou" ve "thee" ile yer değiştirerek kullanmıştı. Eleştirmenler bu stratejinin ne kadar etkili olduğu konusunda ikiye bölünmüştür.

Diyalog, romancıların eserleriyle kendi aralarına mesafe koymalarını sağlar, çünkü böylece kurgusal karakterler kendi adlarına konuşuyor gibi görünür.

Bu tabii ki bir yanılsamadır ama konuşma inandırıcı olduğu müddetçe etkilidir. Yaygın rastlanan iki gizli tehlike vardır. Biri, açıklama maksadıyla, karakterlerin birbirlerine zaten bildikleri şeyleri anlattığı zaman ortaya çıkar. Öteki ise yöresel konuşma tarzıdır: Açıkça görülen bir şeyi abartılı, yapmacık, dayatmacı ya da anlaşılmaz hale getirebilir.

Sınıf, yer ve köken ayrımları, konuşma tarzındaki farklılıklarla kısa ve öz bir şekilde aktarılır. Bazı yazarlar, büyük ölçüde diyalogdan oluşan kurgusal düzyazılar üretir (bkz. s. 48), ama çoğu romancı diyaloğu geleneksel bir çerçeveyle bağlantılı hale getirir. Yukarıda sayılan önemli eserlerin yazarlarına ek olarak, etkili diyalogları geleneksel anlatıya dahil eden diğer tanınmış romancılar arasında *Main Street* [Anacadde] eseriyle (1920) Sinclair Lewis (1885-1951); *Bücürü Ayarla* (1990) gibi eserleriyle suç romanları yazarı Elmore Leonard (1925-2013) ve *Middlesex* (2002) ile Jeffrey Eugenides'dir (d. 1960).

Köylü diyaloglarının aşırı zorlama bulunduğu eserler arasında Emily Brontë'nin *Uğultulu Tepeler*'i, Thomas Hardy'nin hemen hemen bütün eserleri ve Mary Webb'in (1881-1927) *Precious Bane*'i [Kıymetli Zehir, 1924] yer alır.

DİYALOGLU **s. 48** *GENJİ'NİN HİKÂYESİ* **s. 52** *EVELINA* **s. 64** *HUCKLEBERRY FINN'İN MACERALARI* **s. 88** *ÖRÜMCEK KADININ ÖPÜCÜĞÜ* **s. 145** *SEVİLEN* **s. 152** SINIF **s. 182** TAŞRA **s. 188**

Çoklu Bakış Açısı

ÖNEMLİ ROMANLAR: *KASVETLİ EV* CHARLES DICKENS • *DÖŞEĞİMDE ÖLÜRKEN* WILLIAM FAULKNER • *SOLGUN ATEŞ* VLADIMIR NABOKOV • *TUFAN ZAMANI* MARGARET ATWOOD • *THE POISONWOOD BIBLE* [ZEHİR AĞACI İNCİLİ] BARBARA KINGSOLVER • *BENİM ADIM KIRMIZI* ORHAN PAMUK

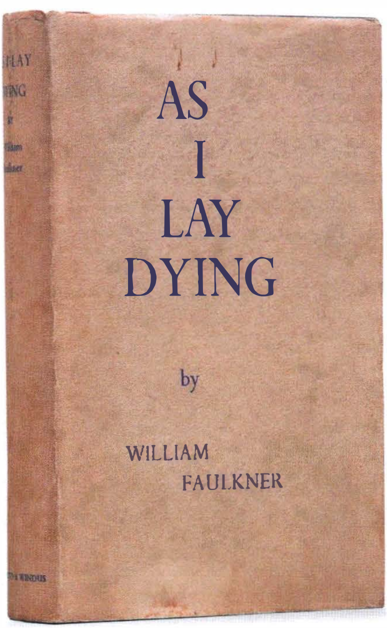
ÖNEMLİ GELİŞMELER

Bir romanın kaç tane anlatıcısı olursa olsun, anlatıcılar çoğunlukla insandır. Öte yandan, Orhan Pamuk'un (d. 1952) 16. yüzyılda bir Osmanlı sultanının saraydaki yaşamının öyküsü olan *Benim Adım Kırmızı* (1998) romanı, bir sikkenin ve kitaba adını veren rengin de aralarında bulunduğu çeşitli bakış açılarıyla anlatılır.

Birden fazla bakış açısıyla sunulan anlatının en önemli yararı, okurlara tasvir edilen olayları kolayca (ya da inandırıcı bir şekilde) tek bir kaynaktan anlatılanlardan daha geniş çerçeveli bir görüntüyle vermesidir. Bu tekniğin potansiyel sorunlarından biri tekrarcı bir hale gelebilmesidir.

Yazarların çoğu, tek bir anlatıcıya bağlı kalır, bu her şeyi bilen (Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ındaki gibi) Tanrı anlatıcı da olabilir, taraflı (Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby*'sindeki gibi) ya da güvenilmez (Nabokov'un *Lolita*'sındaki gibi) bir anlatıcı da olabilir.

Dickens, *Kasvetli Ev*'de iki ses kullanır: romancının kendi sesi ve malikânenin vesayeti altında bir genç olan Esther Summerson. Margaret Atwood'un *Antilop ve Flurya* (2003) ile başlayan ve *DelliÂddem* (2013) ile sona eren distopya üçlemesinin ikinci kısmı olan *Tufan Zamanı*'nda (2009) da iki anlatıcı vardır. Mary Shelley, *Frankenstein*'da üç anlatıcı kullanmıştır (Yüzbaşı Walton, doktor ve canavar). Nabokov da *Solgun Ateş*'te aynı şeyi yapmıştır (bir şair, bir eleştirmen ve deli bir kral). Barbara Kingsolver'ın (d. 1955) *The Poisonwood Bible*'ında (1998) beş anlatıcı yer alır. William Faulkner'ın *Ses ve Öfke*'de kullandığı anlatıcı sayısı dört iken, bir sonraki romanı *Döşeğimde Ölürken*'de (1930) bu sayı dikkat çekici bir şekilde on beşe çıkmıştır.

As I Lay Dying [*Döşeğimde Ölürken*], William Faulkner, Chatto & Windus 1930

ANTİROMAN s. 18 OTOBİYOGRAFİK s. 19 POSTMODERNİZM s. 40
SES VE ÖFKE s. 104 *2666* s. 158

Zaman Yolculuğu/Alternatif Tarih

ÖNEMLİ ROMANLAR: *ZAMAN MAKİNESİ* H.G. WELLS • *WHEN WILLIAM CAME* [WILLIAM GELDİĞİNDE] SAKI • *GRAVITY'S RAINBOW* THOMAS PYNCHON • *DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ* MARGARET ATWOOD • *YÜKSEK ŞATODAKİ ADAM* PHILIP K. DICK • *BABAVATAN* ROBERT HARRIS

Zaman yolculuğu romanları geçmiş ya da gelecek dünyaları ve genellikle birinden diğerine yapılan yolculukları tasvir eder. Alternatif tarih öyküleriyse, gerçek yaşamda olmuş bir olayın hiç gerçekleşmemesi ön kabulünden yola çıkar.

Bildiğimiz ilk zaman yolculuğu romanı İspanyolca yazılmıştır. Enrique Gaspar'ın (1842-1902) *The Anacronopete* [Zaman Makinesi, 1887] adlı romanındaki yolcular, Evren'in başlangıcına dönerler. Wells'in *Zaman Makinesi*'nde (1895) ise kitaba adını veren araçtaki yolcular dünyanın sonuna doğru ilerlerler.

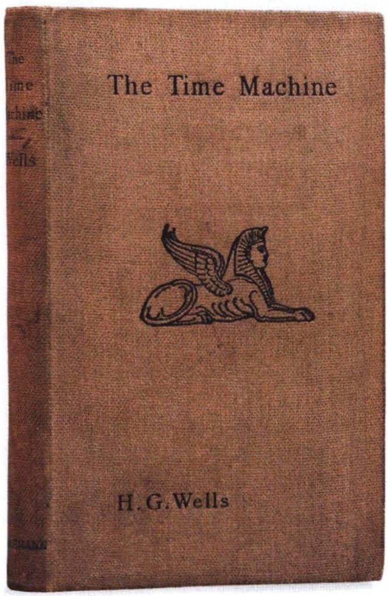
Kurgusal amaçlarla değiştirilen olaylar arasında çoğunlukla, iki dünya savaşının sonuçları yer alır. Saki'nin (H.H. Munro, 1870-1916) ilk küresel çatışmadan hemen önce yayımlanan *When William Came* (1913) romanı, Britanya'nın yenildiği ve Londra'nın Almanya'nın yönetimine geçtiği bir gelecek öngörüsünde bulunur; kitaba adını veren William, Alman İmparatoru II. Wilhelm'dir.

İkinci Dünya Savaşı'nda Naziler'in zafer kazanmasını başlangıç noktası olarak ele alan eserler arasında Dick'in *Yüksek Şatodaki Adam* ve Robert Harris'in (d. 1957) *Babavatan* (1992) romanları yer alır. Sözü geçen ikinci eserde, 1961 yılında John F. Kennedy gerçekteki gibi ABD başkanı olmamış, onun babası Joseph P. başkan olmuştur. Philip Roth *Amerika'ya Tuzak*'ta (2004), 1940 başkanlık seçimlerini Franklin D. Roosevelt yerine Atlas Okyanusu'nu uçakla geçen pilot ve Nazi sempatizanı Charles Lindbergh kazansaydı neler yaşanmış olabileceğini tasvir eder.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Zaman kaymaları ve alternatif tarihler pek çok distopya romanının başlangıç noktasıdır. Orwell'in *Bin Dokuz Yüz Seksen Dört* ve Burgess'in *Otomatik Portakal* romanları, Britanya'da gelecekte totaliter diktatörlükler olduğunu varsayar. Bradbury'nin *Fahrenheit 451* romanında benzer bir yönetim biçimi Birleşik Devletler'de başa geçmiştir.

The Time Machine [*Zaman Makinesi*], H.G. Wells, William Heinemann 1895

TARİHSEL **s. 14** FANTASTİK **s. 22** ALEGORİ **s. 39** POSTMODERNİZM **s. 40** YERÇEKİMİNİN GÖKKUŞAĞI **s. 144** *DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ* **s. 150**

Trajik Kusur

ÖNEMLİ ROMANLAR: *GENÇ WERTHER'İN ACILARI* JOHANN WOLFGANG VON GOETHE • *MADAME BOVARY* GUSTAVE FLAUBERT • *MOBY DICK* HERMAN MELVILLE • *KAYBOLAN MASUMİYET* THOMAS HARDY • *PARÇALANMA* CHINUA ACHEBE

Trajik kusur -başkahramanların karakter bozuklukları nedeniyle yıkıma sürüklenmesi- fikri, Aristo'dan (MÖ 384-322) gelir. Aristo bunu *Poetika* adlı incelemesinde Antik Yunan tiyatrosuna uygulamıştır.

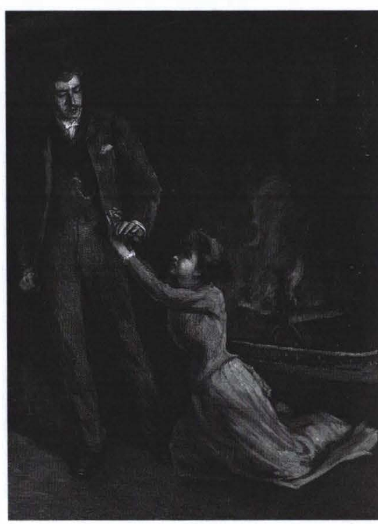
Madame Bovary'de, Emma'nın yaşamı trajediyle sonuçlanır çünkü sıkılmıştır ve kendi payına düşenden memnun değildir; Goethe'nin Genç Werther'i ve Fitzgerald'ın Jay Gatsby'si ulaşılamaz ya da kaybedilmiş aşk yüzünden perişandırlar. *Moby Dick*'te, Kaptan Ahab'ın trajik kusuru monomanidir: Tüm uyarıları ve mantığı yok sayarak bir balinaya takar kafayı.

Eninde sonunda kaçınılmaz olandan yakınmak, sıklıkla karşılaşılan bir başka temadır. Achebe'nin *Parçalanma*'sında Okonkwo'nun en çok istediği şey sonunun babası gibi olmamasıdır, ancak kaderinden kaçmak için verdiği bütün uğraşlar, yalnızca onun gelişini hızlandırır.

Kaybolan Masumiyet'te, kadın kahramanın kendi trajedisini ne ölçüde kendisinin yazdığı tartışmalı bir noktadır. Henüz "hiçbir yaşam deneyimi olmayan saf bir kız" iken, babası aklına asil bir kandan geliyor olabileceği fikrini sokar. Hızla düşüşe geçtiği zaman, çevresindeki kişilerin istismarına uğrar ve kimseden destek alamaz. Sonunda Hardy, kahramanının başına gelenlerin kendisinin seçimi olmadığını, bunun kötü kaderin işi olduğunu belirtir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Aristocu yaklaşımda, bir trajedinin doruk noktası tam anlamıyla başkarakterin ölümüdür. Oysa; Evelyn Waugh'un *Bir Avuç Toz*'unda (1934) kahraman; bir bakıma yaşarken ölüme mahkûm edilir ve ömrü boyunca kendisini tutsak eden kişiye Dickens eserleri okumak zorunda kalır. Ülkesi İngiltere'ye döndüğünde, öldüğü varsayılarak anısına bir abide dikildiğini görür.

Kaybolan Masumiyet'ten bir illüstrasyon, Thomas Hardy, 1891

BILDUNGSROMAN s. 21 PSİKOLOJİK s. 29 MODERNİZM s. 38 POSTMODERNİZM s. 40 *GENÇ WERTHER'İN ACILARI* s. 62 *MOBY DICK* s. 74 *MADAME BOVARY* s. 76 KADER s. 185

Yüksek Stil/Alt Stil

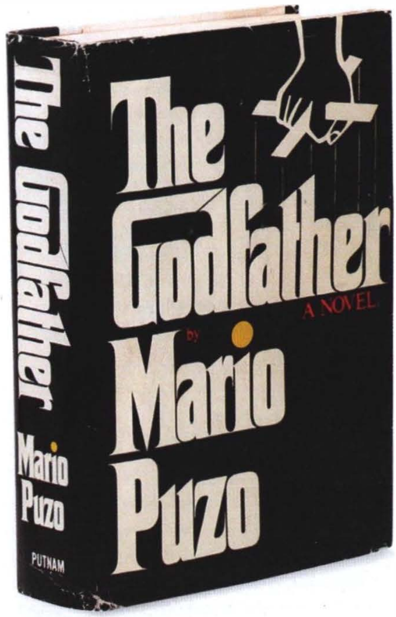
ÖNEMLİ ROMANLAR: *THE POWER AND THE GLORY* [GÜÇ VE ZAFER] GRAHAM GREENE • *SOĞUKTAN GELEN CASUS* JOHN LE CARRÉ • *MAIGRET AND THE HEADLESS CORPSE* GEORGES SIMENON • *BABA* MARIO PUZO

Graham Greene, yıllar boyunca, kurgusal düzyazı eserlerini iki kategoriye ayırdı: "romanlar" -kalıcı bir üne sahip olmasının nedeni olduğunu düşündüğü *The Power and the Glory* (1940) gibi ciddi eserler- ve "eğlencelikler"; *Kiralık Tabanca* (1936) gibi gelecek kuşakların saygıdeğer bulmayacağından korktuğu detektif ve gerilim öyküleri.

Greene, yaşamının sonunda yazılarını bu şekilde sınıflandırmaya son verdi ama bazı türlerin entelektüel açıdan daha talepkâr olduğu ve diğerlerinden daha değerli olduğu, bazı çevrelerde hâlâ geçerli olan bir kavramdır.

Bazıları ise bu ayrımın yanlış olduğunu düşünür. Georges Simenon, üretken bir detektif romanı yazarıydı ve detektif türünün geleneksel olarak entelektüel olmayanlara hitap ettiği kabul edilirdi. Ancak Simenon'un Maigret romanlarında detektif öyküsü unsurları çok fazla yer almaz (aslında bazılarında hiç yoktur); karakterleri, yalnızca detektifi değil, aynı zamanda suçluları harekete geçiren nedenler ve onların içsel dünyaları daha çok öne çıkar.

Casus romanları da benzer şekilde küçümsenir, ama *Soğuktan Gelen Casus* gibi eserlerin okurları için bu genelleme yapılamaz. John Le Carré'nin bu ve sonraki eserleri; karakterleriyle, olay örgüsüyle ve metniyle ciddi kurgusal eserlere uygun olduğu düşünülen konular hakkındaki her türlü önyargıyı bastırır.

The Godfather [*Baba*], Mario Puzo, G.P. Putnam's Sons 1969

ÖNEMLİ GELİŞMELER

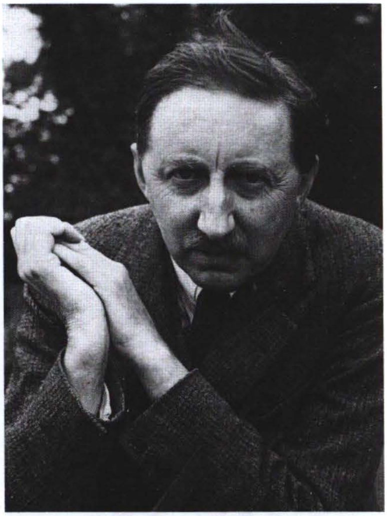
Çok sevilen romanların film versiyonları, filmden önce fazla popüler olduğu için bu romanlara burun kıvırıp göz önüne almayan öğrencilerin, bazen orijinal yapıtla ilgilenmelerini sağlar. Örneğin; Mario Puzo'nun (1920-1999) *Baba* (1969) romanının 1972 tarihli filmi yazara tamamen yeni bir okuyucu kitlesi getirmiştir.

GERÇEKÇİLİK s. 26 YASAKLI ROMAN s. 31 SAGA s. 44 *GENJİ'NİN HİKÂYESİ* s. 52 *SAVAŞ VE BARIŞ* s. 84 *MIDDLEMARCH* s. 86 *MEMLEKET* s. 154 SINIF s. 182

Öykü mü Olay Örgüsü mü

ÖNEMLİ ROMANLAR: *DON QUIJOTE* MIGUEL DE CERVANTES • *MAIGRET AND THE HEADLESS CORPSE* GEORGES SIMENON • *YÜZYILLIK YALNIZLIK* GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Sinema endüstrisinin 20. yüzyılın başında yükselişe geçmesinden itibaren, popüler kurgusal düzyazıların çoğu, sinemanın her sahnenin aksiyonu ileriye götürmesi koşulunun etkisi altında kaldı. Sonuç olarak, fikir ve düşüncelerin olay örgüsü ya da öyküden daha önemli olduğu romanlar, avangard olarak görülme eğilimindedir ve daha dar bir okur kitlesinin ilgi alanındadır.

E.M. Forster, 1938

"Kral öldü ve arkasından kraliçe de öldü" bir öyküdür. Ama "Kral öldü, sonra üzüntüsünden kraliçe de öldü" cümlesinde bir olay örgüsü vardır. E.M. Forster'ın *Roman Sanatı*'nda dile getirdiği bu görüş, hâlâ ara sıra tekrarlanır. Ancak daha sonra eleştirmenler bu görüşün ne kadar işe yaradığını sorgulamıştır. Okurlar, herhangi bir kurgusal düzyazı eserde bir olayla diğeri arasında bir bağlantı olduğunu, bu bağlantı açık bir şekilde belirtilmese bile, tabii ki anlayacaklardır. Eğer okurlar, sürekli bu şekilde çıkarımlar yapıyorlarsa o zaman öykü diye bir şey yoktur ve yalnızca olay örgüleri vardır.

Forster'ın formülünün bir diğer eksikliği, pikaresk türüne kolaylıkla uygulanamaması olabilir. Pikareskte bölümler arasındaki tek bağlantı merkezdeki karakterin tüm bölümlerde yer almasıdır. Öykünün olay örgüsüne göre bir şekilde ikincil konumda olması tartışmalı bir konudur.

Öte yandan, doğrusal anlatıyla dolambaçlı anlatı arasında bu ayrım yapılabilir. Bir detektifin bir suçluyu aradığı *Maigret and the Headless Corpse*'ta doğrusal bir anlatı vardır. Oysa, çoğunun ilk adı aynı olan bir ailenin yedi kuşak boyunca yer aldığı *Yüzyıllık Yalnızlık* dolambaçlı bir anlatıdır. Her iki eserin de olay örgüleri barındırdığı çok açıktır, ama Simenon'un eseri öyküye muhtemelen Márquez'inkinden daha fazla yakındır.

PİKARESK s. 16 DETEKTİF s. 42 BÜYÜLÜ GERÇEKLİK s. 45 *DON QUIJOTE* s. 56
MAIGRET VE BAŞSIZ CESET s. 128 *YÜZYILLIK YALNIZLIK* s. 138

Hiciv

ÖNEMLİ ROMANLAR: *ÜTOPYA* THOMAS MORE • *EVELINA* FRANCES BURNEY • *GURUR VE ÖNYARGI* JANE AUSTEN • *GULLIVER'İN SEYAHATLERİ* JONATHAN SWIFT • *CANDIDE YA DA İYİMSERLİK* VOLTAIRE • *EREWHON* SAMUEL BUTLER • *TENEKE TRAMPET* GÜNTER GRASS

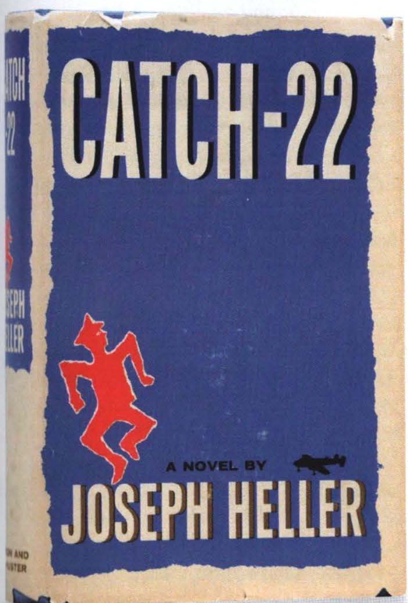
Hiciv, absürdlükleriyle ve adaletsizlikleriyle alay ederek toplumu eleştirir, sık alıntılanan bir sözde hiciv "güldürerek ahlak kurallarını yerden yere vurur."

Ancak, Burney ve Austen'ın 18. yüzyıldaki İngiliz görgü kurallarını betimlemek için kullandığı ironiyle, Swift'in eserinin kendine özgü "vahşi öfke"si arasında fark vardır. *Gulliver'in Seyahatleri*'ndeki Brobdingnag Kralı'nın "Doğanın yeryüzünün yüzeyini bunlarla doldurduğu için her zaman acı çektiği, küçük, iğrenç, zararlı böceklerin en kötücül ırkı" diyerek yaptığı insanlık tasviri ağır hakaret içerir.

Hicvin asıl amacı güldürmek değildir; hiciv bir öfke ifadesidir. *Madde 22,* yazarının savaşa yönelik tavrından beslenir. Heller savaşa neşeli bir tarafsızlıkla değil, nefretle yaklaşır. Bu yüzden, Heller'ın bu romanındaki pek çok bölüm komik olsa da eseri bir bütün olarak en iyi şekilde hiciv diye tanımlanır.

Hiciv niteliğindeki romanlar, genellikle saptadıkları yanlışlıkları düzeltmenin yollarını göstermezler. Alternatif kurgusal toplumlar her zaman distopya olmaz; Samuel Butler'ın (1835-1902) *Erewhon* (1872) romanındaki ülke bazı çekicilikleri olmasına karşın, mükemmel değildir ama genel olarak gerçek dünyadan daha kötüdür.

Candide ya da İyimserlik çoğunlukla gülünçtür; ancak İngilizlerin amirallerinden birini idam etmesini "*pour encourager les autres*" [başkalarını cesaretlendirmek için] diye tasvir edişi, hicve özgü bir itiraz ve terslik içerir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

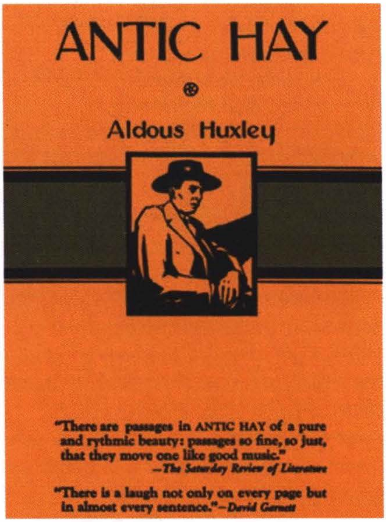
More'un *Ütopya*'sı tam olarak kurgusal bir eser değildir, ancak hayali toplumlar hakkında bitmez tükenmez bir romanlar dizisi ortaya çıkarmıştır. Bunlar bazen yazıldıkları dönemde Dünya'da geçer, bazen uzak gezegenlerdedir, bazen geçmişte, bazense gelecektedir. Hiciv yapmak üzere ortaya konulmamış olanlar bile, tarif ettikleri dünyaların bizimkiyle karşılaştırmaya değer benzerliklere sahip olması nedeniyle hiciv niteliğinde bir etki oluşturur.

Catch-22 [*Madde 22*], Joseph Heller, Simon & Schuster 1961

MİZAHİ **s. 15** MACERA **s. 17** FANTASTİK **s. 22** BİLİMKURGU **s. 47** *EVELINA* **s. 64** *GURUR VE ÖNYARGI* **s. 65** *TENEKE TRAMPET* **s. 134** DOĞA KARŞISINDA İNSAN **s. 178** MAKİNELER KARŞISINDA İNSAN **s. 186** ÜTOPYA **s. 189**

İsimler

ÖNEMLİ ROMANLAR: *ÇARMIH YOLCUSU* JOHN BUNYAN • *ROBINSON CRUSOE* DANIEL DEFOE • *MOBY DICK* HERMAN MELVILLE • *NICHOLAS NICKLEBY* CHARLES DICKENS • *KAYBOLAN MASUMİYET* THOMAS HARDY • *ANTIC HAY* [ANTİK SAMAN] ALDOUS HUXLEY • *YILDIRIM HAREKÂTI* IAN FLEMING

Antic Hay, Aldous Huxley, Chatto & Windus 1923

Roman karakterlerinin isimleri, karakterlerin kişilikleri ya da psikolojileriyle ilgili ipuçları verebilir.

İsimler, karakterlerin atalarıyla ilgili bilgi sağlayabilir; Robinson Crusoe, İngiltere'ye göç eden bir Alman'ın oğludur ve orijinali "Kreutznaer" olan soyadı İngilizleştirilmiştir; ama bu istisnai bir durumdur.

Daha sık görülen bir durum ise isimlerin onları taşıyan kişilerden ne beklenebileceğini okurlara (ve belki de yazarların kendilerine) hatırlatmak için kullanılmasıdır. Bunyan'ın Christian adlı karakteri, iman sahibidir; Melville'in İsmail'i, Yaratılış Kitabı'nda aynı adı taşıyan İsmail gibi toplum dışına itilmiş bir kimsedir. Bu tür bir nominatif determinizm Dickens ve Hardy'de çok fazla görülür. *Nicholas Nickleby*'de sürekli baston kullanan, tek gözlü okul müdürünün adı Wackford Squeers'dir[6]. *Kaybolan Masumiyet*'in ana karakterlerinden biri Angel Clare'dir[7]. Bu ad, hem İngilizcede hem de Fransızcada anlam yüklüdür. Angel Clare romanın kadın karakterinin koruyucusudur (ya da öyle olarak görülmüştür) ve ışık saçar (aslında öyle olmadığı, yalnızca sıcaklık yaydığı ortaya çıkar). Aldous Huxley, *Antic Hay* (1923) adlı mizahi romanında, kibirli bir gazeteci olan karakterine Mercaptan adını vermiştir. Mercaptan, aynı zamanda, çürük lahana gibi kokan bir kimyasal bileşiğin adıdır.

Bazı kurgusal karakterler, yazarların tanıdığı insanların isimlerini taşır. James Bond romanlarının üçünde kötü adam olan Blofeld, Ian Fleming'in Eton College'daki dönem arkadaşlarından birinin adıdır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Yazarlar kendilerini de romana katabilirler ya da en azından karakterlerinden birine kendi adlarını verebilirler. Pantagruel'in ağzının içine bakan Rabelais ile bu devi yaratan Rabelais'nin ne ölçüde aynı kişi olduğu tam olarak bilinemez. Vonnegut'un *Mezbaha 5*'teki karakterlerinden biri şöyle bir itirafta (ya da şu iddiada) bulunur: "O bendim. Benim o. O, bu kitabın yazarı."

6 Dickens'ın eserindeki yaramaz çocukları aç bırakan ve onlara kötü davranan gaddar ve tacizci eğitimci Wackford Squeers, İngilizcede sesli ve sessiz harflerin uyumsuz şekilde sıralandığı, nahoş ve çirkin bir addır. Benzer şekilde yazılan ya da okunan *quack* (vak vak etmek), *whack*(sertçe vurmak), *squeeze* (ezmek), *squirm* (kıvranmak), *squeak* (ciyak ciyak bağırmak) gibi İngilizce sözcükler de sevimsiz çağrışımlar yapar. (*The Naming of Characters in the Works of Charles Dickens*, Elizabeth Hope Gordon, University of Nebraska, Studies in Language, Literature and Criticism – Lincoln) (ç.n.)

7 *Angel* melek, *clare* ise ışık anlamındadır. (ç.n.)

MACERA s. 17 BILDUNGSROMAN s. 21 ANAHTARLI ROMAN s. 30 ALEGORİ s. 39 *ROBINSON CRUSOE* s. 59 *MOBY DICK* s. 74 FİKİRLER s. 180 PSİKOLOJİ s. 181

Anlatıcının Sesi

ÖNEMLİ ROMANLAR: *TRISTRAM SHANDY* LAURENCE STERNE • *MUHTEŞEM GATSBY* F. SCOTT FITZGERALD • *ROGER ACKROYD CİNAYETİ* AGATHA CHRISTIE • *MOLLOY* SAMUEL BECKETT • *LOLITA* VLADIMIR NABOKOV • *BİR KIŞ GECESİ EĞER BİR YOLCU* ITALO CALVINO

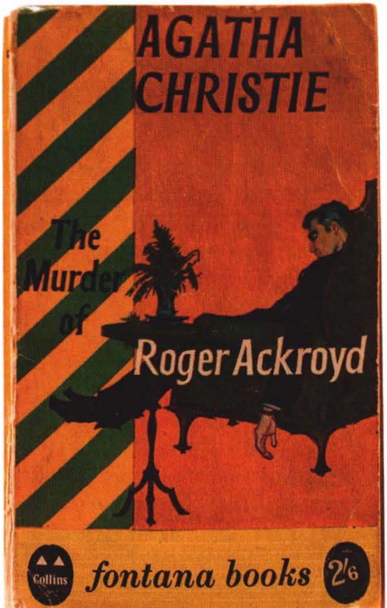
Romanda anlatıcının sesi genelde (*Jane Eyre*'da olduğu gibi) birinci tekil şahıs ya da (*Büyük Umutlar*'daki *gibi)* üçüncü tekil şahıstır. *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*'da, alışılmadık bir şekilde ikinci tekil şahıs "sen" kullanılmıştır.

Anlatıcı şu üç şeyden biri olabilir: (yazarın adeta "Tanrı"nın büyük ağabeyi gibi tanımlandığı *Savaş ve Barış*'ta olduğu gibi) her şeyi bilir ve görür; (*Muhteşem Gatsby*'deki resmin tamamını değil, yalnızca bir kısmını gören Nick Carraway gibi) taraflıdır ya da (kendisini haklı çıkarmaya çalışan bir pedofili tarafından anlatılan bir öykü olan *Lolita*'da olduğu gibi) güvenilmezdir. Okurlar anlatıcının her şeyi bildiğinden ve gördüğünden emin olduklarında, kavrayışları dolambaçsızdır ve sınanmaz. Birinci tekil şahıs anlatıcının aktardığı olaylarla ilgili taraflı bir anlayışı olmasını beklerler, öte yandan yazar tarafından baltalanmadığı müddetçe ona inanmaya devam ederler. *Bülbülü Öldürmek*'te Scout'un anlattıklarından kuşku duymak için hiçbir neden yoktur.

Agatha Christie'nin *Roger Ackroyd Cinayeti*'nde (1926), anlatıcı şaşırtıcı sona kadar güvenilir görünür. Rosamond Lehmann (1901-1990) *The Ballad and the Source*'ta [Şarkı ve Kaynak, 1944] genç anlatıcı ana karakteri ilahlaştırır, ama okur gitgide onun saf bakışlarında bir fesatlık olduğu hissine kapılır.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Postmodern romanlar, öykünün kendisinden çok, bir öyküyü tam ve doğru olarak anlatmanın zorluklarına odaklanabilir. Beckett *Molloy*'da, anlatıcının kimliği hakkında kuşku uyandırır; "ben" düşündüğümüz kişi olmayabilir: "Konuşuyor gibi görünüyorum, ama o ben değilim, benim hakkımda değil, o benim hakkımda değil."

The Murder of Roger Ackroyd [*Roger Ackroyd Cinayeti*], Agatha Christie, Collins 1957

ANTİROMAN **s. 18** POSTMODERNİZM **s. 40** DETEKTİF **s. 42** *TRISTRAM SHANDY* **s. 60**
HAYVAN ÇİFTLİĞİ **s. 116** *MOLLOY* **s. 119** *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* **s. 136** ÇATIŞMA **s. 172**

Niyet

ÖNEMLİ ROMANLAR: *TRISTRAM SHANDY* LAURENCE STERNE • *KAYIP ZAMANIN İZİNDE* MARCEL PROUST • *MOLLOY* SAMUEL BECKETT

ÖNEMLİ GELİŞMELER

20. yüzyılın ortalarında "niyet yanılgısı" fikrini geliştiren edebiyat kuramı yeni eleştiri diye bilinir. Hiçbir şeyin tek başına var olmayacağını belirten yapısalcılık ise 1960'larda ön plana çıkmıştır. Yakın zamanlarda bazı eleştirmenler, karşılıklı bağlantılı olma durumunu inkâr etmeseler de yapısalcılık kuramının varsayımlarından kuşku duyarlar. Post-yapısalcılar bağlantıları belirleme yetimizi sorgular.

T.S. Eliot, yaklaşık 1920

Peki ya romancılar okurlarını düşündürmek istiyorsa? Bunun bir önemi var mıdır?

Bazı eleştirmenlere göre, ilgilenmemiz gereken tek şey sayfanın üzerindeki sözcüklerdir ve romancıların okurların eserden çıkarmasını istediği ya da umduğu şeyler gereksizdir. Aslında, yazarın özgeçmişinin, hatta kimliğinin bile hiçbir önemi yoktur, metin yeterlidir. T.S. Eliot'ın görüşü genel olarak böyleydi. W.K. Wimsatt (1907-1975), akademisyen bir arkadaşının okurların Fielding'in "zekâsını ve ahlaki duyarlılığını" *Tom Jones*'un metninden bir şekilde çıkaracaklarına yönelik iddiasını sorgulayarak, *The Verbal Icon*'da [Sözel İkon, 1954] T.S. Eliot'ın görüşünü kural haline getirdi.

Başka yorumcular ise bütün romanların mümkün olduğunca yazarlarının yaşadığı zamana, yere, psikolojisine, cinsiyetine, etnik kökenine ve toplumsal sınıfına göre değerlendirilmesi gerektiğini düşünür. Bu görüşe göre, Marksist ve Freudyen yorumlar, koşulsuz kabul edilmeseler de dikkate alınmalıdır.

Niyetle ilgili genel olarak uzlaşılan bir konu, eserin içinde yer alan bir sözcüğün anlamı eser tamamlandıktan sonra değiştiyse, bunu okurun bilmesi gerektiğidir. Örneğin, artık ırkçı ya da cinsiyetçi olarak kabul edilen bazı sözler, yazıldıkları dönemde öyle algılanmıyor olabilir.

ANTİROMAN **s. 18** MODERNİZM **s. 38** POSTMODERNİZM **s. 40** *TRISTRAM SHANDY* **s. 60** *KAYIP ZAMANIN İZİNDE* **s. 102** *MOLLOY* **s. 119** PSİKOLOJİ **s. 181** SINIF **s. 182**

Sempati ve Empati

ÖNEMLİ ROMANLAR: *EMMA* JANE AUSTEN • *SUÇ VE CEZA* FYODOR DOSTOYEVSKİ • *YABANCI* ALBERT CAMUS • *LOLITA* VLADIMIR NABOKOV

Jane Austen, William Home Lizars, 1869

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Fantastik ve bilimkurgu türündeki karakterler, Ursula K. Le Guin'in insanların her ay cinsiyet değiştirdiği *Karanlığın Sol Eli*'ndeki (1969) gibi okurların kendilerini özdeşleştiremeyeceği kadar tuhaf bir durumda olsalar bile, empati uyandırabilir. Psikologlar, karakterlerin bambaşka bir çıkmaz içinde olmasının okurların normal kuşkuculuklarından uzaklaşıp, kendi duygularını serbest bırakmasına izin verdiğini tahmin ederler.

Okurlar, çoğunlukla romanlardaki karakterlerle kendilerini özdeşleştirirler; çektikleri acı nedeniyle onlara acırlar (onlara sempati duyarlar) ya da onların acısını hissederler (onlarla empati kurarlar).

Bunlar, yazarların merak ya da korku gibi duygular uyandırmak için okurlarda özellikle ortaya çıkardığı tepkilerdir. (Ya da okurların karakterlerinki gibi bir geçmişe ya da deneyime sahip olmasından kaynaklanan tamamen öznel tepkilerdir. Buna duygusal yanıltma adı verilir.)

Yazarlar karakterlerinin içsel yaşamını ne kadar çok ortaya çıkarırlarsa okurların romanın içinde kendilerinin yansımasını görme olasılığı o ölçüde artar. Bu tür etkilere, üçüncü şahıs anlatıcı ya da birinci şahıs anlatıcı ve içsel monologlar aracılığıyla ulaşılır. Böylelikle romancılar, okurların Jane Austen'ın şımarık Emma'sından Dostoyevski'nin katil Raskolnikov'una ve *Yabancı*'daki Meursault'ya kadar değişebilen rahatsız edici karakterlerle dostça bir ilişki kurmalarını sağlayabilir.

Postmodern romancılar, kasıtlı olarak herhangi bir sempati ya da empati hissetmenin olanaksız olduğu karakterler yaratırlar; Nabokov'un yalnızca kendisini düşünen pedofili Humbert Humbert karakteri bu noktada örnek bir vakadır. Bret Easton Ellis (d. 1964) *Amerikan Sapığı*'nda (1991), başkahramanının ne kadar doğrucu olduğu hakkında kuşku uyandırır: Gerçekten iddia ettiği kadar kötü müdür?

OTOBİYOGRAFİK s. 19 PSİKOLOJİK s. 29 *SUÇ VE CEZA* s. 82 AŞK s. 166 ÇATIŞMA s. 172

Sembolizm

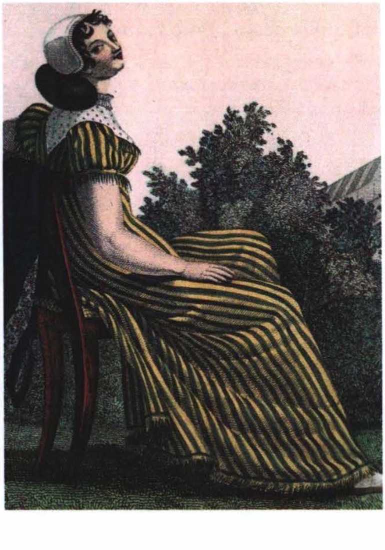
ÖNEMLİ ROMANLAR: *TRISTRAM SHANDY* LAURENCE STERNE • *MADAME BOVARY* GUSTAVE FLAUBERT • *KARANLIĞIN YÜREĞİ* JOSEPH CONRAD • *MUHTEŞEM GATSBY* F. SCOTT FITZGERALD • *YABANCI* ALBERT CAMUS • *GÜLÜN ADI* UMBERTO ECO

Sembolizm yazarlara fikirleri doğrudan doğruya ifade etmeden aktarma özgürlüğü verir. Semboller çağrışımlar uyandırır, oysa düz ifadeler aşırı didaktik olabilir.

Madame Bovary'de Emma'nın bahçesiyle ilgili hisleri zamanın ilerlemesiyle birlikte değişir. Emma'nın ha bire ortaya çıkan kör bir dilenciye yönelik tepkisi de her seferinde farklıdır. Bahçe de, dilenci de yansıyan görüntülerdir, dolayısıyla Emma'nın giderek artan bir şekilde yozlaşmasını sembolize eder.

Muhteşem Gatsby'de, başkarakterin Long Island körfezinin karşı tarafında gördüğü yeşil ışık, umutlarını ve korkularını temsil eder. Semboller imalı bir şekilde de kullanılabilir: *Tristram Shandy*'de, burunlar çoğunlukla penisleri sembolize eder.

Sembolizm bazen tahmine dayanır; gerçekten var olabilir de olmayabilir de. Bazı yorumcular, *Yabancı*'da Meursault'nun sömürgeci Fransa'yı ve öldürülen Arap'ın Cezayir'i sembolize ettiğini ileri sürer ama bu iddianın doğruluğunu ispat eden ya da çürüten bir kanıt yoktur. Umberto Eco, gülün pek çok sembolik anlamı bulunduğundan hemen hemen her şeyi işaret edebileceği ya da hiçbir şey ifade etmeyeceği için ilk romanına *Gülün Adı* adını verdiğini söylemiştir.

Madame Bovary'den bir gravür, Gustave Flaubert, 1857

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Evrensel kabul görmüş, kesin semboller yoktur ve hiçbir şeye, başka bir şeyi temsil etmeyeceği düşünülerek tamamen güvenilemez. En iyi romanlar alışılagelen sembolleri alıp anlamlarını değiştirir. Siyah ölümle beyaz ise saflıkla bağdaştırılabilir, ama *Karanlığın Yüreği* öylesine kasvetlidir ki "günışığı bile yalan söyleyebilir"; başka bir deyişle, gündüzün iyiliği bile daha çok geceyle bağdaştırılan bir kötülüğe dönüşebilir.

ANTİROMAN s. 18 BÜYÜLÜ GERÇEKLİK s. 45 *TRISTRAM SHANDY* s. 60 *MADAME BOVARY* s. 76
KARANLIĞIN YÜREĞİ s. 92 *MUHTEŞEM GATSBY* s. 100 *GÜLÜN ADI* s. 148 AŞK s. 166

Parodi

ÖNEMLİ ROMANLAR: *GARGANTUA VE PANTAGRUEL* FRANÇOIS RABELAIS • *DON QUIJOTE* MIGUEL DE CERVANTES • *TRISTRAM SHANDY* LAURENCE STERNE • *GULLIVER'İN SEYAHATLERİ* JONATHAN SWIFT • *SHAMELA* HENRY FIELDING • *COLD COMFORT FARM* STELLA GIBBONS

Kurgusal yazında parodi, belirli bir geleneği ya da stili ciddiyetsiz bir şekilde taklit eden eserdir; romanın tamamı da olabilir, içindeki bir bölüm de. Parodiler, genelde kasıtlı bir hiciv içermez, daha çok orijinallere yönelik bir saygı duruşu gibidir; alaycı olabilir ama ortaya çıkan komiklik sevecenlikle yapılır.

Don Quijote'de Cervantes, -ortaçağ İspanyol edebiyatının popüler şövalye kahramanı olan- sergüzeşt bir şövalyeyi, yanlışlıkları düzelten, eşsiz bir erdem ve güzelliğe sahip asil bir genç kıza kur yapan, iyi bir atın üstündeki romantik bir figürden komik bir karikatüre dönüştürmüştür: Yel değirmenlerini devler zanneden, hayali bir kadına âşık, sıska bir beygirin üstündeki hayalperest.

Richardson *Pamela*'da, kendisini baştan çıkarmaya çalışan talibine uzun süre boyunca başarıyla direnen ve sonunda erkeğin evlilik teklifinde bulunduğu genç bir kadını tasvir etmiştir; kitabın alt başlığı "Erdemin Ödüllendirilmesi"dir. Fielding *Shamela*'da bu öykünün parodisini yapar. Kadın kahraman erdemli gibi davranır ama aslında patronunu evlilik tuzağına düşürmeyi amaçlayan manipülatif bir fahişedir. Yazar, aynı zamanda bir anlatım yöntemi olarak mektup türüyle de dalga geçer.

Parodiler normalde kötü niyetli olmasalar da yıkıcı etkileri olabilir. Mary Webb'in *Gone to Earth* [Toprağa Verildi] romanı ve köy edebiyatının benzer eserlerini, Stella Gibbons'ın *Cold Comfort Farm*'da bu tür romanlarla dalga geçmesinden sonra ciddiye almak zorlaşır.

François Rabelais'nin portresi, 16. yüzyıl

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Parodilerin çoğu, modası geçmiş üsluplarla ve anlatım biçimleriyle alay etmek için kullanılan bir tür edebiyat eleştirisidir. Öte yandan, bazıları dine ve siyasete girer. Rabelais, skolastik düşünceye bu şekilde saldırmıştır. Swift, *Gulliver'in Seyahatleri*'ndeki, Lilliput ve Blefuscu arasındaki savaşlarda İngiltere ile Fransa arasındaki çatışmanın parodisini yapmıştır.

MİZAHİ s. **15** PİKARESK s. **16** MACERA s. **17** MEKTUP ROMAN s. **20** *GARGANTUA VE PANTAGRUEL* s. **54** *DON QUIJOTE* s. **56** *TRISTRAM SHANDY* s. **60** TAŞRA s. **188**

Dönem Dili

ÖNEMLİ ROMANLAR: *IVANHOE* WALTER SCOTT • *KRAL ARTHUR'UN SARAYINDA CONNECTICUTLI BİR YANKEE* MARK TWAIN • *AY VE IŞIKLAR* ELEANOR CATTON • *KURTLAR HANEDANI* HILARY MANTEL

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Mizah ya da hiciv niteliğindeki romanlarda, özellikle zaman kaymaları içerenlerde anakronizm kasıtlı olarak yer alabilir. Twain'in *Kral Arthur'un Sarayında Connecticutlı Bir Yankee* romanında 6. yüzyılın İngilizleri, zaman yolculuğu yapan 19. yüzyıldan Amerikalı Hank Morgan'ın havai fişeklerine hayran kalırlar. Oysa, havai fişekçiliğin Çin'den Avrupa'ya gelmesi 14. yüzyıldan önce gerçekleşmemiştir.

Sir Walter Scott Köpekleri "Camp" ve "Percy" ile, Henry Raeburn, 1809

Kendi yaşadıkları dönemde geçen eserler yazan romancılar, aşağı yukarı konuştukları gibi yazabilirler ama tarihsel dünyalar oluşturanların işi daha zordur, anakronizmden kaçınmaları gerekir.

Walter Scott, kendi zamanından 700 yıl önce geçen eserlerde, tam olarak ortaçağ İngilizcesi olmayan, çağdaşları tarafından anlaşılan ve uzak geçmişin havasına sahip bir lehçe üretti.

Hatalar küçük olabilir, ama her zaman bunları fark eden birisi çıkar. Eleanor Catton (d. 1985) tarafından yazılan *Ay ve Işıklar* (2013), Yeni Zelanda'da 19. yüzyılda geçen ve döneme ait ayrıntılarla dolu uzun bir roman dizisidir. "Hello" sözcüğünü kullanması önemsiz gibi gelebilir, ancak eleştirmenler bunun telefonun icadına kadar bir selamlama sözü olarak kullanılmadığına dikkat çekmişlerdir. Bazı eleştirmenler, Hilary Mantel'in (d. 1952) İngiltere'de Tudor döneminde geçen roman dizisinde –*Kurtlar Hanedanı* (2009), *Ölüleri Getirin* (2012) ve *Ayna ve Işık* (2020)– kullanılan ancak VIII. Henry'nin (1509-47) hükümdarlığı döneminde henüz türetilmemiş ya da bulunmamış olan sözcüklerin ve kavramların kapsamlı bir listesini hazırladılar. Örneğin, bu listede yer alan "gelir vergisi" kavramı 1799 yılına kadar kullanımda değildir. Öte yandan, Kral James İncili'nden alıntılar yapılmıştır, ancak bu İncil 1611 yılına kadar ortada yoktur.

TARİHSEL s. 14 MİZAHİ s. 15 FANTASTİK s. 22

Dönüm Noktası

ÖNEMLİ ROMANLAR: *NOEL ŞARKISI* CHARLES DICKENS • *DAVA* FRANZ KAFKA • *BÜYÜLÜ DAĞ* THOMAS MANN • *HAYVAN ÇİFTLİĞİ* GEORGE ORWELL • *MOLLOY* SAMUEL BECKETT • *KARANLIK DÜKKÂNLAR SOKAĞI* PATRICK MODIANO

Hemen hemen bütün oyunlarda dönüm noktası -beklenmedik olay, başkahramanın talihindeki dramatik ve önemli değişiklik- hatasız bir şekilde senaryonun ortalarında yer alır; bunun öncesinde serim, ardından çözüm gelir.

Romanlarda ise dönüm noktası her yerde olabilir. Bazılarında, metnin ortalarında ortaya çıkar. *Hayvan Çiftliği*'nde domuzlar Boxer'ı ölüme gönderdiklerinde ya da Fallada'nın *Herkes Tek Başına Ölür*'ünde Quangel'lar ilk kartpostallarını bıraktıklarında dönüm noktaları oluşur. Bazı romanlarda ise dönüm noktası, *Noel Şarkısı*'nda Scrooge'un insanları sevmemesindeki yanlışlığı fark ettiği anda olduğu gibi sona doğrudur.

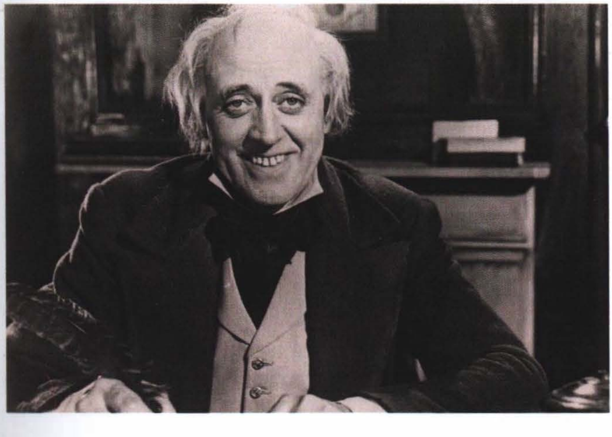
Başlarda da yer alabilir. *Dava*'da Joseph K'nın tutuklandığı öğrendiğimiz açılış cümlesi bir dönüm noktasıdır.

Dönüm noktasını başka bir yerde tespit etmek daha zordur ve tartışma konusu olabilir. *Büyülü Dağ*'da, Hans Castorp'un ziyaretinin başlangıcında sanatoryuma geldiği zaman mıdır, yoksa kitabın sonuna kadar oradan ayrılmayacağının belli olduğu daha sonraki anlardan biri mi?

Kurgusal yazının bazı eserleri klasik anlamda bir dönüm noktasına sahip olmayabilir. Pikaresk romanlarda bir sürü olay gerçekleşir ama bunların kendilerinden sonra gelişen olayları etkilemesi şart değildir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

***Molloy*'da Beckett ve *Karanlık Dükkânlar Sokağı*'nda (1978) Modiano, okurun klasik bir kurgusal yapıdaki beklentisini –giriş, gelişme ve herhangi bir yerdeki dönüm noktasıyla ulaşılan son– boşa çıkaran postmodernist yazarlardandırlar. Kimlik ve varoluşun anlamı hakkındaki sorularının bazılarını ya da hepsini kasıtlı olarak yanıtsız bırakırlar.**

Charles Dickens'ın romanına dayanarak Brian Desmond Hurst tarafından 1951'de çekilen *Noel Şarkısı*'nda Scrooge rolündeki Alastair Sim.

PİKARESK **s. 16** ANTİROMAN **s. 18** ALEGORİ **s. 39** POSTMODERNİZM **s. 40** *BÜYÜLÜ DAĞ* **s. 96** *DAVA* **s. 98** *HAYVAN ÇİFTLİĞİ* **s. 116** *MOLLOY* **s. 119** TOPLUM KARŞISINDA BİREY **s. 170** KADER **s. 185**

Patetik Yanılgı

ÖNEMLİ ROMANLAR: *FRANKENSTEIN* MARY SHELLEY • *UĞULTULU TEPELER* EMILY BRONTË • *BÜYÜK UMUTLAR* CHARLES DICKENS

Patetik yanılgı, nesnelere ve herhangi bir duyguya sahip olmayan varlıklara insani duygular atfedilmesidir. Patetik yanılgının yer almadığı çok az roman vardır.

Patetik yanılgı bazen kişileştirmeyle birleştirilir ama bu iki mecaz türü önemli farklılıklara sahiptir. Patetik yanılgı, bir romandaki insan karakterlerin duygularını yansıtır; kişileştirme ise hayvanlara, minerallere, sebzelere ve doğal olaylara insani duygular yakıştıran bir fikirdir.

Frankenstein'da, doktorun duyguları manzaraya yansır. İsviçre'yi sever ve İskoçya'ya gönülsüzce gider; İsviçre "makul" ve "yumuşak"tır, İskoçya ise "yalnız ve korkutucu"dur. Böylece, en derin duyguları dış dünyaya yansıtılır.

Emily Brontë'nin *Uğultulu Tepeler*'inde hava durumu karakterlerin tutkularını ve ruh durumlarını yansıtır. Cathy'nin Edgar ve Heathcliff arasında seçim yaparken çektiği manevi ıstırap evin dışında şiddetle devam eden fırtınayla yansıtılır.

Büyük Umutlar'da, Pip yaşamındaki çözülmemiş sorunlar nedeniyle "keyifsiz ve tedirgin" olduğunda, hava sanki onun ruhsal durumunu anlar ve "berbat bir hale gelir": "Fırtınalı ve yağmurlu... ağır ve kapalı ... her tarafı kaplayan bulutlar ve rüzgâr."

ÖNEMLİ GELİŞMELER

"Patetik yanılgı" terimi, İngiliz ressam John Ruskin (1819-1900) tarafından *Modern Painters* [Modern Ressamlar; beş cilt; 1843-60) adlı eleştirel incelemesinde ortaya atılmıştı. Ruskin, kendi görüşüne göre sahte bir duygu barındıran görsel sanatları tanımlarken bu ifadeyi kullanmıştı. Ancak bu ifadenin küçümseyici çağrışımları büyük ölçüde bir köşeye atıldı ve patetik yanılgı genellikle edebiyatta üsluba ait bir özellik olarak kabul edildi.

Emily Brontë'nin *Uğultulu Tepeler*'inin *ön sayfası*, Clare Leighton, Duckworth 1931

DOĞA s. 25 *FRANKENSTEIN* s. 66 *BÜYÜK UMUTLAR* s. 78 PSİKOLOJİ s. 181 TAŞRA s. 188

Önceden İma Etme

ÖNEMLİ ROMANLAR: *TRISTRAM SHANDY* LAURENCE STERNE • *FARELER VE İNSANLAR* JOHN STEINBECK• *LEOPAR* GIUSEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA • *UÇURTMA AVCISI* KHALED HOSSEINI

Önceden ima etme okura daha sonraki olaylar hakkında bir ipucu verir; beklenti oluşturmayı ve heyecanı artırmayı amaçlar.

John Steinbeck, *Fareler ve İnsanlar*'ın (1937) başlığında kötü bir şeylerin olacağını ima eder. Burns'ün "Bir Fareye" şiirinden alıntı yapılır: "En iyi planları farelerin ve insanların/Çoğunlukla ters gider", buradan anlarız ki roman gerçekleşmemiş hayaller ve belki de trajediyle ilgilidir.

Uçurtma Avcısı'nda (2003), Khaled Hosseini (d. 1965) önceden ima etmeyi açılış paragrafının sonuna saklar: "Şimdi geriye dönüp baktığımda, anlıyorum ki son yirmi altı yıldır gizlice o terk edilmiş dar sokağı gözetliyorum."

Geleneksel bir şekilde sunulan anlatıların okurları, eserde bahsedilen her şeyin belirli bir önemi olduğunu varsayma eğilimindedir, bazı şeyler hemen belli olmasa da sonra açıklanacaktır; anlatılan her nesne, olay ve düşünce yazar tarafından belirli bir amaç doğrultusunda esere dahil edilmiştir. Öte yandan, bu sezgi her zaman güvenilir değildir. Bazı yazarlar özellikle, bazı şeylerin daha sonraki olaylarla hiçbir ilişkisi olmayan birtakım dokundurmalar gibi görünmesini sağlarlar. *Tristram Shandy*'de dikkat dağıtmak için öne sürülen bu tür pek çok örnek yer alır. Postmodern romanlarda daha da fazla görülür.

ÖNEMLİ GELİŞMELER

***Leopar*'da (1958), Giuseppe Tomasi di Lampedusa (1896-1957) romanda yer almayan olayları önceden ima eder. Her şeyi bilen anlatıcı, romanda 19. yüzyılda gerçekleşen olayların dışına çıkarak, tasvir edilen aile evinin İkinci Dünya Savaşı'ndaki bombalarla tahrip edileceğini hüzünlü bir şekilde belirtir.**

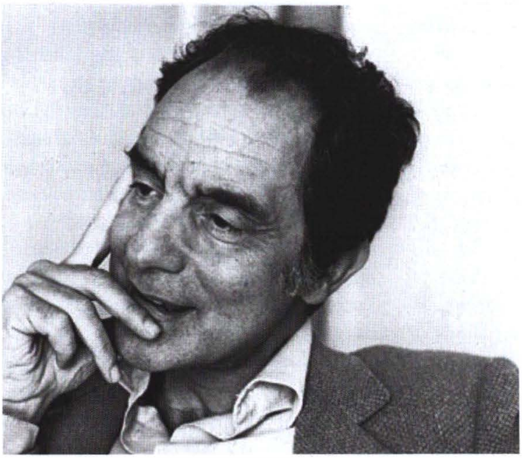

Leopar'da Burt Lancaster, Giuseppe Tomasi di Lampedusa'nın romanına dayanan film Luchino Visconti tarafından yönetildi, 1962.

ANTİROMAN s. 18 AŞK ROMAN s. 32 *TRISTRAM SHANDY* s. 60 TARİH s. 171 KADER s. 185

Çerçeveleme

ÖNEMLİ ROMANLAR: *FRANKENSTEIN* MARY SHELLEY • *BİR KIŞ GECESİ EĞER BİR YOLCU* ITALO CALVINO • *DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ* MARGARET ATWOOD

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Fransız Teğmenin Kadını'nda çerçeveleme unsuru, metnin başından sonuna kadar dönemsel yorumlarda bulunan anlatıcıdır, bazen kendisi de bir karaktermiş gibi görünür ve en sonunda üç ayrı olası son önerisinde bulunur. Fowles'un bu romanı üstkurmacada çığır açan bir eser olarak kabul edilir.

İtalo Calvino, yaklaşık1980

Romanların çoğunda, asıl olayların gelişimi dışta kalan bir öykünün ya da çerçevenin içine alınır, böylece anlatılan olaylara daha geniş bir bağlam ve perspektif kazandırılır.

Çerçeve yapılar, karakterlerin kendileri anlattığında inanması zor olan öykülere kritik bir mesafe verir. *Frankenstein*'ın denizcinin kız kardeşine mektuplarıyla çerçevelenmesi kısmen bundan kaynaklanır.

Karanlığın Yüreği bir gemide Marlow'un yürek parçalayan öyküsünü dinleyen dört yolcu ("Biz") ile çerçevelenmiştir, öykü yeniden anlatılırken "Ben" kullanılmıştır. Conrad'ın öyküsü okura kurgusal bir dinleyici grubu tarafından filtrelenmeden, başından sonuna kadar birinci tekil şahısla anlatılsaydı etkileyiciliği azalır mıydı artar mıydı diye ele almak öğrenciler için ilginç olabilir.

Damızlık Kızın Öyküsü'nde, çerçeveleme unsuru yalnızca sonda ortaya çıkar. Okurlara despot düzenin bittiği gösterilene kadar, Atwood'un distopik vizyonunda iyimserliğe yer yoktur.

Çerçeveleme yöntemi, postmodernist tekniğin de bir parçası olabilir, okurların kuşkularını bırakıp kendilerini öyküye kaptırmalarına yönelik her türlü zorlamaya karşı koymak için kullanılabilir. Diğer pek çok eserinde olduğu gibi Calvino'nun "Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu" adında bir roman okumaya çalışan bir okur hakkındaki *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* romanında da bu durum geçerlidir. Böylece okurlara gerçekte ne yapmakta oldukları sürekli hatırlatılmış olur.

TARİHSEL **s. 14** AŞK ROMANI **s. 32** POSTMODERNİZM **s. 40** *FRANKENSTEIN* **s. 66**
DAMIZLIK KIZIN ÖYKÜSÜ **s. 150** FİKİRLER **s. 180** PSİKOLOJİ **s. 181**

Zaman ve Mekân

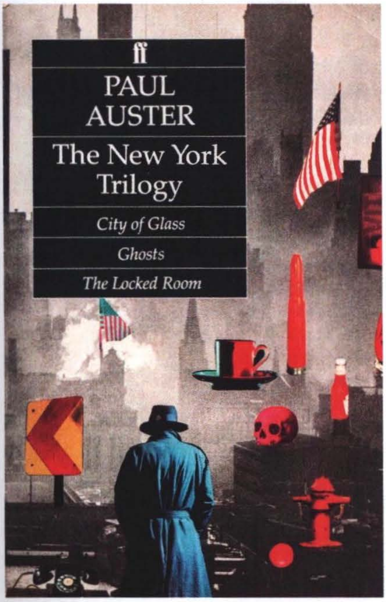
ÖNEMLİ ROMANLAR: *YUVAYA DÖNÜŞ* THOMAS HARDY • *ULYSSES* JAMES JOYCE • *MOLLOY* SAMUEL BECKETT • *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* HARPER LEE • *NEW YORK ÜÇLEMESİ* PAUL AUSTER

Pek çok roman (*Molloy* dikkat çeken bir istisna olsa da) belirlenebilen bir yerde ve zamanda geçer; bazı romanlarsa birden fazla yerde ve birden fazla dönemde geçer.

Bazı eserlerde coğrafi zaman ve mekân genelleştirilmiştir. Ishiguro'nun *Değişen Dünyada Bir Sanatçı* (1986) romanındaki yerler gerçekte yoktur ama hepsi gerçekçi bir şekilde Japonya'ya özgüdür. Okurların çoğu *Ruhlar Evi*'nin Şili'de geçtiğini düşünür, ama Isabel Allende (Şililidir), romanın Güney Amerika'da herhangi bir yerde geçmiş olabileceğini iddia eder.

Hardy, *Yuvaya Dönüş*'te, İngiltere'de çocukluğunu geçirdiği Dorset kontluğu yakınlarındaki küçük kırlık bir bölgeyi, kontluğun kurgusal versiyonunun büyük bir bölümünün yer aldığı uçsuz bucaksız, çorak bir alan olan Egdon Heath'e dönüştürmüştür. Burası, Dorset kontluğunda yaşayan ve oradan geçenlerle ilgili duygu ve düşüncelerini yansıtır.

Bazı romanlarda ise detaylar o kadar kesin ve doğrudur ki gerçek hayattaki turistler, hayali karakterlerin kurgusal ayak izlerini takip ederler. Dublin'de *Ulysses*'te ön plana çıkan yerlere düzenlenen turlar; Alabama'da Monroeville şehrinin (*Bülbülü Öldürmek*'teki Maycomb kasabasının esin kaynağı) ziyaret edilmesi; *Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım*'ın geçtiği Napoli'yi görmek için yapılan yürüyüş ve bisiklet gezileri bu küresel trendin örneklerindendir.

ÖNEMLİ GELİŞMELER
"New York Üçlemesi"nde, karakterin Manhattan sokaklarında yaptığı yürüyüş başlangıçta gelişigüzel gibi görünür ama yürüyüş güzergâhı harita üzerinde işaretlendiğinde "Babil Kulesi" diye okunur. Auster'ın bu postmodern detektif öyküsünün hayranları şehri dolaşırken bu rotayı takip edebilirler.

The New York Trilogy [*New York Üçlemesi*], Paul Auster, Faber & Faber 1987

DOĞA s. 25 MODERNİZM s. 38 POSTMODERNİZM s. 40 *ULYSSES* s. 94 *MOLLOY* s. 119 *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* s. 136 TAŞRA s. 188

Geriye Dönüş

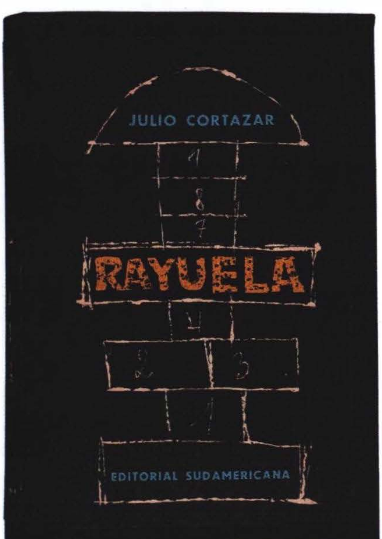
ÖNEMLİ ROMANLAR: *MUHTEŞEM GATSBY* F. SCOTT FITZGERALD • *ÇAVDAR TARLASINDA ÇOCUKLAR* J.D. SALINGER • *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* HARPER LEE • *SEKSEK* JULIO CORTÁZAR • *YÜZYILLIK YALNIZLIK* GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Romanda anlatı retrospektiftir, bu bakımdan olaylar dizisinin çoğu geriye dönüştür.

Genel olarak iki tür geriye dönüş vardır. Birinde geçmiş, hatırlayan karakterin gözünden öznel bir şekilde tasvir edilir: Faulkner'ın *Ses ve Öfke*'sindeki, Benjy bunun bir örneğidir. Öteki türde, anlatılan olaylar güvenilirdir ve bunlardan kuşku duyulmaz. Emily Brontë'nin *Uğultulu Tepeler*'i örnek olarak verilebilir. Kadın kahraman Catherine Earnshaw romanın başında ölüdür, romanın daha sonraki bölümü yaşamının ayrıntılarına yer verir.

Geriye dönüşler çoğunlukla başlangıçta net bir şekilde belirtilir. *Yüzyıllık Yalnızlık* şöyle başlar: "Uzun yıllar sonra, idam mangasıyla yüzleşen Albay Aureliano Buendía, geçmişteki o öğleden sonrayı hatırlayacaktı..." *Muhteşem Gatsby*'nin ilk cümlesinde anlatıcı Nick Carraway şunu hatırlar: "Daha genç ve hassas olduğum yıllarda, babam bana bir öğüt vermişti..." *Bülbülü Öldürmek* ise şöyle başlar: "Yaklaşık on üç yaşındayken erkek kardeşim Jem'in kolu dirseğinden çok kötü kırılmıştı."

Mezbaha 5'te Vonnegut, başkahramanın travma sonrası stres bozukluğunu yansıtmak için şimdiki zamanla geçmiş arasında gidip gelir.

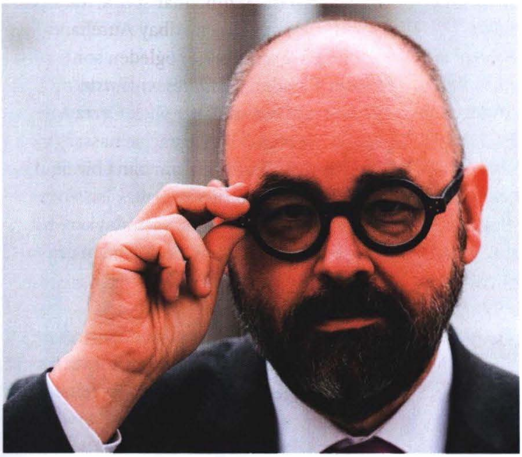
ÖNEMLİ GELİŞMELER
Bir antiroman olan *Seksek*'te (1963) Arjantinli yazar Julio Cortázar (1914-1984) geriye dönüşleri en uç noktaya taşır. Okurları, eserdeki 155 bölümü basıldığı şekliyle arka arkaya okumak, "gereksiz" diye tanımladığı 99 bölümü atlamak ya da ardışık olmayan bir şekilde girişte sunduğu bir anahtara göre tamamını okumak arasında seçim yapmaya davet eder.

Rayuela [*Seksek*], Julio Cortázar, Editorial Sudamericana 1963

MODERNİZM **s. 38** POSTMODERNİZM **s. 40** *MUHTEŞEM GATSBY* **s. 100** *ÇAVDAR TARLASINDA ÇOCUKLAR* **s. 120** *BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK* **s. 136** *YÜZYILLIK YALNIZLIK* **s. 138** TARİH **s. 171** FİKİRLER **s. 180**

Betimsel Dil

ÖNEMLİ ROMANLAR: *SİLAHLARA VEDA* ERNEST HEMINGWAY • *MAIGRET AND HEADLESS CORPSE* GEORGES SIMENON • *RUHLAR EVİ* ISABEL ALLENDE • *BİR SİRK GEÇİYOR* PATRICK MODIANO • *RÜZGÂRIN GÖLGESİ* CARLOS RUIZ ZAFÓN

Carlos Ruiz Zafón, 2017

ÖNEMLİ GELİŞMELER

Georges Simenon hevesli bir yazarken, eserini tanınmış bir yazar ve roman editörü olan Colette'e yolladı. "Bakın" dedi Colette, "çok edebi, hep çok edebi." Böylece, kendisinin daha sonra anlattıklarına göre Maigret'in yaratıcısı, "yalnızca bir etki oluşturmak için orada bulunan her sözcüğü" kesip attı.

Bütün romanlarda betimsel dil -bir şeyi benzetmeler, metaforlar, semboller ve diğer mecazları kullanarak tasvir eden sözcükler- önemli rol oynar.

Bazı dilbilimciler, dilin tamamen betimsel olduğunu öne sürer, çünkü dil düşüncenin kendisi olmaktan ziyade onun temsilidir. Ama yine de bunun bazı dereceleri vardır: Bazı romanlar imgelem yüklüdür; bazılarındaysa bu mümkün olduğunca en az düzeye çekilmiştir.

Çoğunlukla, uzun ve ayrıntılı tasvirlerin, 1900'den sonra yazılan kurgu eserlerden çok, 19. yüzyıl romanlarının karakteristik bir özelliği olduğu kabul edilir ama bu ölçüsüz bir genellemedir. Aslında iki üslup edebiyatta bir bütün olarak ve özellikle de romanda paralel şekilde gelişmiştir. Birinde süslü ayrıntılar en aza çekilir ve anlatıya odaklanılır; bu geleneği sürdüren Auster ve Modiano Hemingway'in mirasçılarıdır.

Öteki üslup; görüntüleri, sesleri, tatları ve kokuları betimlemekten zevk alır. Bu tür metinler, özellikle -ama yalnızca değil- Latin Amerika'da deneysel biçimde başlayıp daha sonra tüm dünyaya yayılan bir tür olan büyülü gerçeklikte öne çıkar. Allende'nin *Ruhlar Evi* ve Carlos Ruiz Zafón'un (d. 1964) *Rüzgârın Gölgesi* (2001) gibi uluslararası olarak çok satan kitaplar örnekler arasındadır.

→ MODERNİZM **s. 38** POSTMODERNİZM **s. 40** DETEKTİF **s. 42** *SİLAHLARA VEDA* **s. 105**
MAIGRET VE BAŞSIZ CESET **s. 128** TAŞRA **s. 188**

Mor Parçalar

ÖNEMLİ ROMANLAR: *SİLAHLARA VEDA* ERNEST HEMINGWAY • *AVALOVARA* OSMAN LINS • *THE TUNNEL* [*TÜNEL*] WILLIAM H. GASS

ÖNEMLİ GELİŞMELER
20. yüzyılın sade üslup trendine uymayan romancılar arasında *Avalovara* (1973) romanıyla Brezilyalı Osman Lins (1924-1978) ve *The Tunnel* (1995) romanıyla Amerikalı William H. Gass (1924-2017) yer alır. Her ikisi de ödüllü olan bu eserlerde hiçbir taviz vermeden yer alan süslü parçalar, kimi eleştirmenler tarafından coşkulu bulunarak övgüyle karşılanmış, kimileri tarafından ise laf kalabalığı olarak değerlendirilmişti.

"Mor parçalar" ifadesi Horatius'un (MÖ 65-8) *Ars Poetica-Şiir Sanatı* (yaklaşık MÖ 19-18) adlı eserinden gelir. Horatius, Eski Roma'daki yıpranmış elbiseleri mor kumaşla onarma âdetine gönderme yapmıştır. O zamanlar yalnızca zenginlerin bütçesine uygun olan mor kumaş, çoğu kişi tarafından gösterişçilik olarak kabul edilirdi. Horatius terzilikte ve şiirde aşırı süslemenin karşısındaydı ve o zamandan beri pek çok eleştirmen kurgusal yazında süslemeyle karşılaştıklarında onun itirazlarına katıldılar.

Öte yandan, mor parçaların yer aldığı bütün romanları kınamak, bazı sorunlar oluşturur. Bu sorunlardan biri, zihnin konu dışına çıkma eğilimini, başka bir şeyin akla gelmesini inkâr etmesidir.

Bir başka zorluk ise yalnızca gerekli ayrıntılarla sınırlı tutulan, kısa ve kuvvetli cümlelerle yazma şeklinin novellada bile bir süre sonra bezdirici bir hal almasıdır. Pek çok kişinin gözünde özlü düzyazının modern öncüsü olan Hemingway'in arada sırada süslü parçalara yer vermesi dikkate değerdir. Bu bölümlerin konudan sapma olduğunu düşünmenin bir mantığı yoktur; bunlar yalnızca vitesi değiştirmektir. Çeşitlilik monotonluktan daha iyidir ya da *South Wind* [Güney Rüzgârı, 1917] adlı diyalog romanının yazarı Norman Douglas'ın (1868-1952) belirttiği gibi "Hiçbir şey her gün yenmez."

Horatius'un Roma büstü

ANTİROMAN s. 18 *SİLAHLARA VEDA* s. 105 PSİKOLOJİ s. 181 TAŞRA s. 188

Düzeltme

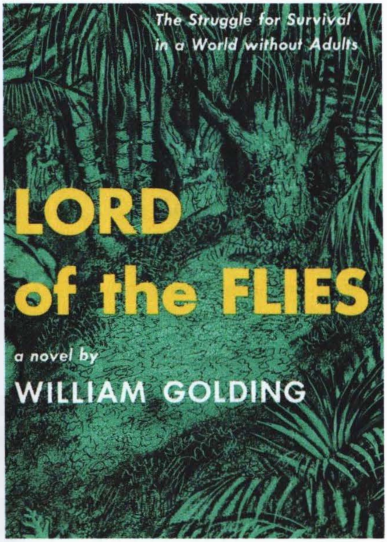
ÖNEMLİ ROMANLAR: *MADAME BOVARY* GUSTAVE FLAUBERT • *MAIGRET AND THE HEADLESS CORPSE* GEORGES SIMENON • *SİNEKLERİN TANRISI* WILLIAM GOLDING

Yazarın eserini baskıya göndermeden önce ne kadar düzeltme yaptığı oldukça değişkendir; bu kısmen yazarın mizacına kısmen de pratikteki koşullara bağlıdır.

Flaubert her sözcüğünü enine boyuna düşünmesiyle ünlüydü, -söylendiği kadarıyla- saatte ortalama yalnızca beş sözcük üretirdi. *Madame Bovary*'yi bitirmek beş yılını almıştı, tek bir sayfayı 20 kez, bir sahneyi 52 kez yeniden yazmıştı.

Bir yüzyılın üç çeyreği süresince, yılda ortalama bir roman yazan P.G. Wodehouse'un ise böyle dertleri yoktu, bir muhabire şunları anlatmıştı: "Neyi seviyorum biliyor musunuz, değişiklikler yapmayı seviyorum. İlk özü yazıya dökmek her zaman zordur. Ama yazıldıktan sonra ne sorun olduğunu rahatça görebilirsiniz."

Georges Simenon bir romanı bitirmek için kendisine 11 gün süre tanırdı. Bu şekilde kendisini sınırlandırdığını çünkü daha uzun bir süre boyunca yazmak için zihinsel çaba vermeye dayanamadığını söylemişti. Çoğunlukla yayıncılar tarafından dayatılan son teslim tarihleri, bazı yazarlarda baskı oluşturur. Öte yandan Samuel Johnson (1709-1784) 50.000 sözcükten oluşan *Rasselas* (1759) romanını annesinin cenaze masrafını karşılamak için bir haftada yazmıştı.

Lord of the Flies [*Sineklerin Tanrısı*], William Golding, Faber & Faber 1954

ÖNEMLİ GELİŞMELER
Düzeltme her zaman yazarın tek başına yaptığı bir iş değildir. Britanyalı yayıncı Faber'in roman editörü, bilinmeyen bir yazar tarafından "İçerideki Yabancılar" adıyla istenmeden gönderilen bir romanın umut vaat ettiğini ama önemli değişikliklere ihtiyaç duyduğunu düşünmüş, bunları kendisi yönlendirmişti. Yazarın adı William Golding'di, kitap ise *Sineklerin Tanrısı*.

FANTASTİK **s. 22** GERÇEKÇİLİK **s. 26** DETEKTİF **s. 42** *MADAME BOVARY* **s. 76** MAIGRET VE BAŞSIZ CESET **s. 128** TOPLUMDA SANATÇILAR **s. 179**

Dizin

Resimlerin Künye Bilgileri

12 Heritage Image Partnership Ltd/Alamy Stock Photo **14** Peter Harrington **15** Archivart/Alamy Stock Photo **16** North Wind Picture Archives/Alamy Stock Photo **17** The Print Collector/Alamy Stock Photo **18** Peter Harrington **19** Peter Harrington **20** Heritage Image Partnership Ltd/Alamy Stock Photo **21** Heritage Image Partnership Ltd/Alamy Stock Photo **23** British Library **24** Keystone Press/Alamy Stock Photo **25** Peter Harrington **26** A. T. Willett/Alamy Stock Photo **27** A. T. Willett/Alamy Stock Photo **28** ART Collection/ Alamy Stock Photo **29** National Portrait Gallery, Smithsonian Institution; bequest of Mrs. Katherine Dexter McCormick **30** Chronicle/Alamy Stock Photo **31** The Picture Art Collection/Alamy Stock Photo **32** agefotostock/Alamy Stock Photo **33** Chronicle/Alamy Stock Photo **34** Heritage Image Partnership Ltd/ Alamy Stock Photo **35** GL Archive/Alamy Stock Photo **36** AF Fotografie/Alamy Stock Photo **37** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **39** World History Archive/Alamy Stock Photo **40** Peter Harrington **41** Keystone Press/Alamy Stock Photo **42** North Wind Picture Archives/Alamy Stock Photo **43** Peter Harrington **44** CBW/Alamy Stock Photo **45** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **46** Everett Collection Historical/Alamy Stock Photo/Courtesy: CSU Archives **47** Peter Harrington **49** Peter Harrington **50** Lebrecht Music & Arts/Alamy Stock Photo **53** Metropolitan Museum of Art, New York: Mary Griggs Burke Collection, Gift of the Mary and Jackson Burke Foundation, 2015 **55** The Granger Collection/Alamy Stock Photo **56** Metropolitan Museum of Art, New York: Rogers Fund, 1927 **58** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **59** AF Fotografie/Alamy Stock Photo **62-63** GL Archive/ Alamy Stock Photo **64** British Library **65** GL Archive/Alamy Stock Photo **67** World History Archive/Alamy Stock Photo **68** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **71** Photo 12/Alamy Stock Photo **73** Lebrecht Music & Arts/Alamy Stock Photo **74** New York Public Library **77** Lebrecht Music & Arts/ Alamy Stock Photo **78** British Library **80-81** British Library **82** World History Archive/Alamy Stock Photo **85** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **87** British Library **89** Rod Collins/Alamy Stock Photo **91** Musée Carnavalet, Paris **92** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **94** British Library **97** Science History Images/Alamy Stock Photo **101** Peter Harrington **104** Peter Harrington **105** Peter Harrington **107** INTERFOTO/Alamy Stock Photo **108** Peter Harrington/DACS/Vanessa Bell **111** © Fine Art Images/Heritage Images/ Alamy Stock Photo **113** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **115** INTERFOTO/Alamy Stock Photo **117** The Protected Art Archive/Alamy Stock Photo **118** INTERFOTO/ Alamy Stock Photo **119** Historic Collection/ Alamy Stock Photo **125** Peter Harrington **126** Peter Harrington **128** Granger Historical Picture Archive/ Alamy Stock Photo **129** Barry Iverson/Alamy Stock Photo **133** Jonny White/Alamy Stock Photo **141** Peter Harrington **142** Peter Harrington **144** Peter Harrington **145** Deborah Feingold/Corbis Premium Historical/ Getty Images **148** Universal Art Archive/Alamy Stock Photo **149** Pictorial Press Ltd/Alamy Stock Photo **151** Peter Harrington **155** Jeremy Sutton-Hibbert/Alamy Stock Photo **159** Editorial Anagrama **161** Geraint Lewis/ Alamy Stock Photo **164** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **166** CPA Media Pte Ltd/ Alamy Stock Photo **167** Cover to Cover/Alamy Stock Photo **169** SPUTNIK/Alamy Stock Photo **170** Heritage Image Partnership Ltd/Stock Photo **171** Lebrecht Music & Arts/Alamy Stock Photo **172** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **173** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **174** Penrodas Collection/Alamy Stock Photo **175** SPUTNIK/Alamy Stock Photo **176** Peter Horree/Alamy Stock Photo **178** Sam Oaksey/Alamy Stock Photo **179** Pako Mera/Alamy Stock Photo **180** CTK Photo/Pavel Vacha/Alamy Stock Photo **181** Peter Harrington **182** Chris Hellier/Alamy Stock Photo **183** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **184** Peter Harrington **185** Archive PL/Alamy Stock Photo **186** IFA Film/United Archives GmbH/Alamy Stock Photo **187** Alpha Historical/Alamy Stock Photo **188** GL Archive/Alamy Stock Photo **189** Peter Harrington **190** Ian Dagnall/ Alamy Stock Photo **192** Chronicle/Alamy Stock Photo **193** Chronicle/Alamy Stock Photo **194** GL Archive/ Alamy Stock Photo **195** Granger Historical Picture Archive/ Alamy Stock Photo **196** Peter Harrington **197** Peter Harrington **198** Chronicle/Alamy Stock Photo **200** Pictorial Press Ltd/Alamy Stock Photo **201** Peter Harrington **202** Alpha Stock/Alamy Stock Photo **203** Graham Hardy/Alamy Stock Photo **204** Granger Historical Picture Archive/Alamy Stock Photo **205** Classic Image/Alamy Stock Photo **206** Pictorial Press Ltd/Alamy Stock Photo **207** Archivart/Alamy Stock Photo **208** Ian Dagnall/Alamy Stock Photo **209** Moviestore Collection Ltd/Alamy Stock Photo **210** British Library/© By arrangement with the Estate of Clare Leighton **211** Keystone Press/Alamy Stock Photo **212** History and Art Collection/Alamy Stock Photo **213** sjbooks/Alamy Stock Photo **215** Christophe Gateau/dpa/Alamy Live News **216** Shutterstock **217** The Protected Art Archive/Alamy Stock Photo

Janrlara, Eserlere, Temalara ve Tekniklere Yönelik Cep Kılavuzu

ISBN 978-605-192-462-5

hep kitap